

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה
בית הדין למשמעת של עובדי המדינה

קובץ פסקי דין

עבירות משמעת

של עובדי הוראה

שנת 2002

שניתנו על ידי בית המשפט העליון
ובית הדין למשמעת של עובדי המדינה
בחיפה

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה
בית הדין למשמעת של עובדי המדינה
לשכת אב בית הדין למשמעת

02 יוני 2003

לכבוד

שלום רב,

הנדון: פסקי דין בנושא עבירות משמעת של עובדי הוראה שנת 2002

בחוברת זו מרוכזים פסקי דין של בית המשפט העליון היושב כערכאת ערעור על פסקיו של בית הדין למשמעת ופסקי הדין שניתנו ע"י בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה בין חודש ינואר לחודש דצמבר 2002. החוברת מחולקת לפי סוגי העבירות, כאשר עבירות התקיפה לסוגיהן, של תלמידים על ידי מוריהם תופסות חלק נכבד ברשימת פסקי הדין שניתנו במהלך השנה האמורה. עבירות נוספות של עובדי הוראה מופיעות בחוברת, נסבות על מעשי זיוף בקשר למילוי התפקיד או מחוצה לו וכן על עבירות של הטרדה מינית ועבירות שונות, כמפורט בחוברת זו. מבנה החוברת כולל תוכן עניינים המחולק לפי סוגי העבירות ותמציות פסקי הדין שניתנו ע"י בית המשפט העליון ועל ידי בית הדין ולאחריהם מופיע פסק הדין עצמו כפי שניתן ופורסם ע"י ערכאות השיפוט האמורות. יוער כי באותם מקרים שבהם פסקי דין של בית הדין למשמעת נדונו ע"י בית המשפט העליון בעקבות הגשת ערעור ע"י התביעה או הנאשם בחוברת מופיע פסק דינו של בית המשפט העליון הסוקר את עיקרי פסיקתו של בית הדין.

חוברת זו של בית הדין ביושבו כבית הדין למשמעת בחיפה מתפרסמת כחוברת שניה בעקבות פרסומה של החוברת הראשונה ובה פסקי דין של בית הדין למשמעת בירושלים, ושתייהן מופיעות באתר האנטרנט של הנציבות בכתובת:

WWW.CIVIL-SERVICE.GOV.IL בכניסה למאגר, מדף הבית, לבית הדין למשמעת.

מובעת בזאת תודה מיוחדת למזכירת בית הדין, הגב' ז'קלין יוחאי על סיועה ותרומתה לעריכתה של חוברת זו.

בברכה,

עו"ד תלרז יוסף
אב בית הדין למשמעת

תוכן עניינים

אלימות פיזית ומילולית

מס'	עש"מ בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
1.	בד"מ 38/02	אלימות מילולית מעליבה	5
2.	בד"מ 173/01	עלבונות של מורה כלפי מנהלו	12
3.	בד"מ 166/00	תקיפה של תלמידה (לאחר הליך פלילי)	18
4.	עש"מ 1168/02	ביטול הליך משמעותי בשל פגמים שנפלו בו בעבירות תקיפה	28
5.	עש"מ 3362/02	אלימות של מורה – התערבות באמצעי המשמעת של בית הדין	36
6.	בד"מ 185/01	מתן שתי סטירות לתלמיד (לאחר הליך פלילי)	44
7.	בד"מ 22/02	תקיפת תלמידה – הסדר טיעון (לאחר הליך פלילי)	53
8.	עש"מ 1682/02	אלימות קשה של מורה (לאחר הליך פלילי) אי התערבות באמצעי המשמעת שהוטלו ע"י בית הדין	56
9.	בד"מ 76/02	אלימות קשה של מורה (לאחר הליך פלילי)	62
10.	בד"מ 126/02	תקיפת שרשרת של תלמידה (בעקבות הליך פלילי)	73
11.	בד"מ 128/02	סטירה וטלטול של תלמיד גן (בעקבות הליך פלילי)	87
12.	בד"מ 62/02	הכאה באמצעות כיסא (לאחר הליך פלילי)	99

אי מתן כניסה למפקח

מס'	עש"מ בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
13.	16/02	סירוב לאפשר פיקוח (הסדר טיעון והמלצה)	112
14.	154/01	סרבנות כפולה למתן אפשרות פיקוח על מורה	120

הטרדות מיניות

מס'	עש"מ בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
15.	בד"מ 127/01	הטרדה מיילולית של תלמידת בפעילות של"ח	137
16.	בד"מ 131/01	הטרדה מינית שהומרה להתנהגות שאינה הולמת (הסדר טיעון)	182
17.	בד"מ 269/99	הטרדה של מנהל ביי"ס	189

זיוף ודיווח כוזב

מס'	עש"מ בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
18.	בד"מ 197/01	דווח על פעילות שלא היתה (הסדר טיעון)	222
19.	בד"מ 51/02	הגשת תעודת הסמכה מזוייפת	228
20.	בד"מ 11/02	הגשה ושימוש חוזר במסמך זוייף (לאחר הליך פלילי)	237
21.	בד"מ 137/02	זיוף, ציון בחינה (הסדר טיעון לאחר הליך פלילי)	248

גרימת מות ברשלנות

מס'	עש"מ בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
22.	196/01	אחריותו של מורה לשלום תלמידיו במהלך טיול (לאחר הליך פלילי)	257

עבירות שונות במסגרת מילוי תפקיד

מס'	עש"מ בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
23.	בד"מ 162/01	מורה שהורשע בפלילים בהריגה	272
24.	בד"מ 172/01	תקיפה בכפר	282
25.	עש"מ 1472/02	אי ציות לשוטרים	292
26.	עש"מ 4348/01	סרוב לעבור לבי"ס אחר	296

בד"מ 38/02 – אלימות מילולית מעליבה

תמצית הפסק

הנאשמת מורה בישראל הואשמה בכתב תובענה, בכך שבשנת 2001, מועד שבו צויין יום השואה, במהלך שיעור אנגלית, לאחר שתלמידה שאלו שאלות לגבי יום זה, כינתה את התלמידים בביטויים מעליבים וגזעניים

הנאשמת הודתה בעבירות במסגרת הסדר טיעון שנעשה עמה, במהלכו תוקן כתב התובענה ובית הדין הרשיעה בעבירות המשמעת הרלבנטיות, לרבות התנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובד מדינה ועובדת הוראה.

בגזר הדין פורס בית הדין את טיעוני הצדדים בעניין כיבודו של הסדר הטיעון, לנוכח עוצמת הפגם שנמצא במילוי תפקידה החינוכי, כמי שהטיחה ביטויים עולבים בתלמידים ביום השואה, אותם מצא בית הדין כביטויים מכבידים וקשים עד למאוד, וראה בכשלונה כשלון צורב.

לאחר שבית הדין בחן את התכלית של אמצעי המשמעת, הנסיבות האישיות ואת מהותן של העבירות שבהן הורשעה, הוחלט להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין משירות המדינה, תוך תשלום פיצויי פיטורין מלאים ופסילה לשירות המדינה לפרק זמן של שנה ונתן להסדר הטיעון תוקף של פסק דין שהלם, לגישת בית הדין, את נסיבות העבירה.

ניתן ביום יג' באב התשס"ב 21.7.2002

הרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין	- יו"ר
דר' עינת ברגר	- חברה
מר חסון סודקי	- חבר

תיק
ס.י
תאריך: 38/02 בד"מ
H0250187
21.7.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
ד"ר עינת ברגר
מר חסון סודקי
- יו"ר
- חבר(ה)
- חבר

תובע(ת): עו"ד טלילה שחל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד אורי פליישר

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשמת שבנדון ילידת שנת 1949 המועסקת במשרד החינוך כמורה לפי דרגה בהוראה M.A בבית ספר קהילתי ע"ש "עליזה בגין" במגדל העמק, והנמצאת בשירות המדינה מיום 1.11.93, הורשעה על ידנו ביום ח' באב התשס"ב (17.7.02) ע"פ כתב תובענה מתוקן, בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (2) ו- (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה וכן בהפרת הוראותיו של סעיף ו א (1) בחוזר המנכ"ל ממרץ 97.

טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

2. עם פתיחתו של הדיון הודיעו הצדדים לבית הדין, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון, לפיו בכפוף לאישורו של בית הדין, הנאשמת תודה בפרטי התובענה ואישומיה ויוטלו עליה אמצעי משמעת של; נזיפה חמורה, פיטורים משירות המדינה שיכנסו לתוקף החל מ-1.9.2002, תוך תשלומם של פיצויי פיטורים מלאים המגיעים לנאשמת בגין שנות עבודתה בשירות המדינה ופסילה משירות המדינה לפרק זמן של שנה אחת.

א. גישת התביעה:

(1) לדעת התובעת המלומדת, יש בהסדר משום איזון בין הנסיבות האישיות של הנאשמת ובין האינטרס הציבורי המגולם בהטלתם של אמצעי המשמעת. התביעה סבורה שבכך שהנאשמת, כינתה את התלמידים בכינויים מעליבים וגזעניים, היא מעלה במהות תפקידה כמורה בישראל ובאמון שרכשה לה מערכת החינוך, כאשר מורה אמור לשמש דוגמא חיובית לתלמידיו הרואים בו מודל לחיקוי. כאשר פסקי דין של בית המשפט העליון הדגישו את תפקידו החינוכי של מורה ואת סטנדרט ההתנהגות הנדרש ממנו וכאן הנאשמת נקטה באלימות מילולית כלפי תלמידה וכנגד מורים שכאלה, ראוי להשית אמצעי משמעת ראויים.

(2) יובהר כי הנסיבות שמתלוות לעבירה היו חמורות. הביטויים הופנו במהלכו של יום השואה, שבו במסגרת העברת השיעור כונו תלמידי הכיתה בכינויים מעליבים וגזעניים הנוגעים לדתם.

ב. עמדת נציג המשרד:

מפיו של נציג המשרד שמענו, כי הוא מצטרף להסדר הטיעון כפי שגובש בין הצדדים וביקש כי נכבדו וכי נממש את פטוריה, החל מ-1.9.2002. לנוכח זכאותו של מורה לקבל שכר עד לתחילתה של שנת הלימודים החדשה. נציג המשרד לא מצא בעברה של הנאשמת עבירות קודמות מעבר למקרה שבפנינו.

ג. גישת הסניגוריה:

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, כי הוא נתן את הסכמתו להסדר הטיעון וביקש גם הוא כי נכבדו, מאחר ומדובר במקרה חד-פעמי שלגביו הנאשמת הביעה חרטה. נאשמת שאין באמתחתה עבירות משמעת אחרות, כאשר ההליך שהיה בפנינו חסך מזמנו השיפוטי של בית הדין ומנע גם העדתם של תלמידים קטינים גם בכך ראוי שנתחשב.

(2) מפיו של הסניגור גם שמענו פרטים על נסיבותיה המשפחתיות הקשות, מדובר באישה אלמנה שבביתה מתגורר בנה בן 25- שעבר תאונות דרכים לאחרונה ואינו עובד, פיצויי הפיטורין יעניקו מזור לאותם קשיים כלכליים קשים, שבהם תעמוד הנאשמת.

החלטת בית הדין:

3. בית הדין שקל את טיעוני הצדדים שבאו בפנינו לעניין כיבודו של הסדר הטיעון ובין השאר שקלנו לצורך החלטתנו שיקולים אלה:

א. על נסיבות העבירה וההתנהגות:

הביטויים שהשמיעה הנאשמת בפני תלמידה שהיו ביטויים מעליבים שנשאו אופן גזעני בעיתוי של יום השואה הם צובעים את התנהגותה באור מכביד עד למאוד. מדובר בעובד הוראה שצריך לשמש דוגמא לתלמידיו בדרכו החינוכית וגם בהתנהגותו האישית. בכך כשלה הנאשמת כישלון חד-פעמי אך צורב, אשר פגע לגישת בית הדין ביכולתה לשמש כמורה בישראל ולו לפרק זמן מוגבל כעתירת התביעה.

ב. על תכלית אמצעי המשמעת:

בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים על כל נאשם ונאשם, שומה עלינו לבחון ולשקול את השפעת החלטתנו על שירות המדינה, על גופים אחרים שעליהם מוחל חוק המשמעת, בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשעה הנאשמת, תוך שקילת נסיבותיה האישיות.

כידוע, בדין המשמעת, אמצעי המשמעת אמורים לשמש אמצעי מניעה יותר מאשר אמצעי ענישה. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

התכלית האמורה של הדין המשמעת, מקורה בגישה הרואה אם עובד מדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמר את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור, יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשמעת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור, ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד

לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר וניקיון כפיים. אכן, טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו." בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז (2), 229, 266.

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור, לא לעצמו הוא פועל, אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל."

(בג"צ 669/86, רובין נגד ברגר ואח', פ"ד מא(1), עמ' 749, 840)

בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, כמו למשל חינוך ילדים והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לענין זה, ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן –

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמיינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה עלולים להתערער אם יתברר לציבור כי עובד המדינה, העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."

(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נ' אלקלעי (טרם פורסם), בפיסקה 2 לפסק הדין).

בפסק דין נוסף, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו –

"מהי אם כן תכלית החוק, לענין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה."

(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

ולאחרונה בית המשפט העליון הבליט את תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת, במיוחד בעבירות מהסוג שבהם הורשע הנאשם (ראה עש"מ 57701/01 בעניין פודלובסקי וכן את עש"מ 10123/01 בעניין טליה

גניש בו נקבע, כי יש ליתן משקל עדיף לשיקול הציבורי לעומת השיקול הפרטי, הטמון בנסיבות האישיות).

ועל כן עלינו לשקול אם אמצעי המשמעת המוצעים יש בהם כדי לשרת את התכלית ההרתעתית והמניעתית שלהם הם נועדו ובמיוחד כאשר תפקיד של מורה מחייב מעצם מהותו סטנדרט התנהגות גבוה במיוחד כמי שאמור להנחיל ערכים ראויים של התנהגות, כאשר התפקיד אף מטיל עליו אחריות מיוחדת בנוגע לרובד התנהגותו האישי (על תפקידו של מורה והמתחייב ממנו ראה את עש"מ 6713/96 בעניין זוהר בן אשר, פורסם בפ"ד נב(1) בעמ' 650).

ג. על הנסיבות האישיות:

למדנו מהטיעונים שנשמעו בפנינו, כי מדובר בנאשמת שעלתה לישראל לפני שנים לא רבות (בשנת 91). נאשמת שהיא אלמנה ושבנה הבגיר מתגורר עימה, כאשר אינו מתפרנס בעצמו והוא אחרי תאונת דרכים. ואשר לנוכח מקצועה כמורה ופיטוריה המוצעים מהשירות הציבורי והמרקם התעסוקתי שיהיה צפוי לה, אינו מאיר פנים, ואפשר שבתקופה הקרבה תוכל ללמד שיעורים פרטים באנגלית לנוכח מקצועה.

ד. לכיבודו של הסדר הטיעון:

ככלל, בית דין זה, בדומה לערכאות שיפוט אחרות, מכבד הסדרי טיעון שבאים בפניו, זולת אם נפל בהם עיוות זה או אחר בכל הקשור לסבירותם של אמצעי הענישה או טוהר השיקולים שהביאו לכריתתו של הסדר הטיעון. גם אם בית הדין היה סבור שהיה אפשר להגיע לתוצאה אחרת בגיבושו של הסדר הטיעון, שוני זה או אחר ברכיבים של אמצעי המשמעת אין בו כדי להשמיט את בסיס הכיבוד של הסדר הטיעון. ראה בעניין זה עש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג, בו נפסק כי –

"לעיתים קרובות יש עניין ציבורי בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין ציבורי בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו טעם טוב לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית, השוו, לגבי הסדר טיעון בתיק פלילי, ע"פ 1289/93, 1290 לוי נגד מדינת ישראל פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות מהסדר טיעון אם מתברר כי ההסדר מתבסס על שיקולים פסולים כגון, משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים

בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי, דורש לסטות מן ההסדר, גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון." (פורסם בפ"ד נא(5) בעמ' 593).

סוף דבר:

4. לאחר ששקלנו את מכלול השיקולים הדרושים, החלטנו ליתן תוקף להסדר הטיעון ולכבדו. ואשר על כן יוטלו עליה אמצעי המשמעת הבאים:

א. נזיפה חמורה - לנוכח הפגם והפסול שנפלו בהתנהגותה, כאשר הנזיפה החמורה נועדה להעביר מסר נורמטיבי מטעמנו, כי התנהגות מסוג זה ובמיוחד מצדו של מורה, הינה התנהגות פגומה ביותר.

ב. פיטורים - הנאשמת תפוטר משירות המדינה החל מתאריך 1.9.2002 ובעקבות פיטוריה ישולמו לה פיצויי פיטורים מלאים בעבור מה שנחשב שנות עבודה בעבור מורה.

ג. פסילה משירות המדינה - לפרק זמן של שנה.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום ח' באב התשס"ב (17.7.02). גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום י"ג באב התשס"ב (21.7.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר חסון סודקי חבר	ד"ר עינת ברגר חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 173/01 – עלבונות של מורה כלפי מנהלו

תמצית הפסק

הנאשם המשמש ככומר וכעובד הוראה כאחד, הועמד לדין פלילי בגין ביטויים משפילים שהפנה כלפי מנהלת ביה"ס שבו הוא מלמד לימודי דת נוצרית. ההליך הפלילי נסתיים בצו שבו נתחייב הנאשם בהתחייבות כספית ולהמנע מלבצע עבירות דומות בעתיד.

בעקבות ההליך הפלילי, הועמד הנאשם בפני בית הדין למשמעת של עובדי המדינה אשר הרשיעו בעבירות משמעת שונות בין השאר בעבירה של התנהגות שאינה הולמת עובד הוראה. בית הדין הבליט בפסק דינו את סטנדרט התנהגות העובד הנדרש מעובד הוראה בישראל וראה פסול בכך שנאשם השתמש בלשון שאינה יאה למי שאמור להקנות ערכי חינוך במסגרת תפקידו והטיל עליו, בסופו של דבר אמצעי משמעת של **נזיפה**.

ניתן ביום יח בטבת התשס"ב (2.1.2002)

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד - יו"ר
גב' יהודית מלגרום - חברה
מר חוסני אבו דאהש - חבר

ס.י. H0200006
 תיק בד"מ 173/01
 תאריך: 2.1.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גבי יהודית מילגרום
 מר חוסני אבו דאהש
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: אינו מיוצג

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם יליד שנת 1957 מכפר יאסיף והמועסק בשליש משרה בבית ספר היסודי בראמה, מלמד שם, את לימודי הדת הנוצרית והנמצא בשירות המדינה משנת 1993.

2. הרשענו את הנאשם ביום ט"ז בטבת התשס"ב (31.12.2001), בעבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג 1963 - (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, לאחר שהודה בפנינו בפרטי התובענה בעבירה ובתוקף סמכותנו לראות כמוכחים בפנינו את הממצאים והמסקנות שאליהם הגיע בית המשפט לפי סעיף 61 ג' לחוק, בעקבות אירוע שנתרחש למעלה משש שנים בבית ספרו, שם בשעות הצהריים הנאשם העליב את מנהלת בית הספר תוך שימוש בביטויים משפילים, כאשר בעקבות דבריו, האירוע נחקר והוגש נגדו כתב אישום בבית המשפט השלום בקריות (ת.פ. 3472/01).

3. התוצאה של ההליך הפלילי היתה מתונה מאוד מבחינת הנאשם, בהתחשב בכך שאין באמתחתו עבר פלילי קודם, בקשתו כי לא יורשע בעבירה, כובדה על ידי בית המשפט שהטיל עליו ליתן התחייבות כספית למשך שנה, בסכום של 5,000 ש"ח, כי ימנע מלעבור עבירות אלימות מכל סוג.

4. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

התובע המלומד ביקש, כי בית הדין ישית על הנאשם אמצעי משמעת של נזיפה; והפקעת שני שליש משכורת קובעת, שתנוכה מהנאשם בתשלומים כפי שיקבעו ע"י בית הדין.

ב. עמדת המשרד:

התובע הציג בפנינו גם את עמדת משרד החינוך אשר עתר לאמצעי משמעת של נזיפה; והפקעת מחצית משכורת קובעת, בתשלומים שיקבעו ע"י בית הדין.

ג. דבר הנאשם:

במהלך הדיון למדנו, כי הנאשם משתכר בכ-2,500 ש"ח ברוטו לחודש. הוא נשוי שעול פרנסת ארבעת הילדים מוטל עליו. בנוסף לתפקידו במסגרת משרד החינוך הינו גם איש דת של העדה היוונית האורתודוקסית, וזוכה במסגרת תפקידו הנ"ל לתמיכות כספיות שונות, ומזדמנות.

5. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים:

1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה. תוך שימת דגש על מטרותיו ומהותו של השירות ובהתחשב בטיב העבירות שבהן הורשע הנאשם תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא למנוע פגיעה משמעותית בתיפקודו של שירות המדינה או בתדמיתו של שירות המדינה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

בענין זה פסק בית המשפט העליון, בעש"מ 917/99 מדינת ישראל נגד עבדאללה חמזה, (פ"ד נ, 25):

"אמצעי משמעת אמור לשמש אמצעי מניעה יותר מאשר אמצעי ענישה. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או התדמית של שירות זה, שכן תדמית ראווה הינה תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות."

(3) בית הדין הרשיע את הנאשם בעבירות לפי סעיף 17 (3) לחוק:

"(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד המדינה או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה".

לענין יסודות העבירה נקבע בער"מ 135195 ליאון פינקלשטיין נגד התובע בבית הדין המקומי למשמעת (פ"ד מט(5) 573, 578) הבהיר בית המשפט העליון:

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג של בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות וזמנים משתנים."

ועוד הוסיף בית המשפט העליון בעש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה (טרם פורסם):

"... התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות לתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי-הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

(4) הוראת התקשי"ר (42.224) המחייבת עובד לנהוג בנימוס כלפי הממונים עליו וכלפי יתר חבריו לעבודה, נובעת מתוך כוונה לקיים סביבת עבודה נאותה

וצורה התבטאות תרבותית של כל עובד ציבור. טמון בכך גם יסוד של שמירת משמעת, בין עובדי הציבור, שהרי קיומה של המשמעת אינו מתיישב עם נקיטת סגנון מעליב ופוגע של עובד כלפי הממונים עליו ואף לא כלפי חבריו לעבודה. (ראה גם עש"מ 5/86 גדעון ספירו נגד נציב שירות המדינה (פ"ד מ(4) 277).

5) לצערנו, הזלזול בכבוד האדם ותרבות הדיבור הקלוקלת חדרו אף לשורות השירות. מחובתו של בית הדין להסתייג מנורמות התנהגות אלו הרווחות בקרב העובדים ולתת לכך ביטוי נורמטיבי בפסיקותיו.

התנהגות בלתי מנומסת הינה עבירת משמעת כאמור, ויש לעוקרה משירות המדינה. לא אחת חזרנו וצינו, שהמשמעת ונורמות ההתנהגות הנאותות הן מרכיב יסודי בשירות הציבורי ובלעדיו לא ייכון שירות המדינה ולא יוכל לקיים את ייעודו על-פי אמות המידה הנדרשות לקיום מערכות מינהל תקינות. (ראה גם דו"ח הוועדה בנושא הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה - ינואר 1998, עמ' 13).

כפי שציין בית המשפט העליון בעש"מ 3/75 דבוש נגד נציבות שירות המדינה (פ"ד ל(1) 2319):

"משמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנוהגים המסדירה אופן פעולתה של מסגרת ארגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה בזיקתם זה לזה ובזיקתם למערכת עצמה".

למידתם של אמצעי המשמעת:

6. לצורך קבלת החלטתו לגבי מידתם של אמצעי המשמעת שראוי להשית על הנאשם, בית הדין שקל שורה של שיקולים; -

א. **על העבירה** - מדובר בויכוח מילולי שפרץ בין הנאשם ומנהלת בית הספר, לדבריו כתגובה לדברים שהוטחו כלפיו ע"י המנהלת, שהיא לבדה החליטה להגיש תלונה שבעקבותיה נפתחו ההליכים הפליליים. מובן כי גם בנסיבות אלה נדרשה התנהגות מנומסת של הנאשם כלפי המנהלת, כפי שהדבר מבואר בהוראת תקשי"ר 42.224.

ב. על נסיבות העבירה - ההליך הפלילי קיבל תפנית מתונה. הנאשם לא הורשע בעבירה פלילית, גם לא נגזר עליו עונש של ממש בעקבות החלטה שלא להרשיעו בעבירה, זולת התחייבות להימנע מעבירה. כמו כן יצויין, כי מדובר באירוע שנתרחש בשנת 1995 לפני למעלה מ-6 שנים ובהקשר זה ראויים לציטוט דברים שנאמרו בעש"מ 5/85 מדינת ישראל נגד ג'ון מגדלני.

"... המשמעת נשכרת בדרך כלל מצעדים הננקטים תוך זמן קצר יחסית אחרי אירוע עבירת המשמעת ועם חלוף הזמן מעבר למידה הראוייה, הופכת התגובה המשמעתית למעשה מיותר או, לעיתים, אף לבעלת תוצאות הפוכות מאלו אשר להן מקווים". (פורסם בפ"ד לט(3) בעמ' 334)

ג. על הנסיבות האישיות - הנאשם נשוי שעול פרנסת ילדיו רובץ עליו. השתכרותו השוטפת משירות המדינה היא זעומה - מגעת ל-1500 ש"ח לחודש. מובן כי יש לנאשם הכנסות אחרות מקיצבת ילדים והכנסייה, אולם עיקר פרנסתו אינה מניבה פירות של ממש. כמו כן, בית הדין התרשם כי הנאשם התחרט על המעשה ומצר עליו, ויעשה מצדו כל מאמץ שהתנהגות מסוג זה לא תשנה.

סוף דבר:

7. לנוכח מכלול השיקולים שפרטנו לעיל, החלטנו כי, בנסיבות מקרה זה נסתפק בהטלת אמצעי המשמעת של **נזיפה** בלבד שהיא מבחינת מסר כלפי הנאשם והמורים האחרים, כי מן הראוי להימנע מהתבטאות מעליבה ולו מילולית כלפי ממונים וגם כלפי עמיתים.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום ט"ז בטבת התשס"ב, 31.12.2001. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום י"ח בטבת התשס"ב (2.1.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)
מר חוסני אבו דאהש
חבר

(-)
גב' יהודית מילגרם
חברה

(-)
עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד
יו"ר

בד"מ 166/00 – תקיפה של תלמידה

תמצית הפסק

נגד הנאשם נוהל הליך פלילי, בו הואשם בעבירות תקיפה כלפי קטינה ללא הרשעה והוענש בבצוע 100 שעות לתועלת הציבור.

בעקבות ההליך הנ"ל, הנאשם הועמד לדין משמעתי והתביעה עתרה להטלתם של אמצעי משמעת של נזיפה חמורה, הפקעת משכורת קובעת במספר ניכויים והורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שנתיים. ובית הדין, לאחר שבאו בפניו טיעוני הצדדים לעניין אמצעי המשמעת הראויים קבע כי מידתה של האלימות, שהתאפיינו בסטירה אשר תוצאתה קרע בתנוך האוזן, והטיל על הנאשם אמצעי משמעת של נזיפה חמורה, הפקעת מחצית משכורת והורדה בדרגה אחת לחצי שנה.

בית הדין בשולי החלטתו ציין כי מדובר בכשלון חד-פעמי וביקש כי מקרה זה לא ישפיע על המשך דרכו החינוכית.

ניתן ביום כב' בטבת התשס"ב 6.1.2002

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד - יו"ר
גב' יהודית מלגרום - חברה
מר חוסני אבו דאהש - חבר

ס.י. H0200007
 תיק בד"מ 166/00
 תאריך: 6.1.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' יהודית מילגרום
 מר חוסני אבו דאהש
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד חוסיין מחמיד

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. נגד הנאשם שבנדון המשמש כמורה בבית ספר מקיף "ביר אל-מכסור" לפי דרגה B.A. המועסק בשירות המדינה משנת 87, הוגש בתאריך 4.10.2000 כתב תובענה, שבו ייחסה לו התביעה עבירות לפי סעיפים 17 (2) ו-17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק) וסעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי ההוראה.

2. הרקע להגשת התובענה כאמור, מקורו בהליך פלילי שהתנהל נגד הנאשם בבית המשפט השלום בעכו (ת.פ. 4927/96), בעקבות כתב אישום שהוגש נגד הנאשם ב-21.11.96, שבו ייחסה לו התביעה לאחר תיקונו של כתב האישום, עבירה של תקיפה לפי סעיף 379 לחוק העונשין, ועבירה של תקיפה חסרת ישע לפי סעיף 368 לחוק האמור, בכך שסטר בתאריך 14.11.94 לתלמידה, מעשה שגרם לקרע באוזנה.

3. בדיון שנערך אצל כבוד השופט פארס פלאח בתאריך 29.12.99, בעקבות הגשתו של תסקיר מבחן, הוחלט שהנאשם לא יורשע בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום המתוקן, והוא יענש באמצעות ביצוע של"צ בהיקף של 100 שעות, על-פי תוכנית שהוכנה ע"י שירות המבחן.

4. בהכרעת דין מפורטת שפורסמה על ידי בית הדין ביום י"ז באלול התשס"א (26.8.2000), הרשענו את הנאשם בעבירות שיוחסו לו בכתב התובענה.

טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

התובע המלומד בעתירתו לאמצעי המשמעת ביקש להשית על הנאשם אמצעי משמעת אלה; (א) נזיפה חמורה; (ב) הפקעת משכורת קובעת שמספר ניכוייה, יקבעו ע"י בית הדין; (ג) הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שנתיים.

התובע המלומד הגיש לעיונו של בית הדין מספר פסקי דין, שחלקם נסבים על נסיבות תקיפה חמורות מאלה שהיו בפנינו, ובחלקם תגובות אלימות של מורים כלפי תלמידיהם, שהיו בעלות עוצמה פחותות מאלה שבהן הואשם הנאשם כאמור (בד"מ 12/95, בד"מ 27/95 ועש"מ 1730/00). כמו כן קיים שוני במידת הענישה שהוטלה על הנאשמים באותם פסקים, לעומת צו של"צ שהוצא נגד הנאשם בהיקף של 100 שעות.

ב. עמדת נציג המשרד:

מפאתן של נסיבות אישיות, נבצר מנציג המשרד להיות נוכח בדיון, וגישתו לענין אמצעי המשמעת הראויים הועברה לבית הדין באמצעות התובע. על-פי גישתו, ניתן למצות את אמצעי המשמעת כלפי הנאשם ע"י הטלת; (א) נזיפה חמורה; (ב) הפקעת משכורת קובעת אחת; (ג) הורדה בדרגה אחת למשך שנה.

ג. טיעוני הסניגוריה:

הסניגור המלומד טען בפנינו, כי מדובר במורה ש-15 שנות וותק, מלוות את שירותו במסגרת המדינה, וכי פסקי הדין שהגיש התובע אינם מצדיקים להשית עליו את אמצעי המשמעת שביקשה התביעה, מאחר שבבד"מ 12/95 מדובר היה בתקיפה שהסבה לתלמיד חבלה של ממש. גם בבד"מ 27/95 המעשה הגופני האלים הוא חמור יותר מאשר זה שבפנינו, כמו כן לטענת הסניגור אין תשתית עובדתית מספקת לכך שנגרם קרע באוזנה החיצוני של התלמידה. כמו כן סבור הסניגור, כי עש"מ 1730/00 דן בנסיבות עבירה חמורות מאלה שמאפיינות את התנהגותו, של הנאשם כאשר לענין נסיבות העבירה הוא הפנה לעש"מ 4/80, לעש"מ 3504/00 ולעש"מ 5201/01. כאשר בחינת מכלול הנסיבות לטענת הסניגור, מצדיקה להקל עם הנאשם.

עוד שמענו מפי הסניגור טענה, כי הליכי מכרז לתפקיד של מנהל בית ספר שבהם השתתף הנאשם בשנת 1999, הביאוהו לאחר כפירה בכתב האישום, להגיע להסדר טיעון על מנת שההליך הפלילי יהיה מאחוריו לקראת המכרז, אולם חרף ההסדר ההתמודדות לא צלחה בידיו והדברים עומדים ותלויים בבית הדין האזורי לעבודה.

במהלך הדיון הגיש הסניגור המלומד לעיונו של בית הדין אסופה של מסמכים, ביניהם תצהיר של אבי הילדה ובו ביטול התלונה נגד הנאשם, חוות דעת והערכות לגבי מסוגלותו של הנאשם למלא תפקידים ניהוליים.

לגבי הנסיבות האישיות שמענו, כי הנאשם מטופל בשלושה ילדים קטינים, רעייתו אינה עובדת ואביו הינו גמלאי של משרד החינוך. כאשר מידת השתכרותו של הנאשם מגעת לכדי 4,000 ש"ח ולענין מידתם של אמצעי המשמעת שנטיל, התבקשנו להסתכל על התמונה הכוללת של ההתנהגות שנתרחשה בשנת 94, ועל כן עתר הסניגור לאמצעי משמעת של נזיפה בלבד.

5. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם, תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות. לכן, השאלה העיקרית היא, מהי ההשפעה שתהיה על שירות המדינה, אם עובד הוראה, שהואשם בעבירות שבהן הואשם הנאשם, הגם שנענש ללא הרשעה, יורשה להמשיך את עבודתו בשירות המדינה.

3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעותי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעותי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעותי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעותי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."

6. התכלית האמורה של הדין המשמעותי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע: "בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

7. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי.

(לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."
(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגור הדין).

בפסק הדין שניתן אך לאחרונה, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראוייה של שירות המדינה..."
(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל - טרם פורסם).

8. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש"מ 57701/01 בענין פודלובסקי, בו הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת).

9. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראוייה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשע הנאשם שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד ואת הסניגור, ואת נסיבותיו האישיות של הנאשם, כפי שהובאו לעיל.

ב. למידתם של אמצעי המשמעת:

בית הדין שעה שבא להטיל את אמצעי המשמעת על הנאשם שבפנינו, שקל שורה של שיקולים:

(1) על נסיבות העבירה - הנאשם הואשם בעבירה של תקיפה של קטין כמפורט לעיל, ובסופו של דיון בית המשפט החליט להסתפק בהליך פלילי מתון שבו הוטל על הנאשם צו של"צ ל- 100 שעות והוא לא הורשע בעבירה הפלילית. הגם שמדובר ברכיבי התנהגות המבססים עבירה של תקיפה שהופנתה כלפי קטין שבה לא נגרמה לאותה קטינה חבלה של ממש. מעשה אלימות שבית הדין אינו משלים עמו, אינו נמנה על המדרג העליון של התנהגות אלימה כלפי תלמידים.

חוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000, אשר נתקבל על ידי הכנסת ב-4.12.2000, אומנם לאחר האירוע נשוא דיוננו נותן משנה תוקף לגישתו של משרד החינוך, כביטוי בחוזרי המנכ"ל, חוזר נה/7, כ"ט באדר א' התשנ"ה (1 במרס 1995) - סעיף 285. החוזר קובע איסור שימוש בכוח כאמצעי משמעת "1. **יש להימנע מעונשי גוף בכל צורה שהיא כאמצעי משמעת**", כי אכיפת המשמעת בבית ספר בדרך של תגובה פיזית אלימה מצידו של המורה הינה פסולה. כך למדנו מסעיף 1, לגבי מטרתו של החוק: **"לקבוע עקרונות לזכויות התלמיד בכוח כבוד האדם, ועקרונות אמנת האומות המאוחדות בדבר זכויות הילד."**

כאשר, לעניין אמצעי המשמעת, קובע סעיף 10 לחוק: - **"כל תלמיד זכאי לכך, שהמשמעת במוסד החינוך תנהג באופן ההולם את כבוד האדם ובכלל זה הוא זכאי שלא יינקטו כלפיו אמצעי משמעת גופניים או משפילים."**

גישה זו של המחוקק, שבוטאה בחוק האמור לפני זמן קצר, יצרה זכות לתלמיד מפני תגובה בעלת אופי אלים מצידו של המורה, מבלי לגרוע מהגנות אחרות שקיימות בדין, על שלמות גופו של אדם, שמצויות בדיני העונשין ובהוראות מנחות של משרד החינוך, שהיו כמובן בתוקף שעה שנתרחש מעשה האלימות.

וכבר נפסק: -

"תפיסה חינוכית הדוגלת בשימוש בכוח למטרות אינה הולמת ... את הנורמות בחברתנו ... אין חשיבות לגבי חומרתו של העונש הגופני שהופעל ... עונש גופני אינו יכול להוות אמצעי לגיטימי בידי מורים ... וככזה אינו יכול לבוא בגדר הסביר." (ע"פ 5224/97 שדה אור, פ"ד נב(3), 374, 383 ב'ד').

ועוד: -

"אלימות פיזית כלפי תלמיד, אסורה היא ... חדר הכיתה הוא מקום הוראה ולא זירת אלימות. גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע אם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית ..." (ע"פ 4405/94 אלגני, פ"ד מח(5), 191, 192 ו').

וכל זאת על רקע תפקידו של מורה בישראל, כפי שנפסק ב- ע"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר (פ"ד נב (1) 650, 678) אמר בית המשפט העליון את דבר לגבי תפקיד מורה כלפי תלמיד:

"התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרד התנהגות גבוה, במיוחד כלפי התלמידים. מורה מוצב בדרך כלל בעמדה של מרות כלפי התלמידים: ניתנה בידו סמכות לקבוע אם ובאיזו מידה, יצליח התלמיד בלימודים מעבר לכך: המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי תלמידים; היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור, המפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. אכן, כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור ... ומורה, כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

לא כל שכן, אין ולא יכול להיות, צידוק להתעללות (ע"פ 4596/98 פלונית, פ"ד נד(1) 145, 171 ב'ג'; וראה עוד בסוגיה ע"מ 1730/00 פלונית נגד מדינת ישראל, תק-על 876(2), כבוד השופט זמיר, בסעיף 4 - 5 לפסק הדין).

(2) **הנסיבות האישיות** - מדובר במורה צעיר יחסית בשירות המדינה, בה שירת עד להשעייתו 15 שנים, אשר על-פי המסמכים שהוגשו לעיונו, דרכו צלחה בשדה החינוך, ואף למדנו כי לנאשם כישורים למלא תפקידים ניהוליים.

התרשמנו, כי מאז האירוע הנאשם הפנים את הפסול שהיה כרוך בהתנהגותו וקיים לפי מיטב הערכתנו יסוד להניח, שההתנסות אותה עבר בהליכי החקירה והמשפט - שהיתה התנסות מכבידה, תאפשר לו בעתיד להימנע מכל תגובה בעלת אופי אלים.

סוף דבר:

10. האיזון בין תכלית אמצעי הענישה, שבו מתממש תפקידנו בהטמעת המשמעת בשירות הציבורי ובין הנסיבות של העבירה והנסיבות האישיות, היא תמצית מלאכת השפיטה, ולכך יש להוסיף את העובדה, כי האירוע עצמו נרחש בשנת 94, הגם שההליך מומש רק בשלהי שנת 99, יש לכך השפעה ממתנת על התגובה המשמעתית כדבריו של כבוד השופט שמגר שנאמרו בעש"מ 5/85 מדינת ישראל נגד ג'ון מגדלני: -

"... המשמעת נשכרת בדרך כלל מצעדים הננקטים תוך זמן קצר יחסית אחרי אירוע עבירת המשמעת ועם חלוף הזמן מעבר למידה הראוייה, הופכת התגובה המשמעתית למעשה מיותר או, לעיתים, אף לבעלת תוצאות הפוכות מאלו אשר להן מקווים". (פורסם בפ"ד לט(3) בעמ' 334)

11. בית הדין סבור, כי ניתן למצוא מידתיות זו ואיזון ראוי בהטלתם של אמצעי משמעת אחרים שאותם נמנה להלן:

א. **נזיפה חמורה** - שהינה בגדר מסר נורמטיבי מטעם בית הדין, כי נפל פסול מכביד וקשה באובדן השליטה במהלך תפקידו החינוכי כמורה, שעה שהגיב בалиמות, תהיה עוצמתה אשר תהא כלפי תלמיד שהיה נתון להשגחתו ומרותו.

ב. **הפקעת מחצית משכורת קובעת** - שתנוכה מהנאשם ב-6 תשלומים שווים ורצופים.

ג. **הורדה בדרגה אחת לחצי שנה** - בתוקף מהמועד שבו יסיים את התשלום האחרון בגין ניכוי שכרו.

12. בשולי החלטתנו בית הדין מבקש לציין, כי האמור בגזר דין זה, בהתחשב בנסיבות העבירה - מועד התרחשות האירוע, ולאחר שעיינו במסמכים הנוגעים לדרכו החינוכית של הנאשם, כי התרשם שמדובר בכשלון חד-פעמי שאינו צריך למנוע את קידומו שעה שיבואו הרשויות המוסמכות בפני החלטה, אם להפקיד עליו תפקידי ניהול במשרד החינוך.

גזר הדין ניתן ביום כ"ב בטבת התשס"ב (6.1.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)
מר חוסני אבו דאהש
חבר

(-)
גב' יהודית מילגרום
חברה

(-)
עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד
יו"ר

עש"מ 1168/02 – ביטול הליך משמעותי בשל פגמים שנפלו בו בעבירות תקיפה

תמצית הפסק

מורה הואשמה בשנת '96 בעבירות משמעות, בגין הכאת ארבע תלמידות.

בתחילה, הליך נחקר על ידי משטרת ישראל ואחר כך הועבר לנתיב המשמעותי, בו החל בשנת '97. במהלך הדיונים הוחלפו שניים מחברי ההרכב ורק חבר אחד שמע את כל העדים, כאשר בית הדין לא מצא טעם בשמיעת כל העדים מחדש, אלא את עדי ההגנה שנותרו, ודחה את גרסת המערערים, כי התלונות הוגשו בשל סכסוך משפחות, והרשיע את הנאשמת בראשית שנת 2001 בעבירות משמעות שונות, והטיל עליה אמצעי משמעות של: נזיפה חמורה, הפקעת משכורת והורדה בדרגה אחת לשנתיים.

בפסק הדין, במסגרת הערעור שהגישה המערערת, בוחן בית המשפט העליון את הפגמים שנפלו בניהול ההליך, כאשר ההרכב בגלגולו החדש, שמע רק חלק מעדי ההגנה, ובסופו של עיון החליט בית המשפט העליון כי קיימת הצדקה להורות על ביטולו של ההליך בבית הדין למשמעות, מאחר ולא היה הכרח לבסס מסקנות, שעה שהיו קיימים עדים, שלא נשמעו, אשר אפשר היה להעידם.

טורח מסוג זה, קבע בית המשפט העליון, מתפוגג מול הרשעת המערערת. ואשר על כן, ביטל בית המשפט העליון את פסק הדין. לנוכח הזמן שחלף מהמועד שנעברו, לכאורה, העבירות המיוחסות ובית המשפט העליון לא מצא לנכון להחזיר את ההליך לבית הדין על מנת שישמע עדים שהוחסרו.

ניתן ביום ז' באלול התשס"ב – 15.8.2002.

ההרכב: כב' השופטת דורית בייניש.

בבית המשפט העליון בירושלים

עש"ם 1168/02

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש**המערערת:****נגד****המשיב :** שירות המדינה

ערעור על גזר הדין של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה בבד"מ 130/96 מיום 6.1.02

תאריך הישיבה : ח' בניסן התשס"ב (21.3.2002)**בשם המערערת :** עו"ד מ' פלאח**בשם המשיב :** עו"ד א' פטר**פסק-דין**

1. המערערת, עובדת כמורה במשרד החינוך למעלה מ 30 -שנים. במהלך השנים, 1994, 1995 התלונונו במשטרה ארבעה תלמידים כי המערערת הכתה אותם במהלך עבודתה כמורה. המתלוננים טענו כי המערערת הכתה אותם בידיה ובאמצעות סרגל בגבם, בידיהם ובפניהם. המשטרה החליטה בזמנו לסיים את החקירה בעניינה של המערערת מהטעמים שאין בחקירה עניין לציבור, וכיוון שנסיבות העניין אינן מצדיקות את המשך החקירה. בעקבות תלונות אלה הוגשה כנגד המערערת ביום 10.12.96 תובענה לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה. בתובענה פורטו המקרים האמורים, והמערערת הואשמה בעבירת משמעת לפי סעיף 17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג (1963-להלן - החוק או חוק המשמעת), ולפי סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. נסיבות שמיעתו של ההליך בבית הדין למשמעת היו יוצאות דופן, והוא אף התמשך במידה בלתי רגילה. מסיבות מצערות, שאינן תלויות

בחברי בית הדין, התחלפו חברי ההרכב במהלך שמיעת הראיות ורוב העדים נשמעו שלא על-ידי ההרכב שנתן את הכרעת הדין.

שמיעת התובענה החלה בתאריך 31.12.97 שנה לאחר הגשת התובענה. הרכב בית הדין כלל את עורך-דין שמשון פרנקל ז"ל, אב בית הדין למשמעת, כיושב ראש ההרכב; ועמו היו בהרכב מר עמאד עבוד וגברת נחמה שטיר. בישיבות שהתקיימו בתאריכים 14.9.99, 16.7.98, 6.5.98, 19.4.98 ו-18.7.00 שמע ההרכב האמור את כל עדי התביעה, וחלק מעדי ההגנה, ובכללם את המערערת ומפקד תחנת המשטרה. יצוין, כי בחלק מהישיבות שנקבעו לשמיעה בפני ההרכב בגלגולו הישן לא הופיע מר עמאד עבוד והישיבות נדחו, למעט הישיבה בה נחקר דר' דורון מור, שהתקיימה בפני הרכב חסר. בא-כוח המערערת התנגד לשמיעת העדים בפני ההרכב החסר. בעקבות פטירתו של עורך דין פרנקל בטרם הסתיימו ההליכים, ובשל נסיבות אישיות רפואיות של מר עמאד עבוד, הוחלף ההרכב. החל מהישיבה שהתקיימה ביום 7.11.00 ואילך, כלל ההרכב את עורך-דין אמנון סבח, את גב' עופרה גזית וכן את גב' נחמה שטיר שנכללה בהרכב המקורי. בישיבה מיום 7.11.00 כאשר נשאל בא-כוח המערערת לדעתו בדבר החלפת ההרכב, הוא הסכים לכך, והוסיף בזו הלשון:

"האמת שאין לי בעיה להמשיך מאותו שלב, אבל אני חושב שבתיק הזה כל עדי התביעה נשמעו. הנאשמת ועוד עדים מטעמה העידו ואני חושב שצריך להתרשם מהעדויות של עדי התביעה והנאשמת ועדיה, לפני שתנתן הכרעת הדין. אם כבוד בית הדין רואה את עצמו שהוא יכול לתת הכרעת דין ויתרשם מהעדים שלא היו בפניו ע"י הפרוטוקולים, אין לי התנגדות."

בית הדין לא מצא טעם בשמיעת העדים מחדש, והחליט להמשיך את הדיון מן השלב שאליו הגיע ההרכב הקודם. את החלטתו ביסס על סמכותו לפי סעיף(6 ד) לחוק, ועל הוראות תקנה(85 א) לתקנות שירות המדינה (משמעת) (סדרי הדין של בית הדין), התשכ"ד. 1963-וזהו לשון הוראת סעיף(6 ד) לחוק המשמעת:

"חבר מותב של בית הדין שנפטר או שכהונתו נפסקה או שהועבר מכהונתו או שאב בית הדין קבע, לאחר שנתן הזדמנות לבעלי הדין להשמיע טענותיהם לענין זה, כי החבר נעדר לעתים תכופות מישיבות בית הדין או שלא יוכל להמשיך ולהשתתף בישיבות בית הדין, רשאי אב בית הדין למנות למותב חבר אחר במקומו; המותב האחר רשאי להמשיך בדיון מן השלב שאליו הגיע ההרכב הקודם, ורשאי הוא, לאחר שנתן הזדמנות

לבעלי הדין להשמיע טענותיהם לענין זה, לנהוג בראיות שגבה ההרכב הקודם כאילו גבה אותן בעצמו, או לחזור ולגבותן, כולן או מקצתן."

תקנה 85(א) הנ"ל קובעת כך:

"נבצר מאחד מחברי בית הדין להמשיך בדיון או לסיים אותו, יקבע אב בית הדין חבר אחר במקומו; על קביעת החבר האחר יחולו הוראות תקנה 19; בית הדין בהרכבו החדש רשאי להמשיך בדיון מהשלב שאליו הגיע לפני שינוי ההרכב."

בישיבה ביום 16.1.01 שמע ההרכב החדש של בית הדין את עדי ההגנה שנותרו: מר רפי עמר, מר אמיר פלאח ומר זייד פלאח, ובכך נסתיים שלב העדויות. התובע הגיש את סיכומיו לבית הדין בתאריך 14.3.01 וסיכומי ההגנה הוגשו ביום 22.5.01, כארבע וחצי שנים לאחר הגשת התובענה לבית הדין. הכרעת הדין ניתנה בהיעדר הצדדים בתאריך 9.8.01.

2. בהכרעת הדין הציג בית הדין את השתלשלות העניינים הסבוכה במקרה זה, עקב הזמן הרב שחלף מפתיחת ההליך המשמעותי ועד הגשת הסיכומים בתיק. בית הדין בחר להאמין לעדויותיהם של התלמידים והעדיפם על פני עדויות עדי ההגנה. בית הדין דחה את גרסת המערערת כי תלונות התלמידים נגדה הוגשו עקב סכסוך משפחות אשר שרר בכפר סמיע, שעליו העידו עדי ההגנה. עוד נקבע כי אין לקבל את עדותו של עד ההגנה מר אמיר פלאח, שהעיד בפני המותב בגלגולו השני, מכיוון שעשה רושם לא מהימן על בית הדין. בהתחשב בכך, הרשיע בית הדין את המערערת בעבירת משמעת לפי סעיף 17(3) לחוק, ולפי סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

ישיבת בית הדין בעניין הטיעונים לעונש התקיימה בתאריך 29.11.01 וגזר הדין ניתן בתאריך 6.1.02 יותר מחמש שנים לאחר הגשת התובענה. בבואו לגזור את הדין התחשב בית הדין בכך שמאז הוגשו התלונות האמורות, לא הוגשו תלונות נוספות כנגד המערערת. כן הביא בחשבון את פעילותה המבורכת של המערערת במסגרת ארגון הצופים הדרוזיים ואת העובדה שהמערערת עומדת בפני פרישה מעבודתה בהוראה. כמו-כן, התחשב בהעברתה של המערערת לבית ספר יסודי בכפר אחר. בהתחשב בכל אלה, הגיע בית הדין למסקנה שאין לפטר את המערערת מעבודתה, והטיל על המערערת את אמצעי המשמעת הבאים:

1. נזיפה חמורה;
2. הפקעת משכורת קובעת חודשית אחת ב 6 -תשלומים שווים ורצופים;
3. הורדה בדרגה אחת לתקופה של שנתיים.

במידה והנאשמת תגיש בקשה לצאת לגמלאות ובקשתה תאושר, חישוב משכורתה לגמלה יהיה לפי משכורתה האחרונה בדרגה המלאה שהייתה לפני מתן פסק דין זה" (ההדגשה במקור).

3. בערעור שלפניי טענה המערערת כי יש לזכותה מכל האישומים שיוחסו לה בכתב התובענה וזאת ממספר טעמים. ראשית, בטיעוניה בכתב ובעל-פה טענה המערערת כי טעה בית הדין בפרשו את סעיף 6 לחוק ואת תקנה 85 המצוטטים לעיל, כחלים על מקרה בו הוחלף יותר מחבר אחד בהרכב בית הדין. לטענתה, יש להחילם רק מקום בו הוחלף חבר אחד בלבד מההרכב. לגישתה, נוכח העובדה שבעניינה הוחלפו שניים מחברי ההרכב, היה על בית הדין להורות על שמיעת העדויות מחדש, ולהתרשם באופן ישיר ממהימנות העדים. שנית, טענה המערערת כי טעה בית הדין בכך שהתעלם מהעדויות הנוגעות לסכסוך בכפר, וכן מהעובדה שכל המתלוננים הם בני משפחה אחת, שהייתה מסוכסכת עם משפחת המערערת בתקופה הרלוונטית. בנוסף, טען בא-כוח המערערת טענות שונות לגבי כל אחד מהאישומים בהם הורשעה מרשתו בבית הדין. מנגד טען בא-כוח המדינה כי בית הדין מוסמך על פי הוראות החוק האמורות לנהוג בראיות שגבה מותב קודם כאילו גבה אותם בעצמו, גם במקרים בהם הוחלף יותר מחבר אחד בהרכב. עוד טען כי אין להתערב בממצאי המהימנות שקבע בית הדין ובמסקנתו המרשיעה.

ביום הדיון לפניי המלצתי לצדדים להגיע לידי הסכמה שתייתר את ההכרעה בעניינה של המערערת, בהתחשב בהשתלשלות העניינים הייחודית במקרה זה, ובתקופה הארוכה שחלפה מיום ביצוע המעשים שיוחסו למערערת, ועד ליום זה. בהודעה שהוגשה ביום 25.3.02 הודיעו הצדדים כי לא הגיעו להסכמה ביניהם. משכך, אכריע בערעור.

4. לאחר ששקלתי את טענות הצדדים ועיינתי בחומר שלפניי, באתי למסקנה כי יש טענות המערערת באשר לאופן ניהול ההליך, כדי להצדיק את ביטולו של פסק הדין של בית הדין למשמעת.

אין ספק שהכלל הוא שכל הדיונים בערכאות צריכים להתקיים בפני הרכב זהה, אם וככל שהדבר ניתן. כבר נאמר לא אחת בבית משפט זה כי הכלל הוא שההרכב ששמע את הראיות הוא שיתן את פסק הדין. בלשונו של הנשיא ברק:

"הצדק ואף מראית פני הצדק עלולים להיפגע מקום בו פסק הדין ניתן על-ידי הרכב שונה מזה שהתרשם מחומר הראיות שבתיק" (בג"צ 3520/95 **אליעזר צובר** נ' **בית הדין הרבני הגדול בירושלים** פ"ד נ 50 (5) עמ. 54) ' כלל זה כפוף לחריג: כאשר נבצר מחבר במושב לסיים את הדיון הרי ניתן להחליפו בחבר אחר, והמושב החדש רשאי להמשיך בדיון מן השלב בו הופסק (ראו: סעיפים 233 - 234 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב; 1982-תקנה 177 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984) עם זאת, יש לפרש חריג זה בצמצום, ויפים לעניין זה דברי השופט זמיר בבג"צ 6334/96 **לאה אליהו** נ' **בית הדין הרבני האזורי בתל-אביב** פ"ד נג 153 (2) בעמ' 169: "אולם, הוראות אלה, בשל הסטייה שלהן מן העיקרון המחייב את ניהולו הרצוף של המשפט בפני אותו מושב, טעונות פירוש מצמצם."

ההכרעה בעניינה של המערערת אינה מחייבת הכרעה בסוגיית סמכותו של בית הדין להמשיך בדיון מן השלב אליו הגיע ההרכב הקודם, כאשר הוחלפו שני חברים בהרכב בית הדין. מוכנה אני להניח כי פרשנותו של סעיף 6(ד) לחוק המשמעת עשויה לשאת גם אפשרות של החלפת שני חברים בהרכב. אולם אפילו כך, נותרת השאלה האם הפעיל בית הדין את שיקול דעתו כהלכה שעה שבחר לא לשמוע מחדש, כבקשת בא-כוח המערערת, את העדויות שנשמעו על-ידי ההרכב הראשון, או למצער את העדויות העיקריות. בעניין דומה נאמר מפי השופט חשין בע"פ 8703/96 **דניאל עמר** נ' **מדינת ישראל** פ"ד נא 764 (4) בעמ: 767 ' "

"השופט שישב לדין לא שמע את עדי התביעה העיקריים, והשאלה הנשאלת היא, האם על רקע זה יכול ורשאי היה להרשיע את המערער בדינו? לא אשלול אפשרות כי כך יוכרע דין במקרה זה או אחר, ואולם הכול תלוי בנסיבותיו הספציפיות של כל עניין ועניין."

ככלל, בעת החלפת חבר או חברים בהרכב יש לשקול בין הנסיבות הרלוונטיות את השלב אליו הגיע ההרכב המקורי טרם הוחלף, ואת הנסיבות המיוחדות של המקרה הנדון, סוג האשמה וחשיבות ההתרשמות ממהימנות העדים. בעניינה של המערערת, חייבו הנסיבות הייחודיות את בית הדין לשמוע מחדש לפחות חלק מעדי התביעה בטרם החליטו על הרשעתה בעבירות המשמעת, וזאת מן הטעמים הבאים: ראשית, עוד בעת שמיעת ההליך בהרכב המקורי נפלו פגמים. אחד החברים שהוחלפו לא השתתף בחלק מהדיונים, ולא נכח שעה שנחקר אחד מעדי ההגנה. למרות בקשתו של בא-כוח המערערת לדחות את הדיון האמור, התקיים אותו דיון בהרכב חסר. בדרך כלל, די בטעם זה כשלעצמו כדי להצדיק את פסילת ההליך, שכן עליו להתקיים בכל שלביו בהרכב של שלושה שופטים. על כן, היה מקום כי ההרכב החדש ישמע את העדות שנשמעה קודם לכן בהרכב חסר. שנית, טרם הוחלף ההרכב נשמעו כל עדי התביעה המבססים את הרשעת המערערת, ואף נשמעו חלק מעדי ההגנה, ובכללם אף נשמעה עדותה של המערערת. בשלב זה, הוחלפו שניים משלושת חברי ההרכב, כאשר בין המוחלפים נמצא ראש ההרכב. ההרכב בגלגולו השני שמע רק חלק מעדי ההגנה. טענותיה של המערערת בדבר נסיבות המקרה והרקע לארועים הניחו בפני בית הדין מכשול בבואו לברור בין העדויות השונות. המערערת טענה כי מקור התלונות בסכסוך משפחות בכפר, והדגישה את העובדה כי מתלוננים נמנים על המשפחות שהיו מסוכסכות עם משפחתה. בית הדין קיבל את עדותם של עדי ההגנה, שהעידו על קיומו של סכסוך המשפחות בכפר, אך דחה את גרסת המערערת לעניין השפעת הסכסוך על התלונות שהוגשו נגדה, בלא ששמע בעצמו את עיקר העדויות. בהתחשב במכלול הייחודי של הנסיבות שתוארו לעיל, היה על בית הדין לשמוע מחדש את העדויות העיקריות במשפט, ולא להרשיע את המערערת על סמך עדים, שרוב חברי ההרכב לא שמעו את עדותם.

ייתכנו מקרים בהם כורח הנסיבות יחייב את בית הדין לבסס את מסקנותיו על סמך עדויות שלא נשמעו בפניו, אך בעניינה של המערערת לא היה כורח מעין זה. ניתן לטעון כי זימון נוסף היה מטיל על העדים טורח רב, אך משקלו של טורח זה מתפוגג אל מול הרשעת המערערת, והטלת צל כבד על דרכה ארוכת השנים בהוראה.

בנסיבות העניין כפי שהתבררו, ומהטעמים האמורים הנוגעים לפגמים שנפלו בניהול ההליך, דין הערעור להתקבל ופסק דינו של בית הדין למשמעת מבוטל. נוכח הזמן הרב שחלף מאז נעברו לכאורה העבירות המיוחסות למערערת ומאז הגשת כתב התובענה, אף אין מקום להחזיר את עניינה לבית הדין למשמעת כדי שישוב וישמע מחדש עדים.

אשר על כן, הערעור מתקבל וההרשעה מתבטלת.

ניתן היום, ז' באלול התשס"ב. (15.8.2002)

ש ו פ ט ת

עש"מ 3362/02 - אלימות של מורה התערבות באמצעי המשמעת של בית הדין

תמצית הפסק :

המשיב מורה בישראל הורשע בפלילים בעבירות שונות של תקיפה כלפי קטינים אשר גרמו לחלקם חבלות של ממש, והוא נענש במאסר על תנאי ובקנס כספי.

בית הדין למשמעת החליט להימנע מהרשעתו בעבירה שיש עמה קלון והתחשב בחוסר נסיונו החינוכי ובנסיבות אישיות נוספות והטיל עליו אמצעי משמעת שונים שלא כללו את פיטוריו ועל כך הוגש ערעור המדינה.

בית המשפט העליון בחן את נסיבות העבירה ואופייה, ופרס את פסיקתו של בית המשפט ואת תפיסת עולמו, השוללת כל שימוש באלימות כלפי תלמידים, אלימות שבמקרה זה, אופייה היה מכביד ובחן את טיעוני הצדדים, וכן את היסודות הרלבנטיים לקביעה אם דבק בעבירה קלון, במיוחד בהתחשב במעמדו של המשיב כמורה בכיר. הגם, שבית המשפט העליון נטה לגישה כי דבק קלון בעבירה, מאחר והמדינה לא ערערה על זיכוייו בעבירה זו. בית המשפט נמנע להתערב בכך, ואולם הורה על פיטוריו לנוכח חומרת העבירות בהן הורשע, יחד עם אמצעי המשמעת של : נזיפה, פסילה מלשמש כמורה 5 שנים ממועד הפיטורין.

ניתן ביום כד' בסיוון התשס"ב – 4.6.2002

הרכב: כבוד השופטת דורית בייניש

עש"מ 3362/02

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המעוררת: מדינת ישראל

נגד

המשיב:

ערעור על גזר הדין של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בתיק בד"מ 6/02 מיום 17.3.02 על ידי כבוד השופטים : עו"ד רבקה פלד - יו"ר ; גב' נורית טולידנו ומר יוניס מחמוד

תאריך הישיבה : ג' בסיון התשס"ב (14.5.2002)

בשם המעוררת: עו"ד נאסר אבו-טהה

בשם המשיב: עו"ד סיף וותד

פסק-דין

1. המשיב, עובד כמורה בבית הספר "החדשני-יסודי ג'" בג'סר אלזרקא. בשנת 2001 הועמד לדין בבית משפט השלום בחדרה. לפי הנטען בכתב האישום, שבעובדותיו הודה במסגרת הסדר טיעון, תקף המשיב את תלמידתו בת ה-9, פאטמה ג'ובראן. המשיב אחז בה וחבט את פניה בשולחן, ובשל כך נגרם לה דימום בשפתיה, והיא נזקקה לטיפול רפואי. עוד נטען בכתב האישום כי המשיב תקף תלמידה אחרת בשם, דו'חה גוהאר, בכך שנתן לה מכה בראשה. לאחר הודייתו נעתר בית המשפט לבקשת המשיב לצרף תיק נוסף בו הואשם בתקיפת תלמידה בכך שהיכה אותה בגבה באמצעות צינור, אחז בשערותיה תוך שהרכין את ראשה וחבט אותו בשולחן. אף בעובדות תיק זה הודה המשיב.

בית משפט השלום הרשיע את המשיב בעבירות של תקיפת קטין או חסר ישע לפי סעיף 368ב(א) לחוק העונשין. בבואו לגזור את הדין, התחשב בית המשפט בהסדר הטיעון, בעברו הנקי של המשיב ובעובדה כי המשיב צפוי לעמוד לדין משמעת, והחליט לאמץ את

הסדר הטיעון, ולהטיל על המשיב מאסר על-תנאי למשך 6 חודשים, והתנאי שלא יעבור תוך 3 שנים עבירה כמפורט בכתב האישום, או כל עבירה מסוג של אלימות גופנית. כמו כן הטיל על המשיב קנס בסך 2,000 ש"ח.

על-יסוד פסק הדין של בית משפט השלום, הוגשה נגד המשיב תובענה משמעתית לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה. בית הדין הרשיע את המשיב בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(2), 17(1) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963, ועל פי סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. עם זאת, קבע בית הדין כי לאור נסיבות המקרה, גילו הצעיר וחוסר ניסיונו של המשיב והעובדה כי מדובר בעבודה במגזר קשה, אין מדובר בעבירה שיש עמה קלון. לעניין זה הזכיר בית הדין את העובדה כי בית משפט השלום אף הוא לא קבע כי מדובר בעבירה שיש עמה קלון. בהינתן שיקולים אלה החליט בית הדין שלא להרשיע את המשיב בעבירת משמעת לפי סעיף 17(6).

בית הדין קבע כי העבירות שבוצעו על-ידי הנאשם הן עבירות חמורות, אך עם זאת, התחשב בהיות המשיב מורה בתחילת דרכו, בעובדה כי בתקופה האמורה עבר בין מגזרים ביניהם ישנו שוני תרבותי והתנהגותי, ובהצלחתו של המשיב בתפקידו מאז האירועים נשוא כתב התובענה. בנסיבות האמורות בחר להקל עם המשיב, ולא לנהוג בחומרת הדין ולגרור לפיטוריו. בית הדין גזר על המערער את אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה, הקפאת דרגה עד לסוף שנת הלימודים תשס"ב והפקעת מחצית משכורת קובעת ב-6 תשלומים שווים ורצופים.

2. בערעור שלפני טענה המדינה כי העבירה שעבר המשיב היא אמנם עבירה שיש עמה קלון, וביקשה כי יוחמרו אמצעי המשמעת שהוטלו על הנאשם, וכי בית המשפט יורה על פיטוריו של המשיב, תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורין, ועל פסילתו משירות המדינה למשך 5 שנים מיום הפיטורין.

בטיעוניה בכתב ובעל-פה קובעת המערערת כי טעה בית הדין בכך שקבע כי אין מדובר בעבירה שיש עמה קלון. העובדה כי עבודתו של המשיב מבוצעת במגזר קשה וחוסר התייחסותו של בית משפט השלום לעניין הקלון בעבירה, אינם שוללים את הקלון שיש במעשיו החמורים של המשיב. עוד טענה המערערת כי הנסיבות החמורות של האירועים, גיל המשיב והיותו בדרגת "מורה בכיר" מבססים את הטענה כי מדובר בעבירה שיש עמה קלון. לעניין קולת העונש נטען כי אמצעי משמעת אלה אינם הולמים את חומרת העבירות בהן הורשע המשיב, וכי הם סוטים במידה ניכרת ממדיניות הענישה הראויה במקרים אלו.

עוד טענה המערערת כי קולת העונש בבית משפט השלום נשענה על החשש מפני העונש הכבד, שיוטל על המשיב בהליך המשמעת. כמו כן נטען, כי מורה שחטא באלימות כלפי תלמידיו אינו יכול להישאר בתפקידו כמורה מכיוון שאין ביכולתו להוות דמות חינוכית ומודל לחיקוי לתלמידיו, ויש להתחשב בפגיעה שתגרם לתדמיתה של המערכת החינוכית, אם תשאיר מורים אלימים בתפקידי חינוך.

בא-כוח המשיב הדגיש בטיעונו בפניי את העובדה כי כל המקרים התרחשו בתקופה קצרה, ומאז התרחשות המקרה האחרון, לא חזר המשיב לנהוג באלימות כלפי תלמידיו, ולכן יש לראות בסדרת המקרים מעידה חד-פעמית, שאינה מלמדת על אופיו האלים של המשיב. בא-כוח המשיב תלה את התפרצות האלימות של מרשו במעבר מהמגזר הבדואי, שם התלמידים ממושמעים יותר, לג'סר אלזרקא, שם התלמידים אינם סרים למשמעת המורה. בנוסף, טען כי אין לתלות את האשמה במרשו בלבד, אלא במשרד החינוך שלא סיפק את הכלים המתאימים למורה במעבר ממגזר נוח להוראה, למגזר קשה ביותר על-פי תיאורו של בא-כוח המשיב. עוד טען כי המשיב הוא מורה בראשית דרכו המקצועית, ומאז האירועים האמורים הוא מצליח בתפקידו, ואף קיבל קידום במשרד החינוך, באמצעות הקצאת שעות לימוד נוספות.

שקלתי את טענות הצדדים ובאתי למסקנה כי יש בטענות המערערת כדי להצדיק התערבות בהחלטת בית הדין למשמעת הן לעניין הקביעה כי אין מדובר בעבירה שיש עמה קלון, והן לעניין קולת העונש. בטרם אדון בגופן של טענות המערערת, אציין כי אמצעי המשמעת, שמן הראוי להטיל על המשיב, אינם כרוכים בהכרח בשאלת ההרשעה בעבירה שיש עימה קלון, ובהרשעה לפי סעיף 6(17) לחוק המשמעת; יודגש שגם ללא הקלון ניתן לנקוט באמצעי המשמעת על פי דירוגם השונה, ובהתאם לנסיבות ההרשעה, אף כי אין ספק שקיומו של קלון הוא נסיבה רלוונטית לקביעת אמצעי המשמעת ובעניין שלפנינו בית הדין תלה בכך את הימנעותו מפיטורי המשיב.

3. השאלה מהי עבירה שיש עמה קלון, נדונה פעמים רבות בפסיקתנו, בין היתר, גם בהקשר של עבירות משמעת. בעש"מ 4123/95 **אור נ' מדינת ישראל - נציב שירות המדינה**, פ"ד מט(184) 5, עמ' 192, נאמר מפי השופט י' זמיר:

"אכן הקלון, כביטוי משפטי, הוא פועל יוצא של פגם מבחינה מוסרית. אך השאלה היא מה מידת החומרה של הפגם המוסרי שיש בה כדי לעטות קלון על העבירה. התשובה תלויה במידה רבה, בעיקר במקרי הגבול, בנסיבות המקרה. אפשר שהנסיבות המיוחדות של המקרה יחלישו או אף יסלקו את הקלון. וכיצד יש להעריך את נסיבות המקרה? במקרים

אחדים הפנה בית המשפט לאמת מידה של האדם הסביר...האדם הסביר הוא דמות דמיונית (יש אומרים מיתולוגית) המייצגת את דרכי ההתנהגות וערכי המוסר המקובלים בציבור. בפועל האדם הסביר הוא, בלית ברירה, בית המשפט משמש פה לאדם הסביר. בשמו של האדם הסביר הוא קובע את דרכי ההתנהגות הראויה ואת ערכי המוסר המחייבים".

בפרשת **אור** מנה השופט י' זמיר את השיקולים השונים שיש בהם כדי לסייע בהכרעה אם עבירה מסוימת כרוכה בקלון. בענייננו, יש לבחון את סוג העבירה, אם יש בה על פי טבעה או בנסיבות ביצועה קלון. בכל הנוגע לעובד מדינה ייבחנו לשם כך מהות המשרה של הנאשם ונסיבות ביצוע העבירה. בבחינת סוג העבירה, מתעוררת השאלה האם העבירה של תקיפת קטין או חסר ישע משתייכת לסוג העבירות שמטבע ברייתן יש עמן קלון. נראה כי יש לענות בחיוב לשאלה זו. בית משפט זה חזר והדגיש את חומרתן של עבירות האלימות כלפי קטינים, ואת הפגם המוסרי הדבק בהן, גם כאשר מדובר בהכאה שלדעת המבצע נעשתה מטעמים חינוכיים (ראו: ע"פ 5224/97 **מדינת ישראל נ' שדה אור**, פ"ד נב(374) 3), ע"פ 4405/94 **מדינת ישראל נ' מרבית עבד אלגני**, פ"ד מח(191) 5 עש"מ 4503/00 **חביב אמין נ' מדינת ישראל** תקדין-עליון 1296 (3) 2000, ע"פ 4596/98 **פלונית נ' מדינת ישראל**, פ"ד נד(145) 1). עבירה שיש בה שימוש בכוח פוגעני ואף משפיל, היא מבחינה מוסרית ועל פי טבעה עבירה שיש עמה קלון. גם כאשר נקבע כי מדובר בעבירה שמטבעה יש בה קלון, יש לבחון האם הנסיבות המיוחדות של המקרה ישללו את פגם הקלון. כאמור, אחד השיקולים בקביעת הקלון מושפע ממהות המשרה של עובד המדינה. בענייננו, אין מדובר בעובד מדינה רגיל, אלא במורה שתפקידו לחנך את תלמידיו. דברים ברוח זו קבעתי בעש"מ 2699/01 **ג'מיל חלף נ' מדינת ישראל - נציבות שירות המדינה** תקדין-עליון: 1172 (2) 2001

"בנוסף, מושפעת קביעת הקלון לעניין דיני המשמעת של שירות המדינה ממעמדו ומתפקידו של המערער בתוך שירות המדינה. עבירה שאינה נושאת עמה קלון לצורך דיני המשמעת של עובד בתפקיד פלוני, יכולה להיות עבירה הנושאת עמה קלון כאשר מדובר במשרה אחרת. במקרה זה, אין מדובר בעובד מדינה מן השורה, אלא באדם הנושא תפקיד חינוכי בהיותו מורה בבית ספר. לתפקיד המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו".

המורים מהווים מודל חיקוי לתלמידיהם, הם אלה האמונים על סלילת דרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ומשפיעים על דפוסי ההתנהגות העתידיים של החברה כולה. מורה שהיכה את תלמידיו מאבד את מעמדו ואת יוקרתו בעיני התלמידים, ולכן יש מקום לדרוש ממנו הקפדה יתרה במילוי תפקידו, והתנהגות הולמת בכל אורחות חייו בכלל, ובפרט עת עוסק הוא בחינוך תלמידיו. משכך, עולה כי גם שיקול מהות המשרה מטה את הכף לחיוב הקביעה כי מדובר בעבירה שיש עמה קלון. עתה נותר לבחון את נסיבות ביצוע העבירה. בא-כוח המשיב ניסה להמעיט בחומרתן של העבירות שבוצעו. כאמור לעיל, הוא טען כי מדובר במעידה חד-פעמית, שהתרחשה עקב המעבר למגזר אחר. עוד ציין כי מדובר במורה בראשית דרכו המקצועית, שלא צויד בכלים המתאימים על מנת להתמודד עם הבעיות העולות בביצוע תפקידו החינוכי בכפר ג'סר אלזרקא. אין לקבל טענות אלה. מדובר במקרה שניסבותיו חמורות ביותר. המשיב ביצע את עבירות האלימות שלוש פעמים, ואין מדובר במעידה חד-פעמית. יתרה מכך, האופן בו בוצעו המעשים - הטחת ראשן של תלמידות בשולחן והכאת תלמידה בגבה באמצעות צינור - וגילן הצעיר של התלמידות שנפגעו, מלמדים על החומרה המיוחדת של נסיבות העבירה. משקבעתי זאת, לא נותר ספק בלבי כי מדובר בעבירות שיש עמן קלון. לא נתבקשתי בהודעת הערעור מטעם המדינה להוסיף ולהרשיע את המערער גם בעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), ולפיכך אמנע מהרשעה נוספת זו.

מכל מקום, כאמור, אין קשר הכרחי בין ההרשעה המיוחדת בעבירת המשמעת לפי סעיף 17(6) לבין אמצעי המשמעת, שנפסקים על-ידי בית הדין. יתרה מזו, ייתכנו מקרים בהם ייקבע כי אין מדובר בהרשעה פלילית שיש עמה קלון, ועדיין יתחייב ממטרות הדין המשמעת אמצעי משמעת של פיטורין. אמצעי המשמעת צריך להיות מותאם לנסיבותיו של כל מקרה, בין היתר, יביא בית הדין בחשבון את סוג העבירה וכמובן שרשאי הוא ולעתים חייב הוא לשקול את מידת הקלון שדבק בה. יש להביא, אפוא, בגדר שיקולי גזר הדין את מטרותיו ותכליותיו של הדין המשמעת, ויישומן על הענין הנדון.

4. המערער טענה כנגד קולת אמצעי המשמעת, שהוטלו על המשיב על-ידי בית הדין. לטענתה אמצעי המשמעת אינם הולמים את נסיבות העבירה החמורות. מנגד טען המשיב כי יש להתחשב בנסיבות הייחודיות של מקרה זה, ואין לפסוק אמצעי משמעת של פיטורין. המשיב הדגיש כי מדובר במעידה חד-פעמית, שבאה בעקבות המעבר מהמגזר הבדואי לבית הספר בג'סר אלזרקא, שבו קיים קושי גדול באכיפת משמעת על התלמידים. עוד טען כי יש להתחשב בגילו הצעיר, העובדה כי קודם בתפקידו מאז האירוע ורצונו העז להמשיך לעבוד כמורה, ולתרום לחינוכם של תלמידים. גם אם טענותיו של בא-כוח המשיב מבוססות על חרטת מרשו וכוונתו הפנה לשאת במשרה לשם שליחות חינוכית - אין לקבלן.

נסיבות המקרה חמורות ביותר. מדובר בשלושה מקרים שונים של תקיפת תלמידות, ואין כאן מעידה חד-פעמית של המשיב, אלא שיטה "חינוכית" בה השתמש בתקופה האמורה. קורבנות אלימותו של המשיב היו תלמידות רכות בשנים בנות 9, עת הותקפו בצורה קשה על-ידי זה, שממונה על חינוכם, שלומם וביטחונם. דרך ביצוע הפעולות על-ידי המשיב מלמד אף הוא על החומרה הייחודית של העבירות. המשיב נהג לאחוז בראש תלמידותיו ולהטיח את ראשו בשולחן, ובמקרה אחד אף השתמש בצינור על מנת להכות תלמידה בגבה. בשני מקרים נזקקו התלמידות לטיפול רפואי, בעקבות תקיפה זו של המשיב. לכאורה, עולה מדפוס התנהגות זה חוסר יכולת של המורה להתמודד במצבים קשים, שתפקידו מחייב לפתור בדרך ראויה. לא ניתן להתעלם מחומרת העבירות שבוצעו, ויש לפסוק אמצעי משמעת הולמים, שיקיימו את מטרותיו ותכליותיו של הדין המשמעותי.

5. בפרשה זו שב ועלה מפי בא-כוח המשיב הטענה כי שיטות החינוך המקובלות במגזר הערבי. לפי טיעון זה יש להתחשב בכך, שהחינוך במגזר הערבי כולל ענישה גופנית, ומקובל הן בבתי התלמידים, והן במערכת החינוך במגזר זה. לטיעון זה התייחסתי בעש"מ 1682/02 **סרחאן עבד אל ווהב נ' מדינת ישראל** (טרם פורסם), ואין לי אלא לחזור על האמור שם:

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

6. מהטעמים האמורים סבורה אני כי יש להתערב באמצעי המשמעת שהוטלו על המשיב על-ידי בית הדין, לקבל את הערעור ולהורות כי המשיב יפוטר מעבודתו, תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורין. בהתחשב בעובדה כי המשיב הוא צעיר בראשית דרכו, איני רואה להורות על פסילתו משירות המדינה. עם זאת, המשיב לא יוכל לשמש כמורה במשך 5 שנים ממועד הפיטורין.

אשר על כן דין הערעור להתקבל. אמצעי המשמעת שיוטלו על הנאשם הינם :

א. נזיפה חמורה.

ב. פיטורין החל מיום 1.7.02, תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורין.

ג. פסילה מלשמש כמורה במשך 5 שנים ממועד הפיטורין.

ניתן היום, כ"ד בסיון התשס"ב (4.6.2002).

ש ו פ ט ת

בד"מ 185/01 – מתן שתי סטירות לתלמיד

תמצית הפסק

הנאשם עובד הוראה בישראל הועמד לדין פלילי בגין עבירות תקיפה כלפי קטין. ההליך הסתיים ללא הרשעה. הנאשם הועמד תחת פיקוחו של קצין מבחן והוטלו עליו עבודות של"צ. בעקבות ההליך הפלילי הנאשם הועמד לדין משמעותי בגין עבירות משמעת שונות, הורשע בעקבות הליך הפלילי שנתקיים בעניינו ובית הדין לאחר שבאו בפניו טיעוני הצדדים לעניין אמצעי המשמעת הראויים החליט בהתחשב במידתה של האלימות שהתאפיינה במתן שתי סטירות לתלמיד בן 15, להטיל על הנאשם אמצעי משמעת של: נזיפה; הפקעת שלושת רבעי משכורת והורדה בדרגה לפרק זמן של שלושה חודשים.

ניתן ביום ו' באייר תשס"ב (18.4.2002)

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד – יו"ר
גב' נורית טולידנו – חברה
ענאבסה פאוזי – חבר

ס.י. H0250096
 תיק בד"מ 185/01
 תאריך: 18.4.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גבי נורית טולידנו
 מר ענבوسی פאוזי
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד אחמד אלנג'יב

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם הורשע על ידנו בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הרשעתו של הנאשם המשמש כמורה לפי דרגה M.A והנמצא בשירות המדינה משנת 88 באה בעקבות הליך פלילי שהתקיים נגדו (ת.פ. 10313/99) שבו הואשם בעבירה של תקיפת קטין חסר ישע לפי סעיף 368 ב' לחוק העונשין התשל"ז-1977, בגין אירוע שנרחש ב-99 במהלך הפרעה של תלמיד בית ספרו, קטין בן 15, סטר הנאשם לאותו קטין פעמיים בחוזקה וגרם לו לחבלה שטיבעה ומהותה לא הובהרו בצורה מדויקת לבית הדין.

3. ההליך בבית המשפט השלום נסתיים בתאריך ה-28.3.2001 ובית המשפט החליט להעמיד את הנאשם בפיקוח קצין מבחן לפרק זמן של שנתיים וכן הטיל עליו לבצע עבודות שירות בהיקף של 330 שעות, אולם לא הרשיעו בעבירה שבה הואשם לאחר עיונו בתסקירו של קצין המבחן.

4. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

- (1) התובע המלומד ביקש מבית הדין להשית על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:
  - (א) נזיפה;
  - (ב) הפקעת שלושת רבעי משכורת קובעת שתנוכה ב-6- תשלומים שווים ורצופים;
  - (ג) הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שנה.

- (2) קיבלנו מהתובע אסופה של פסקי דין של בית דין זה וכן פסק דין של בית המשפט העליון. (בד"מ 55/94, בד"מ 75/94, בד"מ 12/95, בד"מ 27/95 בד"מ 88/95 וכן את עש"מ 4503/00) התובע סבור, כי פסקי דין אלה שבהם נדונו עבירות של תקיפת קטינים ע"י מורים, חלקם ללא הרשעה וחלקם לאחר הרשעה ובהם הוטלו אמצעי משמעת לעיתים חמורים יותר מאלה המבוקשים ע"י התביעה ולעיתים קלים יותר, אשר על פיהם סבור התובע, כי קו זה של אמצעי משמעת מצדיק כי בית הדין יעתר לגישת התביעה על מנת שנגע האלימות כלפי תלמידים יבוא לקיצו או לפחות יצומצם וניתן להגשים מטרה זו באמצעות הטלת אמצעי משמעת הולמים.

ב. עמדת המשרד:

- מפיו של התובע שמענו, כי משרד החינוך מצטרף לשני אמצעי המשמעת הראשונים ובאשר לענין ההורדה בדרגה, המשרד סבור שניתן להסתפק בפרק זמן של ארבעה חודשים.

ג. טיעוני הסניגוריה:

- (1) הסניגור המלומד טען בפנינו, כי ראוי שכל מקרה יבדק לגופו, על-פי מידת האלימות שהופעלה בו. הראיות אינן מצביעות, כי שתי הסתירות שנתן הנאשם לאותו קטין שהפריע לו במהלכו של שיעור גרמו לו לחבלה של ממש, כאשר אין כל תיעוד רפואי בפנינו שיצביע על מידתה ואופיה של הסתירה. מובן, שכל מקרה צריך להחתך ולהיקבע לגופו של ענין בענישה

אינדוידואלית, גם אם מדובר בתופעה שנחשבת כמכת מדינה. עוד למדנו מטיעוניו של הסניגור, כי האירוע קיבל מימדים לא מידתיים ע"י הקטין והוריו, שבסופו של דבר ערכו "סולחה" ביניהם, כנהוג בכפר עם מכובדי העדה, הנאשם לאור האירוע ביקש מיוזמתו למניעת עימות נוסף, לעבור לבית ספר אחר - בקשה שכובדה.

(2) הנאשם הינו אדם נורמטיבי, שאין באמתחתו עבר פלילי או משמעותי, אשר תורם את זמנו ומרצו לתחום ההוראה תחום, שבו רכש השכלה עד כדי תואר מוסמך, כן עבר השתלמויות שונות. הינו נשוי ואב לשני ילדים. מסור לעבודתו וגם בהתחשב בכך שהנאשם מבצע עבודה לתועלת הציבור וכבר נענש בעטיו של ההליך הפלילי, ראוי לגישת הסניגור שנסתפק באמצעי משמעת מתון של התראה או נזיפה, כאשר מדובר בדפוס התנהגות שאינו קבוע, אלא אירוע חד-פעמי של אובדן שליטה, שלא חזר על עצמו, אירוע שנתרחש לפני כשלוש שנים.

(3) כמו כן סבור הסניגור המלומד, כי פסקי הדין שהוצגו לא מייצגים את עובדות האלימות כהווייתן לגבי המקרה שבפנינו בו לא היתה אלימות ממשית לשמה.

ד. דבר הנאשם:

מפיו של הנאשם שמענו מילות חרטה והתנצלות על האירוע האמור. עוד טען בפנינו, כי חייו הוקדשו לשדה החינוך ולרכישת לימודים. הינו בעל משפחה שפרנסתה רובצת עליו ומבקש, כי נלך בדרכו המתונה של הסניגור לענין אמצעי המשמעת.

5. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרותיו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם, תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות. לכן, השאלה העיקרית היא, מהי ההשפעה שתהיה על שירות המדינה, אם עובד הוראה, שהואשם בעבירות שבהן הואשם הנאשם, הגם שנענש ללא הרשעה, יורשה להמשיך את עבודתו בשירות המדינה.

(3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."

6. התכלית האמורה של הדין המשמעתי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע: **"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמון ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמון באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."**

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

”איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל.” (בג”צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח’, מא(1), עמ’ 749, 840).

7. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי.

(לעניין זה ראה דו”ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ’ 7).

ולכן –

”הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון.” (עש”מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק הדין שניתן אך לאחרונה, הבליט כב’ השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

”מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה...” (עש”מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל - טרם פורסם).

8. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש”מ 57701/01 בענין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת).

9. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראוייה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשע הנאשם שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד ואת הסניגור, ואת נסיבותיו האישיות של הנאשם, כפי שהובאו לעיל.

למידתם של אמצעי המשמעת:

10. בבואנו לקבוע את אמצעי המשמעת הראויים על הנאשם שקלנו שורה של שיקולים רלבנטים והם:

א. **נסיבות העבירה** - מדובר בהליך פלילי שנסתיים בצורה מתונה ללא הרשעה פלילית ע"י העמדת הנאשם לתקופת מבחן והטלת צו לביצוע 330 שעות לתועלת הציבור. ההתנהגות היתה התנהגות שהיו בה מאפיינים פיזיים של הפעלת אלימות כלפי אותו קטין שהפריע בשיעור ולא שעה לבקשת הנאשם, להפסיק את הפרעתו, כאשר מידתה של החבלה שנגרמה לקטין לוטה בערפל ואין גם טענה של התביעה שמדובר בחבלה ממשית שהצריכה אישפוז או טיפול רפואי.

כמו כן, מדובר בהתנהגות שלא חזרה על עצמה, היתה בגדר אירוע חד-פעמי של אובדן שליטה של המורה כלפי תלמידו. מובהר שהמחוקק וגם בית דין זה אינם יכולים להשלים עם תופעת האלימות בחינוך. עם זאת, ראוי לזכור שהמורה חייב להיות אדם עם הבנה שתאפשר לו לפתור כל בעיה של התלמיד גם שלא בדרך של אלימות. על המורה להיות דמות סמכותית בעלת כוח שאינו נובע מהיכולת לפעול באלימות פיזית או מילולית, אלא סמכות וכוח שמקורם בידיעה הברורה שהמורה קיים כדי לעזור לתלמיד להתמודד עם בעיותיו. המורה חייב להיות אדם שהתלמיד יוכל "לסמוך עליו" ועל עזרתו לו. כאשר מורה נוקט באלימות כלפי תלמיד הוא מביע בזאת חולשה אישית והפגנת אי יכולת להתמודד עם הבעיה שהציב בפניו התלמיד. מורה המכה תלמיד לא רק שמשתמש בסמכויותיו כמורה וכמבוגר לרעה, אלא פוגע באמונו של התלמיד בו.

בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש:

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם.... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלומות".

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור.... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

פסק דין בן אשר קיבל חיזוק בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, שגם הוא נכתב על ידי כבוד השופט זמיר ושם מדגיש השופט זמיר את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

יצוין, כי בסמוך לאחר התרחשות האירוע נתפרסם ע"י הכנסת חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת כח שימוש באלומות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ומכביד. הגם שהתרשמנו שבמקרה זה מדובר באירוע חד-פעמי של אובדן שליטה ראויה, אשר סביר להניח כי לא יחזור על עצמו.

ב. **הנסיבות האישיות** - מדובר במורה הנמצא בשירות המדינה שנים לא מעטות. למדנו כי דרכו היא דרך מוצלחת בשדה החינוך. הנאשם הינו בעל משפחה אשר במהלך השנים רכש השכלה גבוה עד כדי תואר מוסמך ואף עבר הכשרה מתאימה לצורך התמודדות עם תפקידי ניהול במערכת החינוך.

סוף דבר:

11. לאחר ששקלנו את הנסיבות שתוארו לעיל, באה העת להחליט על אמצעי המשמעת שראוי להטיל על הנאשם אשר בסופו של דבר יהיה בהם האיזון בין התכלית של אמצעי המשמעת ובין הנסיבות של העבירה והנסיבות האישיות.

12. שקלנו את כל אלה והחלטנו להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

א. נזיפה חמורה - הינה בגדר מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין, כי נפל פסול באותה תגובה אלימה שנקט נגד תלמידו;

ב. הפקעת שלושת רבעי משכורת קובעת - שתנוכה ב-6 תשלומים שווים ורצופים;

ג. הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) - לפרק זמן של שלושה חודשים, בתוקף החל מתום התשלומים של הפקעת שכרו. הורדה בדרגה לפרק זמן קצר וקצוב נועדה יותר להעביר מסר מטעמו של בית הדין, מאפשר לפגוע במידת השתכרותו של הנאשם מי שפגע במשמעת שירות המדינה, יפגע גם מעמדו באותו השירות.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ח בניסן התשס"ב (10.4.2002). גזר הדין והמפורט ניתן ביום ו' באייר התשס"ב (18.4.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר ענבوسی פאוזי חבר	גב' נורית טולידנו חברה	עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד יו"ר

בד"מ 22/02 – תקיפת תלמידה

תמצית הפסק:

הנאשם מורה בישראל אשר הועמד לדין פלילי בגין תקיפת תלמידתו ובהתאם להמלצת שירות המבחן בוטלה הרשעתו והוטלו עליו 100 שעות עבודה לתועלת הציבור.

בעקבות הליך פלילי זה, הנאשם הועמד לדין משמעתי ובהסדר טיעון שהוסכם בין הצדדים נתבקשנו ליתן לו תוקף ולהטיל על הנאשם אמצעי משמעת של :
נזיפה, הפקעת מחצית משכורת קובעת ב- 3 ניכויים שוים והורדה בדרגה אחת לשלושה חודשים.

בית הדין, לאחר ששקל את מכלול השיקולים הצריכים בעניין החליט ליתן תוקף להסדר הטיעון בחלקו, מאחר ולא מצא הצדקה להוריד המורה בדרגה.

ניתן ביום כ' באב התשס"ב (29.7.2002)

ההרכב : עו"ד ציפורה פיגנבוים - יו"ר
דר' עינת ברגר - חברה
מר מחאג'נה ווליד איברהים - חבר

ס.י.
תיק
תאריך:
H0250178
בד"מ 22/02
29.7.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד צפורה פיגנבוים
ד"ר עינת ברגר
מר מחאג'נה וליד איברהים
-יו"ר
- חבר(ה)
- חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: אינו מיוצג

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

1. נגד הנאשם הוגש כתב תובענה לפי סעיף 17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ולפי סעיף 4 (1) להודעה בדבר שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, לפיהם עשה הנאשם מעשה או התנהג באופן שאינו הולם את תפקידו כעובד המדינה או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה.

2. במעשיו אלו חרג הנאשם מהוראות מנהליות מחייבות של משרד החינוך.

3. הנאשם הועמד לדין פלילי בגין תקיפה הגורמת חבלה של ממש של תלמידתו והורשע על-פי ראיות בתקיפה לפי סעיף 379 לחוק העונשין. בהתאם להמלצת שירות המבחן בוטלה הרשעתו של הנאשם אך בית-המשפט פסק כי הנאשם ביצע את העבירה המיוחסת לו, והטיל עליו עבודות לטובת הציבור בהיקף של 100 שעות.

4. בדיון בפנינו הודה הנאשם בעובדות כתב התובענה.

5. חובה שלא להקל ראש בעובדות של כתב התובענה בהם הנאשם הודה. הורים מפקידים את ילדיהם בידי המורים מתוך אמון ואמונה שאלו, האחרונים, ירביצו בהם תורה ודרך ארץ, ולא ינהגו בהם באלימות, לא פיזית ולא מילולית. חובה שעונש אשר יושת

על הנאשם יהיה לא רק תגובה לעבירות בהן הודה, אלא גם תמרור אזהרה למורים בכלל שלא לאמץ את האלימות על כל גווניה כנורמה אפשרית באורחות החיים בכלל ובמערכת החינוך בפרט.

6. מאידך גיסא, זכאי הנאשם שנשקול את נסיבות המקרה לקולא בעטיים של העובדות הבאות: העבירה בה הודה הנאשם בוצעה לפני 4 שנים חסר חודשיים; מאז - חרף - המעשה ממשיך הנאשם לעבוד במערכת החינוך; תסקיר מבחן שנערך במסגרת ההליך הפלילי שנוהל נגד הנאשם מצא כי הוא עסק, נכון ליום עריכת התסקיר, בהוראה 20 שנים. הוא עובד כמורה, מחנך, מדריך צופים ואחראי לפעולות חברתיות. הוא מאופיין כמורה אחראי ותורם לעשייה ולפעילות בבית-הספר; הנאשם הביע חרטה על מעשיו הן לפני בית-המשפט שדן בהליך הפלילי והן בפנינו, וניכר שהמעמד אליו נקלע היה עבורו זר ומביך. לנאשם 4 ילדים וכן הוא תומך באימו המתגוררת בביתו.

7. נדרשנו לאמץ עיסקת טיעון בין הצדדים לפיה יינקטו נגד הנאשם אמצעי משמעת הבאים: נזיפה, הפקעת מחצית משכורת קובעת ב-3 תשלומים שווים ורצופים, הורדה בדרגה אחת לשלושה חודשים.

8. לאחר ששקלנו את מכלול הנסיבות לחומרא ולקולא מצאנו שלא לאמץ את עיסקת הטיעון במלואה, ואנו גוזרים על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

(א) נזיפה;

(ב) הפקעת מחצית משכורת קובעת ב-3 תשלומים שווים ורצופים.

9. לא מצאנו להוריד בדרגה בגין עבירת משמעת שנעברה לפני 4 שנים בקירוב, ומכל מקום הורדה בדרגה כחלוף פרק זמן ממושך כזה במהלכו המורה המשיך בתפקידו, מהווה אמצעי משמעת חמור במידה לא ראויה.

ניתן ביום כ' באב התשס"ב (29.7.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר גזר הדין באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכור הערעור מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מקבלת גזר הדין לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר מחאג'נה וליד איברהים חבר	ד"ר עינת ברגר חברה	עו"ד צפורה פיגנבוים יו"ר

עש"מ 1682/02 - אלימות קשה של מורה

תמצית פסק הדין:

מורה לחינוך גופני הורשע בפלילים בעבירות תקיפה שונות, בעקבות תקיפת תלמידים. בין השאר, היכה תלמידה בקונוס פלסטי וגרם לה לחבלה עד שנזקקה לטיפול רפואי. על הנאשם הוטלו בהליך הפלילי עונש של: מאסר על תנאי, קנס כספי והתחייבות להימנע מעבירות אלימת.

בעקבות הרשעתו בפלילים הובא המורה לדין משמעת, הוא הורשע בעבירות משמעת והוטלו עליו אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין לאלתר תוך תשלום פיצויי פיטורין.

(הרכב בית הדין: עו"ד דפנה איתן – יו"ר; גב' יהודית מילגרום – חברה; מר חגי'אזי מחמוד – חבר).

בערעור שהוגש לבית המשפט העליון עתר המערער לביטול פיטוריו. בית המשפט העליון בחן את טעמי המערער ולא מצא יסוד להתערב במידתם של אמצעי המשמעת, תוך הצגת גישת הפסיקה, הפוסלת כל שימוש של אלימות נגד תלמיד כאמצעי חינוכי, או כמניע אחר, כאשר בית הספר הינו מקום הוראה ולא זירת אלימות, והבליט סטנדרט ההתנהגות שנדרש ממורה, המשמש כדמות חינוכית.

ניתן ביום ח' בסיוון התשס"ב – 19.5.2002

ההרכב: כב' השופטת דורית בייניש.

עש"מ 1682/02

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המערער :

נגד

המשיבה : מדינת ישראל

ערעור על פסק הדין של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה מיום 21.2.02 בתיק בד"מ 208/00 שניתן על ידי כבוד ההרכב עו"ד דפנה איתן- יו"ר בית הדין ; גב' יהודית מילגרום ומר חגי'אזי מחמוד

תאריך הישיבה : ח' בסיון התשס"ב (21.3.2002)

בשם המערער : עו"ד יאזבכי אמין

בשם המשיבה : עו"ד אריה פטר

פסק-דין

1. המערער עבד כמורה לחינוך גופני בחטיבת הביניים במגיד אל-כרום, למעלה מ-22 שנים. בשנת 1997 הועמד לדין בבית משפט השלום בעכו. לפי הנטען בכתב האישום, שבעובדותיו הודה, תקף המערער תלמידה, היכה אותה בקונוס פלסטי על פניה וגרם לה חבלה וסימנים עד כי נזקקה לטיפול רפואי. לאחר הודייתו נעתר בית משפט השלום לבקשת המערער לצרף שני תיקים נוספים בהם הואשם בתקיפת תלמידים, ואף בהם הודה.

בית המשפט הרשיע את המערער בעבירות לפי סעיפים 382, 380(ב) ו-368(א) לחוק העונשין, והטיל עליו בגין ההרשעה קנס כספי בסך 8,000 ש"ח, מאסר על-תנאי של שמונה חודשים למשך שלוש שנים וחויב לחתום על התחייבות כספית להימנע מביצוע עבירת אלימות למשך שנתיים.

על-יסוד פסק הדין של בית משפט השלום, הוגשה נגד המערער תובענה משמעתית לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה. בית הדין הרשיע את המערער בעבירות משמעת לפי

סעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת) התשכ"ג-1963 על פי סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. עקב הרשעתו גזר בית הדין על המערער את אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה ופיטורין לאלתר - תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורין.

בגזר דינו נתן בית הדין למשמעת נימוקים מפורטים לאמצעי המשמעת שהטיל. בצעד יוצא דופן נעתר בית הדין לבקשת בא-כוחו של המערער וקיבל תסקיר שירות מבחן לפני גזירת הדין. בהתאם לכך אף נתן דעתו לנסיבותיו האישיות של המערער. בסופו של ההליך ייחס בית הדין משקל מכריע לחשיבות תפקידו המחנך של מורה, לכך שאין מדובר במעידה חד-פעמית וציין את ההשפעה הקשה על התלמידים של חינוך בדרך של אלימות. לפיכך, סבר כי לא ניתן לאפשר למערער להמשיך בעבודתו כמורה.

2. הערעור שלפניי הופנה כנגד גזר הדין, ובו מבקש המערער להקל בעונשו, לבטל את הפיטורין ולאפשר לו לחזור לעבודתו בבית הספר. בטיעוניו בערעור הדגיש בא-כוחו של המערער את מכתבי התמיכה הרבים שקיבל המערער מתלמידים ומורים כאחד; את הראיות שהושמעו בבית הדין ביחס להישגיו ומסירותו של המערער לתפקידו ואת נסיבותיו האישיות. עוד טען כי במגזר הערבי בו עובד המערער, שיטת החינוך באמצעות מכות מקובלת על הורי התלמידים ומטעם זה ללא "יד קשה", התלמידים אינם ממושמצים ומתפרעים.

שקלתי את טענות המערער ולא ראיתי כי יש בהן כדי להצדיק התערבות בגזר דינו של בית הדין למשמעת.

3. המערער, מורה ותיק ומנוסה, נוהג באופן שיטתי באלימות כלפי תלמידיו. בית משפט זה כבר חזר והדגיש בשורה של פסקי דין כי אין להשלים עם תפיסה חינוכית המבוססת על נקיטה באמצעי אלימות כלפי קטינים. כך נאמר לענין זה בע"פ 5224/97 **מדינת ישראל נ' שדה אור**, פ"ד נב(374) 3 מפי השופטת דורנר:

"תפיסה חינוכית הדוגלת בשימוש בכוח למטרות חינוכיות אינה הולמת איפוא את הנורמות בחברתנו, לא-כל-שכן כלפי ילדים רכים בשנים. על-פי ההשקפות החינוכיות המקובלות כיום, שימוש בכוח למטרות חינוכיות, הוא עצמו מחבל בהשגת אותן מטרות, ככל שמדובר בחינוך לחברה סובלנית ונטולת אלימות גופנית ומילולית. ענישה גופנית עלולה להשיג את התוצאה ההפוכה מזו המצופה, כאשר הדמות המחנכת, המשמשת מודל לחיקוי, נוקטת בעצמה אמצעים של אלימות. לעניין זה אין חשיבות לגבי חומרתו של

העונש הגופני שהופעל כלפי ילד. ככלל, עונש גופני אינו יכול להוות אמצעי לגיטימי בידי מורים, גננות או אנשי-חינוך אחרים. תפיסת עולם שגויה בהקשר זה מסכנת את שלומם של הילדים, ועלולה לפגוע בערכי היסוד של חברתנו - כבוד האדם ושלמות הגוף". (שם, עמ' 383)

ובלשונו של השופט ברק בע"פ 4405/94 **מדינת ישראל נ' מרבית עבד אלגני**, פ"ד מחן (5) 191 בעמ' 192:

"אלימות פיזית כלפי תלמיד אסורה היא... . חדר הכיתה הוא מקום הוראה ולא זירת אלימות".

המורים הם המגלמים את דמות המחנך, בידיהם הופקדו שלומם וחינוכם של התלמידים, הם מורי הדרך בכל הנוגע לדרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ועליהם לתרום לבניית דפוסים חברתיים ראויים ביחסים שבין אדם לחברו. לא אחת מוטל על מורה להתמודד עם מצבים קשים, ואף עם פריקת עול משמעת מצד תלמידים, שעה שכללי סדר ומשמעת חלים עליהם. כוחו של המחנך אינו בכוח הזרוע אלא בתבונתו, באישיותו ובמיומנותו המקצועית, בעזרתם של אלה עליו להתמודד עם הקשיים. אסור לו לנצל את מעמדו וסמכותו לפגיעה בתלמידיו ואין הוא רשאי למלא תפקידו בשיטות אלימות פוגעניות. אל לו להגיע לתגובה אלימה לא כשיטה ואף לא בעת איבוד עשתונות. חינוך באלימות מצמיח אלימות נוספת ומסכל את שאיפתנו לקיים חברה המכבדת את זכויות האדם את כבודו ואת שלמות גופו.

לא למותר לחזור ולהזכיר דברים שנאמרו מפי השופט זמיר בעש"מ 4503/00 **חביב אמין נ' מדינת ישראל**, שפורסם מתק-על: 1296 (3) 2000

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 **מדינת ישראל נ' בן אשר**, פ"ד נב(678) 650, (1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".

יצוין כי החובה להגן על שלמות גופו וכבודו של התלמיד עוגנה לאחרונה בחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000, הקובע בסעיף 10 הוראה בזו הלשון:

"כל תלמיד זכאי לכך שהמשמעת במוסד החינוך תונהג באופן ההולם את כבוד האדם ובכלל זה הוא זכאי שלא יינקטו כלפיו אמצעי משמעת גופניים או משפילים".

הרשויות המופקדות על מוסדות החינוך, חייבות לפעול למילוי הוראת חוק זו, ולהעברת המסר העולה ממנה לכל המורים והמחנכים במוסדות החינוך.

4. לא נעלם מעיני הטיעון השב ועולה בפנינו בתיקים רבים מסוג זה, בדבר שיטות החינוך המקובלות במגזר הערבי. לפי הטענה יש להתחשב בכך שחינוך הכולל עונשים גופניים מקובל בבתיהם של התלמידים במגזר הערבי ובמוסדות החינוך של אותו מגזר. אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עימם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה. (ראו והשוו: ע"פ 4596/98 **פלונית נ' מדינת ישראל**, פ"ד נד(145) 1, עמ' 172-187).

ומן הכלל אל נסיבות עניינו של המערער.

5. התובענה כנגד המערער הוגשה עקב הרשעתו בשלושה מקרים של מעשי אלימות כלפי תלמידיו. זו אינה מעידתו הראשונה של המערער. הוא הורשע בעבר בהכאת תלמיד, נידון במשפט הפלילי לשירות לתועלת הציבור ללא הרשעה. ובענין זה נתקיים כבר הליך משמעותי קודם, בו הוטלו על המערער אמצעי משמעת של נזיפה והפקעת מחצית משכורתו. בעוד הליכי המשמעת תלויים ועומדים נגד המערער, מיוחס לו עתה מעשה תקיפה נוסף כלפי תלמיד שארע בזמן שההליכים המשמעתיים עדיין היו תלויים ועומדים.

המערער הביע חרטה על מעשיו, ונראה כי הוא אכן מבקש בכנות לקדם את תחום עיסוקו בחינוך לספורט והרחבת העיסוק בו. עם זאת, נוכח כשלוננו כמורה בכך שלא עמד בחובת ההגנה על תלמידיו, ובהתחשב בכך שהמערער מתקשה לשלוט בדחפיו האלימים, יש לנקוט נגדו באמצעי משמעת של פיטורין לאלתר, תוך תשלום מלוא פיצויי הפיטורין. מהטעמים שפרטתי איני רואה מקום להתערב במסקנתו של בית הדין ולפיכך דין הערעור להידחות.

ניתן היום, ח' בסיון התשס"ב (19.5.2002).

ש ו פ ט ת

בד"מ 76/02 – אלימות קשה של מורה

תמצית הפסק:

הנאשם הורשע בהליך פלילי בעבירות תקיפה חמורות שכוונו כלפי קטינים, תלמידיו, ונענש בהליך פלילי בעונש של מאסר ע"ת וקנס כספי. בעקבות ההליך הפלילי הובא עניינו בפני בית הדין למשמעת אשר שקל בגזר דינו את מכלול טיעוני הצדדים לחומרה ולקולא לנוכח מידתה של האלימות שהסבה כאב והיתה מלווה בפגיעה ממשית בתלמידיו. בית הדין קיבל את עתירת התביעה והורה על פיטוריו משירות המדינה על פסילתו משירות המדינה לתקופה קצרה ואולם הנאשם נפסל לאחר פיטוריו מלמלא תפקידי הוראה בשירות המדינה לפרק זמן של 4 שנים. בית הדין עמד בגזר דינו על הפסול המכביד שהיה כרוך במעשיו ועל הצורך להרתיע האמצעות גזר הדין מורים אחרים מעשות מעשים דומים.

ניתן ביום ח' בחשוון התשס"ג (14.10.2002)

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד - יו"ר
גב' נורית טולידנו - חברה
מר קבלאן שפיק - חבר

ס.י. H0250263
 תיק בד"מ 76/02
 תאריך: 21.10.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' נורית טולידנו
 מר שפיק קבלאן
 - יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד לילך כתריאל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד ראד זועבי

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם הורשע על ידינו ביום ח' בחשוון התשס"ג (14.10.02), בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (2), (3) ו-(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן - החוק), בעקבות הליך פלילי שנתקיים נגדו בבית המשפט השלום בטבריה (ת.פ. 4165/97) בו הורשע לאחר משפט הוכחות בעבירה לפי 368 (ב) (א) לחוק העונשין - עבירה של תקיפת קטין, בעקבות הרשעתו הוטלו עליו שישה חודשי מאסר על תנאי לפרק זמן של 3 שנים וקנס בשיעור של 5,000 ש"ח.

2. כפי שעולה מהממצאים של בית המשפט השלום, הנאשם נהג להכות את תלמידיו בשנים 96-97, כאשר כלפי תלמידה קטינה כבת 10, באותה העת, בשם מריאן, הפנה הנאשם את אלימותו בצורה יוצאת דופן בכך שהכה באמצעות צינור גומי בחלקי גופה השונים - הכאה שגרמה לה לסבל גופני ונפשי, כמובאר בפסק דינו של בית המשפט השלום בטבריה - פסק דין אשר לא שונה במהלך ערעור שהוגש לבית המשפט המחוזי בנצרת (ע.פ. 00310/02), שניתן בתאריך ה-4.9.2002.

3. הרשענו את הנאשם על בסיס סמכותנו שבסעיף 61 ג' לחוק, על בסיס הממצאים שאליהם הגיעו בתי המשפט האזרחים שדנו בעניינו בעבירות משמעת שצוינו לעיל.

4. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

(1) התובעת בטיעוניה בפנינו, הדגישה את הפסול שנפל בהתנהגותו של הנאשם, בכך שנהג להכות את תלמידי כיתתו במהלך השנים 96-97 ובביטוי האלים שקיבלה התנהגותו, כלפי אותה תלמידה שהוכתה נמרצות על-ידו באמצעות צינור גומי - מעשה שהסב לה כאב נפשי, פיזי וגם השפלה בקרב התלמידים בכיתה.

(2) התובעת המלומדת הביאה בפנינו שורה של פסקי דין ביניהם 4405/94 בעניין אלגני, עש"מ 671/3/96, בענין זוהר בן אשר עש"מ 1730/00, בענין פלונית עש"מ 5224/97 ובעניין שדה אור.

(3) בפסקי דין אלה הדגיש בית המשפט את זכותו של התלמיד, כי גופו לא יפגע וכבודו ישמר, כי אלימות פיזית כאמצעי חינוכי הינו דבר פסול וראוי כי יעבור מן העולם. הכיתה אינה זירת אלימות, אלא מקום להקניית ערכי חינוך כאשר מן המורה נדרש סטנדרט התנהגות גבוה כעובד מדינה, כאיש שמנחיל ערכי חינוך וצריך לשמש דוגמא לתלמידיו.

(4) הנאשם, לגישת התביעה, אימץ לעצמו דרך של הקניית והשלטת משמעת באופן אלים והדברים זכו לביקורת - בין השאר - בעש"מ 4503/00 בעניין חביב אמין ובפסקי דין נוספים שיצאו מבית דין זה ומבית המשפט העליון. כאשר כיום זכותו של התלמיד מפני כל פגיעה בגופו כאמצעי חינוכי באה לידי ביטוי בסעיף 10 לחוק זכויות התלמיד - התשס"א - 2000.

(5) התביעה סבורה כי התנהגותו של הנאשם כביטויה בפסקי הדין, הביאה עליו את הרחקתו ממשרת ההוראה במשרד החינוך, תפקיד שהוא מושעה ממנו

ממרץ 98, ואין מקום להשאירו במערכת החינוכית, לנוכח החומרה שבה רואה התביעה את מעשיו.

6) ואשר על-כן עתרה התביעה להטלתם של אמצעי משמעת אלה:

- (א) נזיפה חמורה;
- (ב) פיטורין לאלתר;
- (ג) פסילה לשירות המדינה עד הגיעו לגיל 60;
- (ד) הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שנתיים - בתום הפסילה.

7) כמו כן עתרה התביעה לפסילתו לתפקידי הוראה עד תום תוחלת עבודתו - גיל 65 וכן שלילת המענק המגיע לעובד מפוטר מכח הוראותיו לפי סעיף 22 (א) לחוק שירות המדינה (גימלאות), התש"ל-1970.

ב. עמדת נציג המשרד:

מפיו של נציג המשרד שמענו, כי מעבר לעבירה נשוא דיוננו, אין לנאשם עבר פלילי או משמעתי קודם וכי מהמסמכים שעייין בתיקו עולה, כי יחסיו של הנאשם עם תלמידיו תקינים. כמו כן עולה, כי בין התלמידה והנאשם נעשתה "סולחה" אשר במהלכה סולח לנאשם על מעשיו. לעניינם של אמצעי המשמעת, בא כח המשרד מצטרף לגישתה של התביעה, הגם שלטעמו ניתן לצמצם את פרק הפסילה לשירות המדינה, או לתפקידי הוראה מאותו פרק הזמן המבוקש ע"י התובעת.

ג. טיעוני ההגנה:

1) בא כח הנאשם טען בפנינו, כי אין הוא ממעיט מחומרת העבירות שבהן הורשע הנאשם, אולם יש לקחת בחשבון כי מדובר במורה ותיק ובעל ניסיון שנכשל לאחר שנים רבות של הוראה, במעשה כמבואר לעיל, כי מדובר בהרשעתו הראשונה והחד-פעמית וכי העבירות שיוחסו לנאשם הועצמו בניסוחו של כתב האישום, אפשר בשל כך שאביה של המתלוננת הינו שוטר בתחנת המשטרה החוקרת. כאשר עוד שמענו, כי בין הנאשם והוריה של המתלוננת נערכה "סולחה" וכיום הצדדים חיים בשלום זה עם זה.

2) מדובר בנאשם, בעל משפחה שפרנסתה עליו, אב ל-6 ילדים, אחד עובד, האחר סטודנט וילדה אחת הקטינה מבין הילדים, שלדאבון לב סובלת מנכות של

100%. לגבי דרכו של הנאשם כמורה נורמטיבי ומקובל, קיבלנו מסמכים מטעם ועד ההורים ומנהל בית הספר.

(3) בא כח המלומד של הנאשם סבור, כי המקרה שלפנינו היה אירוע חד-פעמי בעברו של הנאשם. אירוע מרתיע שהנאשם למד ממנו את לקחו ואשר לא יחזור על עצמו ואין מקום שהרתעתו של הנאשם תושג דווקא על ידי פיטוריו.

(4) ראוי לאפשר לנאשם לשוב ולהעניק את תרומתו לעולם ההוראה, ממנה הוא מתפרנס אך בקושי, לנוכח מצבה של משפחתו, כמבואר לעיל.

ד. דבר הנאשם:

מפיו של הנאשם שמענו, כי הינו חולה סוכרת המבקש לחזור לבית הספר ולסיים את שירותו במדינה באופן מכובד. הנאשם ציין של מקרים רבים של אלימות שמוכרים לו שלא הגיעו למפתנם של הליכים פליליים, או לבית דין זה, ונגמרו בתוך המשפחה.

5. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים - התכלית של אמצעי המשמעת:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים נשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם, תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

(3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על

השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעותי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות.

6. התכלית האמורה של הדין המשמעותי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע: **"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר ציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."** (בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

7. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת; הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן –

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."

(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק דין אחר, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו: "מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה...". (עש"מ 5587/01 אורי בנית נגד מדינת ישראל - פורסם בדינים עליון, כרך נט' בעמ' 43).

8. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש"מ 57701/01 בענין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת וכן ראה בעניין זה את עש"מ 10129/01 טליה בת צ'רלס גניש).

9. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראויה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשע הנאשם שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד, את הסניגור והנאשם.

למידתם של אמצעי המשמעת :

10. בית הדין שקל בכובד ראש את טיעוני הצדדים, כפי שבאו בפנינו לצורך קציבתם של אמצעי המשמעת הראויים והמידתיים המתחייבים לגישתו מהליך שהיה בפנינו. שורה של שיקולים הנחו אותנו בהחלטתנו שתבואר בהמשך ואלה הם :

א. על העבירה ונסיבותיה :

1) הנאשם הורשע ונענש בפליליים באחת מעבירות התקיפה החמורות שבחוק העונשין, בכך שתקף תלמידה קטינה חסרת ישע, תקיפה של ממש תוך כדי שימוש בצינור גומי, תקיפה שגרמה לה לסבל, עת היתה בת 10 במועד האירוע

בשנת 97, היתה השיא של דרכו הלא נורמטיבית כמחנך בכיתתו בה נקט בדרך של אמצעי אלימות להשלטת המשמעת.

(2) בשורה של פסקי דין כבר נקבע, כי נקיטה באלימות היא דרך שראוי לשרשה מנוף חברתנו בכל המגזרים, כאשר האלימות במקרה דנן הופנתה כלפי תלמידה קטינה והיתה בעלת עוצמה.

(3) לעניין מאפייני התנהגותו של הנאשם, בית הדין מבקש להעיר את אלה: - בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופט בייניש:

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם ... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות".

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור ... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן

אשר, פ"ד נב(678 650, 1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בו, בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה: -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

(4) יצוין, כי לאחר התרחשות האירוע נתפרסם ע"י הכנסת חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת שימוש באלימות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

(5) יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ולעיתים מכביד. הגם שהתרשמנו שבמקרה זה מדובר באירוע חד-פעמי של אובדן שליטה ראויה, אשר סביר להניח כי לא יחזור על עצמו.

ב. על הנסיבות האישיות:

(1) הנאשם, כפי שלמדנו במהלך הדיון, הינו יליד שנת 1952 אשר התחיל את שירותו בשירות המדינה מגיל צעיר ומאז עד להשעייתו בשנת 98, הוא מצוי בשירות הציבורי ולמדנו, כי עד אותו הליך נשוא דיוננו, התנהגותו היתה התנהגות תקינה ולנאשם אין עבר משמעותי או עבר פלילי קודם.

(2) ותרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית במסגרת זו, ראויים להשמע דבריו של כב' השופט חשין:

"בתייתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה עד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכף כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים".

(עש"מ 1827/02 - אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

סוף דבר:

11. לאחר ששקלנו את מכלול השיקולים שבאו בפנינו, הגענו לכלל החלטה לגבי אמצעי המשמעת שראויים לדעתנו, להיות מוטלים על הנאשם:

א. **נזיפה חמורה** - שהינה אמצעי משמעת בעל משמעות ומסר נורמטיביים, שבאמצעותה מעביר בית הדין לנאשם ולציבור עובדי המדינה את גישתו לגבי הפסול שנפל בהתנהגותו של הנאשם.

ב. **פיטורים משירות המדינה** - לנוכח העבירה שבה הורשע הנאשם ונסיבותיה ופסיקתו של בית המשפט העליון, בית הדין אינו רואה מנוס מפיטוריו של הנאשם

משירות המדינה, חרף תרומתו לשירות הציבורי. בית הדין אינו רואה אפשרות, לאחר שהנאשם היה מושעה, פרק זמן של למעלה מארבע שנים ובמיוחד לנוכח העבירות שבהן הורשע בפלילים, וגישתם של בתי המשפט בנדון להשיב את הנאשם לבית ספרו כאילו שלא קרה דבר. קרה דבר הנאשם נכשל בתפקידו כמחנך ואין הוא ראוי יותר לשמש מורה בישראל. פיטוריו של הנאשם יכנסו לתוקפם בתאריך 1.12.2002, כדי לאפשר לנאשם להתאים את מרקם חייו להחלטתו.

ג. **פסילה לשירות המדינה** - הנאשם לאחר פיטוריו כאמור, יפסל לשירות המדינה לפרק זמן של שישה חודשים. משמעות הדבר, כי לאחר פרק זה הנאשם יהיה זכאי לקבל את הגימלה המגיעה ואת המענק הפרישה, שאותו אין אנו שוללים מהנאשם.

ד. **פסילה לתפקידי הוראה** - אנו פוסלים את הנאשם למלא לאחר פיטוריו תפקידי הוראה בשירות המדינה לפרק זמן של ארבע שנים מהמועד שבו תתם, פסילתו לשירות המדינה.

12. בהחלטתנו זו נתנו לדעתנו את האיזון הראוי, בין הצורך להגן על השירות הציבורי ולתרום את חלקנו בצמצום התופעה של אלימות בתוך מסגרת בית הספר ומאידך נתנו משקל לנסיבות האישיות, המשפחתיות והתרומה לשירות הציבורי באופן שתוך פרק זמן קצר יקבל הנאשם מהמדינה גמלה שתאפשר לו קיום בסיסי מינימלי.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום ח' בחשוון התשס"ג (14.10.2002). גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום ט"ו בחשוון התשס"ג (21.10.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק, יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר שפיק קבלאן חבר	גב' נורית טולידנו חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 126/02 – תקיפת שרשרת של תלמידה

תמצית הפסק:

הנאשמות, שתיהן מורות וותיקות, שאחת מהן פרשה לגמלאות, הורשעו בבית הדין למשמעת בחיפה בעבירות משמעת שונות, בעקבות הליך פלילי שנערך בעניינן בגין תקיפת תלמידה בת 11, תקיפה שנתממשה בתחומי בית הספר שכללה סטירות, משיכת שיער, צביטה בבטן ובזרוע, זו היתה תקיפה נמשכת שהחלה על ידי נאשמת מס' 1 ונסתיימה על ידי נאשמת מס' 2. כאשר לתלמידה נגרמו שטפי דם תת עוריים. תוצאות ההליך הפלילי היתה ענישה ללא הרשעה, והטלת עבודת של"צ.

התביעה עתרה לאמצעי משמעת חמורים, ביניהם פיטורין ופסילה משירות המדינה ומתפקידי הוראה, לפרקי זמן משמעותיים, כאשר נציג המשרד סבר כי ניתן להעמיד את פרק הפסילה לתפקידי הוראה למשך חמש שנים.

בית הדין בגזר דינו פרס את מכלול השיקולים שהיו כרוכים בגזירתם של אמצעי המשמעת, את התכלית של אמצעי המשמעת, את מאפייניה של ההתנהגות הפלילית כביטוייה בפסיקתם של בתי המשפט, את סטנדרט ההתנהגות שנדרש ממורה בישראל ואת הנסיבות האישיות.

בסופו של עיון, הטיל בית הדין על אותה מורה, שפרשה לגמלאות בטרם מימוש ההליך המשמעתי, אמצעי המשמעת של: נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת למשך חצי שנה, פסילה לשירות המדינה למשך חצי שנה, ופסילה למילוי תפקידי הוראה למשך חמש שנים.

לגבי נאשמת מס' 2 - בית הדין הורה על פיטוריה משירות המדינה והטיל עליה אמצעי משמעת נוספים, ביניהם: פסילה לשירות המדינה לפרק זמן של 4 חודשים והורדה בדרגה בתום הפסילה לפרק זמן זהה ולתפקידי הוראה למשך שלוש שנים. נאשמת זו הגישה ערעור לבית המשפט העליון, בפסק הדין שניתן ב- 5.5.03 אושרה בה פיטוריה ופסילתה לתפקידי הוראה ואולם כדי לא לפגוע בזכויותיה הכספיות עם פיטוריה, בית המשפט העליון ביטל את אמצעי המשמעת של פסילה לשירות המדינה והורדה בדרגה.

ניתן ביום ח' בחשוון התשס"ג – 14.10.2002

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד - יו"ר
גב' ניצה סובוביץ - חברה
מר חסון סודקי - חבר

ס.י. H0250259
 תיק בד"מ 126/02
 תאריך: 14.10.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' ניצה סובוביץ
 מר חסון סודקי
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל
 נאשמת מס' 1
 נאשמת מס' 2
נאשמות: עו"ד עדי נסיר - נאשמת מס' 1
 עו"ד מאזן נסאר - נאשמת מס' 2
ב"כ הנאשמות:

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשמות (נאשמת מס' 1 פרשה לגמלאות ב-31.8.2002, נאשמת מס' 2 מושעית מעבודה מתאריך 14.8.2002), שתיהן שימשו כמורות במועד הרלבנטי לתובענה בבית הספר הממלכתי חליל ג'ובראן בנצרת, ובעלות וותק בהוראה של כ- 32 שנה, ואשר תחילת העסקתן בשירות המדינה הוא משנת 1970, הורשעו על ידינו ביום א' בחשוון התשס"ג (7.10.2002) בעקבות כתב תובענה שהוגש נגדן בתאריך ה-26.7.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג - 1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו נגדן, בבית המשפט השלום בנצרת (ת.פ. 6142/00).

2. כתב האישום בהליכים הפליליים נגד הנאשמות, הוגש בעקבות תקיפתה של ילדה בת 11 בתאריך 22.5.2000 בתחומי בית הספר - תקיפה שנתממשה על ידי הנאשמות מס' 1 ו-2 בתחומי בית הספר ומאפייניה היו: סטירה בפניה של אותה קטינה ומשיכה בשערות ראשה, וצביטה בבטנה ובזרועה הימנית שבוצעה על ידי נאשמת מס' 2. בעקבות מעשי התקיפה נגרמו לקטינה חבלות בצורה של המיומות בזרועה הימנית (שטפי דם תת עוריים). בעטיים של המעשים המדינה ייחסה לנאשמות עבירה לפי סעיף 368 (ב) (א) לחוק העונשין.

3. כבוד השופט בבית משפט השלום בנצרת החליט, לאחר שהוגש לעיונו תסקיר קצין מבחן ולאחר שעיין בטיעוני הצדדים להימנע מהרשעתן של הנאשמות, להטיל על כל אחת מהן, במסגרת דרכי הענישה המסורות בידיו, 100 שעות של"צ שאותן הנאשמות ביצעו כבר בפועל.

4. כתב האישום שבעובדותיו הודו הנאשמות במסגרת ההליך האמור, תיאר את מעשיהן כלהלן:

"בתאריך 22.5.2000 - בשעה 10:00 או סמוך לכך, בבית ספר ג'בראן חליל גובראן בנצרת בעת שיעור שמסרה נאשמת 1 ולאחר שהמתלוננת קמה ממקומה. נאשמת 1 תקפה אותה בכך שסטרה בפניה ומשכה בשערות ראשה, וצבטה אותה בידה ובזרועה הימנית וגמרה לה לחבלות של ממש; המטומות בזרוע ימין. בהמשך המתלוננת יצאה מהכיתה ונאשמת 1 הכניסה אותה לחדר מורים שם היתה נאשמת 2. הנאשמות שהינן מורות תקפו את המתלוננת, בכך שסטרו בפניה, ונאשמת 2 צבטה אותה בבטנה ומשכה בשערות ראשה".

5. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. גישת התביעה:

1) התובע המלומד טען בפנינו, כי התביעה מתייחסת בחומרה רבה למעשיהן של הנאשמות וכמידת התייחסותה ביקשה להטיל עליהן את אמצעי המשמעת הבאים:

נאשמת מס' 1:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. פסילה לשירות המדינה לפרק זמן של 5 שנים;
- ג. פסילה לצמיתות לתפקידי הוראה;
- ד. הורדה בשתי דרגות לשנה אחת (בתום תקופת הפסילה לשירות המדינה).

נאשמת מס' 2:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. פיטורין לאלתר;
- ג. פסילה לשירות המדינה לפרק זמן של 5 שנים;
- ד. פסילה לצמיתות לתפקידי הוראה;

ה. הורדה בשתי דרגות למשך שנה (בתום תקופת הפסילה לשירות המדינה).

(2) התביעה ציינה בפנינו, כי היא מודעת לכך, כי נתבקשו על ידה אמצעי משמעת חמורים לגבי הנאשמות ואולם גישה מחמירה זו עולה לדעתה מפסקי הדין שהובאו על ידה, ביניהם: עש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב ומעש"מ 3362/02 בעניין סלאם אבו עסבה, אשר שניהם נכשלו במעשה אלימות כלפי תלמידים והורשעו בעבירות פליליות בעטייה של התנהגותם ופוטרו משירות המדינה ואולם הרשעה פלילית איננה תנאי להטלתם של אמצעי משמעת מחמירים לגישת התביעה, כאשר גישה מחמירה כלפי נאשמים מצא התובע גם בפסקי דין שונים שהוגשו על ידו, ביניהם בעש"מ 1730/00, בד"מ 43/96, בד"מ 19/98 ובד"מ 9/00 ששם פוטרה הנאשמת בגין אירוע אחד.

(3) עוד טען התובע בפנינו, כי אמצעי משמעת מחמירים אלה נובעים ממעמדו של מורה - מעמד שזכה להבלטה מיוחדת בפסקי הדין של בית המשפט העליון ועל כן ראוי לגישת התובע, להרחיק את הנאשמות מהשירות הציבורי ולפגוע בזכויותיהן הכלכליות לפרק זמן משמעותי.

ב. עמדת נציג המשרד:

נציג המשרד לא מצא בתיקיהן של הנאשמות ביטוי לעבירות פליליות או משמעותיות קודמות. הנציג הצטרף לגופם של אמצעי המשמעת, אולם לגישתו יש להעמיד את פרק הזמן של פסילה לתפקידי הוראה על 5 שנים ולא לפסול את הנאשמות לצמיתות כגישת התביעה.

ג. טיעוני ההגנה:

לגבי נאשמת מס' 1:

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, כי הנאשמת פרשה לגימלאות מיוזמתה, וכי נושא מימוש זכויותיה לחודשי הסתגלות ופרישה נמצא עדיין בבדיקה ועיון.

(2) מדובר במי ששירתה בשירות הציבורי כ-32 שנים, אלמנה שלה 3 ילדים שאחד מהם נשוי ואחרים נמצאים בחזקתה, של מימון לימודיהם היא מסייעת. כאשר בגין מותו של בן זוגה משולמת לה קיצבת שארים בשיעור של 40%. מדובר במי שלא היתה מעורבת בעבר במעשי עבירה ואין מקום להציגה כמי

שפעלה במעין "אלימות סדרתית", כאשר המתלוננת היא זו שנהגה להגיש תלונות נגד המורות בבית ספרה.

(3) אשר על כן, ביקש הסניגור, כי בית הדין יסתפק בהטלתם של אמצעי משמעת מזעריים, כמו נזיפה.

דבר נאשמת מס' 1 :

מפי הנאשמת שמענו על הנסיבות שבעטיין הוגש נגדה כתב אישום שהיוו למעשה דברי התכחשות על מה שהודתה בפני בית המשפט. כמו כן, הדגישה בפנינו את שנות תרומתה הרבות (כ-32 שנה) לשירות הציבורי.

לגבי נאשמת מס' 2 :

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, כי גם היא התכחשה למה שהודתה, על מנת לסיים את התיק במהירות וכי לדבריה, לא פגעה פגיעה כל שהיא באותה מתלוננת.

(2) הסניגור עשה מאמצים באמצעות פניה לערכאות, שתכליתם לאפשר לנאשמת לחזור בה מהודאתה ואולם המאמצים לא צלחו עד כה. גם מפיו שמענו, כי מדובר במתלוננת שלחם חוקה היה הגשת תלונות נגד מורות בבית הספר.

(3) הסניגור המלומד סבור, כי פסקי הדין שהוגשו על ידי התובע, שעליהם הוא השתית את גישתו המחמירה, דנים במעשים חמורים מאלה שבהם הודתה הנאשמת, בהם היתה הרשעה פלילית ותקיפה עד כדי גרימת חבלה של ממש.

(4) לגישתו של הסניגור, גם אם לא נייחס חשיבות לכך, כי הנאשמת הודתה בדבר שלא היה, עדיין כמתואר בכתב האישום שהוגש נגדה, מדובר היה באלימות מזערית, כאשר חלקה של הנאשמת היה שולי. הנאשמת היא מורה וותיקה העוסקת בהוראה מזה 32 שנה, נשואה, מתגוררת בחיפה וטורחת ונוסעת מדי יום לעבודתה אותה היא אוהבת ומבקשת לשוב אליה. הנאשמת היא מורה מכובדת, מנומסת ונעדרת עבר פלילי ומשמעתי ובשל כך נמנע בית המשפט מלהרשיעה בעבירה פלילית.

5) את גישתו של משרד החינוך כלפי המעשה מבקש הסניגור ללמוד מכך, כי האירוע נרחש במאי 2000 וההשעייה נרחשה שנתיים לאחר מכן, ובכל אותה התקופה הנאשמת לימדה בבית הספר, באופן שפרק הזמן של למעלה משנתיים, היה בעבורה תקופת מבחן.

6) לגבי הנסיבות האישיות למדנו, כי בן זוגה של הנאשמת, רואה חשבון במקצועו, עבר אירוע מוחי והוכר כנפגע עבודה ומקבל קיצבת נכות. עוד שמענו לאחר שהסניגור עיין בפסקי הדין שהגישה התביעה, כי מקרים חמורים מאלה בהם הודתה הנאשמת זכו לגישה מתונה יותר מצדו של בית הדין לעומת גישתה המחמירה של התביעה. פסקי הדין שהובאו על ידי הסניגור כתימוכין לגישתו האמורה הם: עש"מ 4503/01 בעניין חביב אמין וכן בד"מ 196/01 בעניין ג'מאל חלבי.

7) ובנעילת סיכומיו ביקש הסניגור המלומד, כי גם העובדה שהנאשמת מושעת מתפקידה תלקח בחשבון, בתור נדבך מאמצעי המשמעת, כאשר לגישתו ניתן להסתפק במקרה זה באמצעי משמעת של **נזיפה והפקעת מחצית משכורת**. לגישתו אין כל הצדקה לפטר את הנאשמת מעבודתה, גם אם טעתה בתגובתה, וזאת אחרי 32 שנות עבודה.

דבר נאשמת מס' 2 :

גם מפיה של נאשמת זו שמע בית הדין דברי התכחשות למעשה העבירה וכי הוכרחה להודות במה שלא עשתה. בחזקתה שני ילדים קטינים בגילאים 16 ו-14. בן זוגה נכה, כמפורט לעיל והיא המפרנסת ומנהלת את ענייני הבית.

6. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים - התכלית של אמצעי המשמעת:

- 1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה, לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשעו הנאשמות, תוך שקילת נסיבותיהן האישיות.
- 2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת, היא למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."

7. התכלית האמורה של הדין המשמעתי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע: **"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."** (בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

8. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת; הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי.

(לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמין והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."
(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק דין אחר, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו: **"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה..."**
(עש"מ 5587/01 אורי בנית נגד מדינת ישראל - פורסם בדינים עליון, כרך נט' בעמ' 43).

9. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש"מ 57701/01 בענין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת וכן ראה בעניין זה את עש"מ 10129/01 טליה בת צ'רלס גניש).

10. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראויה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשעו הנאשמות שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד, את הסניגור והנאשמות.

למידתם של אמצעי המשמעת :

11. בית הדין שקל שורה של שיקולים בבואו להחליט על מידתם של אמצעי המשמעת שראוי להטיל על נאשם בהליך שבפנינו ;

א. על העבירה ונסיבותיה :

(1) הנאשמות הודו בין כותלי בית המשפט השלום בעבירת תקיפה שמומשה כלפי תלמידה קטינה בת 11, כאשר נאשמת מס' 1 החלה כלפיה במסע אלימות בגופה, כמתואר בכתב האישום שצוטט לעיל. משביקשה אותה ילדה למצוא מחסה או אוזן קשבת בחדרה של נאשמת מס' 2, חברה זו אל נאשמת מס' 1 והמשיכה את מסע האלימות בגופה של הקטינה. המעשה המשותף של שתי הנאשמות לא גרם לחבלה של ממש בגופה של הילדה, ואולם הוא היה מחולק לסדרה של מעשי תקיפה בגופה, לרבות שריטות שגרמו לשטפי דם תת עוריים.

(2) ההליך הפלילי נסתיים כאמור בענישה ללא הרשעה ובהטלת עבודות של"צ, אולם זו רק נסיבה אחת ממכלול הנסיבות שהיה על בית הדין לשקול בבואו לקבוע את אמצעי המשמעת שראויים להיות מוטלים - במקרה זה על שתי הנאשמות.

(3) גישתו של בית המשפט העליון למעשה אלימות של מורים בישראל באה לידי ביטוי בשורה של פסקי דין שבהם מצוייה התייחסות לעצם המעשה, במיוחד שהוא מבוצע בידי מורה :

בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192 :

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית"

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש :

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם.... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות"

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678
נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור.... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678) 650, (1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה."

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02, בו בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה: -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות

על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המוחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

(4) יצויין, כי לאחר התרחשות האירוע נתפרסם ע"י הכנסת, חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת שימוש באלימות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

(5) יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ולעיתים מכביד, ובכך נכשלו הנאשמות.

ב. על הנסיבות האישיות:

(1) הנאשמות שתיהן הן מורות וותיקות ששנות שירות רבות באמתחתן למעלה מ-32 שנה. אין להן עבר משמעתי או פלילי קודם. אשר לעניין לגבי הנסיבות האישיות שמענו, כי נאשמת מס' 1 היא אלמנה שפרשה זה מקרוב משירות המדינה ונסיבותיה המשפחתיות אינן קלות. נאשמת מס' 2 גם לה נסיבות אישיות מכבידות - בעל נכה וילדים קטינים, שעדיין מצויים בביתה.

(2) לתרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית. בהקשר זה ראויים להשמע דבריו של כב' השופט חשין:

"בתיתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה ועד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכך כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך

שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים".
(עש"מ 1827/02 - אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

אומנם באותו פסק היה מדובר בעובד שהורשע בפלילים בעבירה של הפרת אמונים וכאן עסקין בעבירה חמורה יותר של אלימות כלפי חסר ישע ומשנתון למרותו של מבוגר ומורה. עם זאת, לעבר תורם בשירות הציבורי צריכה להיות השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, כאשר עוצמתה של אותה השפעה ראויה להיבחן בכל מקרה ומקרה לגופו, בהתחשב בתכלית של אמצעי המשמעת עליה עמדנו, ובשאלה, אם יש באמצעי המשמעת המוטלים כדי להגשימה.

סוף דבר:

12. לאחר ששקלנו את מכלול השיקולים האמורים, הגענו לכלל מסקנה, כי בנסיבותיו של ההליך שהיה בפנינו, ראוי לנו, כי נעביר מסר חד וברור, כי אימוץ דרך תגובה אלימה כלפי תלמיד, במיוחד שהוא עול ימים, היא דרך פסולה וראוי שבית הדין על בסיסה של פסיקתו האחרונה של בית המשפט העליון כמפורט לעיל, יעביר מסר ברור וצלול לגבי אמצעי המשמעת הראויים במקרים מסוג זה, מבלי לגרוע מיסודות התרומה של הנאשמות לשירות הציבורי והשפעתה על מידתם של אמצעי המשמעת.

13. בסופו של יום, החלטנו להטיל על כל אחת מהנאשמות את אמצעי המשמעת הבאים:

על נאשמת מס' 1:

א. **נזיפה חמורה** - שהינה בגדר מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין, כי נפל פסול מכביד בהתנהגותה כלפי תלמידה שהיתה נתונה למרותה ולהשגחתה.

ב. **פסילה לשירות המדינה** - לפרק זמן של חצי שנה. פסילה שנועדה להעביר מסר ברור, כי הפוגע באופן שפגעה הנאשמת בגופה ובנפשה של תלמידה ראוי שתקבע לגביה תקופת פסילה ולו קצרה, גם בעקבות פרישתה לגמלאות, שבמהלכה יפגעו לפרק זמן מוגבל זכויותיה שנצמחות בעקבות הפרישה.

ג. **הורדה בדרגה אחת** - לפרק זמן של חצי שנה שתמומש בתום תקופת הפסילה לשירות המדינה, זאת במסגרת מגמתנו להעביר מסר מרתיע כי הפוגע במשמעת שירות המדינה, והמתנהג התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה, ראוי גם שמעמדו המתבטא בדרגות שהוא נושא, יפגע ולו לתקופה קצובה.

ד. **פסילה למילוי תפקידי הוראה** - לפרק זמן של 5 שנים מתום פרק הפסילה לשירות המדינה.

למניעת ספק נבהיר, כי לולא פרשה הנאשמת משירות המדינה ביוזמתה, לא היינו מהססים מלפטרה משירות זה כדרכנו כלפי נאשמת מס' 2.

על נאשמת מס' 2 :

א. **נזיפה חמורה** - שהינה בגדר מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין, כי נפל פסול מכביד בהתנהגותה כלפי תלמידה שהיתה נתונה למרותה ולהשגחתה.

ב. **פיטורים משירות המדינה** - הפיטורים יכנסו לתוקף החל מתאריך 1.12.2002, על מנת לאפשר לנאשמת לארגן את מרקם חייה הכלכליים.

ג. **פסילה משירות המדינה** - לפרק זמן של 4 חודשים. פסילה שנועדה להעביר מסר ברור, כי הפוגע באופן שפגעה הנאשמת בגופה ובנפשה של תלמידה ראוי שתקבע לגביה תקופת פסילה קצרה, גם בעקבות פרישתה לגמלאות שבמהלכה יפגעו לפרק זמן מוגבל זכויותיה שנצמחות בעקבות הפרישה.

ד. **הורדה בדרגה אחת** - לפרק זמן של 4 חודשים שתמומש בתום תקופת הפסילה לשירות המדינה, זאת במסגרת מגמתנו להעביר מסר מרתיע כי הפוגע במשמעת שירות המדינה המתנהג התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה, ראוי גם שמעמדו המתבטא בדרגות שהוא נושא, יפגע ולו לתקופה קצובה.

ה. **פסילה לתפקידי הוראה** - בתוקף מיום סיום פסילתה לשירות המדינה, לפרק זמן של 3 שנים.

גזר הדין ניתן ביום ח' בחשוון התשס"ג (14.10.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק, יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר חסון סודקי חבר	גב' ניצה סובוביץ חברה	עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד יו"ר

בד"מ 128/02 – סטירה וטלטול של תלמיד גן

תמצית הפסק:

בית הדין למשמעת, בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינה של גננת שבו נענשה ללא הרשעה, הרשיע את הגננת בעבירות משמעת שונות ובחן את אמצעי המשמעת שראוי להשית עליה בעקבות המעשה שכלל, ניעורו של קטין ומתן סטירה על לחיו. בית הדין הבליט בגזר דינו את הפסול שהיה כרוך במעשיה כעובדת הוראה על כך שאיבדה שליטה ונקטה בדרך של אלימות כלפי קטין, אולם בסופו של עיון לאחר שנתן משקל לשנות עבודתה כגננת ונמנע מפיטוריה והטיל עליה אמצעי משמעת של נזיפה חמורה; הפקעת משכורת אחת והורדה בדרגה אחת למשך שנתיים וכן המליץ על שיבוצה כגננת קבועה על מנת שבעתיד תהיה מודעת למכלול ההתנהגויות של ילדי הגן.

ניתן ביום יח' בטבת התשס"ג (23.12.2002)

ההרכב:	עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
- יו"ר	גב' לאה מינג'רסקי
- חברה	ד"ר צבי קרניאל
- חבר	

סי. H0250322
 תיק בד"מ 128/02
 תאריך: 23.12.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' לאה מנג'רסקי
 ד"ר צבי קרניאל
 - יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד שרון אריאל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד דוד עציון

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשמת, ילידת שנת 1954, שהועסקה עד להשיעתה באוגוסט 2002 בתפקיד גננת בנתניה, בדרגה B.A. בדירוג ההוראה, בעלת וותק של 28 שנים בשירות המדינה, בו החלה את העסקתה ב-2.3.75, הורשעה על ידינו ביום י"ג בכסלו התשס"ג (18.11.02) בעבירות משמעת לפי סעיפים: 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי ההוראה, בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינה, בבית המשפט השלום בנתניה (ת.פ. 3413/99) שבו, לאחר עיון בתסקיר של שירות המבחן, נמנע כבוד בית המשפט השלום מלהרשיע את הנאשמת בעבירות שיוחסו לה, והיא נענשה ללא הרשעה והוטל עליה לבצע 120 שעות של"צ.

2. כתב האישום שבעקבותיו התנהל ההליך הפלילי הוגש בעקבות אירוע שנתרחש ב-25.5.99 בתחומי הגן שבו הועסקה באותה העת הנאשמת בו תקפה קטין שלא כדין בכך שניערה אותו, טלטלה אותו וסטרה בחוזקה על פניו. בעובדות האישום אלה הודתה הנאשמת במסגרת ההליך הפלילי שנוהל נגדה, ואולם בית המשפט הנכבד נמנע להרשיעה.

ראיות וטענות אמצעי המשמעת:

3. הצדדים טענו בפנינו את טענותיהם לעניין אמצעי המשמעת שראוי להטיל על הנאשמת, לנוכח ההליך הפלילי שהיה מנת חלקה. לתביעה לא היו ראיות לעניין אמצעי המשמעת.

א. גישת התביעה:

(1) התובעת המלומדת עמדה בטיעונה על השוני שקיים בין ההליך הפלילי ובין הדין המשמעת, כפי שהדברים באו לידי ביטוי בין השאר בבג"צ אייזנברג ועש"מ 4123/95 בעניין יוסף אור, ועל חובה להגיב בחומרה כלפי מעשה של תקיפת קטין, לנוכח פסול המכביד שנמצא בפסיקה, עת התייחסה למעשי אלימות של מורים - בין השאר בע"פ בעניין שדה אור, ע.פ. 4405/94 אלגני ועש"מ 1730/00, בו עוצבה החובה לכבד את זכויות הילד.

(2) עוד נטען בפנינו, כי בדין המשמעת יש ליתן משקל פוחת לנסיבות האישיות ולהעדיף את האינטרס הציבורי, המגולם בשמירת תדמיתו של השירות הציבורי, כפי שנפסק בעש"מ 917/95 ובמיוחד בעש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש. כאשר גם לשיקולי ההרתעה יש משקל נכבד בעת קביעתם של אמצעי המשמעת כפי שנפסק בעש"מ 4503/00 בעניין חביב.

(3) התובעת סבורה, כי גם אם לא הרשענו את הנאשמת בעבירה שיש עמה קלון, לנוכח סוג ההליך הפלילי בו עמדה, עדיין המעשה עצמו נגוע בקלון, במיוחד בשל כך שכשלה בהתנהגותה תוך כדי מילוי תפקידה כגננת בו התנסתה שנים רבות ועל בית הדין לעקור מן השורש כל אלימות ובמיוחד לנוכח זכותו החוקית של תלמיד, כי לא ינקטו נגדו אמצעי משמעת גופניים (סעיף 10 לחוק זכויות התלמיד) כאשר גם ביטויי אלימות בתוך המשפחה נפסלה מכל וכל על ידי בית המשפט העליון (ע.פ. 4596/98 פלונית נגד מדינת ישראל).

(4) לנוכח הטענות הנ"ל, עתרה התביעה להטלתם של אמצעי משמעת אלה:

(א) נזיפה חמורה;

(ב) פיטורין לאלתר;

(ג) פסילה לשירות המדינה עד הגיע לגיל 55;

(ד) פסילה לתפקידי הוראה עד הגיע לגיל 55 ;

(ה) שלילת מענק פרישה.

ב. עמדת המשרד:

בשל העדר תיעוד מתאים לא עלה בידי נציג המשרד לומר לבית הדין פרטים מפורטים על אופן תיפקודה של הנאשמת עד למקרה נשוא דיוננו. ולגבי אמצעי המשמעת המידתיים, שלדעת המשרד, ראוי יהא להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של:

(1) נזיפה חמורה ;

(2) הפקעת משכורת קובעת ;

(3) הורדה בדרגה אחת למשך חצי שנה - בתוקף מסיום הפקעת שכרה.

ג. ראיות וטיעונים של ההגנה לאמצעי המשמעת:

(1) ב"כ הנאשמת העיד בפנינו עדי אופי.

(א) גב' לוי מזל - גננת אם, בגן שבו הנאשמת היתה גננת משלימה, והיא אף שכנתה של הנאשמת. מפי העדה שמענו דברי שבח על מסירותה ותיפקודה כאשה, אוהבת את הילדים, כאשר המעשה כלפי אותו קטין נועד להגן על ילדי הגן מפניו.

(ב) גב' עופרה בנישטי - אחות ובוגרת מדעי ההתנהגות, בעלת הכרות אישית עם הנאשמת וילדיה. מפיה שמענו דברי שבח על אהבת ילדים אשר מקננת בנאשמת, וכי חרף המעשה החריג בו עמדה, ביכולתה להמשיך ולתרום למערכת החינוך כאשר האירוע עצמו הסב לנאשמת יסורי מצפון קשים.

(ג) גב' אטלן שמחה - מכירה את הנאשמת מתקופת לימודיהן בסמינר ועבדה אצלה כגננת משלימה, כאשר בגן גם בביתה של הנאשמת תמיד שררה אווירה נעימה ואוהבת. ולגבי אותו ילד שהוכה על ידי הגננת למדנו, כי הילד נהג לזרוק אבנים על חבריו.

(2) לגבי הטיעונים לעניין אמצעי המשמעת הראויים, הסניגור טען בפנינו כי הנאשמת אינה דוגלת בשימוש באלימות ככלי חינוכי ולא עשתה כן בשנים הרבות בהן מלאה תפקידה כגננת, כאשר המקרה בפנינו היה בגדר מקרה חריג חד-פעמי ויוצא דופן שמומש כלפי ילד בעייתי משכונת מצוקה שזרק אבנים על חבריו, ואשר הנאשמת לא הכירה מקרוב את תכונותיו לנוכח היותה גננת מחליפה, כאשר השתוללותו של הילד, הביאה לטלטולו, ולמתן סטירה הכל לשם ריסונו.

(3) הסניגור עתר בנסיבות המקרה להטלתה של נזיפה על הנאשמת שיהא בה כדי לאזן בין המעשה, ובין איכות תפקודה שלגביו הוגשו לעיונו של בית הדין מסמכים נוספים.

ד. דבר הנאשמת:

(1) שמענו מפי הנאשמת פירוט מלא של נסיבות המעשה, אליו נקלעה כגננת משלימה לרבות תכונותיו של אותו ילד נעדר גבולות ותכונותיו כילד גדול ושמן הזורק אבנים על ילדי הגן, ועת החל להשתולל עשתה בו את המעשה שבו הודתה במסגרת ההליך הפלילי, שמומש ברגע של אובדן עשתונות ועל כך היא מצרה.

(2) אשמת אישה נשואה אם לשלושה ילדים ומטפלת בילדה נוספת במסגרת אומנה.

4. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים - התכלית של אמצעי המשמעת:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים על הנאשמת, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה, לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשעו הנאשמות, תוך שקילת נסיבותיהן האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת, היא למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

(3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."

(4) התכלית האמורה של הדין המשמעתי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

(5) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת; הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי - כגון מערכת החינוך. (לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמין והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון." (עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק דין אחר, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה..." (עש"מ 5587/01 אורי בנית נגד מדינת ישראל - פורסם בדינים עליון, כרך נט' בעמ' 43).

(6) תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש"מ 57701/01

בענין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת וכן ראה בעניין זה את עש"מ 10129/01 טליה בת צ'רלס גניש.

(7) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראוייה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשעו הנאשמות שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד, את הסניגור והנאשמות.

5. למידתם של אמצעי המשמעת:

בית הדין שקל שורה של שיקולים בבואו להחליט על מידתם של אמצעי המשמעת שראוי להטיל על נאשמת בהליך שבפנינו;

א. על העבירה ונסיבותיה:

(1) הנאשמת במהלך פעילותה לריסונו של ילד, שהוצג בפנינו כחריג ובעייתי, איבדה שליטה לרגע על תגובותיה הנדרשות כמורה, והשתמשה באמצעים פיזיים כלפיו, שכללו טלטול וסטירה חזקה על פניו. למדנו מפסקי דינו של ביהמ"ש השלום, כי המעשה הוערך על ידו כמעשה חמור, ואולם כמעידה חד-פעמית של גננת נורמטיבית. הנאשמת לא גרמה לחבלה של ממש בגופו של התלמיד, ואולם הפגיעה בגופו של הילד לא היתה שולית או זניחה.

(2) ההליך הפלילי נסתיים כאמור בענישה ללא הרשעה ובהטלת עבודות של"צ. גישתו של בית המשפט העליון למעשה אלימות של מורים בישראל באה לידי ביטוי בשורה של פסקי דין שבהם מצוייה התייחסות לעצם המעשה, במיוחד שהוא מבוצע בידי מורה:

בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש: **"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם ... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות"**.

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור .... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678) 650, (1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה."

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02, בו בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה: -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המוחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

(3) יובהר, כי כיום שולט בכיפה, חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת שימוש באלימות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

(4) יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ולעיתים מכביד, ובכך כשלה הנאשמת.

ב. על הנסיבות האישיות:

(1) הנאשמת גנת עתירת שנות ניסיון בהוראה בגנים (28 שנה), אשר זכתה להערכה על איכות תיפקודה ותכונותיה, כעולה מהמסמכים אשר הוגשו לבית הדין. אישה המנהלת חיים נורמטיביים, כאשר האירוע נשוא דיוננו היה מבחינתה אירוע חריג יוצא דופן שלא אפיין את שירותיה עד למועד התרחשות האירוע בשנת 99.

(2) לתרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית. בהקשר זה ראויים להשמע דבריו של כב' השופט חשין:

"בתייתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה עד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכך כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים".

(עש"מ 1827/02 - אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

אומנם באותו פסק היה מדובר בעובד שהורשע בפלילים בעבירה של הפרת אמונים וכאן עסקינן בעבירה חמורה יותר של אלימות כלפי קטין חסר ישע ומשנתון למרותו של מבוגר ומורה. עם זאת, לעבר תורם בשירות הציבורי צריכה להיות השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, כאשר עוצמתה של אותה השפעה ראויה להיבחן בכל מקרה ומקרה לגופו, בהתחשב בתכלית של אמצעי המשמעת עליה עמדנו, ובשאלה, אם יש באמצעי המשמעת המוטלים כדי להגשימה.

6. למידתם של אמצעי המשמעת :

בית הדין שקל את מכלול נסיבות המקרה כפי שנגולו בפנינו את סוג ההליך הפלילי שנוהל שסופו - ענישה ללא הרשעה, את מהות העבירה על כל נסיבותיה. התכלית של אמצעי המשמעת, עמדת המשרד ותרומתה רבת השנים לשירות הציבורי, בסופו של יום הגענו לכלל מסקנה, כי גם אם נמנע מפיטוריה של הנאשמת, נוכל עדיין לבחור מסל אמצעי המשמעת העומד לרשותנו. את אלה שגם באמצעותם נוכל להגשים את תכלית אמצעי המשמעת ובסופה של התלבטות, סברנו כי פיטוריה לא יהיו מוצדקים. עם זאת סברנו, כי אין מקום לסיים את ההליך בפנינו בהטלתה של נזיפה בלבד, כגישת ההגנה.

7. לאחר שתמה מלאכת השקילה החלטנו להטיל על הנאשמת את אמצעי המשמעת כלהלן :

א. נזיפה חמורה - שהינה בגדר מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין, כי נפל פסול מכביד בהתנהגותה, בכך שריסנה ילד עול ימים, באמצעי אלימות.

ב. **הורדה בדרגה אחת** - לפרק זמן של שנתיים, זאת במסגרת מגמתנו להעביר מסר מרתייע, כי עובד מדינה הפוגע במשמעת שירות המדינה והמתנהג התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה, ראוי גם שמעמדו המתבטא בדרגות שהוא נושא, יפגע לפרק זמן ממשי.

ג. **הפקעת משכורת קובעת** - שתנוכה מהנאשמת ב-12- תשלומים שווים ורצופים, בתוקף מיום סיום ההורדה בדרגה.

8. לנוכח השבתה של הנאשמת מפרק השעייתה לעבודה סדירה בעקבות גזר דין זה נמליץ שלא לשבצה כגננת משלימה, אלא כגננת קבועה, בגן שבו תכיר מקרוב את ילדי הגן, על מגוון תכונותיהם, ודפוסי התנהגותם.

גזר הדין ניתן ביום י"ח בטבת התשס"ג (23.12.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק, יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
ד"ר צבי קרניאל חבר	גבי לאה מנג'רסקי חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 62/02 – הכאה באמצעות כיסא

תמצית הפסק

הנאשם, עובד הוראה נענש ללא הרשעה בהליך פלילי בגין הכאת תלמיד באמצעות כיסא ובעקבות הליך זה הועמד לדין משמעותי בו הורשע בעבירות משמעת שונות והוענש לאחר שנשמעו טיעוני הצדדים בפני בית הדין, באמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת למשך שנתיים, העברתו מתפקיד ופסילתו למלא תפקיד ניהולי במשך 3 שנים.

ערעור לבית המשפט העליון נדון בשנת 2003 ועל כן לא יובא במסגרת חוברת זו. עם זאת, יצויין כי הערעור על ההרשעה ולב אמצעי הענישה נדחה. בית המשפט העליון רק איפשר לנאשם לבצע את שעות הניהול שהוקצו לו במסגרת בית הספר.

ניתן ביום כ"ו בתשרי התשס"ג – 2.10.2002.

הרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' חני לידור - חברה
מר חסון סודקי - חבר

סי. H0250243
 תיק בד"מ 62/02
 תאריך: 2.10.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חני לידור
 מר חסון סודקי
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד טלילה שחל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד זהר ניסים

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם הורשע על ידינו ביום כ"ד בתשרי התשס"ג (30.9.2002), בעבירת משמעת לפי סעיפים 17 (2) ו-3 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), ביחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.
2. הרשעתו של הנאשם על ידינו באה בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו נגדו בבית משפט השלום בקריות (ת.פ. 4255/01), בעקבות כתב אישום שהוגש נגדו בגין תקיפת קטין שנתרחשה בתאריך ה-16.11.97 בתחומי בית הספר על שם אבן חלדון בכפר מנדא, תקיפה שמומשה באמצעות כיסא שנזרק לעברו של התלמיד, שעה שהנאשם כיהן כמחנכו. בעקבות זריקת הכסא נגרמו לתלמיד חבלות קלות בגופו, כפי שעולה ממסמך רפואי שהוגש לעיונו של בית הדין.
3. ההליך הפלילי נסתיים, ללא הרשעתו של הנאשם בעבירה, שבה הואשם לפי סעיף 382 (ב) (2) לחוק העונשין וכבוד בית המשפט בהחלטתו מתאריך 8.7.2001, החליט לנוכח עברו הנקי של הנאשם להסתפק בחיובו של הנאשם במתן התחייבות על סך 2,000 ש"ח וכן בתרומה רצונית על סך 1,000 ש"ח לאגודה בכפרו של הנאשם, ואולם נמנע מלהרשיעו בפלילים.

4. ראיות לאמצעי המשמעת:

א. מטעם התביעה לא הוגשו ראיות לאמצעי המשמעת.

ב. מטעמו של הנאשם העידו בפנינו שני עדי אופי; מר עלי זידאן, מנהל אגף החינוך והתרבות בכפר מנדא - העד מכיר את הנאשם שנים רבות כשכן וכמורה. העד ציין בפנינו את דבר תרומתו של הנאשם לפרוייקטים חינוכיים, מעורבותו במערך החינוך של בית הספר וסיועו לתלמידים המתקשים בלימודיהם. הנאשם הוערך על ידו כאדם הגון, ישר והמתחשב בזולת.

ג. עד נוסף שהעיד, הינו מר עבד אלחלים עבד עלי, מנהל בית ספרו של הנאשם המכיר את הנאשם ממסגרת העבודה, פרק זמן ממושך למעלה מ-20 שנה. הנאשם מועסק בבית ספרו של העד, שנותן את מבטחו בנאשם כמורה ומחנך, המסוגל למלא את יעודו החינוכי כאשר מזה שנתיים משמש הנאשם כסגן מנהל בבית הספר.

5. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

1) התובעת המלומדת בטיעוניה בפנינו ציינה את אופי המעשה שבו הורשע הנאשם, תקיפה של תלמיד, שעל חינוכו היה מופקד, באמצעות כיסא. חומרה מיוחדת לדעת התובעת נובעת מהמעמד שמוקנה לנאשם כמורה ומחנך שתלמידיו נתונים למרותו, כאשר הכיסא עצמו פגע בגופו של התלמיד וגרם לו נזק, הגם שלמדנו ממסמך רפואי שהוגש לעיונו שהתלמיד לאחר שהתקבל לבדיקה במיון שוחרר בלא שגופו נפגע פגיעה של ממש, הגם שנתגלו בגופו של התלמיד שריטות כתוצאה ממפגשו עם הכסא שהתעופף לעברו.

2) התובעת ציינה בפנינו את גישת הפסיקה בנדון וכן את הנחיותיו של משרד החינוך בחוזרי המנכ"ל שהופצו לכל בתי הספר, כי השימוש באלימות כלפי תלמידים הוא אסור. גם בית המשפט העליון, בשורה ארוכה של פסקי דין ציין והבליט, כי מעשה אלימות של מורה אינו יכול לשמש ככלי חינוכי מסוג

כל שהוא ועל המורה לנקוט באמצעים אחרים כדי לרסן ולחנך את תלמידו. הדברים עולים בשורה של פסקי דין, בהם: - ע"פ 5224/97 מדינת ישראל נגד שדה אור (פ"ד נב' 374), וכן ע"פ 4405/94 מדינת ישראל נגד מרבית עבד אלגני (פ"ד מח' בעמ' 191).

(3) על בית הדין באמצעות פסיקתו, לפעול להפסקת התופעה של שימוש באמצעי אלימות בתוך מערכת החינוך, לנוכח האמון שרוכש הציבור למערכת החינוך באופן שתלמידי בית הספר יזכו להגנה מפני פגיעה בגופם וחינוכם יהא בגדר חינוך לשמו. אך לאחרונה בעש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב, הדגיש בית המשפט העליון את הערכים שמכוחם ומן הדין להגן על גופו של תלמיד, שמקומם בחוקי היסוד, חוק זכויות התלמיד ופסיקתו של בית המשפט העליון, כי הכיתה אינה יכולה לשמש זירת אלימות, כאשר בהליכים המשמעותיים שבאים בפנינו לאחר ההליך הפלילי, יש לתת משקל פחות לנסיבות האישיות ולראות את אמצעי המשמעת כמשרתים את התכלית של ההגנה על שירות המדינה, על תדמיתו ושימור אמון הציבור באותו השירות, כאשר מסר זה של הגנה על התלמידים ועל אמון הציבור זכה לקבל ביטוי בפסק דינו של בית דין זה בבד"מ 43/96, שם פוטר מורה בגין מעשה של פגיעה גופנית בתלמיד.

(4) התובעת סבורה, שגם אם המעשה בוצע לפני חמש שנים והליכי החקירה וההליך הפלילי נמשכו על פני זמן, מבחינת התביעה הדברים הגיעו לידיה בראשית שנת 2002, אז הוגשה התובענה ואין בחלוף הזמן למנוע מבית דין זה מלממש את תכלית תפקידו שהיא ההתכלית ההרתעתית והמניעתית שמעשים מסוג זה לא ישנו בקרב אלה העוסקים בהקניית ערכי חינוך בישראל.

(5) אשר על כן, כדי לשרת את התכלית האמורה, התביעה עתרה להטלם של אמצעי משמעת אלה:

- (א) נזיפה חמורה;
- (ב) פיטורין לאלתר;
- (ג) פסילה לשירות המדינה עד הגיע הנאשם לגיל 55;
- (ד) עם תום תקופת הפסילה, פסילתו של הנאשם לפרק זמן של חמש שנים, מלמלא תפקידי הוראה.

ב. עמדת נציג המשרד:

מפיו של נציג המשרד למדנו, כי אין באמתחתו של הנאשם, כפי שצויין גם על ידי בית משפט השלום, עבר פלילי או משמעותי קודם, ואולם משרד החינוך רואה בחומרה את ההתנהגותו נשוא דיוננו ומבקש לקעקע מהשורש את תופעת האלימות. ואשר לגופם של אמצעי המשמעת, נציג המשרד מצטרף לגישת התביעה.

ג. טיעוני ההגנה:

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו התייחסות לאותה פסיקה שהוגשה ע"י התובעת בד"מ 208/00 ובד"מ 6/02 שבעקבותיהם גם נתקיימו הליכים בבית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 ובעש"מ 3362/02. הסניגור סבור, כי שם מדובר היה ביותר מתקיפה אחת ובהרשעה בעבירה פלילית ובענישה שנגזרה מן ההרשעה וכן הורשע בעבירה שיש עמה קלון. כמו כן, ציין הסניגור המלומד, כי מדובר במורה יליד 1958, אשר לו וותק של 23 שנות חינוך מאחוריו, כאשר הוא התקדם במערכת החינוך לתפקיד של סגן מנהל ותרם תרומה של ממש למערכת החינוך. הנאשם הודה בפני ערכאות השיפוט שעניינו בא בפניהן: בבית המשפט השלום ובפנינו בעבירות המיוחסות, כאשר ההליך הפלילי נסתיים בצורה מתונה ביותר. כאמור לעיל, עסקינן באירוע חד-פעמי שנתרחש בשנת 97 שבעקבותיו, הגם שנערכה חקירה משטרתית, כתב האישום הוגש רק בשנת 2001, הנאשם לא הושעה מתפקידו וכפי ששמענו, התקדם לתפקיד של סגן מנהל.

(2) הוגש לעיוננו מכתב מטעם הוריו של הקטין שהותקף, לפיו, תלונתם במשטרה היתה תלונה נחפזת ואף נערכה סולחה בין הצדדים. לעניין הנסיבות האישיות שמענו, כי מדובר בנאשם המפרנס יחידי משפחה בעלת 9 נפשות, מממן את לימודיו של בנו בחו"ל והשקוע בשל כך בחובות מכבידים. הנאשם עצמו הינו אדם הגון, נורמטיבי ותורם לקהילה, כאשר במועדים שבהם בוצעה העבירה הנאשם היה מצוי במצוקה נפשית בשל מותה של אחותו הצעירה בטרם עת. הנאשם מבין את חומרת המעשה שבגיניו הואשם בבית משפט השלום, הורשע בפנינו ומביע חרטה על כך.

(3) לנוכח כל הטיעונים ששמענו, ביקש הסניגור המלומד, כי בית דין זה יטיל על הנאשם אמצעי משמעת של נזיפה, לנוכח אמצעי המשמעת המתונים שהוטלו על מורים שהורשעו בעבירות דומות: בד"מ 265/99, בד"מ 277/99 ובד"מ 258/00 וביקש, כי נלך בנתיב מקל זה, גם נגד הנאשם.

ד. דבר הנאשם:

מפיו של הנאשם שמענו, כי מדובר במקרה בודד שארע בשנות עבודתו הרבות בשירות המדינה. הנסיבות של המקרה הועצמו על ידי משפחת התלמיד לנוכח מערכת הבחירות והיריבות שהיתה מצויה בין המשפחות באותה העת. הנאשם מצר על כי נכשל בנקיטת דרך חינוכית לא ראויה וביקשנו, כי נסתפק באמצעי משמעת של נזיפה כגישת סניגורו.

6. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים - התכלית של אמצעי המשמעת:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם, תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

(3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו: "ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע

פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."

7. התכלית האמורה של הדין המשמעותי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

8. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת; הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי.

(לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן –

”הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון.”
(עש”מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק דין אחר, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו: ”מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראוייה של שירות המדינה...”.
(עש”מ 5587/01 אורי בנית נגד מדינת ישראל - פורסם בדינים עליון, כרך נט' בעמ' 43).

9. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש”מ 57701/01 בענין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת וכן ראה בעניין זה את עש”מ 10129/01 טליה בת צ'רלס גניש).

10. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראוייה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשע הנאשם שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד, את הסניגור והנאשם.

למידתם של אמצעי המשמעת:

11. בית הדין שקל שורה של שיקולים בבואו להחליט על מידתם של אמצעי המשמעת ראוי להטיל על נאשם בהליך שבפנינו;

א. על העבירה ונסיבותיה:

(1) הנאשם הודה בביצועה של עבירת אלימות שננקטה נגד תלמיד שעל חינוכו היה מופקד. מדובר באירוע של שימוש בכיסא שהיה לו פוטנציאל של פגיעה ממשית בגופו וגם בנפשו של התלמיד, כאשר למרבה המזל התוצאה הסופית

היתה מתונה ולא חרגה מעבר לחבלות ושריטות קלות ונזק של ממש לא נגרם לגופו של התלמיד.

(2) אירוע האלימות היה אירוע של תקיפה חד-פעמית שלא חזר על עצמו ואשר בעקבותיו עבר פרק זמן ניכר בין פתיחת החקירה בשנת 97 ובין הגשת האישום בשנת 2001, כאשר ההליך הפלילי עצמו נסתיים בצורה מתונה ביותר, תוך חיובו של הנאשם לחתום על התחייבות כספית נמוכה יחסית, כמפורט בפסק דינו של בית המשפט השלום. בתקופת החקירה או ההליך, הנאשם לא הושעה מתפקידו, אלא אף התקדם בו.

(3) לעניין מאפייני התנהגותו של הנאשם בית הדין מבקש להעיר את אלה: - בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו פעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש:

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם.... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות".

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור.... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678), 650, 1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בו, בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה: -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

(4) יצוין, כי לאחר התרחשות האירוע נתפרסם ע"י הכנסת חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת שימוש באלימות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

(5) יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ולעיתים מכביד. הגם שהתרשמנו שבמקרה זה מדובר באירוע חד-פעמי של אובדן שליטה ראויה, אשר סביר להניח כי לא יחזור על עצמו. יוער, כי האירוע נתרחש בשנת 1997.

על פני הדברים משטרת ישראל לא הזדרזה במיוחד להגיש כתב אישום נגד הנאשם, אלא כ-4 שנים לאחר האירוע. הליך הפלילי נתסיים בשנת 2001 וההליך שבפנינו בשנת 2002. עוצמתה של התגובה המשמעתית שעה שחולף זמן ממושך ממועד ביצוע העבירה ועד מועד קיומו של ההליך שבפנינו, מושפעת מחלוף זמנים זה. לחלוף הזמן כאמור, נמצא ביטוי בין השאר בעש"מ 5/85 מדינת ישראל נגד ג'ון מגדלני (פורסם בפ"ד לט' (3) עמ' 334) שם נקבע, כי המשמעת נשכרת (ראה גם א עש"מ 173/02 בעניין ד"ר פשין) בדרך כלל מצעדים הננקטים תוך זמן קצר יחסית אחרי אירוע עבירת המשמעת.

ב. על הנסיבות האישיות:

(1) הנאשם, על-פי מה שנצטייר בפני בית הדין, נעדר עבר פלילי או משמעותי קודם. תרם תרומה למערכת החינוך בפרק זמן שלמעלה מ-22 שנים עד אשר ארע המקרה נשוא דיוננו. לנסיבות אישיות אלה מתווספות גם נסיבות משפחתיות, היותו מפרנס יחיד למשפחה ברוכת ילדים וכן מצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה שארעה בעת מות אחותו הצעירה.

(2) ותרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית במסגרת זו, ראויים להשמע דבריו של כב' השופט חשין:

"בתייתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה עד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכף כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים".

(עש"מ 1827/02 - אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

סוף דבר:

12. לאחר ששקלנו את מכלול השיקולים האמורים, התלבטנו בשאלה, האם מן ההכרח לפטר את הנאשם משירות המדינה כעתירת התביעה, או שמא נוכל להגשים את התכלית של אמצעי המשמעת באמצעות הטלתם של אמצעי משמעת אחרים מתונים יותר, מבלי שנקפח את פרנסתו של הנאשם ע"י פיטוריו כעתירת התביעה.

13. בסופה של אותה התלבטות הגענו לכלל מסקנה, לאחר שבחנו את מהות המעשה שבו הודה הנאשם והשוואתו אל מול מעשים חמורים יותר שבגינם פוטרו עובדי המדינה ממשרתם, כעולה מפסיקתו האחרונה בנדון של בית המשפט העליון. בנוסף, לקחנו בחשבון את המועד שבו בוצעה העבירה והשפעתו על ההליך המשמעת, יחד עם תרומתו של הנאשם לשירות הציבורי ובסופו של עיון החלטנו, כי נוכל להגשים את התפקיד שמופקד בידינו ולהעביר מסר הולם לשירות הציבורי גם אם נמנע מפיטוריו ונטיל על הנאשם אמצעי משמעת אחרים שיבהירו, כי אכיפת המשמעת בבית הספר בדרך אלימה היא פסולה וראויה לתגובה הולמת ומחמירה כגישתו של בית המשפט העליון, על מנת לשרת הצורך בהפסקת השימוש באמצעי זה. מובן כי אמצעי משמעת של נזיפה, כעתירת ההגנה, אינו יכול למלא תכלית זו.

14. בסופו של יום, החלטנו להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

א. **נזיפה חמורה** - שהינה בגדר מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין, כי נפל פסול מכביד בהתנהגותו כלפי תלמיד שהיה נתון למרותו ולהשגחתו, בכך שהשתמש נגדו באמצעי של אלימות, הגם אם מדובר היה ברגע נמהר של אובדן שליטה.

ב. **הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר)** - לפרק זמן של שנתיים מיום גזר הדין. אמצעי משמעת זה נועד להצביע, כי הפוגע בצורה שבה פגע הנאשם בדין, ובמשמעת שירות המדינה, ראוי שגם מעמדו המתבטא בדרגה שהוא נושא יפגע, לפרק זמן קצוב, כמפורט לעיל.

ג. **העברה מתפקיד לפרק זמן של 3 שנים** - הנאשם יועבר מתפקידו כמחנך וכסגן מנהל בית הספר "אבן חלדון" בכפר מנדא, לתפקיד של מחנך בבית ספר אחר שבו לא יכהן כסגן מנהל, ואשר מהותו של התפקיד ומקומו יקבעו בתיאום בין התביעה ומשרד החינוך. העברתו מבית ספרו תמומש עד לא יאוחר מה-1.11.2002.

15. בית הדין החליט להעבירו מתפקידו כאמור, כדי להעביר מסר הרתעתי, שמורה הנוקט בדרך אלימה כלפי תלמידו, כפי שעשה הנאשם, יתכבד ויעזוב את תחומי בית הספר שבו בוצעה העבירה, על מנת שיפנים במקום אחר את הדרוש - הפנמה, לימוד והסקת המסקנות האישיות מהאירוע, תוך מתן פתח שבתום תקופה קצובה כאמור, יוכל הנאשם לשוב למעמדו.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ד בתשרי התשס"ג (30.9.2002). גזר הדין והמפורט ניתן ביום כ"ו בתשרי התשס"ג (2.10.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק, יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר חסון סודקי חבר	גב' חני לידור חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 16/02 – סירוב לאפשר פיקוח

תמצית הפסק:

הנאשמת הורשעה בעבירות משמעת בשל סירובה לאפשר למפקח מטעם המחוז להכנס ולצפות בשיעור שהועבר על ידה.

הצדדים הגיעו ביניהם להסדר טיעון, לפיו יוטלו על הנאשמת אמצעי משמעת של: נזיפה והפקעת שליש משכורת קובעת, וזאת בהתחשב בנסיבות שליוו את התנהגותה שהיו כרוכות בכך שהנאשמת לא חשה בטוב באותו יום.

בית הדין החליט לכבד את הסדר הטיעון והוא סוקר בפסק הדין את יסודות העבירות שבהן היא הורשעה.

בית הדין המליץ בשולי פסק דינו לגבש נוהל שיאפשר דחייתו של פיקוח בשעה שהמורה שצפויה לעמוד בפני אותו פיקוח שוטחת את טענותיה, כי ביום הפיקוח אינה חשה בטוב, כאשר הדרגים המוסמכים שיקבעו לצורך זה יחליטו אם יש מקום להעתר לבקשתה לדחייתו של מועד הפיקוח.

ניתן ביום כ"ו בסיון התשס"ב – 6.6.2002.

הרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' חני לידור - חברה
מר חוסני אבו דאהש - חבר

ס.י. H0250139
 תיק בד"מ 16/02
 תאריך: 6.6.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חני לידור
 מר חוסני אבו דאהש
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: אינה מיוצגת

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשמת ילידת שנת 1945, המתגוררת בפרדסיה מועסקת במשרד החינוך לפי דרגה B.A, כאשר וותק שירותה בתחום החינוך משתרע על פני 15 שנים. הואשמה בפנינו באמצעות כתב תובענה שהוגש בתאריך פברואר 2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (2) ו- (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, בכך שבתאריך ה-13.2.2001 שעה שביקש מפקח כולל להיכנס לכיתתה לצפות במהלך אחד משיעוריה על מנת להתרשם ממידת תיפקודה של הנאשמת כמורה סירבה לאפשר לאותו מפקח לצפות בשיעור ובכך לגישת התביעה לא קויימו על ידה חובותיה כעובדת מדינה והתנהגה באופן שלא הולם את תפקידה כעובדת הוראה, והפרה את הקבוע בחוק הפיקוח על בתי ספר התשכ"ט-1969 והתקנות שהותקנו לפיו, שעניינן סמכויות מתן פיקוח על מידת העמידה בביה"ס בהעברתה של תוכנית הלימודים, על פי התוכניות המותוות של משרד החינוך.

טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

2. במהלך הדיון שנערך בפנינו שמענו מפיו של התובע והנאשמת שהגיעו ביניהם להסדר טיעון שהמשא ומתן לו נערך באמצעות עו"ד אתי ממרן מהסתדרות המורים שבסיכומו הסדר הטיעון המוצג היה מקובל על הנאשמת, וכן על באת כוחה לאותו הסדר ומתן.

3. כמו כן נמסר לנו כי הסדר הטיעון מקובל על משרד החינוך. הצדדים סיכמו כי בכפוף להודאתה של הנאשמת יושתו עליה אמצעי משמעת של: נזיפה, והפקעת שליש משכורת קובעת.

א. גישת התביעה:

(1) כתימוכין לגישתנו לגבי אמצעי המשמעת המוסכמים הגיש התובע המלומד את בד"מ 117/97, בד"מ 73/98 ובד"מ 24/98, שבהם הוטלו אמצעי משמעת שונים וגם חמורים יותר, מאלה שלהם עותרת התביעה.

(2) התובע הבהיר לבית הדין כי אמצעי המשמעת שעליהם הוסכם מתבססים על כך שהיה אירוע במהלך היום למעשה סוכלה, פעולת הפיקוח לנוכח סירובה של הנאשמת לאפשר את מימושה, כאשר למשרד החינוך יש לו עניין שהפיקוח יתבצע על פי התוכנית שהותווה על ידו ובשל סירובה של הנאשמת, מצא משרד החינוך הצדקה ומקום, ליזום הליך משמעת נגדה.

ב. דבר הנאשמת:

(1) מפיה של הנאשמת שמענו כי ביום שנערך הפיקוח של המפקח בבית הספר היא לא חשה בטוב ובשל אותה תחושה היא ביקשה שלא לקיים את הפיקוח ולמחרת היום היא אף חלתה ונעדרה מבית הספר מפאת מחלתה, במשך שמונה ימים.

(2) הנאשמת הביע בפנינו פליאה ותרעומת על כך שבגין אותן נסיבות של תחושה לא טובה בעת הרצון לממש את הפיקוח, לא היתה התחשבות במשרד החינוך אשר החליט בסופו של דבר ליזום נגדה הליך משמעת, כאשר בעת האירוע היא לא ראתה את עצמה כמי שסירבה לממלא הוראה של דרג ממונה.

4. לגבי הנסיבות האישיות למדנו ממנה, כי הנאשמת היא מורה מחנכת של כיתה ב' בבית ספר ממלכתי דתי בנתניה. בביתה מתגוררים 5 ילדים בגירים שלהם היא מסייעת כאשר בן זוגה עובד רק מעת לעת ולא באופן קבוע, וגם לא כל ילדיה משתכרים למחיתם.

החלטת בית הדין:

5. בית הדין שקל אם יש מקום ליתן תוקף להסדר הטיעון שאליו הגיעו הצדדים. לצורך קבלת ההחלטה שקלנו מספר נסיבות שנפרט:

א. **על נסיבות ההתנהגות** - כיום בית הדין התקשה לשקול ולשפוט את מצב בריאותה של הנאשמת ביום הפיקוח, ואם אכן מצבה הרפואי מנע ממנה את העברת השיעור בנוכחות המפקח. יחד עם זאת אנו מודעים לכך שבאותו יום הנאשמת הגיעה בית ספרה ולימדה בו, מבלי שכמובן שנפסול את האפשרות שחשה שלא בטוב וחששה כי בשל תחושתה זו עלולה להיפגם מלאכת ההוראה בעת הפיקוח. ובשל כך לא מומש הפיקוח. עם זאת על עובד מדינה לכבד את הוראות הדין שמקנות סמכויות למפקחי בית ספר להיכנס לתחומי בית הספר על פי שיקולם כאשר הפיקוח אותו תכנן משרד החינוך באותו היום סוכל על ידי העלאת הטענה של תחושה לא טובה שכאמור, בית הדין לא יכל להכריע בה.

נוסיף, כי בהתנהגותה האמורה הנאשמת היא פגעה בעקרונות המשמעת שבשירות המדינה, וכפי שנפסק:

"המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים, ונהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת אירגונית, בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדרה וכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה ובזיקתם למסגרת עצמה, קיום המשמעת - ביטוי בהתנהגות על פי המערכת המתוארת".
(עש"מ 3/75 דבוש נגד נציבות שירות המדינה, פ"ד ל(1), 231, 235)

ב. **על תכלית אמצעי המשמעת** - בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים על הנאשם, שומה עלינו לבחון ולשקול את השפעת החלטתנו על שירות המדינה, על גופים אחרים שעליהם מוחל חוק המשמעת, בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשעה הנאשמת, תוך שקילת נסיבותיה האישיות.

כידוע, בדין המשמעת, אמצעי המשמעת אמורים לשמש אמצעי מניעה יותר אשר אמצעי ענישה. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

התכלית האמורה של הדין המשמעת, מקורה בגישה הרואה אם עובד מדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמר את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות וכפי שנקבע:

"בלא אמן הציבור ברשויות הציבור, יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמן הציבור הוא המשמעת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמן הציבור, ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר וניקיון כפיים. אכן, טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."

בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז (2), 229, 266.

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור, לא לעצמו הוא פועל, אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86, רובין נגד ברגר ואח', פ"ד מא(1), עמ' 749, 840)

בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, כמו למשל חינוך ילדים והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לענין זה, ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

לכן –

”הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה עלולים להתערער אם יתברר לציבור כי עובד המדינה, העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון.”

(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נ' אלקלעי (טרם פורסם), בפיסקה 2 לפסק הדין).

בפסק דין, שניתן אך לאחרונה, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו –

”מהי אם כן תכלית החוק, לענין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה.”
(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

ולאחרונה בית המשפט העליון הבליט את תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת, במיוחד בעבירות מהסוג שבהם הורשע הנאשם (ראה עש"מ 57701/01 בעניין פודלובסקי וכן את עש"מ 10123/01 בעניין טליה גניש בו נקבע, כי יש ליתן משקל עדיף לשיקול הציבורי לעומת השיקול הפרטי, הטמון בנסיבות האישיות).

ועל כן עלינו לשקול אם אמצעי המשמעת המוצעים יש בהם כדי לשרת את התכלית ההרתעית והמניעתית שלהם הם נועדו ובמיוחד כאשר תפקיד של מורה מחייב מעצם מהותו סטנדרט התנהגות גבוה במיוחד כמי שאמור להנחיל ערכים ראויים של התנהגות, כאשר התפקיד אף מטיל עליו אחריות מיוחדת בנוגע לרובד התנהגותו האישי (על תפקידו של מורה והמתחייב ממנו ראה את עש"מ 6713/96 בעניין זוהר בן אשר, פורסם בפ"ד נב(1) בעמ' 650).

ג. על הנסיבות האישיות - מדובר בעובדת הוראה בעלת וותק של 15 שנה בשירות המדינה. למדנו כי מצבה הכלכלי אינו מזהיר וכי היא כמעט מפרנסת יחידה של משפחתה.

ד. לכיבודו של הסדר הטיעון: ככלל, בית דין זה, בדומה לערכאות שיפוט אחרות, מכבד הסדרי טיעון שבאים בפניו, זולת אם נפל בהם עיוות זה או אחר בכל הקשור לסבירותם של אמצעי הענישה או טוהר השיקולים שהביאו לכריתתו של הסדר הטיעון. גם אם בית הדין היה סבור שהיה אפשר להגיע לתוצאה אחרת בגיבושו של הסדר הטיעון, שוני זה או אחר ברכיבים של אמצעי המשמעת אין בו

כדי להשמיט את בסיס הכיבוד של הסדר הטיעון. ראה בענין זה עש"מ 4592/97 בענין אליהו סבג, בו נפסק כי -

"לעיתים קרובות יש עניין ציבורי בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין ציבורי בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו טעם טוב לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית, השוו, לגבי הסדר טיעון בתיק פלילי, ע"פ 1289/93, 1290 לוי נגד מדינת ישראל פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות מהסדר טיעון אם מתברר כי ההסדר מתבסס על שיקולים פסולים כגון, משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי, דורש לסטות מן ההסדר, גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון." (פורסם בפ"ד נא(5) בעמ' 593)

סוף דבר:

6. לאחר ששקלנו את מכלול הנסיבות והשיקולים ולאחר שהחלטנו ליתן תוקף להסדר הטיעון כפי שגובש בין הצדדים, אנו משיתים על הנאשמת את אמצעי המשמעת הבאים:

א. **נזיפה** - כמסר נורמטיבי מחנך מטעמו של בית הדין שנועד להצביע על כך כי נפל פסול בהתנהגותה, גם אם באותה העת הנאשמת חשה מצוקה אישית ולחץ בריאותי שהכביד עליה את מלאכת ההוראה, בנוכחות מפקח.

ב. **הפקעת שליש משכורת קובעת** - שתנוכה מהנאשמת ב-10 תשלומים שווים ורצופים.

המלצת בית הדין:

7. בית הדין סבור שנסיבות מקרה זה מבלי שניכנס לכל פרטיהם מאחר ולא שמענו ראיות בתיק זה, ראוי שיביאו למחשבה לבחינת הצורך בגיבושו של נוהל במשרד החינוך, שינסה להתמודד במצבים שתוארו במקרה זה. מוצע על ידנו שמורה שמפקח מבקש להיכנס לכיתתו ואשר מעלה טענה שאינו מצוי בקו הבריאות או אינו חש בטוב, יעביר את דבר תחושתו למנהל או לסגנו באותה העת, ואלה יפנו להנהלת המחוז על מנת

לקבל את הנחייתה אם יש מקום לדחות את הפיקוח למועד אחר, שבו המורה יהיה במצב אישי ובריאותי תקין יותר.

8. בית הדין סבור כי נוהל עבודה מסוג זה עשוי לצמצם את היקף התובענות המוגשות בגין מעשה כאמור, כאשר במקרה זה חשנו, ששיקול נוסף בדרג הממונה על בית הספר, יכל היה למנוע את התגובה, כלפי המעשה תוך העדפת שימוש בהליכי הדין המשמעותי.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ה בסיון התשס"ב, 5.6.2002. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום כ"ו בסיון התשס"ב (6.6.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר חוסני אבו דהאש חבר	גב' חני לידור חבר	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 154/01 – סרבנות כפולה למתן אפשרות פיקוח על מורה.

תמצית פסק הדין:

נגד מורה במשרד החינוך הוגש כתב תובענה, שבו יוחסו עבירות לפי סעיפים 17(1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. בכך שבשני מקרים לא אפשרה למפקחות שונות להכנס לכיתתה, על מנת לצפות בשיעוריה ולהתרשם ממידת תיפקודה כמורה.

בית הדין פורס בהכרעת דינו את הראיות שבאו בפניו במהלך שמיעתה של התובענה מטעם התביעה וההגנה, את סיכומי הצדדים בנדון ואת המסגרת הנורמטיבית שמעוגנת בחוק הפיקוח על בתי הספר ובתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח), כפי שפירט בית הדין לגבי סמכות הפיקוח והיקפה, שקיימת ברשויות החינוך לגבי עבודתה של מורה.

בסופו של עיון בראיות ובדין, החליט בית הדין לזכות את הנאשמת מהאישום הראשון שבכתב התובענה ולהרשיעה בעבירות שיוחסו לה בגין האישום השני.

ניתן ביום יג' באב התשס"ב 21.7.2002

הרכב: עו"ד אמנון סבח
גב' יהודית מלגרום
מר אגברייה מחמד עבדאל-כרים - חבר
- יו"ר
- חברה

ס.י. H0250181
 תיק בד"מ 154/01
 תאריך: 21.7.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד אמנון סבח
 גב' יהודית מילגרום
 מר אגבריה מחמד עבד אל-כרים

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת): עו"ד מוטי כהן-ניסן

ב"כ הנאשם: מר חגי קוזלוב

נציג המשרד:

הכרעת-דין

1. האישומים:

ביום 23.8.2002 הוגש כתב תובענה נגד הנאשמת, שהועסקה כמורה במשרד החינוך. כתב התובענה מייחס לנאשמת שני אישומים כדלקמן:

א. אישום מס' 1:

ביום 7.2.00 ביקשה המפקחת, הגב' אתי רובינשטיין (להלן: "המפקחת"), להיכנס לכיתת הנאשמת ע"מ לצפות במהלך אחד השיעורים של אותו יום, ולהתרשם ממידת תפקודה של הנאשמת כמורה.

הנאשמת סירבה לאפשר למפקחת לצפות בשיעור שקיימה בכיתה ביום 7.2.00.

ב. אישום מס' 2:

ביום 26.5.00 ביקשה המפקחת, הגב' נעמי וייסלבט (להלן: "המפקחת"), להיכנס לכיתת הנאשמת ע"מ לצפות בשיעוריה ולהתרשם ממידת תפקודה של הנאשמת כמורה.

הנאשמת סירבה לאפשר למפקחת לצפות בשיעורים שקיימה ביום 26.5.00.

על-פי כתב התובענה, בהתנהגותה כאמור לעיל, פגעה הנאשמת במשמעת שירות המדינה, לא קיימה את המוטל עליה כעובדת הוראה, התנהגה באופן שאינו הולם את תפקידה כעובדת מדינה וכעובדת הוראה, הפרה את סעיף 30 לחוק הפיקוח על בתי ספר, התשכ"ט-1969 ותקנה 13 לתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח), תשי"ז-1956. עבירות לפי סעיף 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ולפי סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 על עובדי הוראה.

2. העדויות והראיות :

א. ראיות התביעה :

(1) לעניין אישום מס' 1 :

העדה, גב' רחל שחורי מנהלת חטיבת ביניים "משה שרת" (להלן: "המנהלת") בנצרת עלית העידה כי:

"אני זוכרת שבמשך כל השנה התקיים תהליך של ביקורי מפקחים בשיעורים של גב' איליה. באותו יום (7.2.2000 - הח"מ) נועד ביקור של מפקחת ואני בכל אופן נוהגת, למרות שזה לא מחייב אותי, להודיע למורים על ביקור מפקח, או במזכר לתא של המורה, או בשיחת טלפון, או פנים אל פנים. אני לא זוכרת את הנסיבות לקראת הביקור הזה - עד כמה שזכור לי היה מזכר והודעה למשיבון של גב' איליה. ביום הנקוב, ב-7.2.2000, היא הגיעה כפי שתכננה המפקחת והיתה צריכה לבקר בשני שיעורים (לא זוכרת את המערכת) והמורה אמרה שהיא לא מוכנה שיכנסו אליה לכיתה היא לא מרגישה טוב וזה מכניס אותה ללחץ, זה מעיק עליה כל מסכת הביקורים של המפקחים והיא לא מוכנה שהמפקחת תכנס אליה לכיתה". (עמ' 8, שורות 24-32 לפרוטוקול)

ובתשובה לשאלת התובע:

"מה קרה למפקחת אתי רובינשטיין באותו התאריך?"

(עמ' 8, שורה 34 לפרוטוקול)

השיבה, גב' שחורי :

"היא הלכה". (עמ' 8, שורה 36 לפרוטוקול)

העדה גב' אתי רובינשטיין, מפקחת על הוראת הערבית, מחוז צפון במשרד החינוך, העידה כדלקמן:

"בין ה-20.12.99 ל-7.2.2000, ... התקשרתי לבית הספר ותיאמתי ביקור נוסף עם מנהלת בית הספר וקבענו גם לפי המערכת וגם לפי הנוחיות לתאריך ה-7.2.2002 ביקור בשיעור של גב' איליה. באותו בוקר לפני שיצאתי לביקור התקשרתי למנהלת לשאול אם המורה נמצאת, והמנהלת אמרה שהיא נמצאת אך מסרבת לקבל אותי בטענה שלביקור יש רק מטרה אחת וזה לפטר אותה. זה מה שהמנהלת העבירה לי. לפי טענת המנהלת, המורה אמרה לה שזה גורם לה תחושות קשות ופוגע בבריאותה. אז לא הגעתי לבית הספר, כי לא היה טעם להגיע כשאני מסורבת להגיע לשיעור."

(עמ' 13, שורה 47 עד עמ' 14 שורה 4 לפרוטוקול)

(2) לעניין אישום מס' 2:

העדה, גב' רחל שחורי, המנהלת, העידה כדלקמן:

בתשובה לשאלת התובע:

"לגבי התאריך 26.5.2000, אני רוצה להתייחס למפקחת נעמי ויסבלט. מה היה מתוכנן ומה קרה באותו יום?" (עמ' 8, שורות 40-41 לפרוטוקול)

השיבה המנהלת:

"גם נמסרה הודעה על הביקור העתיד לבוא של גב' וייסבלט, שאני עצמי לא הכרתי אותה. היא בזמנו, לפי מה שידוע לי היתה מפקחת להוראת ערבית במחוז אחר, מחוז מרכז כנראה או תל אביב. היא הגיעה מרעננה, שם היא גרה, לבית הספר שנמצא בנצרת עילית. בדרך כלל אני מלווה את המפקחים לכיתות ואם לא מדובר בקליטת מורה חדש אני לא נכנסת עם המפקחת לכיתה. המורה לא הסכימה, סירבה ואמרה שהיא לא מוכנה, ושהקבוצה היא קבוצה קשה, שהתלמידים כבר באווירה של סוף שנה והיא לא הסכימה. היא ביקשה להתקשר לבעלה ע"מ להתייעץ איתו. בעלה ביקש לשוחח איתי, עניתי לו ולא פיתחתי איתו שיחה בענין. אחרי השיחה איתו היא יצאה ואמרה, לא מסכימה וגם המפקחת הזאת עזבה את בית הספר ולא נכנסה לשיעור." (עמ' 8, שורות 52-43 לפרוטוקול)

התובע הציג באמצעות העדה גב' נעמי וייסבלט, מפקחת על הוראת הערבית, מחוז מרכז במשרד החינוך (להלן: "גב' וייסבלט") את ת/7, מכתבה של גב' וייסבלט אל גב' יעל שטיינברג - מנהלת מח' כח אדם במשרד החינוך - מחוז צפון.

ב-ת/7 מתארת גב' וייסבלט את אשר אירע ביום 26.5.2000 כדלקמן:

"ביום ו' כא' אייר תש"ס (26.5.00) ערכתי ביקור בחטה"ב "שרת" בנצרת על-פי בקשתה של המפקחת על הוראת הערבית, הגב' אתי רובינשטיין. נתבקשתי לצפות בשיעורי המורה לערבית הגב' שוש איליה ולדווח עליהם. המורה סירבה לאפשר לי להיכנס לשיעוריה מהטעמים הבאים, לדבריה:

1. **אי הודעה מראש על ביקורי. (הובהר שאין חובה להודיע מראש על ביקור מפקח).**
2. **העיתוי של הביקור - א. לקראת סיום שנה"ל תלמידי כיתות ט' בחזרות. (מנהלת בית-הספר אמרה כי החזרות אינן נערכות בשעות הבוקר).**
- ב. **תלמידי כיתות ט' כמעט ואינם לומדים בימים אלה בשל תחושת סיום השנה."**

בתשובה לשאלת התובע הוסיפה גב' וייסבלט ותיארה את אשר אירע ביום 26.5.2000 כדלקמן:

"הגעתי לבית הספר ביום שישי על-פי בקשתה של מפקחת מחוז צפון, הגב' אתי רובינשטיין ע"מ לצפות בשיעורים של הנאשמת. שעתיים צפייה הייתי אמורה לצפות. פגשתי את שוש איליה לפני השיעור והיא אמרה שהיא לא מוכנה שאני אכנס וניסיתי לבדוק מדוע. לטענתה, שאז המפקחת של מחוז צפון קצת מתנכלת לה והתלמידים עכשיו לפני סוף שנה והם לא נמצאים בחזרות. ניסיתי לשדל אותה להיכנס לשיעור ואמרתי שאני מוכנה לרשום את הנסיבות שהיא מתארת אותן בדו"ח ושוש הלכה להתייעץ עם מישוהו. אמרה לי רק רגע ואחרי כ-10 דקות בערך היא אמרה שהיא לא מוכנה לתת לי להיכנס. ציינתי בפניה שאהיה חייבת לכתוב דו"ח ולכתוב זאת וחזרתי לביתי. ת/7 זה מכתב שהוצאתי בעקבות כך." (עמ' 19, שורות 15-7 לפרוטוקול)

עוד הוסיפה גב' וייסבלט :

"הגעתי מרעננה וקיבלתי סירוב להיכנס. כפי שצינתי ניסיתי לשדל את המורה שתאפשר לי להיכנס לשיעור ואפילו אני זוכרת שאמרתי לה, תוך התחשבות מירבית בתנאים שעליהם הצביעה המורה, הקשורים בסיום שנת הלימודים ובמצב הרוח הלימודי של תלמידי כיתות ט', למרות זאת, המורה סירבה ואני נסעתי חזרה לביתי ברעננה."
(עמ' 20, שורות 25-29 לפרוטוקול)

ב. ראיות ההגנה :

בתום הבאת עדי התביעה ביקש ב"כ הנאשמת כי בית הדין ידחה את כתב התובענה בטענו כי התביעה לא הוכיחה את הטענות העולות מתוך כתב התובענה.

בהחלטתנו מיום 24.3.2002 דחינו את בקשת הסניגור.

הסניגור בחר שלא להעיד את הנאשמת.

מטעם ההגנה העידה גב' יעל לפר-ביטון, מזכירת סניף צפון של ארגון המורים (להלן "גב' לפר-ביטון").

באמצעות גב' לפר-ביטון הציג הסניגור את 3/ - "הודעה על שביתה או השבתה". ההודעה נושאת תאריך 15.1.1997 ומצורפים אליה נספחים נוספים (להלן "ההודעה").

מההודעה ומעדותה של גב' לפר-ביטון עולה כי במהלך שנת 1997 (תשנ"ח) הכריז ארגון המורים בבתי הספר העל-יסודיים (להלן "ארגון המורים") על סכסוך עבודה נגד משרד החינוך והתרבות בעניין פיקוח על בתי הספר.

מכתב אשר נשלח ביום 9.2.1997 על ידי מזכיר סניף הצפון של ארגון המורים אל עובדי המורים בסניף הצפון מפרט את דרך הפעלת הסכסוך :
"הנהלת ארגון המורים החליטה להפעיל את סכסוך העבודה בכל בתי"ס העי"ס ממועד יום ג' 11.2.1997.
מכתבו של מר רן ארז [בסימוכין] מעיד על נסיבות סכסוך העבודה.

על-כן:

1. ועדי המורים מתבקשים להבהיר למנהלי בתי"ס כי מפקחי משרד החינוך והתרבות לא יכנסו לשיעורים.
2. עם בואו של מפקח משרד החינוך והתרבות יש לכנס - מיד - את מורי הארגון בחדר המורים, עד יעזוב המפקח את שטח ביה"ס.
3. החלטה על הפסקת הסכסוך או שינוי בדרכי הפעלתו - רק ע"פ הנחייה - מפורשת - של הארגון [לא של הנוטלים להודיע בשמו].
4. להדגשה: * הכוונה לכל מפקחי משרד החינוך והתרבות. למפקחים בלבד. * אין להקרא להסבר או לשכנוע אצל המפקח או לבעל תפקיד אחר, אלא להפנות את המבקש אל החתום מטה."

3. סיכומי הצדדים:

א. סיכומי התובע:

התובע, בבקשו להרשיע את הנאשמת בשני האישומים המיוחסים לה טען, בין השאר, כי:

- (1) על הנאשמת חלה חובה לאפשר למפקחת לבקר בכיתתה.
- (2) על-פי עדות מנהלת בית-הספר והמפקחות, סירבה הנאשמת לאפשר למפקחות להיכנס לכיתה.
- (3) קיימת חשיבות לפיקוח מפקחים בכיתות הלימוד מאחר וללא ההשגחה התמידית המסורה לידי משרד החינוך, לא תהיה אפשרות לנהל מערכת חינוך כדבעי.
- (4) התובע מסתמך על סעיף 30 לחוק פיקוח על בתי ספר, התשכ"ט-1969 (להלן "החוק") ועל תקנות 13, 14 ו-15 א' לתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח), התשי"ז-1956 (להלן "תקנות הפיקוח") ומבקש ללמוד מהחוק ומתקנות אלה כי הן חלות גם על מפקח מקצועי וכי גם למפקח מקצועי סמכות ביקור והשגחה.

(5) התובע מפנה לשני פסקי דין: האחד - בתיק בד"מ 24/98. והשני - בד"מ 117/97, ומבקש כי בית הדין ייחס חשיבות לצורך בפיקוח לאור העובדה שבשני פסקי הדין האמורים הורשעו הנאשמים למרות שפרשו מעבודתם.

(6) באשר לסכסוך העבודה אשר הוכרז בשנת 1997 טוען התובע כי סכסוך זה הסתיים בשנת 1998 או 1999 וכי גם אם סכסוך זה נמשך בשנת 2000 הרי שלמרות סכסוך העבודה חלה על הנאשמת החובה לציית לחוק, לתקנות ולהוראות משרד החינוך.

ב. סיכומי הסניגור:

להלן עיקר טיעוניו של הסניגור:

- (1) העדויות המתייחסות לאישום מס' 1 ברובן הן עדויות שמיעה.
- (2) קיימות סתירות מהותיות בין עדות המנהלת גב' שחורי לבין עדותה של המפקחת המקצועית גב' רובינשטיין.
- (3) המפקחות, גב' רובינשטיין וגב' וייסבלט משמשות מפקחות מקצועיות ולא כ"מפקחות כוללות" כהגדרתו בתקנה 13 לתקנות הפיקוח ולכן לא חלות עליהן הוראות תקנות 14, 15 ו-15 א' לתקנות הפיקוח.
- (4) סעיף 30 לחוק אינו רלבנטי שכן הוא עוסק במתן רשיונות למוסדות החינוך.
- (5) המפקחים המקצועיים פועלים ללא סמכות.
- (6) המפקחת, גב' רובינשטיין, לא הופיעה בתאריך 7.2.2000 בבית הספר.
- (7) לא קיימות הנחיות כתובות המסמיכים מפקחים מקצועיים להיכנס לכיתות.
- (8) הנאשמת מילאה ביום 26.5.2000 אחר הנחיות האיגוד המקצועי בו היא חברה.

4. הערכת העדויות והכרעת הדין :

אישום מס' 1 :

מקובלת עלינו טענת הסניגור המלומד בדבר קיומן של סתירות מהותיות בין עדותה של המנהלת, גב' שחורי, לבין עדותה של המפקחת, גב' רובינשטיין.

מקטעי עדויות שתי העדויות אלה, אשר הובאו בסעיף 2 א (1) לעיל, עולה סתירה מהותית בדבר נוכחותה של גב' רובינשטיין בבית הספר בכלל ובכיתתה של הנאשמת בפרט.

המנהלת, גב' שחורי, העידה כי המפקחת, גב' רובינשטיין, הגיעה ביום 7.2.2000 לבית הספר אך הנאשמת לא היתה מוכנה כי המפקחת תיכנס לכיתתה.

לעומתה, העידה גב' רובינשטיין כי היא לא הגיעה לבית הספר בבוקרו של יום ה-7.2.2000.

אין ספק שקיימת סתירה מהותית בין עדויותיהן של גב' שחורי וגב' רובינשטיין בפרט מהותי לעניין כתב התובענה.

משאלה הם פני הדברים, אין אנו יכולים לאמץ גירסה זו או אחרת באשר למה שאירע בבוקרו של יום 7.2.2000. אשר על כן אנו מזכים את הנאשמת מאישום מס' 1.

אישום מס' 2 :

א. עובדות :

על סמך העדויות והראיות אשר הוצגו בפנינו אנו קובעים את העובדות הבאות :

(1) לנאשמת נמסרה הודעה מוקדמת בדבר ביקורה של המפקחת, גב' וייסבלט, בכיתתה של הנאשמת ביום 26.5.2000.

(2) המפקחת הגיעה, במסגרת תפקידה, לבית הספר בו לימדה הנאשמת כדי לצפות בשיעוריה של הנאשמת ולדווח עליהם.

(3) הנאשמת סירבה לאפשר למפקחת להיכנס לשיעוריה.

(4) הנאשמת לא העידה ולכן גם לא הבהירה את המניעים לסירובה.

ממכלול הראיות, הגענו למסקנה שסירובה של הנאשמת אינו כרוך כלל לסכסוך העבודה נשוא עדותה של גב' לפר-ביטון וכי עניין סכסוך העבודה הועלה בדיעבד כדי להצדיק את סירובה של הנאשמת לאפשר למפקחת להיכנס לשיעוריה.

ב. סמכותה של גב' וייסבלט להיכנס לכיתת הנאשמת על מנת לצפות בשיעוריה:

(1) תקנה 15 א לתקנות הפיקוח קובעת כי:

"למפקח המבקר במוסד במסגרת תפקידו, בתיאום עם המפקח הכולל הממונה על המוסד, יהיו הסמכויות של המפקח הכולל לפי תקנה 15, פסקאות (7) עד (10), וזאת לעניין התחום המקצועי שבו הוא מתמחה."

ותקנה 15, פסקאות (7) עד (10) קובעות:

"(7) השתתפות ומעורבות בתהליכי קבלה לעבודה של מנהל מוסד, בהערכת עבודתו ובהפסקת כהונתו כמנהל מוסד מטעמים פדגוגיים;
(8) הערכת מורים על-פי בקשת מנהל מוסד או מפקח, והמלצה על אישור או דחייה של בקשות מנהל מוסד או מפקח לפיטוריו של עובד חינוך;
(9) קבלת קהל וטיפול בפניות הקשורות למוסד שבפיקוחו, המגיעות מעובדי הוראה, מהורים, מתלמידים ומגורמים ציבוריים;
(10) תיאום פעולותיו של מערך ההדרכה ושל מפקחים אחרים הפועלים במוסד במסגרת תפקידם."

העולה מתקנה 15 א הוא כי למפקח, היינו כל מפקח ובכלל זה מפקח מקצועי, המבקר במסגרת תפקידו, יהיו, בין היתר, הסמכויות של: **"הערכת מורים על-פי בקשת מנהל מוסד או מפקח, והמלצה על אישור או דחייה של בקשות מנהל מוסד או מפקח לפיטוריו של עובד חינוך."**

[תקנה 15 (8)]

(2) בהכרעת הדין בענינו של חן דניאל (בד"מ 117/97) נדון ענינו של מורה בחטיבת הביניים אשר מנע את כניסתו של מפקח לשיעוריו.

בסעיף 9 להכרעת הדין בענינו של חן דניאל אומר בית הדין :
 "בחוק הפיקוח על בתי הספר, התשכ"ט-1969, נאמר בסעיף 30:
 'המנהל הכללי או מי שמינה לכך ... רשאים בכל עת סבירה להיכנס לבית ספר ולחצרו ...' סעיף 34 לאותו חוק אומר: 'סמכויות לפי חוק זה אינן גורעות מסמכויות לפי חיקוק אחר ...' בתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח) תשי"ז-1956, שהותקנו מכח סעיף 34 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953 נאמר, בתקנה 13(א) כי 'מפקח כולל רשאי לבקר בכל שיעור ובכל כיתה ...' ובתקנה 15(א) (צ.ל. 15 א - הח"מ) נאמר, כי 'למפקח (להבדיל ממפקח כולל - הח"מ) המבקר במוסד במסגרת תפקידו ... יהיו הסמכויות של המפקח הכולל לפי תקנה 15 ...' ותקנה 13(א) הנ"ל לא נזכרת בין סמכויותיו של המפקח. האם מכאן אפשר היה להסיק - לכאורה - כי למפקח אין זכות כניסה לבתי הספר? כמובן שלא, כי הקטע שהובא בזה פותח 'למפקח המבקר במוסד במסגרת תפקידו' כלומר שהתקנה - לענין עצם הביקור - אינה מגבילה את המפקח לעומת המפקח הכולל, וההבחנה היא רק באשר לסמכויות המנויות בתקנה 15."

(3) כשם גם כאן, תקנה 15 א אינה מגבילה את המפקח המקצועי לעניין עצם הביקור אלא רק לעניין סמכויותיו המנויות בתקנה 15.

כמו כן קובע בית הדין, בענינו של חן דניאל :
 "לאור הנ"ל ... לא נראית לבית הדין, בכל הכבוד הראוי, ההבחנה ... בין פיקוח ראשי לפיקוח משני, (ולענינו - בין פיקוח ראשי לפיקוח מקצועי - הח"מ), אלא נראית לנו דעתו של המפקח מותר להיכנס מתי שהוא רוצה ..." (סעיף 10 להכרעת הדין) וכן כי: "אין צורך בהודעה מוקדמת בקשר לביקור מפקח בכיתה." (סעיף 11 להכרעת הדין).

(4) העולה במקובץ מהאמור לעיל הוא כי למפקחת, גב' וייסבלט, היתה סמכות לבקר בבית הספר ולהיכנס לכיתת הנאשמת על מנת לצפות בשיעוריה.

ג. הכרעת הדין:

לסיכום האמור עד כה אנו קובעים כי:

(1) לנאשמת נמסרה הודעה מוקדמת בדבר ביקורה של המפקחת, גב' וייסבלט, בכיתתה של הנאשמת.

(2) למפקחת היתה סמכות לבקר בבית הספר ולהיכנס לכיתת הנאשמת על מנת לצפות בשיעוריה.

(3) המפקחת הגיעה לבית הספר כדי לצפות בשיעוריה של הנאשמת ולדווח עליהם.

(4) סירובה של הנאשמת אינו כרוך כלל לסכסוך העבודה נשוא עדותה של גב' לפר-ביטון. עניין סכסוך העבודה הועלה בדיעבד כדי להצדיק את סירובה של הנאשמת לאפשר למפקחת להיכנס לשיעוריה.

לאור העובדות האמורות אנו מחליטים להרשיע את הנאשמת, גב' שושנה איליה, בסעיף 2 לכתב התובענה, זאת לפי סעיף 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ולפי סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 על עובדי הוראה.

5. סוף דבר:

בית הדין מחליט לזכות את הנאשמת מאישום מס' 1 שבכתב התובענה.

בית הדין מרשיע את הנאשמת באישום מס' 2 שבכתב התובענה, עבירה לפי סעיף 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ולפי סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 על עובדי הוראה.

ניתן ביום י"ג באב התשס"ב (21.7.2002) בהעדר הצדדים.

מזכירות בית הדין תמציא לצדדים את הכרעת הדין ותקבע מועד, בתיאום עם הצדדים, לדיון בהטלת אמצעי המשמעת.

(-)	(-)	(-)
מר אגבריה מחמד עבד אל-כרים חבר	גב' יהודית מילגרום חברה	עו"ד אמנון סבח יו"ר

ס.י. H0250278
 תיק בד"מ 154/01
 תאריך: 29.10.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד אמנון סבח
 גב' יהודית מילגרום
 מר אגבריה מוחמד עבדאל כרים
 - יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד מוטי כהן-ניסן

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. ביום 23.8.2002 הוגש כתב תובענה נגד הנאשמת, שהועסקה כמורה במשרד החינוך. כתב התובענה מייחס לנאשמת שני אישומים כדלקמן:

א. אישום מס' 1:

ביום 7.2.00 ביקשה המפקחת, הגב' אתי רובינשטיין (להלן: "המפקחת"), להיכנס לכיתת הנאשמת ע"מ לצפות במהלך אחד השיעורים של אותו יום, ולהתרשם ממידת תפקודה של הנאשמת כמורה.

הנאשמת סירבה לאפשר למפקחת לצפות בשיעור שקיימה בכיתה ביום 7.2.00.

ב. אישום מס' 2:

ביום 26.5.00 ביקשה המפקחת, הגב' נעמי וייסלבט (להלן: "המפקחת"), להיכנס לכיתת הנאשמת ע"מ לצפות בשיעוריה ולהתרשם ממידת תפקודה של הנאשמת כמורה.

הנאשמת סירבה לאפשר למפקחת לצפות בשיעורים שקיימה ביום 26.5.00.

2. על-פי כתב התובענה, בהתנהגותה כאמור לעיל, פגעה הנאשמת במשמעת שירות המדינה, לא קיימה את המוטל עליה כעובדת הוראה, התנהגה באופן שאינו הולם את תפקידה כעובדת מדינה וכעובדת הוראה, הפרה את סעיף 30 לחוק הפיקוח על בתי ספר, התשכ"ט-1969 ותקנה 13 לתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח), תשי"ז-1956. עבירות לפי סעיף 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ולפי סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 על עובדי הוראה.

3. ביום 21.7.2002 נתן בית הדין את הכרעת דינו בה החליט :

א. לזכות את הנאשמת מאישום מס' 1 שבכתב התובענה.

ב. להרשיע את הנאשמת באישום מס' 2 לכתב התובענה, עבירה לפי סעיף 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ולפי סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 על עובדי הוראה.

4. הצדדים בחרו שלא להביא ראיות לעניין אמצעי המשמעת.

טיעונים לאמצעי המשמעת:

5. התובע בטיעונו לאמצעי המשמעת ביקש להטיל על הנאשמת את אמצעי המשמעת הבאים :

א. נזיפה ;

ב. הפקעת מחצית משכורת קובעת מחולקת ל-6- תשלומים ;

ג. הורדה בדרגה לשלושה חודשים.

בטיעונו הדגיש התובע את החשיבות שיש לייחס לעבירה בה הורשעה הנאשמת. בין היתר טען התובע, כי לסירובה של הנאשמת להכניס את המפקחת לכיתתה יש מספר השלכות שליליות על המערכת כדלקמן :

א. ביזבוז זמן של המפקחת אשר טרחה להגיע לבית הספר והיתה צריכה לחזור

למקום שממנו הגיעה.

ב. סירובה של הנאשמת מנע מהמפקחת לבצע את תפקידה.

ג. מעשיה של הנאשמת מהווה הפרת משמעת כיוון שעל פי החוק, התקנות והנוהלים כל מורה חייב/ת לאפשר למפקח/ת להיכנס לכיתתו/ה.

ד. מעשיה של הנאשמת משמש דוגמא שלילית לתלמידה.

6. נציג המשרד הצטרף לדברי התובע וביקש לציין שמטרת אמצעי המשמעת המבוקשים הינה הפסקת התופעה של מניעת מפקחים להיכנס לשיעורים.

7. בא כח הנאשמת ביקש להסתפק באמצעי משמעת של נזיפה בלבד. בדבריו ציין בא כח הנאשמת כי במשך 20 שנות עבודתה של הנאשמת במשרד החינוך הוכרה כראוייה לקביעות בשירות המדינה, קודמה במספר דרגות כמקובל וכי במהלך שנות עבודתה זכתה הנאשמת להערכה מצד הממונים עליה ותלמידה.

לחיזוק דבריו צירף בא כח הנאשמת מכתבי הערכה אשר סומנו כ-נ/7.

החלטת בית הדין:

8. לאחר ששקלנו את טענות בא כח הנאשמת ואת טענות התובע ובא כח המשרד ואת השיקולים לקולא ולחומרה, אנו מחליטים להשית על הנאשמת את אמצעי המשמעת של **נזיפה בלבד**.

9. אין אנו מקלים ראש בעבירה המיוחסת לנאשמת ובה היא הורשעה. יחד עם זאת, אין אנו מוצאים את שאר אמצעי המשמעת אותם ביקש התובע להשית על הנאשמת כיישימים במקרה שלפנינו. אי לכך ובנסיבות העניין, אנו מסתפקים באמצעי המשמעת של **נזיפה בלבד**.

ניתן והודע היום כ"ג בחשוון התשס"ג (29.10.2002), שלא בנוכחות הצדדים אליהם ישלח גזר הדין בדרך המקובלת.

זכות הערעור לצדדים קיימת לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מיום הגיע גזר הדין לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מֶר אַגְבֵּרִיָּה מוֹחַמֵד עַבְדָּאֵל כְּרִים חֵבֶר	גַּב' יְהוּדִית מִילְגֵּרוֹם חֵבֶרָה	עו"ד אִמְנוֹן סֶבַח יו"ר

בד"מ 127/01 – הטרדה מינית מילולית

תמצית הפסק

הנאשם, מורה למתמטיקה ושל"ח בבית ספר תיכון, הואשם בעבירות משמעת רלבנטיות, בגין שורה של מעשים, שלדעת התביעה היווה הטרדה מינית כמשמעה בחוק ובתקשי"ר, שעיקרם הפניית אמירות או הצעות בעלות אופי מיני, התערבות בשיחת בנות שהיו בין המורה ותלמידותיו – מורה אשר זכה להערכת תלמידותיו והיה חביבן של התלמידות.

בית הדין פרס בהכרעת דינו את מסכת הראיות שבאה בפניו, הן מצד התביעה והן מצד ההגנה, הציג את המסגרת הנורמטיבית שעל בסיסה, מן הדין לבחון את המעשים שיוחסו לנאשם, לרבות היסוד הנפשי ורמת ההוכחה הנדרשת בעבירות של הטרדה מינית, תוך כדי הצגת הפסיקה שגיבשה את אופייה ומהותה של הטרדה מינית והמבחנים המשפטיים שנקבעו לצורך כך ובמיוחד ביחסי האמון והמרות ששוררים בין מורה ותלמיד והמשמעות של כבישת התלונות בליבן של המתלוננות לפרק זמן ממושך יחסית ואשר עד אשר הבינו כי הוטרדו מינית.

בית הדין, בסופו של דיון הגיע לכלל מסקנה לגבי העבירות והרשיע אותו בשלושה אישומים וזיכהו משלושה אישומים אחרים – כמפורט בהכרעת הדין – והטיל עליו בגזר דינו אמצעי משמעת של נזיפה חמורה, הורדה בדרגה, העברה לבית ספר אחר ופסילה לשמש כמדריך של"ח לפרק זמן של שנתיים. המדינה ערערה על גזר הדין, ואולם עדיין לא פורסמה החלטתו של בית המשפט העליון.

ניתן ביום כד' באלול התשס"ב - 1.9.2002

הרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין - יו"ר
גבי יהודית מלגרום - חברה
מר זיידן ג'מאל - חבר

ס.י. H0250211
 תיק בד"מ 127/01
 תאריך: 1.9.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' יהודית מילגרום
 מר ג'מאל זיידאן
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'מאל קדרי

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד תמי אולמן

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

הכרעת-דין

התובענה ותולדותיה:

1. הנאשם שבנדון, יליד שנת 68 המועסק בשירות המדינה משנת 96 כמורה למתמטיקה ושל"ח בבית הספר "רוגוזין" בקרית אתא, לפי דרגה B.A, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 11.7.01 בעבירות משמעת לפי הסעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה בדבר החלת השינויים על עובדי הוראה (להלן-ההודעה), בגין שורה של מעשים שלדעת התביעה בעטיים הופרו על ידי הנאשם, הוראותיהם של סעיפים 3-4 לחוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998 (להלן-החוק למניעת הטרדה מינית) ופרק 43.4 לתקשי"ר.

2. המעשים שייחסה התביעה לנאשם שכללו אמירות ונגיעות שהופנו כלפי או נעשו בתלמידות בית הספר בנות 17, נתרחשו במהלך טיולים שעליהם היה מופקד הנאשם כמדריך של"ח, או בתוככי בית הספר - כמפורט בששת אישומיה של התובענה, כפי שנוסחו על ידי התביעה.

א. אישום ראשון:

במהלך שנת 1999 או במועד אחר סמוך לכך, במהלך טיול לטבריה, לבשה ד.ב. חולצה שעליה הדפס של צבים בתנוחות שונות של סקס. הנאשם שאל את ד.ב.: "איזה תנוחה את הכי אוהבת?", ד.ב. ענתה כי היא עדיין בתולה ואז הנאשם אמר לה: "אז אחרי הפעם הראשונה תבואי אלי ותספרי לי".

ב. אישום שני:

במהלך שנת 1999, או במועד אחר סמוך לכך, במהלך טיול לטבריה, ביקש הנאשם מנ.ד. להוריד את החזייה של עדי פילו, תלמידה אחרת בביה"ס.

ג. אישום שלישי:

בשנת 1998, או במועד אחר סמוך לכך, במהלך טיול במסגרת ביה"ס, פנה הנאשם אל ש.ק. מסי' פעמים ואמר לה: "את ישנה איתי, נכון?".

ד. אישום רביעי:

בתקופה שאינה ידועה לתביעה, אמר הנאשם לע.כ.: "איזה תחת?".

ה. אישום חמישי:

בתקופה שאינה ידועה לתביעה נהג הנאשם ללטף את י.ס. בשיער ובכתף וביד. בנוסף נהג הנאשם לנעוץ את מבטיו בגופה של י.ס. ולעשות תנועות של ליקוק שפתיים.

ו. אישום שישי:

בשנת 1999 או במועד אחר סמוך לכך, במהלך טיול לטבריה, פנתה ח.א. אל חברתה תלמידה בשם מיטל ואמרה לה כי החזייה שלה לוחצת לה. הנאשם שישב ליד והאזין לשיחה, אמר לח.א. "אז תוריד אותה".

תגובת הנאשם לאישומי התובענה:

3. הנאשם כפר באישומיה השונים של התובענה באותן עובדות המהוות לכאורה עבירה.

4. לנוכח כפירתו של הנאשם באישומיה של התובענה כאמור, התקיים בפנינו משפט הוכחות.

5. נציג להלן את פרשת התביעה והסניגוריה, את המסגרת הנורמטיבית, את השקפתן וגישתם של הצדדים בסיכומיהם לגבי המסקנות שראוי להסיק מהראיות שבאו בפנינו, כל צד לפי מהות שליחתו. אחר כך נקיים דיון במסכת הראיות והטיעונים, נסיק מהם את הממצאים והמסקנות על-פי גישתנו, כדרכה של מלאכת השפיטה.

6. ראיות התביעה :

א. עדויות :

(1) גב' צביה עמדי - חוקרת באגף החקירות :

א) באמצעות החוקרת שבידיה הופקדה החקירה, הוגשה לבית הדין אמרתו של הנאשם (מוצג ת/1).

ב) מעדותה למדנו, כי בעקבות סדנה שהתקיימה בבית הספר בתאריך 18.3.01 בנושא הטרדה מינית, התלוננו מספר תלמידות על התנהגותו החריגה של הנאשם. החוקרת הגיעה לבית הספר שם נגבו אחת לאחת העדויות. עוד למדנו מהחוקרת, כי משטרת ישראל נכנסה לתמונה בגין תלונה על עבירת מין שהוגשה נגד הנאשם, אולם בשל אי רצון של מתלוננת פלונית לשתף פעולה, התיק המשטרתי לא הבשיל כדי הגשת אישום ואולם לבקשת ב"כ הנאשם, בית הדין הורה על העברתו לידי ההגנה.

(2) ד.ב. - תלמידה לשעבר (אישום ראשון) :

העדה ביום מסירת עדותה הינה חיילת - בעבר תלמידת בית הספר ע"ש "רוגוזין". לגבי האמירות שהופנו כלפיה העידה בפנינו :
 "זה היה בטיול לטבריה בזמן הנסיעה באוטובוס, אחת המדריכות לבשה חולצה של צבים בתנוחות של סקס - חולצת טריקו גזורה. הוא שאל אותי איזה תנוחה אני הכי אוהבת".
 (בפרוטוקול עמ' 22 שורות 15-17)

שעה שישב לידה, ולשאלתו השיבה שהיא בתולה ומבוקשו היה שאם ישתנה מצבה, שתבוא לספר לו. על כך השיבה בשיא הציניות וההומור :
"שניה אחת ואני תכף באה ומספרת". (שם בשורה 23)

האמירות נלקחו על ידה בהומור ולא מעבר לזה, כאשר הדברים נשאלו והושבו כעולה מחקירתה הנגדית, בנוכחותם של תלמידים אחרים באוטובוס והובהר, כי הנאשם לא היה מורה שלה למתמטיקה - גם לא לשל"ח, אלא מדריך בטיול.

(3) **נ.ד. - במועד האירוע היתה תלמידה (אישום שני) :**

א) העדה נ.ד. הופיעה ברשימת עדי התביעה שבכתב התובענה, כאחת התלמידות שהטרדתן המינית יוחסה לנאשם - כמבואר באישום השני. התביעה יצרה עם העדה קשר ואולם העדה הבהירה לתביעה את דבר מצוקתה האישית לבוא ולהעיד על האירוע, לנוכח המרקם המשפחתי שבו היא חיה. בית הדין הציע לתביעה להזמין במקומה עדה אחרת המעורבת לכאורה באירוע יחד עם העדה הנ"ל, ולתקן את כתב התובענה על מנת להימנע מזימונה של נ.ד. אולם התלמידה ע.פ לא לא יכלה בשיחה שקיימה עמה התביעה לאשר את תוכנו של אישום זה, לגבי אותה שיחה שקיים הנאשם לכאורה עם נ.ד.

ב) בסופו של עיון, בית הדין החליט בתאריך 25.5.02 לדחות את בקשת התביעה להוצאת צו הבאה נגד נ.ד, לאחר שאיזן בין התועלת להליך מעדותה, והנזק שעלול היה להגרם לה.

(4) **תלמידה לשעבר - ש.ק. (אישום שלישי) :**

א) במועד מסירת העדות הינה חיילת בצה"ל, סיימה את בית הספר ביוני 2001. לגבי פרטיו של האישום הנ"ל העידה בפנינו, כי יצאה לטיול כמדריכת של"ח צעירה ונמנתה עם צוות מדריכיו, כאשר : -
"במהלך הטיול אלון פנה אלי ושאל אותי אם אני באה לישון איתו. באותו רגע זה אומנם הפריע לי, אבל כפי שאמרנו, זה חלק מהצוות, מהווי, חלק מהעניין". (בפרוטוקול עמ' 18 שורות 21-22)

העדה ראתה הצעה זו כבדיחה, כצחוק - כאשר כחדשה בצוות היא לא היתה מורגלת בהווי המדריכים. היא ראתה באמירה בדיחה וזאת לאחר מתן מחשבה לאמירה ונסיבותיה.

ההצעה לישון עם הנאשם לא היתה קונקרטית ולא כללה תיאום מקום או זמן לאותו מפגש, כאשר הצעה דומה בנדון חזרה על עצמה בטיולים נוספים - הגם שהעדה ראתה בהצעות כחלק מן ההווי, עדיין מקונן בליבה חשש, שהדברים אפשר שהיו שונים.

(ב) בחקירה הנגדית השיבה : -

"אמרתי שלקחתי את זה בסופו של דבר בצחוק".

(בפרוטוקול עמ' 20 שורה 40)

ובהמשך העידה, כי ההצעה הופנתה אליה שבסביבתה לא היו אחרים אשר שמעו אותה, היא דווחה לבת דודתה שגם היא מדריכה צעירה.

(5) ע.ד - תלמידה לשעבר (אישום רביעי) :

(א) ביום מסירת עדותה חיילת. הנאשם שימש כמורה למתמטיקה בתקופת לימודיה, ולגבי פרטי האישום הנ"ל העידה בפנינו : -

"לא זוכרת מתי הוא התבטא כלפי, אני זוכרת שהוא פנה אלי משהו כמו

איזה תחת". (בפרוטוקול עמ' 27 שורה 36)

ההתבטאות נעשתה בתחומי בית הספר. העדה חשה בהלם לנוכח הפניה המפתיעה, שלהערכתה לא היתה במקומה, כאשר הנאשם התבדח בשיעורים והיו לו לדברי העדה, הערות מיניות.

(ב) לגבי האישום השני העידה בפנינו : -

"אני זוכרת שהיא (נ.ט) סיפרה לי שאלון אמר לה שתוריד לאחת הבנות

את החזייה. לא זוכרת למי, אבל זה מה שהיא סיפרה לי".

(בפרוטוקול עמ' 28 שורות 36-37)

(ג) מחקירתה הנגדית למדנו, כי הנאשם הוערך על ידה כמי שמעביר את החומר במתמטיקה בצורה בהירה ומובנת. כן עלה, כי מבחן הברות

במתמטיקה שאליו ניגשה נפסל מסיבות שהעדה לא ידעה למסור אודותן - העדיפה שלא לערער ולגשת למבחן חוזר. כן העידה, כי לא דיווחה להוריה שעמם היה לה קשר טוב, על דבר אמירתו של הנאשם. בהמשך החקירה הנגדית העדה עמדה על כך, כי היא זוכרת את ההתבטאות הנ"ל, אולם היא : -

"לא זוכרת את הסיטואציה ומה היה מסביב".

(פרוטוקול עמ' 32 שורה 10)

6) י.ס - לשעבר תלמידת בית הספר (אישום חמישי) :

א) במועד מסירת עדותה היתה חיילת. העדה מסרה, כי חשה קירבה לנאשם בשל נכונותו לסייע ולעזור בכל שאלה במקצוע המתמטיקה. לשאלת התובע לעניין מבטיו של הנאשם השיבה, כי מבטיו הפריעו לה :
"מבטים לעבר איברים מסויימים. פשוט היתה לי הרגשה שהוא מסתכל". (בפרוטוקול עמ' 7 שורה 10)

מבטים אשר גרמו לה להרגשת אי נוחות, הגם שלדבריה לא ייחסה לכך חשיבות וכן לא ידעה להבחין בין מבטים רגילים ובין מבטים מפשיטים, ומסרה כי הנאשם לא הסתכל על אבריה האינטימיים - הגם שראתה אותו עושה כן לעבר אבריהן של תלמידות אחרות.

ב) לשאלת התובע, אם התממש מגע פיזי כלשהו השיבה :
"מגע פיזי לא היה. הייתי באה אליו כי היה לי נורא חשוב להצליח. הוא היה טופח על כתפי ואומר שיהיה בסדר, אבל לא הרגשתי שזה היה אקט מיני". (בפרוטוקול עמ' 10 שורות 5-6)

ובהמשך מסרה, כי היה נוגע ביד - לא באיזה ליטוף ממושך ונוגע בראש, הכל לצורך עידודה ותמיכה בה - **"אל תדאגי יהיה בסדר".** (בפרוטוקול עמ' 10 שורה 19).

ג) בהמשך חקירתו של התובע שמענו מפי העדה, כי הנאשם היה נוהג ללקק את שפתיו. לגבי פרשנותו של אותו ליקוק העידה בפנינו :
"היה לי נורא קשה להבחין אם ליקוק השפתיים היה בעל אופי מיני או לא". (בפרוטוקול עמ' 10 שורה 45)

7) תלמידה לשעבר - ח.א. (אישום שישי):

א) העדה כיום עובדת - במועד הרלבנטי לתובענה היתה תלמידת בית ספר "רוגוזין". בעדותה מסרה על טיול אשר נערך בסוף שנת 99 לטבריה, בו הנאשם תיפקד כמורה לשל"ח. במהלך ההכנות לשינה בשקי שינה, הנאשם היה עד לשיחה בינה ובין חברתה מיטל שבמהלכה הביעה טרוניה על לחצה של החזייה, ואזי: -

"אלון היה לידנו ואמר, תורידי אותה". (בפרוטוקול עמ' 11 שורה 44)

העדה חשה שלא בנוח עם אמירה זו ועל-פי לשונה -
"מן שוק כזה". (בפרוטוקול עמ' 12 שורה 8)

עוד שמענו מהעדה, כי המורה היה חביב ומוערך **"מורה סבבה"**, אולם נראה שולח מבט לתלמידה ובטיולים היה לעיתים חוצה את הגבול.

ב) בחקירתה הנגדית, לשאלת ב"כ הנאשם, מדוע לא העלתה את טרוניתה שעה שהנאשם ישב לידה השיבה, כי לא רצתה מהנאשם דבר, ראתה באמירה בין החברות משהו טבעי ואולם לא ציפתה לתגובה בנוגע לנושא כה אישי ועל כן נדהמה, כאשר בסדנה על הטרדה מינית לקראת הכנה לצח"ל למדה על גבולות המותר והאסור ביחסי המרות שבין מפקד וחיילת - כאשר הבינה:

"אותו דבר לתלמידה יש את המרות של המורה".

(בפרוטוקול עמ' 16 שורה 30)

ב. מוצגים:

התביעה הגישה באמצעות עדת התביעה מספר 1 את אמרתו של הנאשם (ת1/), שנגבתה באגף החקירות תחת אזהרה בתאריך 18.6.01.

1) באמרתו מסר הנאשם, כי יחסיו עם תלמידיו היו טובים וחלקם גם שיתפו אותו בנושאים אישיים ומשפחתיים. הוא נוהג להרגיע את התלמידים: **"משוחח, מרגיע, טפיחות עידוד על הכתף או ביד".** (באמרה עמ' 2 שורה 20)

וכן הכחיש באמרה את האפשרות שהינו ישן בטיולים עם או בין התלמידות. הוא ישן עם צוות של"ח בחדרים מסודרים. לגבי הערות אינטימיות השיב בחקירה:

"לא זכור לי מקרה כזה". (באמרה עמ' 4 שורה 1)

לגבי נגיעות, יכול להיות שרק טפיחות עידוד - גם לתלמידים. לגבי מבטים חודרים, הנאשם אינו מבין כלל על מה מדובר ולגבי הערות הנוגעות לגופן של התלמידות, הנאשם אינו זוכר מקרה מסוג זה. לעניין הערות בכיתה בעלות אופי סקסיסטי, להבנתן של התלמידות -

"הוא נעשה בצורה של בדיחות בלבד, על-פי הבנתו של השומע".

(2) לגבי האישום הראשון מסר הנאשם באמרה, כי הוא אינו זוכר התבטאות כמיוחס לו, לנוכח ריבוי טיולים ותלמידים. לגבי האישום השני, המענה שניתן על ידי הנאשם באמרתו היה, כי הוא אינו יודע על מה דיברה החוקרת ולגבי ההערה כמפורט באישום הרביעי הנאשם מסר באמרתו, כי ההערה לא זכורה לו. כן הכחיש, כי הוא נוהג לנעוץ מבטים לעבר גופן של התלמידות וללקק את שפתיו. לשאלת החוקרת:

"האם אתה נוהג ללטף את שערן או הכתפיים, או את הידיים של התלמידות?"

מסר הנאשם:

"אם היה ליטוף ו/או טפיחה, זה נעשה בצורה אחרת בלבד לשם עידוד".
(באמרה עמ' 13 שורות 25-26)

7. ראיות ההגנה:

א. עדויות:

(1) הנאשם:

א) הנאשם העיד בפנינו כעד הגנה ראשון. שמענו פרטים על דרכו המקצועית ועל השילוב שמצא בין הדרכת של"ח והוראת המתמטיקה, על מצבו

המשפחתי כנשוי + 2 ועל החלטתו ללמד בקרית אתא ולא בכרמל - מתוך הרגשת שליחות, ועל השיפור המשמעותי שחל באחוזי ההצלחה במבחני המתמטיקה בבית הספר.

(ב) בהמשך עדותו שמענו, כי הנאשם נולד עם שפה שסועה ומצבו זה מביאו לפעולת ליקוק של שפתיו מעל הממוצע ועל כן הופתע, כי התביעה רואה בכך מעשה עבירה. ולגבי אישומיה של התובענה, הנאשם העיד בפנינו, כי לנוכח חלוף הזמן, מספר התלמידים והטיולים, אין הוא יכול לזכור את הדברים שנאמרו:

(1) לגבי האישום הראשון - אין זה סגנון דיבורו או דרכו.

(2) לגבי האישום השלישי - אם הדברים נאמרו, לא היתה בהם כוונה מינית או רצון למימוש.

(3) לגבי האישום הרביעי - גרסתו בפנינו לגבי היתה, "ממש לא היה, לא קרה..." (בפרוטוקול עמ' 34 שורה 1).

(4) לגבי האישום החמישי - שמענו מפיו, כי אם היו ליטופים והוא מאמין שהיו, לא היה להם כל הקשר מיני, מאחר והנאשם נוגע בבנות כחיבה בדרך של תמיכה, כפי שהדבר נעשה עם בנים.

(5) לגבי האישום השישי - הנאשם בעדותו בפנינו מסר, כי אינו זוכר את האירוע ואולם על-פי לשונו: - "על זה אני בטוח ומשוכנע שזה קרה." (בפרוטוקול עמ' 34 שורה 37), לנוכח מערכת היחסים הטובה ששררה בינו ובין תלמידיו.

(ג) בחקירתו הנגדית, לעניין משמעות מילותיו "לא זוכר", העיד הנאשם בפנינו, כי אין הוא חושב שהעדות הן דוברות שקר: - "מצד אחד אני לא שולל את זה, מצד שני לא אומר שזה קרה, כי אני לא זוכר." (בפרוטוקול עמ' 35 שורות 3-4)

כאשר בהמשך חקירתו הנגדית עמד הנאשם על עקרי גרסתו, כפי שבאה בפנינו בחקירה הראשית.

(2) גב' שלי מואב - מורה למתמטיקה ומרכזת שכבה :

א) העדה מכירה את הנאשם ממסגרת העבודה. ממנה גם שמענו, כי היחסים במסגרת טיולי של"ח בין המורה/המדריך והתלמידים היו נוחים וחברתיים, וכי מעולם לא שמעה תלונות של תלמידות נגד הנאשם בגין מעשים מיניים ובכלל זה אמירות מילוליות.

ב) בחקירתה הנגדית מסרה העדה, כי הופנתה אליה בקשה מתלמידים לעשות אצלה את הבחינה ולא אצל הנאשם, מבלי שהבהירו לה את הסיבה לכך ורק לאחר שהפרשה מצאה דרכה לתקשורת, היו מורים שדברו על אופי התנהגותם של מורי של"ח: **"שמדברים בצורה פתוחה"**. (בפרוטוקול עמ' 40 שורה 38)

דיון:

8. פתח דבר :

בית הדין פרס בהכרעת דינו את רוחב היריעה של הראיות שבאו בפניו בפרשת התביעה וההגנה, לגבי בחינת דפוס התנהגותו של הנאשם המשמש כמורה וכמדריך של"ח, אשר הואשם בעבירות משמעת כאמור, בגין הפרתו של החוק למניעת ההטרדה, ופיסקאות התקשי"ר שפורסמו בעקבותיו.

9. בחלק זה של הכרעת דין זו, בחרנו לילך תחילה בהצגת המסגרת הנורמטיבית שתוחמת את מסכת ההתנהגות הכוללת, שבה הואשם הנאשם, בה יוצגו הוראות הדין, התקשי"ר ופיסקה רלוונטית, תוך בחינה על מעמדו של הנאשם כמורה מחנך ומדריך ובדיקת סוגיית היעדר השוויון בין מורה ותלמיד, והאפשרות של ניצול המעמד לצורך השגת תכליות מיניות.

10. המסגרת הנורמטיבית :

א. למהותן של עבירות המשמעת:

(1) הנאשם הואשם על ידי התביעה בשתי עבירות משמעת לפי סעיף 17 לחוק :

“(2) לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה על פי נוהג,
חוק או תקנה, או הוראה כללית או מיוחדת שניתנו
לו בהן, או התרשל בקיום המוטל עליו כאמור.

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד
המדינה, או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו
או בשמו הטוב של שירות המדינה.”

(2) כן הואשם בעבירת משמעת לפי סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק
על עובדי הוראה, אשר יצר עבירה נוספת על אלה המנויות בסעיף 17 לחוק
“(1) התנהג התנהגות שאינה הולמת עובד הוראה בישראל.”

בית הדין מבקש להעיר, כי דרך זו של הגדרת יסודות העבירה יש בה מן
הייחודיות של דיני המשמעת, לעומת דיני העונשין, המגדירים בפירוט את
רכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג הדין המשמעת. לנוכח הקושי לאתר ולציין
בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורת ההתנהגות של עובדי הציבור, שיש
בהם משום עבירה. לכן, בחר המחוקק לילך בדרך בה ניסח את הסעיף,
המגדיר את עבירות המשמעת בצורה רחבה, ובית הדין קובע, למעשה בדיעבד,
אם יש בהתנהגות מסויימת כפי שהוכחה בפניו, משום עבירת משמעת
כהגדרתה בחוק.

ב. בחינת יסודות העבירה:

(1) נבחן להלן את יסודות העבירה האמורות, זו הראשונה דנה בהתנהגות
שעיקרה הפרתו של החוק למניעת הטרדה והוראות התקשי"ר שפורסמו
בעקבותיו. התביעה ייחסה לנאשם את הפרתם של האיסורים, שנקבעו
בסעיפים 3 - 4 לחוק ההטרדה :

<p>3. (א) הטרדה היא כל אחד ממעשים אלה : (1) סחיטה באיומים, כמשמעותה בסעיף 428 לחוק העונשין, כאשר המעשה שהאדם נדרש לעשותו הוא בעל אופי ;</p>	<p>”הטרדה מינית והתנכלות</p>
---	--------------------------------------

(2) מעשים מגונים כמשמעותם בסעיפים 348 ו-349 - לחוק העונשין;

(3) הצעות חוזרות בעלות אופי מיני, המופנות לאדם אשר הראה למטריד כי אינו מעוניין בהצעות האמורות;

(4) התייחסויות חוזרות המופנות לאדם, המתמקדות במיניותו, כאשר אותו אדם הראה למטריד כי אינו מעוניין בהתייחסויות האמורות;

(5) התייחסות מבזה או משפילה המופנית לאדם ביחס למינו או למיניותו, לרבות נטייתו המינית;

(6) הצעות או התייחסויות כאמור בפסקאות (3) עד (4), המופנות למי מהמנויים בפסקאות המשנה (א) עד (ג), בנסיבות המפורטות בפסקאות משנה אלה, גם אם המוטריד לא הראה למטריד כי אינו מעוניין בהצעות או בהתייחסויות האמורות:

(א) לקטין או לחסר ישע - תוך ניצול מרות, תלות, חינוך או טיפול;

(ב) למטופל, במסגרת טיפול נפשי או רפואי - תוך ניצול תלות של המטופל כמטפל;

(ג) לעובד במסגרת יחסי עבודה, ולאדם בשירות במסגרת שירות - תוך ניצול מרות ביחסי עבודה או בשירות.

(ב) התנכלות היא פגיעה מכל סוג שהוא שמקורה בהטרדה מינית, או בתלונה או בתביעה, שהוגשו על הטרדה מינית.

4. לא יטריד אדם מינית את זולתו ולא יתנכל לו".

איסור
הטרדה
מינית
והתנכלות

(א) ולעניין סעיף 3(א) (5) - המונח "התייחסות" זכה להגדרה בסעיף 2 לחוק ההטרדה - "התייחסות" - בכתב או בעל פה.

(ב) ואשר לתכונותיו של "מעשה מגונה" כהגדרתו בחוק העונשין, מצויים בו היסודות של: מעשה לשם גירוי, סיפוק, או ביזוי מיניים.

ג) התביעה ייחסה לנאשם, גם את דבר הפרתן של הפסקאות הרלבנטיות לתקשי"ר, שפורסמו לאחר כניסתו לתוקף של בחוק למניעת הטרדה, מצויים בהן פירוט והמחשה את הוראות החוק, לרבות יסודות של ניצול יחסי מרות ותלות במסגרת העבודה:

43.421"

א. הטרדה מינית יכולה להיעשות הן על ידי גבר והן על ידי אשה.

ב. על פי החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח 1998-, להלן: "החוק" הטרדה מינית היא אחת מחמש צורות התנהגות אסורות, ואלה הן:

1) סחיטת אדם לביצוע מעשה בעל אופי מיני; לדוגמא: ממונה המאיים לפטר עובדת אם היא תסרב לקיים איתו יחסי מין, או קשר אינטימי;

2) מעשה מגונה; לדוגמא: עובד או ממונה הנוגע בעובדת לשם גירוי מיני או החושף את עצמו בפניה, בלא הסכמתה;

3) הצעות חוזרות בעלות אופי מיני אף שהאדם שאליו מופנות ההצעות הראה שאינו מעוניין בהן.

ואולם אין צורך להראות אי הסכמה במקרים האלה:

(א) ניצול של יחסי מרות בעבודה; לדוגמא: ממונה המנצל יחסי מרות כלפי מזכירתו.

(ב) ניצול של יחסי מרות, תלות, חינוך או טיפול בקטין, בחסר ישע, או במטופל; לדוגמא: עובד במעון או בבית חולים המנצל יחסי תלות של מטופל, או יחסי מרות או חינוך כלפי חניך.

4) התייחסויות חוזרות למניותו של אדם, אף שהאדם שאליו מופנות התייחסויות הראה שאינו מעוניין בהן. לדוגמא: התייחסויות חוזרות לפן המיני במראהו או בלבושו של אדם או לאברי גופו, למרות הבהרותיו שהדבר מפריע לו. ואולם אין צורך להראות אי הסכמה במקרים שסוייגו בסעיף ב. לעיל.

5) התייחסות מבזה או משפילה למינו או לנטייתו המינית של שאדם, בין אם הוא הראה שהדבר מפריע לו ובין אם לאו.

ג. אי הסכמה:

1) ככלל אדם צריך להראות שהוא אינו מסכים למעשה של הטרדה מינית; חובה זו אינה חלה לגבי אלה:

א) סחיטה (סעיף ב' - 1 לעיל).

(ב) התייחסות מבזה או משפילה (סעיף ב' 5) לעיל).

(ג) ניצול יחסי מרות, תלות, חינוך או טיפול - של קטין, חסר ישע (לגבי מעשים בסעיפים ב' 3) לעיל).

(2) אי הסכמה מראים בין במילים ובין בהתנהגות שאינן משתמעות לשתי פנים.

(ד) הנאשם הואשם גם בעבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק, יחד עם סעיף 4 (1) שעיקרה הובאו לעיל. לגבי יסודותיהם הדינמיים של עבירה זו נפסק: "התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים או בארגון מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון ... עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין לה שום יחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי ההתנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או ארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תהפך התנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון". (ראה ער"מ 1315/95 ליאון פינקלשטיין נגד התובע בבית הדין המקומי למשמעת, פ"ד מט(5), 573, 578).

ובמקום אחר, אומר השופט זמיר [עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני, נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין, (טרם פורסם)]: " ... התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח מיוחדת לעבוד המדינה, או התנהגות לתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

ה) אמות המידה שנדרשות מהתנהגותו של מורה בישראל הם אחד מכלי העזר שבאמצעותם יכול בית הדין ליצוק תוכן קונקרטי באותה "ריקמה פתוחה", כאמור לגבי יסודותיה של העבירה הנ"ל:

בעש"מ 6713/96 "מדינת ישראל נ' זוהר בן אשר, פ"ד נב(1) 650, 678, נפסק כי: -

התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרד התנהגות גבוה, במיוחד כלפי תלמידים. מורה מוצב בדרך כלל בעמדה של מורה כלפי התלמידים: ניתנת בידו סמכות לקבוע אם, ובאיזו מידה, יצליח התלמיד בלימודים. מעבר לכך: המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים; היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור, המפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. אכן, על עובד ציבור הוא נאמן הציבור. ראו בג"ץ 7074/93 סויסא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מח(2) 749, 774. ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

(ראה גם עש"מ 356/96) וכן את תפקידו של מורה כתורם להצבת הגבולות הדרושים בעש"מ 43/01 ח'אלד דרוויש נגד נציבות שירות המדינה (פורסם בפ"ד נה(3) עמ' 817) ולגבי מהות התפקיד: -

"אין מדובר בעובד מדינה מן השורה, אלא באדם הנושא תפקיד חינוכי בהיותו מורה בבית ספר. לתפקיד המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמא לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

(עש"מ 2699/01 ג'מיל חלף נ' מדינת ישראל – נציבות שירות המדינה, דינים עליון כרך נט בעמ' 286).

ג. היסוד הנפשי הדרוש - בעבירות משמעת:

1) לעניין היסוד הנפשי הדרוש לשם הוכחת עבירת משמעת, נפנה לעש"מ

5550/98 בעניין יעקב-גלאור, בו הציג השופט זמיר את גישתו לסוגיה:

"השוני בתכלית בין הדין המשמעותי לבין הדין הפלילי יצר שוני בסדרי הדין ובדיני הראיות, והוא אף מונע את תחולת העיקרון בדבר סיכון כפול על הדין המשמעותי. הדעת נותנת כי שוני זה יבוא לידי ביטוי גם בשוני לגבי היסוד הנפשי של העבירה. האם אין זה סביר וראוי לדבר בהקשר של עבירת

משמעת, על מחשבה משמעתית להבדיל ממחשבה פלילית? לדעתי, יש מקום להבדיל, לגבי היסוד הנפשי, בין עבירה פלילית רגילה לבין עבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת את עובד המדינה, ואולי אף עבירות משמעת נוספות.

נראה לי כי לצורך קיום היסוד הנפשי בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך, שעובד מדינה סביר (או לשון אחרת, אדם מן הישוב), יכול היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה.
(פורסם בפ"ד נג(1) בעמ' 326, 333).

אומנם, פסק הדין הנ"ל דן ביסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בעבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק - התנהגות שאינה הולמת, ונקבע כי רשלנות מספקת. בדרך זו, אם כי בהרחבת מה, הלך בית המשפט העליון בעש"מ 6843/01 בעניין יפתח בן דוד. בדומה לכך, נפסק גם לגבי סעיף 8 (ב) לחוק הרשויות המקומיות (משמעת) ובהמשך לפסקה הנ"ל נקבע כי: -

"נראה לי כי לצורך קיום היסוד הנפשי בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך שעובד מדינה סביר (או, לשון אחרת, אדם מן הישוב) יכל היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה."
(ראה לעניין זה את ער"מ 6494/00, בעניין דוד חזי, פורסם בפ"ד נ(5) בעמ' 101).

בית הדין סבור, כי התביעה תצא ידי חובתה, אם תוכח מודעותו של הנאשם לטיב המעשה.

ד. רמת ההוכחה הנדרשת:

(1) בית הדין מוצא לנכון להתייחס לשאלת רמת ההוכחה הנדרשת בדין המשמעת לגבי התנהגות שהקשרה, הטרדה מינית.

בסוגיה זו קבע סעיף 11 לחוק, כי בכפוף לאמור בסעיף 7 לחוק, יהיו לבית הדין כל הסמכויות הנתונות לוועדת חקירה, לפי סעיפים 8 עד 11 ו-27 (ב) לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968.

סעיף 8 לחוק ועדות חקירה קובע:

"א. ועדת חקירה אינה כפופה לנהוג לפי סדרי הדין של בית משפט והיא רשאית לקבל כל ראיה שהיא, בכל דרך הנראית לה מועילה, ולקבוע סדרי חקירתם של עדים, והכל כשאין בחוק זה או בתקנות על פי הוראה אחרת.

ב. ועדת חקירה אינה כפופה לדיני הראיות שאין בחוק זה או בתקנות על פי הוראה אחרת."

עם זאת, חלה החובה על בית הדין, כמו על כלל יחידות המינהל, לפעול לפי כללי הצדק הטבעי. עיקרון זה נקבע על ידי בית המשפט העליון, מפי השופט ברנזון כבר מקדמת דנא:

"זכותו היסודית והבלתי מעורערת של כל עובד המדינה היא, שבמלא בית הדין המשמעותי את תפקידו, לא ייפגע במאומה בעקרונות הצדק, כפי שאלה הוגדרו ונקבעו בדין, ובתי המשפט יקפידו עם בית הדין הקפדה רבה, שישמור על זכויות יסוד אלה של העובדים העומדים לפניו לדין משמעותי. אבל מעבר לגבולותיהם, המוגדרים היטב כאמור, של עקרונות הצדק הטבעי, לא יתערבו, בתי המשפט בשיקול דעתו ובסדרי דיונו של בית הדין המשמעותי, כל עוד הוא ממלא תפקידו ואינו חורג ממסגרת סמכויותיו כדין."
(עש"מ 1/66 פסקל נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ(3), 71).

ואכן, לעניין מידת ההוכחה הראייתית, הנדרשת על ידי בית הדין למשמעות, קבע כב' השופט לוין בעש"מ 9/88, אזוט נגד מדינת ישראל, פ"ד מ"ג(1), 867: **"חובה להקפיד על קיומו של איזון נאות בין הצורך בניהול הליכים מהירים ויעילים מחד גיסא לבין שמירת כללים בסיסיים המבטיחים זכויותיו של העומד לדין, מאידך גיסא..."**

בית המשפט העליון קבע כי, בשל איזון זה, אין לקבוע מסמרות לעניין מידת ההוכחה הראייתית, ולפיכך מידת ההוכחה הנדרשת עשויה להשתנות לפי רצינות העניין השנוי במחלוקת. באותו הקשר, קבע בית המשפט בפסק דין מאוחר יותר - עש"מ 3725/91, בכרך נגד מדינת ישראל (פ"ד מה(5), 401), שאין ליצור רמת הוכחה מיוחדת לדין המשמעותי וכי רמת ההוכחה בדין המשמעותי דומה לזו שבדין הפלילי:

"לדידי, די בשתי רמות ההוכחה הקיימות אצלנו והן, שכנוע מעבר לספק סביר מחד גיסא, ומאזן הסתברויות מאידך גיסא. דיני נפשות נחשבים לחמורים יותר בתוצאותיהם, ונדרשת מידה גבוהה יותר של הוכחה, מאשר

מאזן הסתברויות בלבד. הדין המשמעתי מצטרף מבחינה זו להליך הפלילי כי זו משמעותו לאשורה."

כב' השופט קדמי, בספרו "על הראיות" (חלק שלישי, מהדורה משולבת ומעדכנת, התשכ"ט 1999-, בעמ' 1340 ובעמ' 1467), דן בנושא זה: **"להרשעה בבית הדין למשמעת דרושה רמת ודאות שאינה מגעת אמנם לזו הנדרשת בפלילים, אך העולה על זו הנדרשת בהליך האזרחי".**

(2) עמדת בית הדין, שעל אף העובדה, שאינו כפוף לדיני הראיות, אך בשים לב, שמדובר באישומים הנסבים על הטרדה מינית, עלינו לנקוט במשנה זהירות בבואנו לקבוע את אשמתו של הנאשם. בעבירות מהסוג שבהן הואשם, בית הדין סבור כי ראוייה הגישה שהובאה בפרשת בכרך, על פני הגישות האחרות, אף שהנושא של רמת ההוכחה הנדרשת בהליכים המשמעתיים טרם הוכרע סופית. (ראה גישתו בנדון, של השופט זמיר בעש"מ 5550/98, בפרשת גל-אור).

ה. למהותה של הטרדה מינית:

התובענה שבפנינו מעלה סוגיות משפטיות לעניין מהותה וביטוייה של הטרדה מינית.

1) הטרדה מינית מהי?

(א) בטרם כניסנו לתוקף של החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998, הגדיר בית המשפט העליון בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד זוהר בן אשר (דינים עליון, כרך נג, 854, 17) מהי הטרדה מינית - באלו המילים: **"הטרדה מינית היא, קודם כל, התנהגות. היא מחייבת מעשה של הטרדה. אך, גם מילים הן בגדר מעשה. חיים ומוות ביד הלשון. התנהגות אינה מהווה הטרדה מינית אלא אם היא, כשמה, בעלת אופי מיני. מכאן, שהתנהגות לא תיחשב הטרדה מינית, גם אם היא מטרידה, אם אין לה אופי מיני או אם אין היא באה לידי ביטוי בדברים הקשורים למין. התנהגות שהיא הטרדה מכוונת, נועדה במקרה הרגיל, להשיג טובת הנאה מינית: יחסי מין, או אפילו סיפוק מיני מעצם מעשה ההטרדה, כגון, סיפוק מחיבוק או חיכוך. אך לא תמיד כך. אפשר, גם במקרים מיוחדים, שהכוונה תהיה רק להקניט את הצד השני, לנקום בו או להציק לו, באמצעות ביטויים גסים או הערות אחרות בעלות אופי**

מיני, למשל כדי שימאס במקום העבודה ויפרוש ממנו. תהיה הכוונה אשר תהיה, העיקר הוא לא הכוונה אלא התנהגות: די בכך שבעיני האדם הסביר ההתנהגות הגיעה כדי הטרדה מינית".

בעש"מ 1928/00, בפרשת ברוכין, מצאנו כי:

"הטרדה מינית, כעבירת משמעת כוללת צורות שונות ומשונות של התנהגות פסולה שיש בה אופי מיני. יש בהן בקצה אחד, צורות קלות מבחינת הפסול המוסרי והפגיעה בקורבן, ויש בהן, בקצה השני, צורות חמורות מבחינה זאת. ראו הגדרה של הטרדה מינית בסעיף 3 של החוק למניעת הטרדה מינית." (פורסם בפ"ד נ(3), בעמ' 694).

(ב) מטרת החוק למניעת הטרדה מינית הוגדרה בסעיף 1 שבו:

"לאסור הטרדה מינית כדי להגן על כבודו של אדם, על חירותו ועל פרטיותו, וכדי לקדם שיוויון בין המינים."

בדברי ההסבר להצעת החוק נקבע, כי הטרדה מינית היא תופעה נפוצה הפוגעת בכלל האוכלוסייה, ובנשים בפרט. הטרדה מינית, נקבע שם בין השאר, משפילה את קורבנה, מבזה אותו, פולשת לפרטיותו, היא פוגעת בזכותו להגדרה עצמית, באוטונומיה שלו, בשליטתו בגופו ובמיניותו, ומפלה אותו לרעה לעומת אנשים אחרים.

דברי ההסבר מנחים את הערכאות השיפוטיות לכך, שכל הערכים המצויינים בסעיף "יהיו נר לרגליו של בית המשפט בבואו לפרש את הוראות החוק המוצע".

(ג) פסק הדין בעניין זוהר בן אשר קובע מבחן אובייקטיבי, המתבסס על האדם הסביר. אומנם, בהטרדה מינית יש היבט סובייקטיבי אך המבחן הנוהג הוא המבחן האובייקטיבי, וכך מגדירו השופט זמיר:

"הוא משתנה מאדם לאדם. מעשה שנראה הטרדה מינית לאדם אחד, לא בהכרח ייראה הטרדה מינית לאדם אחר. המטריד והמוטרד נוטים לראות אותו מעשה בעיניים שונות. המטריד יכול להיות אדם רגיש ופגיע במידה יוצאת דופן. ברור שאי-אפשר להכריע במחלוקת אם מעשה מסויים הגיע כדי הטרדה מינית על בסיס ראייה סובייקטיבית מצד זה או מצד זה. העובדה שהמטריד לא התכוון להטריד, שהוא סבר כי אין בהתנהגותו משום הטרדה, ואפילו שהאמין כי התנהגותו מתקבלת

בהסכמה על ידי הצד השני, אין בה כדי להכריע. גם העובדה שהצד השני רואה עצמו מוטרד, אין בה כדי להכריע. המבחן המכריע הוא המבחן האובייקטיבי.

המבחן האובייקטיבי מתבסס, כרגיל, על האדם הסביר. האדם הסביר מתבקש, כביכול, להשיב על שתי שאלות. ראשית, האם ההתנהגות השנויה במחלוקת הגיעה כדי הטרדה מינית, שיש בה פגיעה ממשית, או שמא היא התנהגות, שגם אם היתה בה פגיעה קלה, אינה חורגת מהתנהגות מקובלת וקבילה? שנית, האם היתה התנגדות, או שמא היתה הסכמה להתנהגות זאת?

שאלה היא, השנויה במחלוקת ערה בארה"ב, מיהו האדם הסביר לעניין זה? האם האדם הסביר עומד במקומו של קורבן ההטרדה (ואז הוא, בדרך כלל, אישה סבירה), או אולי הוא עומד מן הצד (ואז הוא יכול להיות גם גבר רגיל)? ספק בעיני אם יש משמעות מעשית לשאלה זאת. ממילא האדם הסביר אינו אדם מצוי, אלא מושג נורמטיבי, המגלם את הסטנדרט הראוי בעיני בית המשפט. הסטנדרט הראוי אינו מבטא את התפיסה הטיפוסית של גבר רגיל, או את התפיסה הטיפוסית של אישה רגילה, אלא את ההתנהגות הראויה בעיני בית המשפט לאור הערכים והעקרונות המנחים את החברה. (שם עמ' 21).

(ד) ברם, החוק למניעת הטרדה מינית קבע עיקרון מרכזי המחייב, כי הקורבן להטרדה "יראה" למטריד שאינו מעוניין בהצעות או בהתייחסות. עקרון זה חובק בתוכו את התפיסה שהטרדה מינית, בין היתר, היא התנהגות בעלת אופי מיני, שהאדם אליו היא מופנית אינו מעוניין בה. לכן נדרשת הישנות ההתנהגות והצגת היעדר העניין על ידי הקורבן. (ראה מאמרה של ד"ר שרון רבין מרגליות, מי הוטרד מינית בעבודה? שנתון משפט העבודה-ז' עמ' 153, 163), אולם מצוותו של הדין הוא, כי בעת קיומם של יחסי מרות ותלות כמו בין מורה ותלמיד, קורבן העבירה אינו צריך להראות העדר הסכמה למעשה, כמובהר לעיל.

(2) ניצול מרות וסמכות:

מערכת ההתנהגויות שיוחסה לנאשם באישומיה של התובענה, התממשה במסגרת ותוך כדי מילוי תפקידו כמורה ומדריך של"ח, כאשר מעצם טיבו ומהותו של תפקיד המורה ביחסיו עם תלמידיו, נוצר מצב של העדר שיוויון בין מי שממונה על חינוכם והדרכתם מתוקף התפקיד, ובין אלה שאמורים לציית להוראותיו ולמוצא פיו.

נעמוד להלן על אופיים של יחסים כאמור, כביטויים בפסיקתם של בתי המשפט:

"בהטרדה מינית הנעשית מעמדה של מרות או השפעה מעבר לפסול שבעצם ההטרדה, יש בה מימד של ניצול לרעה של התפקיד או המעמד... אכן הטרדה מינית על ידי בעל סמכות במובן הרחב כלפי מי שנתון לסמכותו, הוא סוג חמור במיוחד של הטרדה מינית."
(עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, דינים עליון כרך נג, עמ' 854).

ופסק דין נוסף אשר מבקר מערכת היחסים מסוג זה:

"אין לסבול את התופעה שלמרבה הצער הנפוצה היא כי מעבידים ואנשים בעלי שררה יפעילו סמכותם על הנתונים למרותם כדי להפיק לעצמם טובת הנאה מינית. הכפיפות של הנתונים למרותם של כאלה, מעמידה אותם במצוקה אמיתית ולא אחת ירכיננו ראש ולמורת רוחם ישלימו עם התנהגות כזו, שלא זו בלבד שיש בה פסול וטעם לפגם, אלא שיש בה כדי להשפיל את האדם בו מבוצע המעשה ולפגוע פגיעה קשה בכבודו ובצנעת פרטיותו. יש לטעת בלבם של אלה את התחושה ואת הביטחון שיש דין ויש דיין ויש מי שאמון על הגנת זכויותיהם כאזרחים."
(ע"פ 2695/93 פלוני נ' מדינת ישראל, תקדין עליון 93(2), עמ' 259).

התופעה של ניצול מרות ופער הכוחות לצורך השגת טובת הנאה מיניות בצה"ל, נדונה בפרשת תת אלוף ניר גלילי:

"ניצול יחסי מרות לשם השגת טובת הנאה מיניות היא נורמה פסולה שיש להוקיעה ולשרשה. על חומרתה של התופעה שבה בעלי שררה מנצלים את מעמדם לשם קשירת יחסים מיניים עם הכפופים למרותם (כבר) עמד בית המשפט... המחוקק נתן גם הוא ביטוי לתפיסה הרואה בחומרה ניצל של מעמד, סמכות, השפעה או מרות לשם הפקת טובות הנאה מיניות, על ידי קביעת התנהגות זו כעבירה פלילית (סעיף 346(ב) לחוק העונשין, תשל"ז - 1977: בעילה אסורה בהסכמה תוך ניצול יחסי מרות יחסי מרות ביחסי עבודה או בשירות. לאחרונה קיבלה תפיסה זו משנה תוקף בחוק למניעת הטרדה מינית, תשנ"ח - 1998. שבו נקבעה הטרדה מינית כעבירה מיוחדת כאשר זו מתרחשת בנסיבות של ניצול יחסי מרות, בין היתר במסגרת השירות הצבאי... אין ספק כי ההוראות שבחוקים הללו מבטאות נורמות המהוות חלק מהנורמות הערכיות של החברה שבה אנו חיים."
(בג"צ 1284/99 פלונית נגד ראש המטה הכללי, פ"ד נג(2) 62).

קביעות שיפוטיות אלה מקורן בתפיסה, כי המוטרדים לא נתנו הסכמתם המלאה והחופשית להתנהגות המטרידים, כאשר אין לדרוש ביטוי חיצוני לאי ההסכמה, כאשר המעשה המיני מבוצע כלפי תלמידה, שמצווה לסור למרותו של המורה.

11. סיכומי הצדדים :

בית הדין הורה כי הצדדים יגישו את סיכומיהם בכתב ואכן התכבדו בקבלתם של סיכומים כאמור, בהם הציגו הצדדים את גישתם לראיות שבאו בפניו, את תפיסתם וגישתם לגבי הממצאים והמסקנות, שראוי כי נסיק מהם במסגרת הדין הרבלנטי לאישומיה של התובענה. בית הדין עיין בקפידה בסיכומי הצדדים ויצג להלן את עיקרם ותמציתם לקראת פרק הסיום של הכרעת הדין.

א. סיכומי התביעה :

(1) התובע המלומד סוקר בסיכומיו את העדויות שבאו בפניו לגבי כל אחד מאישומיה של התובענה וסבור, כי ראוי ליתן אמון בגרסתן של התלמידות אשר חרף היחסים הטובים ששררו בינן ובין המורה, הן חשו אי נוחות, מבוכה והפתעה מאמירותיו. הנאשם עצמו אינו טוען כי מדובר בעדויות שקר ואינו פוסל את התרחשותן בהקשר של אורירת הצחוק והיחס של תמיכה וחיבה שגילה כלפי תלמידותיו - הגם שאינו זוכר את ההתרחשויות לגופן, לנוכח ריבוי התלמידים, הטיולים ומועד התרחשות הדברים לפני למעלה משלוש שנים.

(2) התובע המלומד סוקר בסיכומיו את המסגרת הנורמטיבית הקבועה בחוק ובתקשי"ר, את גווניה וצורתיה של ההטרדה המינית כביטוייה בדין, בפסיקתם של בית המשפט העליון ובית הדין (עש"מ 5771/01, בד"מ 18/00 ובד"מ 99/00) ואת המבחן האובייקטיבי שנקבע בפסיקה לבחינת מאפייניה של ההתנהגות, אם יש בה יסוד של הטרדה מינית ובמיוחד שמערכת היחסים מצביעה על כי אופן מימושן של היחסים נעשה מתוך עמדה של מרות של מורה כלפי תלמידותיו, כפי שנפסק בעש"מ 6713/96 בעניין בן אשר.

(3) התביעה סבורה, כי עלה בידה להוכיח את ששת אישומיה של התובענה, באמצעות עדות ויתר הראיות שבאו בפניו, ועל בית הדין ליתן אמון בעדות

שהעידו בפנינו ואשר תמיכה לעדותן ניתן למצוא גם בגרסתו של הנאשם. אשר על כן, בית הדין מתבקש להרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו בכתב התובענה.

ב. סיכומי ההגנה:

(1) הסניגורית המלומדת כדרכו של התובע, הגישה לבית הדין את סיכומיה הסדורים והמפורטים לגבי הראיות שבאו בפנינו והמסקנות, כי ראוי שנסיק מהן ולצורך זה הובאו על ידה ציטוטים רבים מפרוטוקול הדיון, שלגישתה נותנים עוגן למסקנותיה אותן היא ביקשה כי נאמץ.

(2) הסניגורית סבורה, כי תחושת ההטרדה בקרב התלמידות נודלה רק לאחר קיומה של הסדנה בבית הספר בסוגיית ההטרדה המינית בצה"ל, שנערכה במרץ 2001, וכי אפשר כי יועצות בית הספר נטעו בליבן של המתלוננות את הרעיון כי הוטרדו מינית, וכי ראוי להתלונן על כך.

(3) הסניגורית סבורה, כי ראוי שנכריע את דינו של הנאשם על-פי רמת ההוכחה המאפיינת הליכים פליליים מעל לכל ספק סביר, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בעש"מ 3725/91 בעניין בכרך (שהובא על ידינו במסגרת הנורמטיבית).

(4) ולעניין אישומיה של התובענה:

א) לאישום הראשון:

הסניגורית מצאה סתירות בניסוחו של כתב התובענה ובין עדותה של המתלוננת, לפיה חולצת הצבים נלבשה על ידי תלמידה אחרת בשם מיטל שלא הובאה לדיון, בשל כך פוחת משקלן של ראיות התביעה באישום זה.

ב) לאישום השני:

הסניגורית סבורה, כי הימנעות מהעדתה של נ.ט משמיטה את הבסיס הראייתי מאישום זה, כאשר עדת התביעה ע.כ היא עדה משנית ששמעה על דבר האירוע מ-נ.ט, ואולם לא קלטה אותו בחושיה. עדות שמיעה זו שעליה מבססת התביעה את ראיותיה, אין די בה כדי להרשיע את הנאשם.

ג) לאישום השלישי:

הסניגורית סבורה, כי אין להסיק מעדותה של ש.ק. כל ממצא וודאי לגבי ההצעה לישון עמה שהופנתה אליה על ידי הנאשם, בגין הסתירות שמצאה בין עדותה בפנינו לבין זו שנמסרה בחקירה. כמו כן, הימנעותה של התביעה מלהביא לעדות מסייעת את בת דודתה, משמיטה מיכולתה של התביעה לשכנע, כי אכן הצעה כזאת הופנתה כלפיה, כאשר אין למצוא תימוכין ראייתיים, בכך שהנאשם אינו זוכר את האירוע.

ד) לאישום הרביעי:

הסניגורית סבורה, כי נמצאו סתירות במהלך עדותה של ע.כ. לגבי תוכנה המדויק של האמירה "איזה תחת" ונסיבות ומקום התרחשותה. בשל כך, אין אפשרות לקבוע כי הנאשם אכן אמר את הביטוי ואשר אין דרכו להתבטא בצורה זו.

ה) לאישום החמישי:

הסניגורית סבורה, כי המתלוננת כלל לא ראתה כעולה מעדותה, לאיזה מקום הופנו מבטיו של הנאשם ולא יכלה לומר אם מדובר, במה שכונה "מבט מפשיט", לעבר איזורים אינטימיים בגופה. כמו כן סבורה הסניגורית, כי עדותה של המתלוננת "לא היה מגע פיזי ביני ובין אלון" יכולה להצביע, כי נגיעות בשערה ובכתפה לא התרחשו ואם היו נגיעות מהסוג הנטען, אלה היו טפיחות עידוד ותמיכה ללא כוונה או אופי מיני, ואין לראות בהתנהגות מסוג זה כהתנהגות שאינה הולמת לעניינו של סעיף 17 (3) לחוק, או הטרדה מינית, כמשמעה בחוק למניעת הטרדה מינית ובפסיקה 43.4 לתקשי"ר. אשר לעניין ליקוק שפתיו, בית הדין למד מעדותו בפניו, כי לנאשם פגם מולד של שסע בשפתיים, אשר בעטיו הוא גם מלקק את שפתיו, ללא כל הקשר מיני.

ו) לאישום השישי:

הסניגורית סבורה, כי ניסוח כתב התובענה לפיו טענות על לחץ החזייה הושמעו מפיה של תלמידה בשם מיטל, סותרת את אשר שמע בית הדין בעדותה, כי מדובר היה בחזייתה של ח.א המתלוננת. מעבר לכך, בעלות השיחה אשר ראו את נוכחותו של הנאשם לידן, עדיין המשיכו לדבר ביניהן באופן חופשי ולא ראו בהתערבותו "דבר מזעזע" במהלך אותה שיחה. העובדה שמיטל לא הובאה לעדות על ידי התביעה, על-פי דיני

הראיות כפי שהובאו בסיכומים מספרו של השופט קדמי, פועלת לרעת התביעה.

(5) הסניגורית המלומדת סבורה, כי לנוכח עוצמת עיסוקו של הנאשם כמורה למתמטיקה ולשל"ח, התלמידים הרבים שלימד בשני עיסוקיו ובהתחשב במועדים שבהם מיוחסות לו העבירות, אין לראות במהלך חקירתו וכן בעדותו בפנינו שבהם נקט באמירות כי אינו זוכר את האירועים - הגם שאינו יכול לשלול לחלוטין את התרחשותם, כראייה מסייעת בידי התביעה, שאמורה לפעול נגדו.

(6) ובהמשך הסיכומים הובא בפנינו פרק על עדות כבושה, לנוכח פרק הזמן שחלף מאז האירועים ועד למסירת העדות על ידי המתלוננת, וראוי שבית הדין יתן משקל מועט ביותר אם בכלל לעדויות כבושות אלה. כמו כן סבורה ההגנה, כי באישום הראשון, השני, השלישי והשישי, לא נתקיים היסוד של התייחסויות או הצעות חוזרות שהוא יסוד חיוני ונדרש על מנת להרשיע את הנאשם במעשים בניגוד לחוק למניעת הטרדה, ובניגוד לפיסקה שפורסמה בעקבותיו בתקשי"ר. כמו כן סבורה הסניגורית, על-פי המבחן המשפטי שנקבע בעש"מ 5771/01, כי הנאשם בהתנהגותו, גם אם נקבע כי היא הוכחה על ידי התביעה, לא יצר אווירה עוינת ומערכת יחסיו עם התלמידות היתה מערכת של יחסי קירבה, חיבה וחברות. מהעדויות עולה שהתלמידות לא חשו שהן מוטרדות כלל מאמירותיו, או מעשיו. אם נקבע כי אלה נעשו - מעשים שלדעת הסניגוריה היו נעדרי אופי מיני, או כוונה מינית, או רצון ליצור קשר מיני לסיפוק, או לשם ביזוי מיני, שהן היסודות הדרושים לפי החוק האמור.

(7) בנעילת הסיכומים המפורטים שקיבלנו, עותרת ההגנה לזיכויו של הנאשם מכל אשמה, מאחר והתביעה כשלה להרים את נטל ההוכחה המוטל עליה מעל לכל ספק סביר. גם אם נמצא כי היה מסד עובדתי לאישומי התובענה, ההגנה סבורה, כי אין בהם כדי להוות עבירות משמעת שבהן הואשם ועל כן מן הדין לזכותו.

12. הערכת העדויות, ממצאים ומסקנות :

בפרקיה של הכרעת הדין נפרסו הראיות והטיעונים שבאו בפנינו ולכך חברו הצגתו של הדין הרלבנטי, אשר חל בסוגיות נשוא דיונונו על מישוריו השונים וסיכומי הצדדים

בכתב, בהן נשמעה גישתם לראיות ולדין שראוי שנסיק מהם - כל צד לפי מהות שלוחות ותפיסת עולמו, ואולם מלאכת השפיטה מסורה בידינו ומגיעה עתה לפרק סיומה.

13. בית הדין בחן בקפידה את מכלול הראיות שבאו בפניו, את המסגרת הנורמטיבית, לרבות רמת ההוכחה הנדרשת בעבירות שיוחסו לנאשם ועל בסיסם של כל אלה, הגענו לממצאים ולמסקנות לגבי כל אחד מאישומיה של התובענה. אולם בטרם נעשה כן, לפני סיומה של מלאכת השפיטה, נקדים לכך מבוא, שיהיה בר השלכה למכלול אישומיה של התובענה שבפנינו.

14. מבוא :

א. הראיות שבאו בפנינו מאפשרות לקבוע, שהנאשם היה מורה חביב על תלמידיו, מוערך על ידם ומורה שלא שמר על ריחוק בינו ובין תלמידיו, תרמו לכך אישיותו, גישתו לתפקידו של מורה ואפשר גם כי הכובע הכפול שלבש מחד כמורה למקצוע מתמטיקה ומאידך כמורה לשל"ח - מסגרת שבה שררה אווירה יותר חופשית מעצם טיבה של המסגרת מאשר בשיעורים, ולעיתים נוצר טישטוש ונפילת מחיצות בין מורה לתלמידו, כאשר גם לדרך התנהלותו של הנאשם היה חלק נכבד בכך.

ב. בחינת הראיות שבאו בפנינו, בלי קשר לאישומיה הקונקרטיים של התובענה שעוד נגיע אליהם, מאפשרת לקבוע כי הנאשם יצר בכיתתו "ובשדות הירוקים" שבהם התממשו פעולות השל"ח, "אווירה חופשית של צחוקים" שלגביהם שמענו ביטויים כיצד ראו התלמידים בו את דמותו של המורה - "מורה סבבה", ואולם מאווירה זו לא נעלמו גם אמירות בעלות הקשר מיני, על-פי רגישות אוזנו והבנתו של השומע (ראה ת1/ ועדויות התביעה). השאלה שאליה נדרש עת תבוא שעתן של קביעותינו הנורמטיבית, תהא כמובן לנוכח אישומיה של התובענה, אם לא נחצו הקווים על ידו לעברה של התנהגות, שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה ועובד הוראה, במיוחד לנוכח סטנדרט ההתנהגות שנדרש ממורה, כמבואר בפרק המסגרת הנורמטיבית.

ג. לנוכח המאפיינים של עבירות המשמעת ואופן הגדרתן כפי שהובהר על ידנו במסגרת הנורמטיבית, הקביעות והמסקנות המשפטיות יסובו סביב שני מעגלים. המעגל הראשון יבחן, האם הפר הנאשם את החוק למניעת הטרדה והפיסקה הרלבנטית לתקשי"ר שפורסמה בעקבותיו, וזאת לעניין העבירה של סעיף 17 (2) לחוק. בחינה זו תעשה על-פי היסודות המשפטיים שרלבנטיים לחוק למניעת הטרדה, על-פי יסודות העבירה והפיסקה שהובאה בקשר לכך. המעגל השני יסוב סביב השאלה, האם הממצאים כפי שנקבע לגבי התנהגותו והתנהלותו ביחס לאישומיה של התובענה, יש בהם כדי להוות עבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק וסעיף 4 (1) להודעה וזאת בנפרד מהעבירה לפי סעיף 17 (2) לחוק.

ד. הסניגורית טענה בפנינו, כי יש להתייחס אל העדויות שבאו בפנינו "כעדויות כבושות", לנוכח פרק הזמן הארוך בו הנערות שמרו בליבן את דבר הטרדתן הנטענת, עד אשר נחשפו לסוגיית ההטרדות המיניות במסגרת סדנה שנערכה בבית הספר לקראת הגיוס. אזי עלה בתובנתן ובהבנתן, כי מה שנשמע בסדנה משתלב עם התנהגותו של הנאשם כלפי העדות, ואזי קצרה היתה הדרך להעברת המסר ליועצות ומשם נתגלגלו הדברים עד שבאו לפתחו של בית דין זה. הסוגייה המשפטית של כבישת עדות באה לידי ביטוי בעש"מ 2168/01 בעניין אליעזר חמני בו נקבע, כי:

"הלכה היא כי כבישת תלונה, כשלעצמה, אין בה כדי לשלול מהמתלוננת את מהימנותה אם קיים הסבר מתקבל על הדעת מדוע נכבשה העדות (ראה ע"פ 5612/92 בארי ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מח (1), 302, 367 - 364). התופעה של כבישת התלונה בעבירות מין, ובכלל זה מעשי הטרדה מינית, במסגרת העבודה, אינה נדירה ולעניין זה הסברים אפשריים מסוגים שונים. לא פעם העובדת המוטרדת חשה בושה, עלבון, וקלון, או רתיעה מפני החשיפה ומפני מחירה החברתי והאישי של חשיפה כזו. חששן של קורבנות הטרדה מינית להתלונן מתעצם, מטבע הדברים, כאשר המטריד הוא איש בעל סמכות הממונה עליהן במסגרת עבודתן פורסם בפ"ד נה (5) 919."

ובפסק דין קודם קראנו כי:-

"לכבישת עדות במהלך תקופה ארוכה עשויה להתלוות משמעות ראייתית המפחיתה את משקלה, שכן אך טבעי הדבר כי לרוב, מי שכובש את עדותו, חשוד על דבר אמיתותה. כל זאת נכון, באין הסבר סביר ומשכנע לטעם סיבת שתיקתו עת ארוכה ומדוע החליט לחושפה דוקא בעיתוי מסויים, קיומו של הסבר סביר ומשכנע לטעם שבכבישת העדות, ולגורם שהביא לנתינתה בזמן

נתון מאפשר ליתן לעדות את משקלה הראייתי המלא, ככל עדות אחרת (קדמי, על הראיות, כרך ראשון 1999 עמ' 373, 375). כבישת עדות של קרבנות מעשי מין הינה תופעה מוכרת ושכיחה. רגשות פחד, בושה ומבוכה בולמים לא אחת את קרבן העבירה מלהתלונן על אשר ארע לו בסמוך לאחר מעשה. התנהגות כזו הינה אופיינית לסוג זה של קרבנות עבירה ולפיכך קבעה הפסיקה לאורך הדרך כי במקרים רבים אין בתלונה מאוחרת או בהתנהגות פאסיבית של קרבן עבירה מין כשלעצמם, כדי לפגום במהימנות העדות.¹ (פורסם בפ"ד נה (4) בעמ' 249), ראה פסקה 11 לפסק דין ופסקי הדין שאוזכרו בה.

ה. בית הדין אינו סבור, כי לכבישת העדות כאמור, משמעות כנטען על ידי ההגנה כבעלת השלכה על מידת האמון הזעומה שעלינו לתת למתלוננות. בית הדין סבור, כי לכבישת העדות קיים הסבר סביר הנוגע לגילן הצעיר של נערות מתבגרות שמטבע הדברים המודעות לסוגיית ההטרדה המינית על צורותיה וגווניה לא היתה מצויה בתודעתן והבנתן המלאה, עת היו בגיל 16 ו-17. תובנה ומודעות עובדה זו נשתכללה עם חלוף הזמן והשנים, כאשר בעקבותיה של הסדנה נפל אצלם "האסימון", שמא הוטרדו מינית.

ו. לאותה הערכה מאוחרת של תובנת ההטרדה המינית, מצוי ביטוי גם בעש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי, בו נקבע כי:

"הנערות אף לא הגדירו את המעשים כהטרדה מינית, אלא לאחר זמן. מדברי העדות עצמן עולה, כי לא היו מודעות בעת קרות המעשים לכך שהוטרדו מינית ורק כעבור זמן החלו להתייחס למעשים בהתאם להגדרתם ובהיבט ההולם. העובדה שהנערות הגדירו את המעשים כהטרדה מינית רק כעבור זמן, איננה מעידה על כך שלא הוטרדו וכי המעשים שנעשו אינם בגדר הטרדה מינית"

(ראה פסקה 11 לפסק הדין, פורסם בפ"ד נו(1) עמ' 463).

ז. בית הדין בחן בקפידה את העדויות שבאו בפניו, של מי שהיו תלמידות בית ספר ואשר העידו בפניו לאחר כשלוש שנים מאז התרחשות האירועים, הן עשו על בית הדין רושם מהימן כנערות דוברות אמת. עדותן היתה עדות שעלו ממנה סימני אמת מובהקים, גם אם הסניגורית מצביעה על סתירות אילו או אחרות בעדותן, תוך השוואת המילים המדוייקות בין אלה שנאמרו בפניו ובין אלה שנמסרו בעדותם בנציבות. עדיין יש לזכור, כי מדובר בזמן משמעותי שחלף מהאירועים ועד העדות, כאשר העדות העבירו לנו את תחושתן הסובייקטיבית לגבי מה שחשו בעבר כלפי מעשיו של הנאשם - תחושה שכמובן קיבלה עיבוד והערכה עם חלוף

המועד של אותם תיאורים ותחושות - הגם שניתן למצוא בעדות זו או אחרת העדר שלמות אל מול העדויות שבחקירה, כפי שעשתה הסניגורית על-פי חובתה בסיכומים. הגענו לכלל מסקנה, כי עדויות אמת באו בפנינו, במיוחד לאחר שחשנו, כי העדות לא נוטרות איבה או רגשות קשים אחרים כלפי הנאשם ואף חשנו כי לפחות חלקן ניסו לשוות למעשים נופך מתון יותר מהוויתם, לנוכח חיבתן למורה.

ח. בית הדין בחן בקפידה את אמרתו של הנאשם בחקירתו - אמרה מפורטת ורבת היקף, אירועים ועובדות, יחד עם עדותו בפנינו. הגענו לכלל מסקנה, כי אין אנו יכולים לפסול לנוכח חלופ הזמן ממועד האירועים ועד לזימונו לחקירה, כי חלק מן האירועים במיוחד לנוכח אופיים העיקרי, כאמירות והתבטאויות, נשכח על ידו וזכרוננו לא הצליח לדלות מן העבר את אותן ההתרחשויות כלפי תלמידות מסויימות. אולם עיון מדוקדק באמרה וגם בעדותו כעד הגנה שבאה בפנינו, יצרו בליבנו את הרושם, כי מדובר בזכרון שיש בו סימנים של "זכרון סלקטיבי" המתאים עצמו לסיטואציה של השואל ומעמדו.

15. לאחר פרק המבוא נכנס למפתן של האישומים השונים וזאת לאחר שתמה מלאכתנו בעניין הערכת העדויות, ונסיק את המסקנות השיפוטיות לגבי העבירות המיוחסות. כל זאת לאור המבחנים שנקבעו בפסיקה לעניין היסוד הנפשי ורמת ההוכחה הנדרשת להוכחת העבירות מסוג זה.

א. לאישום הראשון:

לגבי אישום זה בית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי חרף השוני בין ניסוח כתב התובענה ובין עדותה של ד.ב, התבטאותו של הנאשם היתה בעלת אופי מיני. היא מומשה בדרך של התייחסות לנושאי מין מובהקים של תנוחות מיניות ואף היתה בה פנייה ישירה אל המתלוננת, שגם היא נשאה בתוכנה ובמסר שהובהר באמצעותה אופי מיני. הואיל והמבחן המשפטי מבחינת ההתנהגות הינו כמובהר בפרק הנורמטיבי, מבחן אובייקטיבי ולנוכח עוצמת ההתייחסות לנושאי מין, ובהתייחס למעמדו של הנאשם כמורה שעה שהדברים נאמרים אל נערה שהיתה קטינה במועד הרלבנטי. מכל אלה בית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי קיים יסוד בדיון המאפשר להרשיע את הנאשם בעבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק, יחד עם סעיף 4 (1) להודעה. הואיל והתייחסות זו אשר נשאה כקביעתנו אופי מיני, לא היתה בגדר התייחסות חוזרת, נשמט היסוד המשפטי, להרשעתו של הנאשם בעבירה לפי סעיף 17 (2) לחוק.

ב. לאישום השני:

לאחר שבית הדין בחן את מכלול הראיות שבאו בפניו באישום זה ובמיוחד את רמת ההוכחה הנדרשת בעבירות מסוג זה כקביעתנו, הראיות שהובאו בפנינו, עדותה של ע.כ שהיתה עדות מפיה שמועה, ובנוסף לכך העדר מסוגלות התלמידה ע.פ למסור דבר על האירוע שלא היה זכור לה כלל, יחד עם החלטתנו להימנע להעיד את נ.ד כעדת תביעה, הובילנו למסקנה, כי לא ניתן להרשיע את הנאשם באישום זה מאחר ולא הובאו בפנינו הראיות הדרושות והמשכנעות לשם הרשעת הנאשם באישום זה. אשר על כן, אנו מזכים את הנאשם מן העבירות שיוחסו לו בגין אישום זה.

ג. לאישום השלישי:

בית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי באישום זה ההצעות חרף האווירה ששררה במסגרת של"ח, היו הצעות בעלות אופי מיני. ההצעה לישון עם הנאשם שלא היתה חד-פעמית במסגרת הדרכת של"ח, הופנתה אל תלמידה קטינה בגיל ההתבגרות, אשר כאמור בעדות חשה גם מבוכה ואי נוחות מהצעה זו, שהיתה גם הצעה חוזרת בהדרכות של"ח שונות. המסר שהועבר בהצעה זו היה בעל אופי מיני על-פי המבחן האובייקטיבי, גם אם ההצעה לא היתה מפורטת ביסודות של מקום וזמן וגם אם הולבשה עליה אווירת הצחוק, והעדר הפורמליות ששררו באותה הדרכה. הצעות מהסוג האמור, שמועברות ממורה כלפי תלמידה גם אם השומע הסובייקטיבי הבין או סבר, או הבין שמא מדובר במעין בדיחה, לא ימצא מקומן בנסיבות אלה, לנוכח פער הגילים, המצב המשפחתי ומערכת היחסים בין מורה לתלמיד. בית הדין אינו סבור, כי התביעה כשלה במלאכת הבאת הראיות לאישום זה, בכך שלא הביאה לעדות את בת דודתה של העדה שלה דווח האירוע. משנתנו אמון מלא בגירסה שנשמעה בפנינו, והשתכנענו כי המתלוננת לא סבלה מנדודי שינה שהנאשם ניסה לגמול אותה מהם בדרך כלשהי, אין אנו סבורים כי דרושה איזו שהיא עדות מסייעת מפי השמועה כדי להרשיע את הנאשם. לנוכח קביעותנו אלה, הגענו לכלל מסקנה, כי קיים יסוד בדין להרשיע את הנאשם באישום זה בעבירות לפי סעיף 17 (2) ו-17 (3) לחוק.

ד. לאישום הרביעי:

בית הדין בחן את מכלול הראיות שבאו בפניו באישום זה יחד עם קביעותינו שבפרק המבוא והוא אינו סבור, כי נמצאו סתירות של ממש שבמהלך עדותה של ע.כ לגבי תוכנה המדויק של האמירה - "איזה תחת". גם אם העדה לא זכרה את הנסיבות המסויימות שבהן הופנה הביטוי כלפיה לנוכח חלופ השנים, ולאחר שלא נתנו אמון גם בגירסת הנאשם שהפעם בחר להכחיש בדרך מפורשת את דבר

האמירה, זאת בשונה מהקו הכללי שנקט של זכרון חסר או לא קיים, הגענו לכלל מסקנה, כי לביטוי יש מטען מיני מובהק המתייחס לאיבר גוף אינטימי וקיים בו לגישתנו גם יסוד משפיל בהתייחס לנסיבות של גיל הנערה והביטוי הגס והפוגעני שננקט לגבי אחד מאברי גופה, לעניין סעיף 3 (א) (5) לחוק מניעת הטרדה וסעיף ב (5) לפסיקה 43.421 לתקשי"ר. לנוכח קביעותנו אלה החלטנו, כי קיים יסוד בדין המאפשר להרשיע את הנאשם לפי סעיף 17 (2) ו-17 (3) לחוק.

ה. לאישום החמישי :

בית הדין בחן בכובד ראש את הראיות שבאו בפניו באישום זה, במיוחד את עדותה של המתלוננת י.ס על כל גווניה ודיקדוקיה. בית הדין הגיע לכלל מסקנה כי הראיות אינן מאפשרות לקבוע כי נגיעותיו של הנאשם בידה בכתפה ובשערה של הנערה נשאו אופי מיני. בית הדין סבור כי מדובר היה בנגיעות של תמיכה של קירבה בין מורה לתלמיד שלבשה ביטוי גופני אקראי של מגע גוף קצר שלא לשם סיפוק או ביזוי מיני. כמו כן מהעדות שנפרסה בפנינו, בית הדין אינו יכול לקבוע כי היה איזה שהוא יסוד מיני במבטים שהופנו לגופה או לאבריה של המתלוננת אשר כלל לא ראתה לאיזה איזור של גופה מסתכל הנאשם. ואשר על כן אנו מזכים את הנאשם מאישום זה ומן העבירות שנגזרו ממנו.

ו. לאישום השישי :

באישום זה הנאשם נקלע לתוך מצב שהוא לא תכנן, לא יזם, אלא נכח בו באקראי שעה שתלמידה התלוננה בפני חברתה על לחצה של החזייה, בשל הזמן שחלף האירוע, בית הדין אינו רואה נפקות של ממש בשאלה מפי מי נשמעה התלונה - מפי של ח.א או מפיה של מיטל. אין מחלוקת כי הנאשם הציע למתלוננת לנוכח טרוניתה כי תוריד את חזייתה אם זו לוחצת - אמירה זו לא התייחסה בתוכנה לאיבר גוף אינטימי כמו חזה של המתלוננת, ואף לא הוזכר פריט הלבוש האינטימי החזייה, במפורש אלא ניתנה עצה "תורידי אותה". בית הדין לאחר שבחן בכובד את הראיות ואת הדין הרלבנטי הגיע לכלל מסקנה, כי אמירה זו היתה נטולת אופי מיני ונעשתה במסגרת של אותה אווירה א-פורמלית שבו המדריך נמצא בקירבת התלמידות. בית הדין סבור כי מוטב היה אם הנאשם היה נמנע להיכנס "לשיח בנות" שכזה ועוטף עצמו ב"שתיקה רועמת" ולא שם עצמו יועץ לענייני מידת לחצו של פריט לבוש. ואולם, בסופו של עיון הגענו לכלל מסקנה, כי התנהגותו באישום זה אינה מגעת כדי עבירה. ואשר על כן, החלטנו לזכות את הנאשם מהעבירות שיוחסו לו בסעיף אישום זה.

סוף דבר:

16. לנוכח הממצאים והמסקנות שאליהם הגענו לגבי כל אחד מאישומיה של התובענה, אנו מרשיעים את הנאשם באישומים כלהלן:

א. **האישום הראשון** - לפי סעיף 17 (3) לחוק, יחד עם סעיף 4 (1) להודעה.

ב. **האישום השלישי** - לפי סעיפים 17 (2) ו-17 (3) לחוק, יחד עם סעיף 4 (1) להודעה.

ג. **האישום הרביעי** - לפי סעיפים 17 (2) ו-17 (3) לחוק, יחד עם סעיף 4 (1) להודעה.

17. אנו מזכים את הנאשם מהאישומים: **השני, החמישי והשישי**.

ראיות וטיעונים לאמצעי המשמעת:

18. המועד לשמיעת ראיות וטיעונים לאמצעי המשמעת לגבי המעשים והעבירות שבהם הורשע הנאשם, נקבע בזה ליום ח' בחשוון התשס"ג - 14.10.2002 בשעה 14:00.

הכרעת הדין ניתנה ביום כ"ד באלול התשס"ב (1.9.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר זיידאן ג'מאל חבר	גב' יהודית מילגרום חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

ס.י. H0250299
 תיק בד"מ 127/01
 תאריך: 27.11.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' יהודית מילגרום
 מר ג'מאל זיידאן
 - יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'מאל קדרי

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד תמי אולמן

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם שבנדון, יליד שנת 68 המועסק בשירות המדינה משנת 96 כמורה למתמטיקה ושל"ח בבית הספר "רוגוזין" בקרית אתא, לפי דרגה B.A, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 11.7.01 בעבירות משמעת לפי הסעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג 1963 - (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה בדבר החלת השינויים על עובדי הוראה (להלן-ההודעה), בגין שורה של מעשים שלדעת התביעה בעטיים הופרו על ידי הנאשם, הוראותיהם של סעיפים 3-4 לחוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח 1998 - (להלן-החוק למניעת הטרדה מינית) ופרק 43.4 לתקשי"ר.

2. המעשים שייחסה התביעה לנאשם, כללו אמירות ונגיעות שהופנו כלפי או נעשו בתלמידות בית הספר בנות 17, נתרחשו במהלך טיולים שעליהם היה מופקד הנאשם כמדריך של"ח, או בתוככי בית הספר - כמפורט בששת אישומיה של התובענה, כפי שנוסחו על ידי התביעה.

3. הנאשם הושעה בעטייה של החקירה וההליכים שהיו בפנינו מתפקידו בבית הספר "רוגוזין" בקרית אתא, החל מתאריך 5.8.2001.

4. הנאשם כפר באישומיה של התובענה האמורה ובעניינו התקיים משפט הוכחות, אשר בסיומו בהכרעת דין מפורטת שניתנה ביום כ"ד באלול התשס"ב (1.9.2002), הנאשם הורשע באישום הראשון, באישום השלישי ובאישום הרביעי, וזוכה מן האישומים השני, החמישי והשישי - הכל כמבואר וכמפורט בהכרעת דינו המפורטת.

5. הנאשם הורשע בעבירות משמעת בגין מעשים המהווים הטרדה מינית שעיקרם התייחסות במסגרת פעולות של"ח ובאירועים אחרים לנושאי מין, שהופנו במישרין לאחת המתלוננות, וכן בגין הצעות שהופנו כלפי תלמידה נוספת, שקבענו שהיה בהן אופי מיני ובאמירה נוספת שהופנתה כלפי אחת המתלוננות, בנוגע לאחד מאבריה האינטימיים.

6. בית הדין זיכה את הנאשם כאמור משלושה אישומים, לרבות מאישום שהתייחס לנגיעותיו בידה, בכתפה ובשיערה של אחת המתלוננות. בית הדין לא מצא כי היה באותם מגעי גוף אקראיים, מטען מיני כל שהוא.

7. ראיות וטענות לאמצעי המשמעת:

ביום ה-14.11.2002 שמענו את ראיות הצדדים וטענותיהם לעניין אמצעי המשמעת שראוי להשית על הנאשם בעקבות הכרעת דינו האמורה.

א. ראיות לאמצעי המשמעת:

(1) לתביעה לא היו ראיות לאמצעי המשמעת. ההגנה העידה בפנינו עדת אופי אחת - הגב' ענבר חיים המשמשת כרכזת נוער במינהל החינוך במחוז הצפון - החינוך הבלתי פורמלי, של"ח.

(2) העדה מכירה את הנאשם מזה כ-5 שנים, הכירות שהחלה בלימודיהם המשותפים בסמינר "אורנים" ובפעולת הדרכה והכשרה משותפות.

(3) שמענו מפי העדה את מידת הערכה הגבוהה להשתלבותו של הנאשם בפעולות ההדרכה של הצוות שעליו הוא נמנה ואת השקעתו היוצאת הדופן בכך, כאשר הנאשם זכה להערכה זו צדדית, הן מצוות ההדרכה והן מקרב המדריכים שעמם עבד ושימש בדרכו ובהתנהגותו כמודל חיקוי לתלמידיו.

ב. טיעונים לאמצעי המשמעת:

(1) גישת התביעה:

(א) התובע המלומד הדגיש בפנינו את הנסיבות השופכות נופך של חומרה למעשיו של הנאשם, שבהם הורשע, לנוכח ביצוע העבירות תוך כדי מילוי תפקידיו בבית הספר שהיה בהן יסוד של ניצול מרות כלפי התלמידות, כאשר ניצול מרות היא נורמה פסולה שעליה ראוי להגיב בחומרה ולהוקיעה מהשורש, כפי שנפסק בעש"מ 4168/01 בעניין חמני. כאשר גישה מחמירה כלפי נאשמים שהורשעו בהטרדה מינית תוך כדי ניצול מרות, ניתן למצוא גם בעש"מ 6713/96 בעניין זוהר בן אשר וזאת לנוכח סטנדרט ההתנהגות הגבוה שנדרש ממורה. לנוכח יחסי התלות והמרות שקיימים בין מורה ותלמידיו.

(ב) התביעה סבורה, כי תמונת הרשעתו של הנאשם בעבירות כמפורט לעיל, מצדיקה להטיל עליו אמצעי משמעת אלה:

(1) נזיפה חמורה;

(2) פיטורין לאלתר תוך תשלום 60% מפיצויי הפיטורים שיגיעו לו בעקבות פיטוריו;

(3) פסילה משירות המדינה לפרק זמן של 5 שנים; פסילה למלא תפקידי הוראה והדרכה 5 שנים נוספות, לאחר פרק הפסילה משירות המדינה.

(2) גישתו של נציג המשרד:

מפיו של נציג המשרד שמענו, כי הנאשם זכה להערכה גבוהה ביותר על תיפקודו כמורה למתמטיקה ומורה של"ח, כאשר הנציג המתלבט בעקבות מהות הרשעתו רק בחלק מהעבירות, בשאלה, האם קיימת הצדקה להורות על פיטוריו בייחוד בימים אלה ואולם הוא מצטרף בלב כבד לגישת התביעה בנדון, מבלי לפסול אמצעי משמעת חילופיים.

(3) טיעוני ההגנה:

(א) מפיה של הסניגורית המלומדת שמענו, כי הנאשם הגם שהוא מנהל משרד נסיעות שירש מאביו בתקופת השעייתו, אין הוא מוצא נחת באותה עבודה שגם מצמיחה רווחים. כל מעייניו נתונים לתחום החינוך וההוראה - שם הוא מבקש לתרום ולממש את שאיפותיו ודרכו בחיים.

(ב) ההגנה סבורה, כי בית הדין במקרים חמורים יותר לא פיטר נאשמים משירות המדינה. לצורך זה הובא לידיעתנו בד"מ 45/00 בעניינו של שמעון דדון, בדרך זו שאין בה פיטורין ראוי ללכת גם במקרה זה, שהינו קל יותר מהמקרה שבו פסקנו בד"מ הנ"ל.

(ג) במהלך הטיעונים שמענו, כי הנאשם כבר בגיל צעיר התנדב למענם של ילדים בבתי חולים, עזר בבית אבות, קיבל מנשיא המדינה אות להתנדבותו שמומשה גם במסגרת מד"א ובאגודה "לב אל לב". כמו כן שמענו פרטים על תרומתו של הנאשם לחברה במישורים אחרים כמו, השתתפות במשלחות נוער, שירות צבאי כחובש, הדרכות בחברה להגנת הטבע וכן פרטים על נסיבותיו האישיות, נשוי ואב לשני ילדים. כיום רעייתו בהריון - בשל כל אלה, ומבלי להקל ראש בקביעותו של בית הדין בהכרעת דינו, האיזונים המידתיים והראויים חייבים ליטות לטובתו של הנאשם. ההגנה עותרת לכך כי נמנע מפיטוריו, כפי שעשינו בבד"מ 99/00 בעניין פודלובסקי אשר אושר בבית המשפט העליון (עש"מ 5771/01), כאשר רק במקרים חמורים שבאו לידי ביטוי בפרשת עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) נמצאה הצדקה לפטר את הנאשם שהורשע במעשים חמורים, לאין שעור מנסיבות מקרה זה.

(ד) כן נטען בפנינו, כי ראוי ליתן משקל לתרומתו של הנאשם לשירות הציבורי עד למועד שבו כשל בתפקידו - כפי שהדבר נפסק בעש"מ 1827/02 בעניין ספיר נגד מדינת ישראל.

(ה) ההגנה סבורה לנוכח מכלול טיעוניה, כי ראוי להסתפק במקרה זה באמצעי משמעת של נזיפה.

דבר הנאשם: (4)

מפיו של הנאשם שמענו אך מילים קצרות על התקופה שעברה עליו בעטיים של ההליכים שהיתה עליו, "קשה מאוד", עבודתו כמדריך של"ח תוארה על ידו כבעייתית מאוד וכל מעשיו מומשו בהקשר של הרצון לתפקד בצורה הטובה ביותר.

למידתם של אמצעי המשמעת:

8. נפרוס להלן את שיקולינו אשר הובילונו להחלטה לגבי מידתם של אמצעי המשמעת שראוי להשית על הנאשם:

א. תכלית הדין המשמעתי:

(1) בדין המשמעתי, אמצעי המשמעת אמור לשמש אמצעי מניעה יותר מאשר אמצעי ענישה. התכלית העקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי, לפעילות תקינה של השירות. התכלית האמורה של הדין המשמעתי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמר את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור, יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשמעת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור, ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת

הציבור כי משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר וניקיון כפיים. אכן, טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז (2), 229, 266).

(2) ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור, לא לעצמו הוא פועל, אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל."

(בג"צ 669/86, רובין נגד ברגר ואח', פ"ד מא(1), עמ' 749, 840)

(3) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, כמו למשל ראה כלי רכב, משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לענין זה, ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה עלולים להתערער אם יתברר לציבור כי עובד המדינה, העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."

(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נ' אלקלעי (טרם פורסם), בפסקה 2 לפסק הדין).

בפסק דין אחר הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו –

"מהי אם כן תכלית החוק, לענין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה".

(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

(4) עקרון זה נקבע בשורה נוספת של פסקי דין, עיין בין השאר בעש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי לגבי תפקידם המניעתי וההרתעתי של אמצעי המשמעת - וכן בעש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש בו נקבע בין השאר :
"נוכח תפקידם המניעתי של אמצעי המשמעת, הרי בקביעת האמצעי המתאים, פוחת המשקל שיש ליחס לנסיבות בהן בוצעה העבירה הפלילית והנסיבות האישיות של הנאשם או הנאשמת וגובר המשקל שיש ליחס למניעת הישנות מקרים דומים בעתיד."
 (ראו לעניין זה עש"מ 5258/98 מדינת ישראל נגד תמר כתב, פ"ד נב(5) 87).

ב. מדיניות התגובה בעבירות של הטרדה מינית :

(1) בית הדין מבקש לציין, כי הטרדה מינית - גם בלבוש שקדם למסגרת המקיפה של החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998 טמנה בחובה, קשת רחבה של פגיעה, כפי שהובהר במבוא להצעת החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ז-1997 :

"הטרדה מינית היא פגיעה בכבוד האדם, בחירותו, בפרטיותו ובזכותו לשוויון. היא פוגעת בכבודו העצמי ובכבודו החברתי של המוטריד. היא משפילה ומבזה את אנושיותו, בין השאר על ידי התייחסות אל האדם כאל אובייקט מיני לשימוש של המטריד. הטרדה מינית שוללת את האוטונומיה של המוטריד ואת שליטתו בגופו ומיניותו, פוגעת בזכותו להגדרה עצמית ופולשת לפרטיותו, וכן מפלה אותו לרעה לעומת אנשים אחרים. הטרדה מינית כלפי נשים גורמת להשפלתן ביחס למינן או למיניותן ומקשה עליהן להשתלב בחברות שוות בעולם העבודה וביתר תחומי החיים, ובכך היא פוגעת בשוויון."

(2) המדיניות השיפוטית שראוי לבית הדין למשמעת לנקוט כלפי מקרים של הטרדה מינית בשירות הציבורי, נדונה בפרשת ברוכין :
"הטרדה מינית, כעבירת משמעת, כוללת צורות שונות ומשונות של התנהגות פסולה שיש לה אופי מיני. יש בהן, בקצה אחד, צורות קלות מבחינת הפסול המוסרי והפגיעה בקרבן, ויש בהן, בקצה השני, צורות חמורות מבחינה זאת. (ראו הגדרה של הטרדה מינית בסעיף 3 של החוק למניעת הטרדה מינית וכן במשפט בן אשר). לכן ברור, שהחומרה של אמצעי המשמעת בכל מקרה ומקרה אמורה אמורה לתת ביטוי לחומרה של ההטרדה המינית באותו

מקרה. בהתאם לכך, אמצעי המשמעת במקרה של הטרדה מינית עשויים לנוע מאמצעי קל כמו התראה או נזיפה ועד אמצעי חמור כמו פיטורים משירות המדינה תוך שלילת זכויות לפיצויים ולגימלה ואף פסילה לשירות המדינה. עם זאת, המהות של הטרדה מינית מחייבת באופן עקרוני, כפוף לנסיבות של כל מקרה, גישה מחמירה מצד הממונים על עובד הציבור הנאשם בהטרדה כזאת, מצד בית הדין למשמעת וכן גם, בהליך של ערעור, מצידו של בית משפט זה ... המסקנה העולה מן האמור היא, כי במקרים חמורים של הטרדה מינית מן הראוי לנקוט אמצעים חמורים, כלומר, פיטורים משירות המדינה, ואם נסיבות המקרה מצדיקות זאת, אולי גם אמצעים הנלווים לפיטורים, כמו שלילת הזכות לפיצויי פיטורים ולגימלה ואף פסילה משירות המדינה."

(עש"מ 1928/00 בעמ' 13, פורסם בפ"ד נד(3) בעמ' 694).

(3) בפסק דין נוסף קבע בית המשפט העליון כי :

"עם זאת, המהות של הטרדה מינית מחייבת באופן עקרוני, כפוף לנסיבות של כל מקרה, גישה מחמירה מצד הממונים של עובד הציבור הנאשם בהטרדה כזאת, מצד בית הדין למשמעת וכן גם, בהליך של ערעור, מצידו של בית משפט זה ... המסקנה העולה מן האמור היא, כי במקרים חמורים של הטרדה מינית, מן הראוי לנקוט אמצעים חמורים, כלומר, פיטורים משירות המדינה, ואם נסיבות המקרה מצדיקות זאת, אולי גם אמצעים נוספים הנלווים לפיטורים, כמו שלילת הזכות לפיצויי פיטורים ולגימלה ואף פסילה לשירות המדינה. כיוון שהטרדה מינית היא תופעה רווחת בשירות הציבורי, על בית המשפט לנקוט אמצעי משמעת חמורים במאבק למיגור התופעה."

(עש"מ 309/01 בעניין אליעזר זרזר, פורסם בפ"ד נה(2) בעמ' 830).

ובהמשך לאותה מדיניות נפסק בעש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי : -
 "בבואנו לקבוע את אמצעי המשמעת ההולמים עלינו להביא בגדר שיקולנו את המסר הברור לשירות הציבורי שיתרום לעקירת נגע הטרדה המינית, על גילוייה השונים בקרב עובדי המדינה. ביטויים מיניים בוטים הפוגעים בכבודן של נשים, במיוחד כאלו הנאמרים בפני חיילות צעירות המתמודדות עם עולם חדש ועומדות מול כוח וסמכות של היררכיה פיקודית, הם תופעה חמורה. אין להשלים עם מצב בו ההתנהגות, כפי שנחשפה בעניין שלפנינו, תהיה לנורמה מקובלת. תפקידו הניהולי של המערער חייבו לתת דוגמא אישית לעובדים ולחיילות ששרתו בלשכה."

ג. מאפייני ההתנהגות של הנאשם :

(1) הכרעת דיננו והממצאים אליהם הגענו מצביעים, כי מאפייני התנהגותו של היו שזורים באמירות, בהצעות ובהתייחסויות שנשאו אופי מיני מובהק ואשר הופנו או נאמרו בנוכחותן של תלמידות צעירות.

(2) התנהגותו של הנאשם בהקשר המיני אינה מצויה ברף העליון של ההתנהגות הפסולה, אולם גם לא ברף התחתון באשר לאותם מעשים שבהם הוא הורשע היה מטען מיני מובהק שהופנה כלפי תלמידות צעירות שהיו נתונות להשגחתו ולמרותו של הנאשם.

(3) מעמדו של נאשם בתוך מסגרת העבודה כמורה ומדריך של"ח הינו בעל נפקות לעניין מידתם של אמצעי המשמעת שראוי להטיל עליו עת יבוא שעתם, וכבר נפסק בעש"מ 4123/95 אור נגד מדינת ישראל, פ"ד מט(5) 184, 191 :
"עובדי המדינה אף הם נבדלים זה מזה. גם אם כולם כפופים לאותו דין, יהיו אלה חוקי המדינה או כללי המשמעת, אין מקפידים עם כולם באותה מידה. ככל שעובד המדינה נושא משרה רמה יותר, שיש עמה אמון רב יותר וסמכויות חזקות יותר, כך יש מקום לדרוש ממנו שיקפיד יותר במילוי תפקידו על טוהר המידות ועל התנהגות הולמת. לעניין זה יש הבדל בין עובד בכיר, הממונה על עובדים רבים ואמור לשמש דוגמא להם ולציבור, לבין עובד זוטא. יש מקום לצפות ולדרוש ממנהל כללי של משרד ממשלתי יותר מאשר מצפים ודורשים מן המזכירה שלו, כשם שיש מקום להקפיד עם המפקח הכללי של המשטרה יותר מכפי שמקפידים עם שוטר מן השורה."

לגישה זו קיימת גם רלבנטיות בהקשר של הטרדה מינית ביחסי מורה תלמיד בשירות המדינה :

"בהטרדה מינית הנעשית מעמדה של מרות או השפעה, מעבר לפסול שבעצם ההטרדה, יש גם מימד של ניצול לרעה של התפקיד או של המעמד, שהרי התפקיד או המעמד הוקנו כדי לשרת את המוסד, ולא כדי להקנות טובת הנאה אישית ... אכן, הטרדה מינית על-ידי בעל סמכות, במובן הרחב, כלפי מי שנתון לסמכותו, היא סוג חמור במיוחד של הטרדה מינית."
 (עיין בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד זוהר בן אשר פ"ד נב(1) 650).

ד. על הנסיבות האישיות :

הנאשם בן 34, מועסק בשירות המדינה כמורה פרק זמן של כ-6 שנים. למדנו מפיו של נציג המשרד וגם מעדת ההגנה שבאה בפנינו, כי הנאשם תיפקד בכל התקופות שבהן הועסק כמורה בצורה המיטיבית ותרם תרומה ממשית לשירות המדינה כמורה וכמדריך של"ח. הנאשם נשוי אב לשני ילדים ומבקש להמשיך את תרומתו לשירות הציבורי כמורה בו הוא רואה את פיסגת הגשמתו האישית.

לתרומה של עובד במשך שנים רבות לשירות הציבורי, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית במסגרת זו ראויים להשמע דבריו של כב' השופט חשין :

"... בתיתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל מערער עובד בשירות המדינה ועד שהחל מועל באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכף כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחוי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים."

(עש"מ 1827/02 - אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך סא 268) - הנאשם עד לארועי תובענה זו לא עבד בשירות המדינה שנים רבות, אולם גם לא זמן זניח, ובמשך עבודתו בת 6 השנים כמורה, תרם תרומה ממשית כאמור לעיל.

והשאלה שלעולם עומדת בפתחו של בית הדין הינה, מהי תרומתו והשפעתו של שירות מועיל בשירות הציבורי, שעה שבאים אנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים, שרק באמצעותם נוכל להגשים את התכלית שגלומה בהטלתם של אלה, והיא ההגנה על השירות הציבורי והשגת יסוד ההרתעה באמצעות אותם האמצעים.

סוף דבר:

6. בית הדין בחן את מכלול השיקולים שאותם פרסנו בגזר דיננו, לצורך הטלתם של אמצעי המשמעת הראויים על הנאשם שבפנינו. בית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי התכלית של אמצעי המשמעת תוכל להיות מוגשמת גם אם לא נפטר את הנאשם משירות המדינה כעתירה התביעה והמשרד שהציג בפנינו עמדה מתלבטת בסוגיה זו, ונוכל לשרת את התכלית של אמצעי המשמעת גם אם נטיל על הנאשם לפי אומד דעתנו ושיקולנו אמצעי משמעת חילופיים אחרים שגם באמצעותם לפי מיטב שיקולנו נוכל להגשים את התכלית של אמצעי המשמעת שעליהם עמדנו בגזר דין זה.

7. לנוכח מכלול שיקולנו שנפרסו לעיל, החלטנו להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת כפי שיפורטו להלן:

א. **נזיפה חמורה** - שהינה בגדר מסר נורמטיבי מטעם בית הדין, לנוכח הכישלון האישי והפסול שנפל במעשיו, במיוחד לנוכח ניצול מעמדו כמורה.

ב. **הורדה בדרגה** - הנאשם ירד בדרגה אחת (דרגת שכר) למשך שנה אחת, מיום גזר הדין. על מנת להבהיר לנאשם, כי מי שמנצל את תפקידו וסמכותו במקום העבודה לצורך תכליות זרות לתפקידו, ראוי גם שמעמדו בתוך מסגרת העבודה - מעמד המבוטא בסולם הדרגות, יפגע במידת מה.

ג. **העברה מתפקיד** - הנאשם יועבר מתפקידו כמורה ומדריך של"ח מבית ספר "רוגוזין" בקרית אתא, לבית ספר אחר במחוז חיפה - כפי שיתואם ויוסכם בין התביעה ובין המשרד ושם ימלא תפקיד של מורה למתמטיקה, בכפוף לאמור להלן.

ד. **פסילה למילוי תפקיד** - הנאשם יפסל למלא תפקיד של מדריך של"ח במשרד חינוך לפרק זמן של שנתיים מיום גזר הדין, לנוכח פגיעה שגרם "לרקמת האמונים" שבין מדריך של"ח לחניכיו ולאחר פרק זמן זה יוכל לשמש כמדריך של"ח בבית הספר שאליו יועבר, ובכל מקום אחר שעליו יוחלט.

8. אנו סבורים כי באמצעי המשמעת המוטלים על הנאשם יש משום איזון ראוי ומידתי בין האינטרס הציבורי המגולם בתכלית אמצעי המשמעת, ובין הנסיבות האישיות של הנאשם המצדיקות ליתן לו סיכון נוסף להביא לידי ביטוי מלא, את מלוא כישוריו בתחום ההוראה וההדרכה. בית הדין מקווה, כי פסק דינו ישמש כמסר מלמד מנחה ומטמיע כלפי הנאשם של ערכי ההתנהגות הראויים הנדרשים ממורה בישראל, ולאחר ריצוי הפרק של אמצעי המשמעת, יוכל לשוב לנתיב התרומה המיטיבית לשירות הציבורי. מובן הוא, כי לא ניתן היה לסיים לגישתנו הליך זה באמצעי משמעת של נזיפה, כעתירת ההגנה.

גזר הדין ניתן ביום כב' בכסלו התשס"ג (27.11.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור מסורה לצדדים בפני שופט דן יחיד של בית המשפט העליון, לפי הוראותיו של סעיף 43(א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין, המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר זיידאן ג'מאל חבר	גב' יהודית מילגרום חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 131/01 – הטרדה מינית שהומרה להתנהגות שאינה הולמת

תמצית הפסק

הנאשם, מורה/מחנך בחטיבת ביניים, הואשם בהטרדתה המינית של תלמידתו ובעבירות המשמעת שנגזרו מן המעשה בגין מעשה פיזי של נגיעה בכף ידה.

בית הדין, לאחר שדחה את טענת ההתיישנות ולאחר שהצדדים הגיעו לידי הסכמה לגבי תיקון כתב התובענה, הוחלט כי המילים של "הטריד מינית" תוסרנה והנאשם יואשם בהתנהגות שאינה הולמת עובד מדינה כמשמעו בסעיף 17(3).

ההסכמה היתה על הצדדים כולל נציג המשרד ועל יסוד הסכמה זו, הרשיע בית הדין את הנאשם בסעיף האמור.

בבואו לגזור את עונשו של הנאשם ולהטיל עליו את אמצעי המשמעת הבאים, נדרש בית הדין לשקול את תכליתם של אמצעי המשמעת בכלל כאשר מדובר בעובד הוראה בפרט ובמיוחד כאשר מעשי הנאשם חורגים מסטנדרט ההתנהגות של מורה ומחנך בישראל.

לאחר שכל אלה נשקלו כולל טיעוני הצדדים, החליט בית הדין להשית על הנאשם את אמצעי המשמעת: נזיפה חמורה, הפקעת משכורת שלמה ל-10 תשלומיים שווים והורדה בדרגה אחת לשנה אחת מיום מתן גזר הדין.

בשולי גזר הדין בית הדין ביקש להעיר, כי סוגיית פיטוריו מן השירות נשקלה וזאת למרות שהתביעה לא דרשה זאת.

ניתן ביום כ"ג בתשרי התשס"ג – 29.9.2002.

הרכב: עו"ד אמנון סבח - יו"ר
גב' יהודית מילגרום - חברה
מר מוחמד עבדאל כרים - חבר

ס.י. H0250235
 תיק בד"מ 131/01
 תאריך: 29.9.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד אמנון סבח
 גב' יהודית מילגרום
 מר אגבריה מחמד עבדאל-כרים

-יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד אשר חן

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

1. ההליך:

א. הנאשם, יליד 1959, מועסק במשרד החינוך והתרבות בתפקיד מורה/מחנך מיום 30.8.83. כתב התובענה, אשר הוגש נגד הנאשם ביום 24.7.2001 (להלן: "התובענה"), ייחס לנאשם את המעשים שלהלן:

(1) "בתקופה רלבנטית לתובענה זו הועסק הנאשם כמורה בבית הספר חטיבת ביניים ב' בטירה (להלן: בית הספר).

(2) בתקופה הרלוונטית לתובענה זו (14.1.97) היתה ר.ח. (להלן: 'המתלוננת'), לילדת ינואר 1982, תלמידה בבית הספר.

(3) ביום 14.1.97 בעת ששהו המתלוננת והנאשם לבדם בכיתת החינוך המיוחד של ביה"ס, העביר הנאשם את אצבעו לאורך כף ידה החיצונית של המתלוננת, משורש כף היד ועד האצבעות.

4) לאחר שנגע בה כאמור שאל הנאשם את המתלוננת להרגשתה, וכן שאל אותה אם היא רוצה שימשיך במעשהו, ואמר למתלוננת :
'בשבילי את אינך בת, וגם לא ראש הועד וגם לא כמו תלמידה'.

5) המתלוננת סירבה להצעת הנאשם, ויצאה במהירות מהכיתה בה שהתה יחדיו עמו. "

עוד נטען בכתב האישום כי :

6) "במעשיו המפורטים לעיל, הטריד הנאשם מינית את המתלוננת.

7) בהתנהגותו כמפורט לעיל, התנהג באופן שאינו הולם עובד מדינה ועובד הוראה בישראל, התנהג באופן העלול לפגוע בשמה הטוב ובתמידתה של מערכת החינוך בישראל ובשמו הטוב ובתדמיתו של שירות המדינה."

סעיפי החוק לפיהם הואשם הנאשם בכתב האישום הם :
 סעיף 17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963.
 סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), על עובדי ההוראה.

ב. עם פתיחת המשפט העלה בא כח הנאשם טענת התיישנות . בהחלטתו מיום 30.5.02 דחה בית הדין את טענת ההתיישנות.

ג. בישיבה מיום 17.9.02, אשר היתה קבועה לשמיעת עדויות, הודיע התובע כדלקמן :
 "הגענו להסכמות לתיקון התובענה. בסעיף 6 לתובענה 'במעשיו המפורטים לעיל' במקום המילים 'הטריד הנאשם מינית את המתלוננת', יופיעו המילים : 'התנהג הנאשם התנהגות שאינה הולמת לעובד הוראה כלפי המתלוננת'.

סעיף 7 יופיע במלואו, כפי שמופיע בתובענה המקורית.
 יש הודאה של הנאשם בתובענה המתוקנת ויש הסכמה לגבי ענישה בין התביעה ומשרד החינוך".

תיקון כתב התובענה בוצע על ידי התובע בכתב התובענה. (כתב התובענה המתוקן בנוסחו המתוקן, כאמור לעיל, ייקרא להלן: "כתב התובענה המתוקן").

ד. לאור תיקון כתב התובענה הודה הנאשם בעובדות אשר בכתב התובענה המתוקן. לאור הודאתו של הנאשם, הרשיע בית הדין את הנאשם בעבירות המיוחסות לו לפי סעיף 17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג 1963- וסעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת חוק שירות המדינה (משמעת), על עובדי ההוראה.

2. ראיות לאמצעי המשמעת:

הצדדים בחרו שלא להביא ראיות לעניין אמצעי המשמעת.

דברי הנאשם:

הנאשם, בדבריו, הביע דברי צער והתנצלות.

3. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. טיעוני התביעה:

בטיעוניו בפנינו ביקש התובע להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

- (1) נזיפה חמורה;
- (2) הפקעת משכורת שלמה אחת מחולקת ל-10- תשלומים שווים ורצופים;
- (3) הורדה בדרגה אחת לשנה אחת מיום גזר הדין.

כתימוכין לבקשתו טען התובע כי:

"אנחנו חושבים שהאירוע שבו הנאשם התנהג בצורה שמאוד אינה הולמת עובד הוראה בישראל, בכך שהוא, כפי שמופיע בסעיף 3 לתובענה, לקח את היד של המתלוננת, עשה מה שעשה שם בליווי המשפט הבא שמופיע בסעיף 4, ובכך שהוא הציע למתלוננת וביקש גם להמשיך עם המתלוננת. אנו חושבים שהדבר הזה גרם לטראומה מבחינת המתלוננת וגרם לאי נעימות רבה. הביטוי של ההתנהגות הזאת, ראוי שימצא במסגרת של נזיפה חמורה וכן שאר העונשים שביקשנו מבית דין זה. אני במיוחד מציין, שהפגיעה בדרגה היא חשובה מבחינת התדמית, שהענישה של הנאשם לא תסתכם רק בקנס כספי ובהצהרה, אלא שגם ימצא ביטוי גם מבחינת פגיעה בדרגה, כיוון שהמעשה

שנעשה ע"י הנאשם היה במסגרת תפקידו וכשהוא פעל בזמן תפקידו בבית הספר והנזק שנגרם לתלמידה, ראוי שימצא ביטוי בענישה כזו.

התובע הפנה לפס"ד "זוהר בן אשר" וטען כי:

"בתיק של זוהר בן אשר שבו היה מדובר בשתי נגיעות של המורה לגבי תלמידה שהיתה בת 22, שהיתה בכיתתו וגם היתה הצעה לצאת איתה שנדחתה על הסף ע"י אותה מתלוננת. שם נענש המרצה בשלושה אמצעים:

א. בנזיפה חמורה;

ב. הפקעת משכורת שלמה;

ג. הורדה בדרגה לשלוש ורבע שנים.

אני כמובן מסתפק כאן בהורדה בדרגה לשנה אחת וזאת בהתחשב בזמן הרב שעבר מאז האירוע. עברו כל כך הרבה שנים וראוי להסתכם בענישה של שנה אחת ובכך למצוא ביטוי בענישה הולמת. אני מדגיש שמבחינת התביעה אנו חושבים ששלושת הפרמטרים חייבים להתקיים כאן, גם מבחינת נזיפה חמורה, גם מבחינת הקנס הכספי וגם מבחינת ההורדה בדרגה לשנה אחת. לסיכום, הסיבה שאנו עומדים על ההצהרה בכך שתהיה נזיפה חמורה ולא רק נזיפה רגילה, אנו טוענים שחשוב להבהיר במערכת החינוך ולציבור הכללי, שכשמדובר בהתנהגות שאינה הולמת מהסוג שמופיעה בתובענה זו, זה צריך למצוא ביטוי שמבחינת ערכי החברה זה יוגדר כנזיפה חמורה ולכן אנו מבקשים להענישו.

ב. עמדת נציג המשרד:

נציג המשרד הצטרף לדברי התובע והוסיף:

"אין להכביר הרבה מילים על כך שמקומה של התנהגות, כפי שתוארה בכתב האישום לא תכירנה בכל מגזר שהוא, וחובה עלינו לבער תופעות מסוג זה. יחד עם זאת, בדקנו וראינו שמלבד האירוע הזה לא רשומות לחובות הנאשם עבירות משמעת אחרות. לאחר שנתנו דעתנו לעניין, החלטנו להצטרף לאמצעי המשמעת שהתבקשו על ידי התביעה."

ג. טיעוני הסניגוריה:

הסניגור ביקש כי בית הדין יקל בעונשו של הנאשם. כתימוכין לבקשתו טען הסניגור:

"האירוע נשוא כתב התובענה הזה התרחש ב-14.1.97, לפני כמעט כשש שנים. בין לבין, כפי שציין הנאשם, התנהלה נגדו חקירה משטרתית שנפתחה ונסגרה ושוב נפתחה הוגש נגדו כתב אישום בבית משפט שלום, שלאחר שימוע נסגר ונמחק ובכל אותה עת היתה עננה על ראשו של הנאשם, שהיתה לה משמעות נפשית ופיזית. הנאשם עבר כפי שציין, שלושה אירועי לב, הראשון בשנת 97 כשנפתחה החקירה, השני בשנת 99 והאחרון ביוני 2002."

הסניגור המלומד הציג בפני בית הדין מסמכים רפואיים אך, בניגוד לטענתו, אין קשר בין ההליכים נשוא כתב התובענה לבין מצבו הרפואי של הנאשם, שכן על פי המסמכים הרפואיים שהוגשו בפני בית הדין, הבעיות הרפואיות בלבו של הנאשם החלו בשנת 1996 - לפני מועד האירוע נשוא התובענה.

הוסיף הסניגור וטען כי:

"כתב האישום תוקן ובעצם לאחר תיקונו ניטל העוקץ מהמשמעות שניתן לאירוע, עם הגשת כתב האישום המקורי. הנאשם עצמו עובד בהוראה 18 שנה, כמו שציין חברי נציג המשרד החינוך, אין לחובתו שום עבירת משמעת. מדובר במורה ללא דופי."

כמו כן טען הסניגור המלומד כי לנאשם נגרם עיוות דין וכי יש לקחת בחשבון גם את העובדה שהנאשם הודה בכתב האישום המתוקן והביע התנצלות וחסד את העדתה של המתלוננת.

לאור האמור, ביקש הסניגור כי בית הדין ישית על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים בלבד:

- (א) הורדה בדרגה של שנה.
- (ב) קנס של משכורת אחת.
- (ג) נזיפה.

4. החלטת בית הדין:

בבואנו לגזור את דינו של הנאשם ולקבוע אילו אמצעי משמעת להשית על הנאשם, עלינו לשקול את תכליתם של אמצעי המשמעת בכלל ואת תכליתם של אמצעי המשמעת כאשר מדובר בעובדי הוראה בפרט.

הנאשם, כמורה ומחנך, אמור לשמש דוגמא לכל הציבור ובמיוחד לתלמידיו ולכן יש לצפות ממנו לסטנדרט התנהגות גבוה כלפי תלמידיו.

מעשיו של הנאשם חורגים מסטנדרט התנהגותו של מורה ומחנך בישראל.

הנאשם הורשע בעבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 וסעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. היינו, בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה או כעובד הוראה או זו שעלולה לפגוע בשמו הטוב ובתדמיתו של שירות המדינה. בנסיבות המקרה, כפי שתוארו בכתב התובענה המתוקן, יש ליחס למעשיו חומרה יתרה בשל פגיעתו באמון הציבור ובסטנדרט המצופה ממורה ומחנך בישראל כלפי תלמידה אשר כלפיה הוא חב חובת אמון.

לאחר שבית הדין שקל את השיקולים הנדרשים וחזר ועיין בטיעוני הצדדים, החליט בית הדין להשית על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. הפקעת משכורת שלמה אחת מחולקת ל-10- תשלומים שווים ורצופים;
- ג. הורדה בדרגה אחת לשנה אחת מיום גזר הדין.

לא נסיים את מלאכתנו מבלי שנעיר כי שקלנו את סוגיית פיטוריו של הנאשם מן השירות הציבורי, למרות שהתובע לא דרש שנשית על הנאשם אמצעי משמעת זה.

לא בלי היסוס, החלטנו שלא להשית על הנאשם אמצעי משמעת זה וזאת לאור טיעוני התובע, אליהם הצטרף נציג המשרד וטיעוני הסניגור לעניין העונש, כפי שהובאו בהרחבה לעיל.

גזר הדין ניתן ביום כ"ג בתשרי התשס"ג (29.9.2002) שלא בנוכחות הצדדים, להם הוא יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 34(א) לחוק תוך 30 יום ממועד שבו יגיע גזר הדין לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר אגבריה מחמד עבדאל-כרים חבר	גב' יהודית מילגרום חברה	עו"ד אמנון סבח יו"ר

בד"מ 269/99 – מנהל מטריד מינית:

תמצית הפסק:

הנאשם, מנהל בית הספר, הואשם בהטרדתה המינית של מדריכה מחוזית ובעבירות משמעת שנגזרו מן המעשה, עוד בטרם כניסתו של החוק למניעת הטרדה מינית בתוקף, בגין מעשה פיזי שבוצע - לדעת התביעה - שלא בהסכמתה של המתלוננת, כמתואר בהכרעת הדין.

בית הדין פורס בהכרעת הדין את מכלול הראיות שבאו בפניו ואת התלבטותו בעניין הסקת המסקנות מהן, לאור פער העמדות בין גרסת המתלוננת ובין גרסתו של הנאשם.

לצורך קבלת ההחלטה הוא נעזר בכלי השיפוט המרכזיים שעומדים לרשותו הם: ההתרשמות הבלתי אמצעית מן העדים שבאו בפניו, תוך השוואת עדותה למוצגים השונים שבאו בפניו.

בסופו של דיון המפורט בראיות, הגיע בית הדין למסקנה כי התביעה עמדה בנטל ההוכחה הדרוש לשם הוכחת העבירות שיוחסו לנאשם, ואשר על כן הנאשם הורשע בעבירות שיוחסו לו לאחר הדיונים שנערכו לאורך תקופה בתובענה נשוא הדיון.

ניתן ביום ה' באב התשס"ב – 14.7.2002

ההרכב: עו"ד ורדה קיטרון – ברט	- יו"ר
ד"ר צבי קרניאל	- חבר
מר חגי'אזי מחמוד	- חבר

ס.י. H0250124
 תיק בד"מ 269/99
 תאריך: 14.7.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

- יו"ר - חבר(ה) - חבר	עו"ד ורדה קיטרון-ברט ד"ר צבי קרניאל מר חגאזי מחמוד	בפני:
	עו"ד ג'מאל קדרי	תובע(ת):
		נאשם(ת) ב"כ הנאשם: עו"ד זהר ניסים
	מר חגי קוזלוב	נציג המשרד:

הכרעת-דין

כתב התובענה:

1. נגד הנאשם שבנדון יליד שנת 1943 שמועסק ע"י משרד החינוך והתרבות כמנהל בית-הספר היסודי בכפר סמיע. דרגה בהוראה B.A, שאת שירותו במדינה החל בשנת 1965, הוגש בתאריך 14.10.99 כתב תובענה בו ייחסה לו התביעה עבירות לפי סעיפים 17 (2) ו- (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), בשל מעשה של הטרדה מינית שמהווה התנהגות בלתי הולמת של עובד מדינה ועובד הוראה בישראל, התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה על-פי פיסקה 43.422 לתקשי"ר.

2. ההתנהגות שיוחסה לנאשם כמבואר בכתב התובענה, הופנתה כלפי המתלוננת גב' ג.ג. (להלן: המתלוננת) העובדת כמדריכה מטעם המחלקה לתוכניות ושיטות עבודה במחוז הצפון של משרד החינוך. ביום 18.12.97, בסיום יום עבודתה, נכנסה המתלוננת לחדר המנהל (להלן: הנאשם) לשיחת סיכום. המתלוננת והנאשם היו לבד בחדר וגם בבית הספר כבר לא היו מורים כאשר לקראת סוף הפגישה ניגש הנאשם אל המתלוננת, החזיק אותה ביד אחת ומשך אותה אליו, ואת ידו השניה דחף בין רגליה והחזיק בה בחוזקה וכל זאת ללא הסכמתה ובניגוד לרצונה (להלן: האירוע). המתלוננת צרחה

לעברו שיפסיק, הדפה אותו ופתחה במנוסה לרכבה. תוך כדי נסיעה ובריחה מהמקום, ניסתה להשיג את בעלה ואת הממונה עליה במשרד החינוך בטלפון, ולדווח להם על האירוע. התביעה מיקדה את הפסול והאיסור שבכתב התובענה למעשה בעל האופי המיני שנעשה במתלוננת ללא הסכמתה.

3. תגובת הנאשם לכתב התובענה:

הנאשם כפר בפנינו בפרטי התובענה ובאישומיה כמפורט לעיל. בעקבות כפירתו התנהל בפנינו משפט הוכחות ובו נפרסו בפנינו ראיות התביעה והסניגוריה, וסיכומיהם המועילים של הצדדים, שסייעו בידינו במתן הכרעת דין זו.

4. ראיות התביעה:

א. עדויות:

(1) גב' ג.נ. – המתלוננת:

(א) עדה זו עבדה בשנת 1997/98 בתפקידי הדרכה מטעם הצוות לתוכניות ושיטות במחוז הצפון בבית הספר היסודי סמיע. יומיים בשבוע עבדה בבית הספר סמיע ובשאר הימים עבדה בהדרכה בבתי ספר אחרים. העדה העידה בפנינו כי היא רואה את תפקיד ההדרכה כמקדם תהליכי למידה והוראה בבתי ספר. עבודתה באותו בית הספר החלה עוד בשנת הלימודים 96/97.

(ב) לגבי האירוע של 18.12.97, נשוא דיוננו, שמענו מפי העדה כי באותו יום חמישי ה-18.12.97 היה מפגש בסוף יום הלימודים של כל צוות בית הספר בחדר המורים. לאחר אותו מפגש, אחר הצהריים בסביבות השעה 17:00 נכנסה העדה לשיחה לחדר הנאשם. הישיבה הוקדשה לסיכום הישיבה הקודמת ולשיחה בנוגע לעיתון בית הספר. לאחר שסיימו את הישיבה, הנאשם קם מכסאו על מנת ללוות את העדה החוצה כפי שהיה נהוג ומקובל, ובאיזה שלב הוא נעמד מאחוריה כשהיא עמדה לקום, ואז העידה העדה בפנינו:

"הוא תפס לי את היד וסובב אותי אליו ואת היד השניה שלו הוא שם בין הרגליים שלי. הוא תפס אותי ביד אחת כדי לקרב אותי אליו ואת היד השניה שלו הכניס בין הרגליים שלי". (פרוטוקול עמ' 5, שורות 3-5)

ובהמשך האירוע שמענו מפי העדה כי לא היו אלה דקות ארוכות והיא זוכרת שאמרה לנאשם: **"דמאן אני אצרח"**, והוא אמר: **"מה תעשי לי"**. אז הוא עזב אותה והיא לקחה את הקלסרים והדפים שלה ויצאה מהמשרד. הנאשם עוד הספיק לומר לה להתראות ביום שני, יום ההדרכה הבא שלה. היא פתחה את דלת המשרד והלכה ישר למכוניתה.

העדה נכנסה למכוניתה ונסעה למעלות על מנת להיות נוכחת בתחרות שחיה של בתה. כל הדרך עד מעלות היא ניסתה להשיג בטלפון את בעלה ואת גב' חנה קורלנד, הממונה הישירה שלה, אולם ללא הצלחה. העדה לא נשארה לראות את התחרות והמשיכה לנסוע. בצמת נהריה עצרה את המכונית והצליחה לתפוס את בעלה. את גב' חנה קורלנד תפסה רק בערב וסיפרה לה מה קרה. השיחה היתה ארוכה. גב' חנה קורלנד אמרה לה שהיא תראה מה אפשר לעשות.

(ג) העדה המשיכה ותארה בפנינו את קורותיה לאחר האירוע. היא לא חזרה להדריך בבית ספר סמיע. ביום שישי צלצל אליה המפקח הכולל, מר דוד וסרמן שהוא הממונה על גב' חנה קורלנד ואמר לה לפנות ביום ראשון לפסיכולוג משרד החינוך ד"ר גד פליישר בנצרת. בשבת התקשר אליה מר סלאח אל שייח, הממונה על המגזר הדרוזי וביקש אותה לבוא אליו לפגישה בחיפה למרות שהיא שייכת למשרד החינוך בנצרת.

(ד) הפגישה אצל מר סלאח אל שייח התקיימה ביום ראשון בבוקר והעדה סיפרה לנו כי מר אל שייח ביקש ממנה לא להגיש תלונה במשטרה, ולהעביר את העניין בשקט והוא ימצא לה בית ספר אחר לעבוד בו.

(ה) לאור עצתו של דוד וסרמן פנתה העדה לפסיכולוג של משרד החינוך, מר גד פליישר, אך התברר שהוא לא מטפל במורים אלא בתלמידים. הוא נתן לה כדורים על בסיס טבעי לאחר שביקשה כדורי הרגעה שהוא, כפסיכולוג, לא יכול היה לתת לה אותם.

(ו) משמר גד פליישר לא יכול היה לטפל בעדה היא פנתה לפסיכולוגית של קופת חולים מכבי, גב' מיכל רוזנפלד, שטיפלה בה. הטיפול ארך בין 12 ל 15- פגישות. באותה תקופה העדה לא תיפקדה אך היא נאלצה ללכת לעבודה כי זה היה חלק מהטיפול.

(ז) בחקירתה הנגדית נשאלה שוב העדה מה קרה בדיון, בחדרו של המנהל והיא אמרה: **"הוא קם מן הכסא שלו והוא בא מאחורי. הוא הלך לכיוון ועשה חצי עיגול כדי להגיע דרך השולחן שלו לדלת, והוא בא כשהוא היה בדרך לדלת, הוא עמד מאחורי. אני עומדת לקום וכשאני קמה הוא תופס אותי בידי הימנית שלי, סובב אותי ויוצא שאז אנחנו נעמדים אחד מול השני ואז הוא תופס אותי ביד אחת ואת היד השניה שלו הוא מכניס בין הרגליים שלי"**. (פרוטוקול עמ' 7, שורות 26-30) לאחר שעזבה העדה את החדר אמר לה, לדבריה, להתראות ביום שני והיא מרוב פחד עתה לו: להתראות.

(ח) לשאלת הסניגור כי העדה אמרה לסלאח אל שיח כי הנאשם נגע בה בכתפיים שלו, ענתה העדה: **"זה אתה אומר"** היא חזרה והדגישה כי הוא נגע בה בידיים.

(ט) בחקירתה הנגדית הכחישה העדה כי המנהל אמר לה בישיבת הסיכום שלהם כי יש תלונות על תפקודה כמדריכה ושהיא לא נכנסת להדרכה בכיתות.

(י) העדה גם העידה כי איננה זוכרת אם אמרה לגב' חנה קורלנד כי הפגישה היתה בשעה 14:00 או 15:00.

(יא) בחקירתה הנגדית את העדה שאל אותה הסניגור על נושא הפרידה לאחר האירוע. הוא מצא סתירה בעובדה שבמכתבה לד"ר דורון מור (ת/2) ובעדותה בפני בית הדין אמרה כי המנהל אמר לה להתראות ביום שני והיא ענתה לו ב"להתראות" ואילו בחקירתה בפני חוקר נש"מ ברדוגו יעקב מיום 16.8.98 (ת/3) לא הזכירה כלל את נושא הפרידה כנאמר לעיל. העדה מתרצת את ההבדלים בכך שגביית עדות בפני חוקר נש"מ היתה כמעט שנה לאחר האירוע.

(יב) בהמשך החקירה הנגדית שמענו מפי העדה, כי עד כמה שזכור לה היא תפסה את בעלה בטלפון כשהגיעה לבית חולים נהריה, ואילו במכתבה לד"ר דורון מור (ת/2) כתבה כי יצרה קשר עם בעלה במעלות. היא מתרצת את הסתירה בכך כי גם בבית החולים נהריה דיברה איתו אלא שאז עצרה בצד הדרך כי לא היתה לה דיבורית וקודם לכן גם דיברה עמו.

בהמשך נחקרה העדה על פגישתה עם ד"ר גד פליישר וחזרה על הנאמר בחקירה הראשית. היא גם נחקרה ארוכות אודות נושא התלונה במשטרה ואמרה כי במשרד החינוך הובהר לה שהגשת תלונה במשטרה משמעו, הפסקת ההליך במשרד החינוך ולכך לא הגישה באותו זמן תלונה למשטרה. בהמשך חקירתה הנגדית הכחישה העדה כי הצוות והמנהל לא היו שבעי רצון מתיפקודה.

(2) גב' מיכל רוזנפלד - פסיכולוגית קלינית:

(א) בחקירה הראשית סיפרה העדה, שהיא פסיכולוגית קלינית וכי טיפלה במתלוננת לאחר שהאחרונה פנתה אליה וסיפרה לה כי נעשה בה מעשה מגונה על-ידי מנהל בית הספר בו היא עסקה בעבודת הדרכה. הטיפול נעשה במסגרת קופת חולים מכבי. הטיפול היא ממוקד סביב אירוע ספציפי. המתלוננת סיפרה לה מה קרה והיתה במצב נפשי נסער. היא בכתה כל הזמן, רעדה והיו לה קשיים בריכוז. היא תארה מצב של חוסר שינה ובמידה וישנה היו לה סיוטים, היו לה פחדים ששוב יתקפו אותה. כל הפגישה הראשונה היא בכתה. הטיפול היה קצר יחסית והיא החלימה די מהר.

(ב) בחקירתה הנגדית נשאלה העדה כיצד היא בטוחה שמה שכתבה במסמך שהפנתה לגב' חנה קורלנד (ת/4) בו היא מאבחנת את מצבה של המתלוננת ומציעה כיצד לנהוג בה לאחר האירוע הטראומטי, קשור בטראומה שעברה המתלוננת בעבודתה ולא במקום אחר. האם יכול להיות שהמתלוננת עברה טראומה אחרת שלא קשורה בעבודתה שלה? והיא

ענתה: "כן, יכול להיות, אבל במקרה הזה זה היה אופייני להטרדה מינית". (פרוטוקול עמ' 14, שורה 50) העדה חזרה ואמרה לאחר עוד ועוד מספר שאלות של הסניגור בנושא האבחנה כי: "האבחנה שלי היא חד-משמעית". (פרוטוקול עמ' 15, שורה 25).

(3) גב' חנה קורלנד - ממונה על הדרכה במחוז :

א) בשנת 1997 היתה העדה ממונה על הדרכה במחוז והמתלוננת היתה כפופה לה. ביום חמישי העדה חזרה הביתה ונאמר לה שהמתלוננת התקשרה אליה מספר פעמים. היא התקשרה עם המתלוננת עוד באותו ערב והאחרונה סיפרה לה מה קרה בחדרו של הנאשם. למחרת היא דיברה עם מר דוד וסרמן, הממונה הישיר שלה שביקש ממנה להיפגש עמו. בפגישה עימו היא סיפרה לו שהיא מכירה את המתלוננת והסיפור שלה נשמע אמין. היא הוסיפה והעידה כי מר דוד וסרמן הודיע למר סלאח אל שייח מה שקרה ובמקביל ביקש מהעדה לאמור למתלוננת שתיצור קשר עם מר גד פליישר, הפסיכולוג של משרד החינוך. העדה התקשרה למתלוננת ובקשה ממנה לעשות כן. היא היתה בקשר עם המתלוננת כל הזמן וידעה כי היא לא רצתה לשוב לעבוד בבית הספר בסמיע ועברה לעבוד בבית הספר "רמז". לעדה היו רק דברי תשבחות על המתלוננת, בנוגע לעבודתה, לדעתה היא בחורה מאוד אחראית ולא פרובוקטיבית כלל.

המתלוננת היתה מאוד אמינה בעיניה. "אני הכרתי אותה קודם, כמו כל מורה בבית ספר "רמז" שהדרכתני שם. היא היתה בקורס הכשרת מדריכים כשאני היית מרכזת הקורס. אחרי זה התחילה לעבוד בבתי ספר כמדריכה. לאורך כל התקופה לא נתקלתי באי מילוי הוראות, בשקר בעבודה, לא על-פי הנוהלים, היא אמינה מאוד בעיני. אם היא איחרה לעבודה בחצי שעה היא אפילו דיווחה על העדרות ומסרה מה לעשות. לא נתקלתי בניסיון לטשטש דברים שזה קורה לפעמים עם מדריכים". (פרוטוקול עמ' 17, שורות 35-40)

ב) בחקירתה הנגדית חזרה העדה וסיפרה שוב את הידוע לנו מעדותה של המתלוננת על האירוע, אלא שהיא אמרה שהישיבה היתה בשעה 14:00 או 15:00. היא לא זכרה השעה המדויקת כיוון שהיא "חלשה בדברים

כאלה" (פרוטוקול עמ' 18 שורה 6). היא גם נחקרה ארוכות בנוגע לפגישה שהשתתפה במשרד החינוך ביום 2.2.98 ובה השתתפו מר גד פליישר ומר דוד וסרמן (ת/1). היא הודתה שהשתתפה בפגישה, אולם לא רשמה את פרטי כל השיחה. היא גם אמרה שלא שמעה דבר אודות תלונה של מורות מבית ספר סמיע על אודות תיפקודה של המתלוננת.

(4) **מר ברדוגו דוד - חוקר נש"מ :**

- (א) העד הגיש את ההודעה שגבה מהנאשם ואמר שהיא נגבתה מרצון.
- (ב) בחקירה נגדית סיפר העד לבית הדין מהי הפרוצדורה של חקירה בנציבות שירות המדינה. הוא נשאל מדוע לא חקר את כל משתתפי הפגישה מיום 2.9.98 (נ/1) והוא מסביר שאת ד"ר גד פליישר לא חקר כיוון שהאחרון התחמק מחקירה.

(5) **מר סלאח אל שייח - מנהל היחידה לחינוך דרוזי :**

- (א) בחקירתו הראשית סיפר העד על פגישתו עם המתלוננת. הוא שמע מהממונה עליה מה קרה ולא האמין לאמיתות הסיפור ולכן הזמין את מתלוננת אליו. הוא סיפר שהמתלוננת סיפרה לו שמנהל בית הספר החזיק בכתפה ושהיא אמרה לו שיעזוב אותה. מאידך אומר העד ש: **"נכון שהיא בכתה, לא הבנתי מה הטראומה שלה"**. (פרוטוקול עמ' 33, שורה 17).
- (ב) בחקירה נגדית ע"י ב"כ הנאשם אמר העד שאין לו קירבה משפחתית לנאשם. הוא הוסיף ואמר כי הוא מאוד התפלא על דבריה של המתלוננת אליו שאמרה שלשים יד על כתפה זה כאילו הצקה.

ב. **מוצגים :**

(1) ת/1 - מכתבה של שלומית עמיחי, המנהלת הכללית בפועל של משרד החינוך, התרבות והספורט מיום 6.9.99: מכתבה של שלומית עמיחי, המנהלת הכללית (בפועל) של משרד החינוך, התרבות והספורט מיום 6.9.99 לעו"ד יגאל חיות בגין הגשת קובלנה נגד הנאשם.

(2) ת/2 - מכתבה של המתלוננת לד"ר דורון מור מיום 23.12.97: בתאריך הנ"ל כתבה המתלוננת מכתב לד"ר דורון מור בו גוללה את מעשה ההטרדה המינית של מנהל בית הספר היסודי בכפר סמיע, מר דמאן פלאח. בתום יום ההדרכה היא נפגשה עם הנאשם במשרדו לסיכום היום ולחשיבה אודות עיתון בית הספר אותו התעתדו להוציא לקראת היציאה לחופשת החורף. היא היתה במשרד עם הנאשם כשיתכן ושרת ביה"ד נעל באותה עת את הכיתות. כאשר עמדה ללכת, קם הנאשם מכסאו, ותוך שהוא תופס בידה ומסובב אותה אליו אמר: "בואי תתקרבי אליי", ואז: "משך אותי אליו ובכף ידו השנייה תפס אותי בין הרגליים" זה היה מעשה ההטרדה המינית. כל העניין לקח שניות. הנאשם אמר למתלוננת: "להתראות ביום שני" והיא ענתה לו: "להתראות" וברחה כל עוד נפשה בה. בהמשך המכתב כתבה כי: "במעלות שוחחתי בטלפון עם בעלי" ולאחר מכן היא ניסתה ליצור קשר עם גב' חנה קורלנד אותה השיגה רק בערב. מאז אותו אירוע לא חזרה לעצמה. היא סיפרה שהיא עומדת להתחיל בטיפול פסיכולוגי. היא החליטה לא להגיש תלונה במשטרה על מנת למנוע פגיעה במשפחתה, ובעיקר בילדיה, וביקשה מד"ר דורון מור כי משרד החינוך ימצא דרך למצות את הדין עם הנאשם, "גם כדי למנוע בעתיד פגיעה בנשים אחרות".

(3) ת/3 - הודעתה של המתלוננת בפני החוקר ברדוגו דוד:

(א) הודעתה של המתלוננת נגבתה בתאריך 16.8.98.

(ב) היא חוזרת ומתארת את הקורות איתה בתאריך 18.7.97, כאשר את מעשה ההטרדה המינית היא מתארת כך: "ואז קמתי לצאת את המישרד. ואז גם המנהל דמאן פלח קם מכיסאו ללוות אותי אל מחוץ לבית הספר כפי שעשה זאת בפעמים הקודמות. עבר מאחורי גבי ואז החזיק בידי הימנית ומשך אותי אליו כך שהעמיד אותי פנים מול פנים, ואז תוך כדי שידו הימנית מחזיקה בידי, דחף את ידו השמאלית אל בין הרגליים שלי והכאיב לי בתפסיתו, וזה עיניין של שניות ואז צרחתי לעברו והדפתי אותו מעלי ומהצעקה שלי אמרתי לו "דמאן" אני אצרח,

ואז מיד עזב אותי. תפסתי את התיק שלי פתחתי את הדלת של המישרד ורצתי לעבר השער של בית הספר וניכנסתי לרכב שלי ונסעתי מס' ק"מ, עצרתי וניסיתי מהפלאפון שלי לתפוס את בעלי אך לא היתה תשובה. ושוב ניסיתי ורק ליד ביה"ח נהריה תפסתי את בעלי סיפרתי לו בהיסטריה וכן ניסיתי ליתפוס את הממונה עלי במישרד החינוך חנה קורלנד. ורק בשעה 11:00 בלילה תפסתי אותה וסיפרתי לה את המיקרא" (צ.ל המקרה).

(ג) היא מספרת על הטיפול של הפסיכולוגית גב' מיכל רוזנפלד ועל הפגישה עם הפסיכולוג של משרד החינוך ד"ר גד פליישר ועל פגישתה עם ד"ר דורון מור מיום 23.2.98.

(ד) המתלוננת מספרת באופן מפורט אודות פגישתה עם מר סלאח אל שייח במשרד החינוך בחיפה אשר שמע מה היה באירוע. לאחר מכן ביקש ממנה לשכוח מכל העניין ולא להתלונן.

(4) ת/4 - מכתבה של גב' מיכל רוזנפלד לגב' חנה קורלנד מיום 2.1.98:

במכתב הנ"ל מציינת הפסיכולוגית גב' מיכל רוזנפלד שטיפלה במתלוננת. היא קובעת כי המתלוננת סובלת מ- ACUTE STRESS REACTION עם מאפיינים פוסט טראומטיים ושהיא זקוקה לטיפול אינטסיבי במשך השבועות הקרובים על מנת להחלים מהטראומה ומבקשת כי האחרונה תעבוד בסביבה שבה תחוש ביטחון פיזי.

(5) ת/5 אימרתו של הנאשם:

(א) אימרתו של הנאשם נגבתה תחת אזהרה בתאריך 20.10.98.

(ב) באימרה הנ"ל מוסר הנאשם, כי אכן בסוף שנת הלימודים בתאריך 18.12.97 נכנסה המתלוננת למשרדו כדי לסכם עבודתה באותו יום והראתה לו את עיצוב הדפים של עיתון ביה"ס אותו הם עמדו להוציא לקראת חופשת החורף. הוא אמר לה: "כל הכבוד על העבודה הטובה שבצעת".

ג) הנאשם ממשיך ומספר לחוקר כי הסביר למתלוננת כיצד להגיע לבריכת השחייה במעלות, ולאחר מכן: **"לחצתי לה יד ואמרתי לה להתראות ביום שני"**. הוא ליווה אותה לחצר בית הספר ובזה נגמר הסיפור.

ד) המתלוננת לא הגיעה לביה"ס ביום שני לאחר המקרה. מיד לאחר מכן התחילה חופשת החורף. כיוון שגם אחרי החופשה לא הגיעה המתלוננת לבית הספר ניסה להשיגה טלפונית ולא הצליח.

ה) בחודש פברואר זומן הנאשם לד"ר דורון מור לפגישה ושם נודע לו על התלונה בגין ההטרדה המינית.

ו) באימרתו, מכחיש הנאשם את סיפור ההטרדה המינית ואומר שלא היו דברים מעולם, ולדבריו: **"כמובן שלא הטרדתי את גב' ג.נ. ולא נגעתי בה פיזית חוץ מלחיצת יד שכך נהגתי להגיד שלום כאשר עזבה את בית הספר באותו יום"**.

ז) לשאלת החוקר - האם ביום האירוע 18.12.97 מעבר ללחיצת יד עם המתלוננת נגע בגופה, משיב הנאשם: **"לא, בהחלט לא"**.

ח) לשאלת החוקר - האם הנאשם היה ביחסים טובים עם המתלוננת לפני התאריך הנ"ל, או האם היה קיים איזה חיכוך ביניהם, משיב הנאשם: **"לא! היינו ביחסים טובים מאוד"**.

ט) לשאלת החוקר - מדוע אם כן היתה המתלוננת סיבה כל שהיא להתלונן נגדו בגין הטרדה מינית ענה כי מאז שנודע לו על התלונה חשב הרבה על הנושא ולא מצא כל סיבה שבעולם, ולבסוף עלה בדעתו, כי מספר ימים לפני האירוע העיר למתלוננת פעמיים כי מורות מתלוננות שאינה נכנסת אליהן לכיתות להדריך כפי שהיה בעבר והיא באה לביה"ס רק לעסוק בהכנת עבודה לאוניברסיטה.

(י) הנאשם גם מכחיש שדיבר על המקרה עם מר סלאח אל שיח. הוא אומנם פגש אותו במסדרונות משרד החינוך ביום 8.2.98 ושאל אותו אם הוא יודע מדוע הוא (הנאשם) מוזמן למשרד, ותשובתו היתה: "כן אני יודע ושוחחתי על זה עם מנהל המחוז ודבר כזה לא ייתכן שיקרא (ה) לבן האדם הזה (כלומר אלי)". לשאלת החוקר האם זכור לו שמי מעובדי ביה"ס ראה שיצא עם המתלוננת יחד לחצר בית הספר ענה שלא.

5. ראיות הסניגוריה:

א. עדויות:

(1) מר דמאן פלאח - הנאשם - עד הגנה ראשון:

(א) הנאשם, כמקובל בתקנה 34 לתקנות שירות המדינה (משמעת) (סדרי הדין של בית הדין), התשכ"ד 1963-, העיד בפנינו כעד הגנה ראשון.

(ב) שמענו מפי הנאשם כי הוא מנהל בית ספר יסודי בכפר סמיע ועובד במשרד החינוך זה 36 שנים.

(ג) שמענו מפיו כי הוא מכיר את המתלוננת מיום 1.9.96, כשהגיעה לביה"ס לעבוד בהדרכה עד יום 18.12.97. היחסים ביניהם היו טובים מאוד.

(ד) הנאשם התייחס לפרטי האירוע מיום 18.12.97 ותאר את הפגישה שהיתה בסוף יום העבודה בינו לבין המתלוננת וסיפר כי הוא שוחח עמה על עיצוב עיתון בית הספר ותאר, בעקבות בקשתה, כיצד להגיע לבריכת השחייה במעלות.

(ה) הנאשם העיד בפנינו, דבר שלא הוזכר בחקירתו בפני חוק נש"מ (ת/5), כאשר תיאר את פרטי הפגישה בפניו למרות שתוחקר בפרוטרוט על תוכן הפגישה כי: "אמרתי לה לפני שתלך אני רוצה להגיד לה שמורות כבר

פעמיים העירו לו שהיא לא נכנסת לכתות להדריך אותן".
(פרוטוקול עמ' 38 שורות 18,19).

והוא ממשיך ואומר: "הזכרתי לה לפני שיצאה על הדברים האלה והיא אמרה לי שיהיה בסדר ואמרה לי להתראות. כמובן לפני הלהתראות אמרתי לה: "באת לפה להדריך ולא להוציא B.A על חשבון הזמן שלנו", וזה בצורה טובה ביותר ללא צעקות - כמנהל אל מדריכה. אמרתי לה להתראות ביום שני והיא אמרה לי להתראות. יצאתי איתה כרגיל, זה אצלי מינהג קבוע. לווייתי אותה לחצר בית הספר, כי זה מינהג קבוע אצלי ונפרדנו לשלום". (פרוטוקול עמ' 38 שורות 24 עד 29)

(ו) הנאשם נשאל מה קרה לאחר האירוע ומספר את גירסתו בנושא של אי חזרתה של המתלוננת לעבודה בבית הספר.

(ז) הנאשם מתאר את הפגישה שהתקיימה ביום 2.2.98 אצל מנהל המחוז ד"ר דורון מור ומספר שנאמר לו כי יש תלונה על הטרדה מינית של המתלוננת נגדו והוא הביע תמיהה שיש תלונה כזו, כי לא היו דברים מעולם בעניין זה. הוצע לו באותה פגישה לצאת לגימלאות, אולם הוא העדיף כי הנושא יועבר לטיפולו של ביה"ד למשמעת או לוועדת משמעת.

(ח) שמענו גם בעדותו של הנאשם כי הוא פגש את מר סלאח אל שייח במסדרון אצל מנהל המחוז והאחרון מסר לו שאמר למנהל המחוז שלא יתכן שדבר כזה יקרה לנאשם כי הוא מכיר אותו טוב, לכל היותר ייתכן שעשה "תנועה על כתף" כפי שהוא עושה מידי פעם לאנשים. הנאשם הגיב באומרו: "ואמרתי לו שגם זה לא היה". (פרוטוקול עמ' 41 שורות 6-7).

(ט) בחקירתו הנגדית סיפר הנאשם אודות תלונת שתי המורות על המתלוננת ואמר כי העיר לה פעמיים: פעם ראשונה כשבועיים לפני האירוע ופעם שנייה בתאריך 18.12.97. כשנשאל הנאשם מדוע לא סיפר בהודעתו בפני חוקר הנש"מ (ת5/) ובמכתבו למנהלת כח אדם בהוראה מיום 14.5.98 כי העיר למתלוננת על תיפקודה בזמן הישיבה, ענה כי העלה בדעתו רק הערות מקצועיות.

(י) כשנחקר הנאשם בחקירתו הנגדית שוב אודות האירוע מיום 18.12.97 ונשאל האם היה לו מגע פיזי כלשהוא עם המתלוננת באותו יום, הוא השיב: **"לא, חוץ מלחיצת ידיים"**. (פרוטוקול עמ' 45, שורה 38). הוא חוזר ואומר שחד-משמעית לא יצר כל מגע פיזי עם המתלוננת חוץ מאותה לחיצת יד. לאחר מכן, הוא אומר שיש אפשרות שידו נגעה בה שאולי לא הרגיש ולא שם לב, כלומר יכול לקרות דבר כזה, אולם לו לא קרה דבר כזה, וכדבריו: **"אני זוכר טוב מאוד שלא היה דבר כזה"**. (פרוטוקול עמ' 46, שורה 16)

(2) גב' נעימה פלאח - מורה:

(א) בחקירתה הראשית מעידה גב' נעימה פלאח כי היא מחנכת כיתות א' בביה"ס בכפר סמיע וכי הנאשם הוא מנהל בית הספר. היא מכירה את המתלוננת משנת 97. בשנה זו, השנה הראשונה לעבודתן המשותפת המתלוננת בסדר גמור. לאחר מכן היא הפחיתה את עבודתה. לאחר שהתלוננה בפני מנהל ביה"ס, המתלוננת המשיכה לא להדריך אותה ולא נתנה לה רעיונות חדשים, אלא: **"אמרה תמיד שהכל 10"** (פרוטוקול עמ' 45, שורות 27-28).

(ב) בחקירתה הנגדית הודתה העדה כי יש קירבה משפחתית בינה לבין הנאשם. בנוגע לנושא ההטרדה המינית - טענה שעד לרגע עדותה בפנינו לא ידעה שנושא המשפט הוא הטרדה מינית.

(3) גב' טרודי דליה - מורה:

(א) בחקירתה הראשית העידה הנ"ל אודות עבודתה עם המתלוננת. בשנת הלימודים הראשונה עבדה לדבריה המתלוננת היטב, הכניסה את כל שיטות ההוראה החדשות. בשנה השנייה כשבקשה העדה מהתלוננת שתתן לה שיטות הוראה חדשות, היא אמרה לה שלא צריך לשנות מהשנה שעברה ואז היא התלוננה נגדה בפני הנאשם שהוא מנהל בית הספר.

(ב) בחקירתה הנגדית אמרה העדה שאין לה קירבה משפחתית עם הנאשם. בשנת הלימודים הראשונה של המתלוננת בבית הספר היחסים עמה היו טובים אך בשנה השנייה השתנה משהו והמתלוננת לא חידשה שיטות

הוראה. היא היתה נכנסת לכתה שלה והייתה אומרת לה: "את 10 דליה" (פרוטוקול עמ' 53, שורה 5). לאחר מכן התלוננה העדה בפני צוות המורים ובפני המנהל על כך שהמתלוננת לא מתפקדת.

(4) ד"ר דורון מור - מנהל מחוז לשעבר:

(א) ד"ר דורון מור נחקר בחקירה ראשית אודות הפגישה שנערכה בתאריך 2.2.98 במשרדו בנוגע לתלונתה של המתלוננת נגד הנאשם. הוא סיפר שפרש בפני הנאשם את המקרה ואמר לו שיש לו אפשרות לפרוש לפנסיה מוקדמת, ולא תוגש נגדו תלונה לוועדת המשמעת של נש"מ. הנאשם הכחיש את כל הנאמר ואמר שהוא מוכן לעמוד לדין על מנת להוכיח שלא היו דברים מעולם.

(ב) בחקירה הנגדית מספר העד כיצד למד על פרטי האירוע. הוא אומר שלמד את הפרטים מהמכתב של המתלוננת מיום 23.12.97 (נ/2).

(5) מר סלים פריד נאסר - שרת בית הספר:

בחקירה ראשית סיפר שרת בית הספר על הכרותו עם המתלוננת. חדרה היה ליד חדרו והיא כל הזמן ביקשה ממנו שיכין לה קפה. הוא חשב שיש לה משהו לא בסדר בראש כי היא רצתה כל הזמן קפה. בכל תקופת עבודתה של המתלוננת בבית הספר הוא לא ראה אותה בורחת או נסה על נפשה. כך גם העיד בחקירה נגדית.

(6) מר מופאלח פאלח - שומר בבית הספר:

(א) בחקירה ראשית העיד שלא ראה שום אירוע חריג ביום 18.12.97. הוא ראה שהנאשם מלווה את המתלוננת לחצר בית הספר. שעות עבודתו היו משעה שבע בבוקר עד שלוש וחצי אחר הצהריים.

(ב) בחקירה נגדית הודה העד כי הוא בן דודו של הנאשם. בראשית החקירה אמר שהאירוע היה ב-8.12.96 או 97. אחר כך חזר מדבריו אלה ואמר שהאירוע היה ב-18.12.97.

7) מר ג'לאל אסעד - מפקח:

א) העד השביעי הוא מפקח כולל של בתי ספר יסודיים ועל יסודיים. הוא מכיר את הנאשם כמפקח במגזר הדרוזי והוא גם מפקח ישיר על בית הספר בכפר סמיע. הוא מכיר את הנאשם ואת המתלוננת. לא דווח לו על האירוע מיום 18.12.97 ונודע לו על המקרה בצורה עקיפה. הוא סיפר שדיבר עם מחנכות והן אמרו לו שבשנת הלימודים 97/8 המתלוננת לא לימדה אותן שיטות הוראה חדשות, אלא ישבה בספריה.

ב) גם בחקירתו הנגדית סיפר העד כי תפקידה של המתלוננת היה לקוי והיא לא ביצעה את יסוד הפעולות ולא נכנסה לכיתות.

ב. מוצגי ההגנה:

במהלך הדיון הוגשו לבית הדין מספר מוצגים מטעם ההגנה, באמצעות עדים או על בסיס הסכמה דיונית, כמפורט להלן:

1) פרטיכל שתי ישיבות מתאריכים 2.2.98 ו- 9.2.98 (נ/1)

פרטיכל שנכתב ע"י דר' דורון מור אודות שני מפגשים שקוימו בתאריכים הנ"ל. בראשון השתתפו מר גד פליישר, מר דוד וסרמן, המתלוננת וגב' חנה קורלנד. המתלוננת פרטה מעשה ההטרדה המינית והמשתתפים החליטו להציע לנאשם להעמידו בפני ועדת משמעת ולצאת לפרישה מוקדמת, ולא - יועמד לדין משמעת. המתלוננת תשקול הגשת תלונה במשטרה, רצוי לאחר הטיפול המשמעותי. במפגש השני השתתפו: מר גד פליישר, מר דוד וסרמן והנאשם. הנאשם הכחיש את הנאמר עליו והיה מוכן לעמוד בפני ועדת משמעת. הוצע לו להמתין שבוע ועד אז להחליט אם הוא מקבל ההצעה לפרוש בשקט או שתוגש נגדו תלונה לבית הדין המשמעותי.

2) מכתבה של גב' יעל שטיינברג למר חגי קוזלוב מיום 1.3.98 (נ/2)

מנהלת אגף כח אדם בהוראה, גב' יעל שטיינברג, פונה למנהל הממונה על הטיפול בפרט ותנאי השירות במשרד בבקשה למצות הדין עם הנאשם.

3) הודעה של גב' חנה קורלנד שנגבתה ע"י חוקר נש"מ (נ/3)

(א) זו הודעתה של גב' חנה קורלנד שנגבתה ביום 16.11.98 ע"י מר דוד ברדוגו חוקר נש"מ.

(ב) בחקירה זו פרטה העדה קשרי העבודה בינה לבין המתלוננת והביעה דעתה החיובית על המתלוננת.

(ג) בהמשך החקירה סיפרה העדה אודות שיחת הטלפון שהיתה לה עם המתלוננת באותו יום חמישי בשעה 10.00 בלילה. המתלוננת נשמעה נסערת וגם בכתה וסיפרה לה מה קרה בזמן הישיבה במשרדו של הנאשם באותו היום.

(ד) בהמשך החקירה היא סיפרה אודות הפגישה שהתקיימה במשרד החינוך ביום 2.2.98.

(4) תעודת חוקר - נ/4:

מסמך זה הוא צלום מתעודת החוקר של מר דוד ברדוגו שמונה כחוקר לפי סעיפים 15 ו-16 לחוק שירות המדינה (משמעת) התשכ"ג-1963.

(5) מכתב מדר' גד פליישר למר ברדוגו דוד מיום 27.11.98 (נ/5):

זהו מסמך מדר' גד פליישר לחוקר הנש"מ בו הוא מאשר כי אין ברשותו מסמך כל שהוא מפגישתו עם המתלוננת.

(6) מכתב מדר' דורון מור אל גב' יעל שטיינברג מיום 23.2.98 (נ/6):

בקשתו של דר' מור דורון המופנה לגב' יעל שטיינברג למצות את הדין בענין הנאשם ולהעמידו לדין משמעת.

(7) הודעה של מר סלאח אלשייך שנגבתה ע"י חוקר נש"מ (נ/7):

(א) זוהי הודעתו של סלאח אל שיך שנגבתה ע"י חוקר נש"מ בתאריך 3.12.98.

(ב) העד מספר כיצד הגיע לידיעתו נושא ההטרדה המינית של המתלוננת ומספר על פגישתו עמה. לדבריו, היא סיפרה לו מה קרה בעת הארוע

במשרדו של הנאשם, ואמרה לו כי: "דמאן פלח החזיק בכתפה בשתי ידיו". הוא אף חידד את הדברים ושאל אותה אם תפיסה בכתף יש בה משום הפרעה והיא ענתה שכן. הוא זוכר שהעדה "בכתה כאשר סיפרה על ההטרדה..." העד גם מספר אודות הפגישה שהיתה במשרד החינוך ועל שיחתו עם הנאשם מיד לאחר מכן.

8) מכתבו של הנאשם לגב' יעל שטיינברג (נ/8)

זהו מכתב תגובה לתלונה של המתלוננת מיום 14.5.98. לדבריו לא ארע דבר בעת הישיבה בחדרו בתאריך 18.12.97 בינו לבין המתלוננת. רק ביום 30.1.98 שמע שיש תלונה על הטרדה מינית נגדו והדבר נפל עליו כרעם ביום בהיר. לדבריו כל טענותיה של המתלוננת נגדו הם דברי הבל, שקר גס ומתועב.

6. סיכומי הצדדים:

בתום פרשת הסניגוריה, סיכמו התובע והסניגור המלומדים את גישתם לראיות שבאו בפניו, כל צד על פי מהות שליחותו. נתבקשנו ע"י התביעה כי נרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו על פי פרטי התובענה, אשר להוכחתם המלאה טוענת התביעה. ומאידך, ביקשנו הסניגור לזכותו מן האישומים לנוכח דלות ואיכות הראיות שהובאו לבית הדין. נביא להלן תמצית קצרה של סיכומי הצדדים.

א. סיכומי התביעה:

(1) התובע ביקשנו להרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו בכתב התובענה וכי עלינו לתת אמון מלא בגירסתה של המתלוננת לגבי התרחשותו של הארוע בתאריך 18.12.97, שפרטיו הוצגו בפתח הכרעת דיננו, גם אם הכרעת דיננו תהיה מבוססת ומנומקת רק על בסיס גירסתה כפי שבאה בפנינו. אליבא, חיזוק לאותה גירסה יכול בית הדין למצוא בעדויות עדי התביעה האחרים: גב' חנה קורלנד וגב' מיכל רוזנפלד אשר העידו לאשר התרחש בסמוך לאחר קרות הארוע וגם אחריו על מצבה הנפשי של המתלוננת שעה שדיווחה להן על ההתרחשות.

(2) לגישת התובע גירסתו של הנאשם, לפיה המתלוננת טפלה עליו לכאורה אשמה בגין התלונות על תיפקודה הלקוי, אין לה מה שתסמוך. ראשית, לא הוכח שאכן תיפקודה של המתלוננת לקוי. שנית, ההערות על תיפקודה לא עלו מצד הנאשם במכתבו אל גב' יעל שטיינברג שנכתב בחודש מאי שנת 1998, חודשים ספורים לאחר הארוע והרבה לאחר שהנאשם ידע על התלונה ויכול היה לחשוב על מניע מצד המתלוננת לעלילה כה מרושעת. שלישית, הנאשם סתר את עצמו בקשר לזמן בו העיר למתלוננת על תיפקודה. בהודעתו (מוצג ת/5) ציין שהעיר לה מספר ימים לפני האירוע על כך שיש תלונות מצד המורות שהיא לא נכנסת לכיתות בעוד שבעת מסירת עדותו בפני בית הדין הנכבד מסר שהעיר לה על תפקודה ביום האירוע. כלל ידוע הוא שכאשר יש סתירה בין הודעה מוקדמת לבין הודעה מאוחרת יש להעדיף את הגירסה המוקדמת, כך שגם אם נלך לשיטת הנאשם ונאמר שהיו הערות על תפקודה של המתלוננת, הרי שההערות נאמרו למתלוננת מספר ימים לפני האירוע ואם רצתה המתלוננת להעליל על הנאשם עלילה, היתה עושה זאת באותו הזמן, ולא ממתנה מספר ימים, מופיעה כרגיל לבית הספר עושה את עבודתה ורק אז ממציאה את הסיפור. רביעית, לאור חוות הדעת הטובה שיש לממונה על המתלוננת עליה, לא היה למתלוננת ממה לחשוש גם אם נאמר שהיו תלונות על תפקודה, כך שלא היתה למתלוננת שום סיבה להעליל על הנאשם.

(3) בסוף דבריו טוען התובע כי התביעה הרימה את נטל ההוכחה הרובץ לפיתחה באמצעות העדים והמוצגים שהופיעו והוצגו בפני בית הדין שהנאשם ביצע את המעשים המיוחסים לו בכתב התובענה.

ב. סיכומי ההגנה:

(1) בראשית כתב הסיכומים טוען הסניגור כי התביעה לא עמדה בנטל הראיה הדרוש להוכחת התביעה בתיק. כיוון שהתביעה מודה כי מדובר במקרה של עדות מול עדות, וכיוון שההלכה הפסוקה קבעה במקרים כגון אלה כי נטל ההוכחה בתביעות של הטרדה מינית הינו רף גבוה מהרף האזרחי וקרוב לרף הפלילי של מעל לכל ספק סביר - נטל ההוכחה בתיק זה לא הורם (ראה עש"מ 3725/91, בכרך נגד מדינת ישראל, פ"ד מה(5) עמ' 401, וכן: בד"מ 21/99 שצורף לסיכומים).

(2) הסניגור גורס כי הארוע המיוחס לנאשם כלל לא התרחש, וכי המתלוננת רקמה נגדו עלילה. בנוסף טוען הסניגור כי התביעה לא הצליחה להוכיח את הדברים המיוחסים לנאשם בסעיף 6 לתובענה. הסניגור גורס כי בעדותה של המתלוננת ישנן סתירות מהותיות המעלות ספקות בנוגע לגירסתה. לדעתו, עדי התביעה שאותם העידה התביעה מטעמה אף הם סותרים את עדות המתלוננת, וזאת כאשר לעדותם ניתן להתייחס רק לעצם אמירת הדברים ולא לנכונותם מאחר ומדובר בעדות שמיעה.

(3) הסניגור מבקש כי נקבל את עדותם של שרת בית הספר ושל השומר אשר היו עדים לפגישה ולסיומה ולדעתו אלו הינם העדים היחידים אשר יכולים להעיד ממקור ראשון על שהתרחש מלבד הנאשם והמתלוננת.

(4) הסניגור מוצא קווים בולטים של חוסר אמינות בעדותה של המתלוננת כתוצאה מסתירות ושאלות המעלות תהיות לגבי גירסתה של המתלוננת ואופן התרחשות הדברים, נשוא הארוע החד פעמי, אשר לא ארע לדעתו מעולם, כמפורט להלן:

א) לגבי שעת הפגישה –

המתלוננת העידה בפני חוקר נש"מ (ת/3) כי הארוע החל בשעה 17.00 אחה"צ, וארך לפחות חצי שעה, ואילו שרת בית הספר ציין מפורשות כי הוא עבד עד שעה 16.00 או 16.30, כך שהדבר לא מתיישב נוכח שעות עבודתו של השרת. בנוסף לכך גם חנה קורנלנד העידה בפני חוקר נש"מ כי הפגישה התקיימה בשעה 14.00 או 15.00 אחה"צ. ולכן, עדות

המתלוננת שנתמכה במוצגים ת/2 ות/3 לגבי שעת הפגישה אשר צויינה על ידה - המתלוננת אינה נכונה כלל וכלל.

(ב) לגבי תוכן הפגישה -

לדברי הסניגור, המתלוננת שכחה לציין במוצג התביעה ת/2 (מכתב התלונה לד"ר דורון מור מיום 23.12.97) את העובדה שהיא והמנהל שוחחו ביניהם ביום 18.12.97 על תוכן הישיבה שקדמה לפגישה ביניהם כפי שציינה בפני חוקר נש"מ בת/3, שהרי תוכן הישיבה נסוב על תלונות המורים בדבר תיפקודה הלקוי. הוא מחזק דבריו בדברי שתי העדות המורות גב' נעימה פלאח וגב' טרודי דליה שהעידו בפנינו כי הן התלוננו אודות תיפקודה הלקוי של המתלוננת במסגרת ישיבת מורים למנהל בית הספר. זאת ועוד, כיצד ידעה גב' טרודי דליה שמנהל בית הספר הבהיר למתלוננת דוקא באותה ישיבה של סיכום יום העבודה (כנראה הכוונה לישיבה מיום 18.12.97) כי יש תלונות נגדה? התשובה היא כי, כך אומרת האחרונה **"המנהל כפי שידעתי במסגרת ישיבה בסיכום יום עבודה, הבהיר לה את הליקוי בתיפקוד שלה"** (פרוטוקול עמ' 51 שורות 47, 48). לדעת הסניגור קיימת סתירה נוספת בין האמור בכתב התובענה באשר להתמשכות הפגישה נשוא הארוע ובין הנאמר ב- ת/2 וב-ת/3. בכתב התובענה נאמר בסעיף 4 כי **"המתלוננת צרחה לעברו שיפסיק, הדפה אותו, פתחה במנוסה לרכבה....."** ואילו ב-ת/2 נאמר כי **"כל הענין לקח שניות"**. הוא אמר: **"להתראות ביום שני"** אמרתי **"להתראות וברחתי כל עוד נפשי בי"**. ב-ת/3 ציינה המתלוננת בפני חוקר נש"מ כי **"הארוע לקח שניות"**, אולם שכחה לציין כי נפרדה מהנאשם בלהתראות ביום שני.

סתירה נוספת מוצא הסניגור בין המוצגים ת/2 ו-ת/3 בנוגע למקום שיחתה הטלפונית הראשונה עם בעלה. ב-ת/2 היא אומרת ששוחחה עם בעלה בטלפון בצומת מעלות ואילו ב-ת/3 נאמר שליד נהריה היא השיגה את בעלה.

סתירה נוספת מוצא הסניגור בכך שהשמיטה מ-ת/3 ומ-ת/3 את העובדה שאושרה על ידה בחקירה נגדית כי הנאשם הסביר לה כיצד להגיע למעלות ואף שרטט לה מפה.

תמיהה נוספת מוצא הסניגור בכך שלדעתו, לפי עדות המתלוננת בפנינו, בין הנאשם והמתלוננת נימצא כיסא ורק אקרובט יכול לבצע מעשה כזה של הטרדה להעמיד את המתלוננת על רגליה ואז לדחוף את הכיסא שהיה ביניהם.

(ג) אופן סיום הפגישה -

לדעת הסניגור השמיטה המתלוננת וסתרה נקודות רבות ב-ת/2 אותן אישרה במהלך חקירתה ובמהלך עדותה בפני חוקר נש"מ אודות סיום הפגישה. ב-ת/2 סיפרה המתלוננת את דבר סיום הפגישה בקצרה ואילו ב-ת/3 ובעת חקירתה בפנינו סיפרה המתלוננת כיצד הסתיים הארוע ביתר פירוט.

סתירה נוספת מוצא הסניגור בין דברי המתלוננת לעדותה של גב' חנה קורלנד בכך שהאחרונה העידה שלדעתה המתלוננת רק רצתה לעזוב את ביה"ס ולא לעבוד שם יותר על מנת לשכוח את הפרשה לבין הנכתב ב- 1/נ כי המתלוננת מבקשת למצות עם הנאשם את הדין.

(5) הסניגור טוען כי החוקר לא ביצע תפקידו כראוי והחקירה לא הושלמה כי אם היתה מושלמת לא היתה מוגשת תובענה זו לעולם. החוקר לא חקר את מר גד פליישר ואת דר' דורון מור ואת גב' יעל שטיינברג. לדעת הסניגור החוקר סתר את עצמו במהלך חקירתו ולא השלים את החקירה ובכך התביעה לא הרימה את נטל ההוכחה המוטל עליה.

(6) הסניגור סבור כי עדותו של מר סאלח אלשייך היא עקבית ומהימנה. הוא מעיד כי המתלוננת אמרה לו שהנאשם החזיק בכתפה ושהיא אמרה לו שיעזוב אותה. דבריו אלו סותרים סיפורה של המתלוננת אודות ההטרדה המינית.

(7) הסניגור מבקש כי נדחה דבריה של הפסיכולוגית הקלינית, גב' מיכל רוזנפלד, כיוון שכל העדות נסמכת על עדות שמיעה והעדה אינה יכולה לערוב לאמיתותם. מאידך לא הוצגו ע"י התביעה ו/או על ידה רישומים אודות האבחנה.

8) הסניגור סבור כי עדותו של הנאשם מהימנה ואמינה לכל אורך הדרך ולא נסתרה. גם עדותם של העדים נעמה פלאח, טרודי דליה סלים פריד ומופלאח פלאח רצופות ועקביות ולא נסתרו בחקירה נגדית.

9) בסיכום דבריו טוען הסניגור כי דברי כל עדי התביעה נסמכים על עדות שמיעה, וכולם, ללא יוצא מן הכלל נסמכים רק על דבריה של המתלוננת, ולכן לא ניתן לראות בעדותם חיזוק או סיוע לדבריה של המתלוננת. הלכה פסוקה היא כי בנושא של עדות מול עדות, הנאשם מול המתלוננת, נטל הראיה ונטל ההוכחה המוטל על כתפי התביעה הינו כבד ביותר וקרוב לנטל המוטל על כתפי התביעה בפלילי, מעל לכל ספק סביר. התביעה לא הרימה את נטל הראיה והוכחה ולכן יש לזכות את הנאשם.

7. רמת הוכחה נדרשת:

בטרם יבחן בית הדין, אם קיים יסוד בחומר הראיות להרשעת הנאשם בעבירות שייחסה לו התביעה כאמור, בית הדין מוצא לנכון להתייחס לשאלת רמת ההוכחה הנדרשת בדין המשמעתי, באופן כללי, וזו שראוי להחילה לגבי עבירות מין, שהינן ברות השלכה ישירה על דיוננו בתיק זה:

בסוגיה זו קבע סעיף 11 לחוק, כי בכפוף לאמור בסעיף 7 לחוק, יהיו לבית הדין כל הסמכויות הנתונות לוועדת חקירה, לפי סעיפים 8 עד 11 ו-27(ב) לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968.

סעיף 8 לחוק ועדות חקירה קובע:

"א. ועדת חקירה אינה חייבת לנהוג לפי סדרי הדין של

בית משפט והיא רשאית לקבל כל ראיה שהיא, בכל דרך

הנראית לה מועילה, ולקבוע סדרי חקירתם של עדים,

והכל כשאינן בחוק זה או בתקנות על פיו הוראה אחרת.

ב. ועדת חקירה אינה כפופה לדיני הראיות כשאינן בחוק זה הוראה

אחרת לעניין זה."

עם זאת, חלה החובה על בית הדין, כמו על כלל יחידות המינהל, לפעול לפי כללי הצדק הטבעי. עיקרון זה נקבע על ידי בית המשפט העליון מפי כב' השופט ברנזון כבר מקדמת דנא:

"זכותו היסודית והבלתי מעורערת של כל עובד מדינה היא, במלא בית הדין המשמעותי את תפקידו, לא ייפגע במאומה בעקרונות הצדק, כפי שאלה הוגדרו ונקבעו בדין, ובתי המשפט יקפידו עם בית הדין הקפדה רבה, שישמור על זכויות יסוד אלה של העובדים העומדים לפניו לדין משמעותי. אבל מעבר לגבולותיהם, המוגדרים היטב כאמור, של עקרונות הצדק הטבעי, לא יתערבו בתי המשפט בשיקול דעתו ובסדרי דיונו של בית הדין המשמעותי, כל עוד הוא ממלא תפקידו ואינו חורג ממסגרת סמכויותיו כדין."

(עש"מ 1/66 פסקל נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ(3), 71)

ואכן, לעניין מידת ההוכחה הראייתית, הנדרשת על ידי בית הדין למשמעות, קבע כב' השופט לוין בעש"מ 9/88, אזוט נגד מדינת ישראל, פ"ד מ"ג(1), 867 : **"חובה להקפיד על קיומו של איזון נאות בין הצורך בניהול הליכים מהירים ויעילים מחד גיסא לבין שמירת כללים בסיסיים המבטיחים זכויותיו של העומד לדין, מאידך גיסא..."**

בית המשפט העליון קבע כי, בשל איזון זה, אין לקבוע מסמרות לעניין מידת ההוכחה הראייתית, ולפיכך מידת ההוכחה הנדרשת עשויה להשתנות לפי רצינות העניין השנוי במחלוקת. באותו הקשר, קבע בית המשפט כי :

"היה זה מן הצורך שבמקרה דנן תונח לפני בית הדין תשתית ראייתית העולה על הנדרש בהליך אזרחי, הגם שאיננה מגעת כדי ראייה שמעבר לכל ספק סביר." בפסק דין מאוחר יותר, עש"מ 3725/91, בכרך נגד מדינת ישראל (פ"ד מה(5), 401), נקבע, שאין ליצור רמת הוכחה מיוחדת לדין המשמעותי וכי רמת ההוכחה בדין המשמעותי זהה לזו, שבדין הפלילי :

"לדידי, די בשתי רמות ההוכחה הקיימות אצלנו והן, שכנוע מעבר לספק סביר מחד גיסא, ומאזן הסתברויות מאידך גיסא. דיני נפשות נחשבים לחמורים יותר בתוצאותיהם, ונדרשת מידה גבוהה יותר של הוכחה, מאשר מאזן הסתברויות בלבד. הדין המשמעותי מצטרף מבחינה זו להליך הפלילי כי זו משמעותה לאשורה."

כב' השופט קדמי, בספרו "על הראיות" (חלק שלישי, מהדורה משולבת ומעודכנת, התשכ"ט-1999, בעמ' 1340 ובעמ' 1467), דן בנושא זה : **"להרשעה בבית הדין למשמעות דרושה רמת ודאות שאינה מגעת אמנם לזו הנדרשת בפלילים, אך העולה על זו הנדרשת בהליך האזרחי"**.

עמדת בית הדין הינה, שעל אף העובדה, שאינו כפוף לדיני הראיות, אך בשים לב, שמדובר באישום בעבירה של הטרדה מינית, עלינו לנקוט במשנה זהירות בבואנו

לקבוע את אשמתו של הנאשם. בעבירות מהסוג שבהן הואשם, בית הדין סבור, כי ראוייה הגישה שהובאה בפרשת כרך, על פני הגישות האחרות, אף שהנושא של רמת ההוכחה הנדרשת בהליכים המשמעותיים טרם הוכרע סופית (ראה גישתו של כב' השופט זמיר בעש"מ 5590/98, בפרשת גלאור; וגם בד"מ 18/00 בעניין אליהו חליוה).

8. דין:

א. בית הדין בחן בקפידה רבה את מכלול הראיות שבפניו, את סיכומי הצדדים לענין המסקנות שעליו להפיק מהן ואת רמת ההוכחה הנדרשת בעבירה נשוא דיוננו.

ב. בהחלטתנו זו עלינו להכריע בין שתי גירסאות סותרות זו של המתלוננת, שלדבריה נעשה בה מעשה ללא הסכמתה ובניגוד לרצונה ויש בו משום הטרדה מינית לבין זו של הנאשם, כי הארוע על פי גירסת המתלוננת בתלונתה כלל לא התרחש.

ג. הכרעת הדין בפניה אנו עומדים, בנסיבות בה פעורה תהום עמוקה בין הגירסאות תשען מטבע הדברים על מידת התרשמותינו מעדויות המתלוננת והנאשם, אותן שמענו ומהן התרשמנו, מבלי שזנח את העדויות והראיות הארוכות אותן סקרנו בהכרעת דין זו.

ד. נוכל להרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו, על-פי פרטי התובענה, רק אם נשוכנע כי עדותה של המתלוננת בפנינו יחד עם ראיותיה הנוספות של התביעה והסניגוריה, אינן מעלות או יוצרות ספק של ממש בדבר התרשמותינו של הארוע נשוא דיוננו.

ה. בית הדין בחן בקפידה את מכלול הראיות שבאו בפניו ואשר הוצגו על ידו בגוף הכרעת הדין, ושאל את עצמו האם ניתן על בסיסן להעניק להן את אותו המשקל הדרוש, לנוכח רמת ההוכחה הנדרשת לדעתנו, לצורך הרשעתו של הנאשם בעבירה של הטרדה מינית.

ו. שעה שבחנו את עדותה של המתלוננת, תוך שאנו אורגים סביבה גם את עדויותיהם של שאר העדים, ולאור שלל הנסיבות אשר פורטו בהרחבה לעיל, גברה בנו הנטייה לקבל במלואה את עדותה של המתלוננת. מצאנו אותה אמינה, וככזו המתארת

ומשחזרת נאמנה את אשר ארע לה בישיבת שיחת הסיכום במשרדו של הנאשם
ביום 18.12.97.

ז. ב"כ הנאשם ניסה להציג בקיעים בעדותה של המתלוננת על מנת להוכיח שלא
היתה קוהורנטית בדבריה, ואנו, בהמשך דבריו נדון בהם אחד לאחד.
כידוע הוא, כי לא כל חסר עקביות ו/או סתירות בדבריו של עד יורדים לשורשו
ענין עד כי יש בהם כדי להפריך לחלוטין את גירסתו. סקירת מערכת העובדות אין
משמעה עמידה על כל חוליה עובדתית בפני עצמה במנותק מזולתה, אלא יש
להשקיף על מסכת העובדות כעל מכלול אחד, שכל אחת מחוליותיה שזורות זו בזו
ומשלימות זו את זו. העדות בכללותה נבחנת על רקע חומר הראיות בכללותו
ולאור כל נסיבות המקרה. וכך נאמר בפס"ד עש"מ 2/73 פלוני נ' מדינת ישראל
(פד"י כח 1 עמוד 365): **"אכן, גם לגבי העדויות הנותרות ניסה בא כח המערער
לשכנעני, בכשרון רב כי נוכח סתירות בעדותה של המתלוננת ר' ס' לא היה
מקום להאמין לה, אך, כידוע, סתירות כאלו, או קשייו של העד בקביעת התאריך
המדויק, אין בהם כדי לפסול את עדותו, ואם בעיני בית הדין היא היתה
מהימנה, אין להתערב בהחלטתו"**.

ח. הסניגור סבור, כי חבל הראיות שנשזר על ידי התביעה נקרע בכמה וכמה
מקומות עוד לפני שנעשה בהן שימוש כלשהוא ואין, איפוא, מנוס מזיכוי.
נעבור אחת לאחת על ניתוח הראיות מטעם הסניגוריה ונביע עמדתנו:

(1) שעת הפגישה -

לדעת הסניגור יש סתירה בין דבריה של המלוננת כי הפגישה היתה בשעה
17.00 לבין דבריה של גב' חנה קורלנד כי הפגישה היתה בשעה 14.00 או 15.00.
שרת בית הספר העיד כי הוא עובד עד שעה 16.00 או 16.30 והמתלוננת עצמה
העידה כי היא חושבת שהשרת היה באותה עת בביתה"ס, כך שהדבר לא
מתיישב האחד עם השני.

לדעתנו, סתירה זו מתישבת בקלות. כאשר נשאלה המתלוננת ע"י התובע מתי
היתה הפגישה, היא עונה: **"אני לא התסכלתי על השעון, אני חושבת
שבסביבות השעה 17.00 בערב"** (פרוטוקול עמ' 6 שורה 53). כלומר, העדה
עצמה אומרת שהיא לא הסתכלה על השעון. משמע, הפגישה יכלה, דה פקטו,
להערך גם בשעה מוקדמת יותר והדבר מתיישב עם עדות השרת. גם בחקירה

הנגדית מעידה המתלוננת: "ב- 18.12.97, לא זוכרת את השעה המדויקת".
(פרוטוקול עמ' 7 שורות 13-14).

לגבי עדותה של גב' חנה קורלנד - בסיכום דבריו מבקש הסניגור מאתנו כי לא נראה בעדותם של עדי התביעה חיזוק או סיוע כאשר מדובר בידיעה שאיננה ממקור ראשון, כלומר, עדות שמיעה. לכן, אם מחד נראה בדבריה של גב' חנה קורלנד עדות שמיעה - אזי אין לקבלה ולכן אין כל סתירה בין דבריה שאין להם נפקות לבין עדות המתלוננת. מאידך, גם אם נתייחס לדבריה של גב' חנה קורלנד הרי היא אומרת בעמ' 18 לפרוטוקול (שורה 5, 6): **"נשארה בסוף היום לדבר עם המנהל בשעה 14.00 או 15.00, לא זוכרת את השעה המדויקת, אני חלשה בדברים כאלה"**. ובעמוד הנ"ל של הפרוטוקול (שורה 46) אומרת שוב העדה: **"אני חוזרת ואומרת שאני לא זוכרת אם הזמן המדויק" לכן, במקרה זה אין לסמוך על דבריה של העדה שאומרת בפירוש שזכרונה בזמנים או בתאריכים חלש**.

(2) תוכן הפגישה –

לדברי הסניגור, המתלוננת שכחה לציין במוצג התביעה ת/2 את העובדה שהיא והמנהל שוחחו ביניהם ביום 18.12.97 על תוכן הישיבה שקדמה לפגישה ביניהם, כפי שציננה בפני חוקר נש"מ ב- ת/3, שהרי תוכן הישיבה שקדמה לפגישה, נסוב על תלונות המורה בדבר תפקודה הלקוי. הוא מחזק את דבריו בדברי שתי העדות המורות, גב' נעימה פלאח וגב' טרודי דליה שהעידו בפנינו. שתייהן התלוננו אודות תפקודה הלקוי של המתלוננת במסגרת ישיבת מורים למנהל בית הספר, וגב' טרודי דליה גם מעידה כי ידעה שהמנהל הבהיר למתלוננת בישיבת הסיכום על הליקוי בתפקודה שלה. (פרוטוקול עמ' 51 שורות 47,48).

לדעתנו אין כל סתירה בין האמור ב- ת/2 לבין האמור בת/3 הגם שבת/2 לא הזכירה המתלוננת את שיחתה עם מנהל בית הספר בדבר תוכן הישיבה שקדמה לפגישה ביניהם. הכיצד? ת/2 הוא מכתב קצר המגולל את עצם המעשה ההטרדה המינית ותו - לא. אין הוא מהווה חקירה המשתרעת על פני ארבע עמודים בה יש מקום לגולל את הנעשה לפני ואחרי מעשה ההטרדה המינית.

בנוסף לכך, עדותה של גב' טרודי דליה בדבר ידיעתה כי במסגרת ישיבת הסיכום יום העבודה של המתלוננת והנאשם האחרון הבהיר למתלוננת את הליקוי בתפקוד שלה - היא עדות שמיעה שאין אנו מקבלים אותה.

(3) משך זמן הפגישה –

לדעת הסניגור קיימת סתירה נוספת בין האמור בכתב התובענה באשר למשך זמן הפגישה לבין הנאמר בת/2 וב-ת/3. בכתב התובענה נאמר בסעיף 4 כי: **"המתלוננת צרחה לעברו שיפסיק, הדפה אותו, פתחה במנוסה לרכבה...."** ואילו בת/2 נאמר כי **"כל הענין לקח שניות. הוא אומר: "להתראות ביום שני" אמרתי: "להתראות" וברחתי כל עוד נפשי בי".** ב-ת/3 ציינה המתלוננת בפכי חוקר נש"מ כי: **"הארוע לקח שניות",** אולם שכחה לציין כי נפרדה מהנאשם בלהתראות ביום שני.

לדעתנו אין כל סתירה בין כל המסמכים הנ"ל. גם הארוע המסופר בכתב התובענה לקח שניות, אם כי לא נאמר שם כי לקח שניות, וגם הנאמר בת/2 וב-ת/3 ארך שניות.

העובדה שב-ת/3 שכחה המתלוננת לציין לחוקר נש"מ כי נפרדה מהנאשם בלהתראות ביום שני ואילו בת/2 כן ספרה, זו אינו מהווה כל סתירה. הרי אין הסניגור מצפה מבני אדם שיזכרו לצטט בדיוק כל מה שקרה בארוע מסויים בזמנים שונים ומאוחרים בחייהם. הרי מוח האדם אינו מחשב שפולט כל פעם שלוחצים על מקש מסויים אותו מידע בדיוק. יש ואתה נזכר בתאריך מסויים אודות מידע X שארע לפני שנה וייתכן ובתאריך מאוחר יותר פרח מידע X מזכרונך, ואילו בתאריך עוד יותר מאוחר ישוב ויעלה בזכרונך.

(4) הנסיעה למעלות –

סתירה נוספת ומהותית מוצא הסניגור בין עדות המלוננת לבין המוצגים בנוגע לנסיעה למעלות - אם בכלל - נסעה לשם, מקום שיחתם הטלפונית הראשונה עם בעלה. ב-ת/2 היא אומרת ששוחחה עם בעלה בטלפון בצומת מעלות, ואילו ב-ת/3 נאמר שליד נהריה היא השיגה את בעלה בפלאפון.

העדה מנסה לתרץ סתירה זו בעדותה לפנינו ויתכן כי השיחה היתה גם בצומת מעלות וגם בצומת נהריה, כיוון שבעדות בפנינו היא ואמרת: **"את בעלי תפסתי כשהגעתי לבית החולים נהריה עד כמה שזכור לי"**.

סתירה נוספת מוצא הסניגור בכך שהשמיטה מ-ת/2 ומ-ת/3 את העובדה שאושרה על ידה בחקירה נגדית כי הנאשם הסביר לה כיצד להגיע למעלות ואף שירטט לה מפה.

לדעתנו גם בזה אין סתירה. ב-ת/2 וב-ת/3, מכתב התלונה שלה לד"ר דורון מור וחקירתה בפני חוקר נש"מ סיפרה בפרוטרוט את מעשה ההטרדה המינית אולם פרטים לא חשובים, לדעתה, לא סיפרה ואילו בחקירה נגדית כשנשאלה על פרטים שאינם נוגעים למעשה ההטרדה - סיפרה אותם בפנינו לאחר שנשאלה ע"י הסניגור.

(5) מעשה ההטרדה –

תמיהה נוספת מוצא הסניגור בכך שלפי גירסת המתלוננת, הנאשם עמד מאחריה וכשהיא עמדה לקום, הוא תפס לה את היד וסובב ואותה אליו ואת היד השניה הוא שם לה בין הרגליים. לדעתו, לפי תאוריה זו, בין המתלוננת אשר היתה ישובה עדיין, נמצא כיסא!

איננו מבינים מהיכן שאב הסניגור את התיאוריה שבין המתלוננת לנאשם היה כיסא. עפ"י עדותה, אין אנו מבינים שהיה כיסא ביניהם, אלא היא היתה ישובה על כיסא ועמדה לקום ואז ארע מעשה ההטרדה.

(6) אופן סיום הפגישה -

לדעת הסניגור השמיטה המתלוננת וסתרה נקודות רבות ב-ת/2 אותן אישרה במהלך חקירתה ובמהלך עדותה בפני חוקר נש"מ (ת/3) אודות סיום הפגישה.

בת/2 אמרה "כאשר עמדתי ללכת קם המנהל ממקומו, לפתע תפס בידי...." ואילו בת-3 סיפרה מה קרה לפני מעשה ההטרדה עצמו ביתר פירוט.

ושוב, לדעתנו אין פה שום סתירה. ההסבר הוא שב-2/2 שהוא מכתב תלונה לדרי' דורון מור חשוב היה למתלוננת לספר על מעשה ההטרדה עצמו ולא על מה שקרה מסביב מעשה ההטרדה, כי על כך היא מתלוננת, ואילו בחקירתה ע"י חוקר נש"מ גוללה הסיפור כולו גם את מה שאינו נוגע במישור למעשה ההטרדה. מכתב מטיבו אמור להיות תמציתי ואין הוא דומה לחקירה.

(7) עדותה של גב' חנה קורלנד –

סתירה נוספת מוצא הסניגור בין דברי המתלוננת לעדותה של גב' חנה קורלנד בכך שהאחרונה העידה שלדעתה המתלוננת כן רצתה לעזוב את ביה"ס ולא לעבוד שם יותר על מנת לשכוח את הפרשה לבין הנכתב ב-1/נ כי המתלוננת מבקשת למצות את הדין כלפי הנאשם.

אין שום סתירה בין דברי גב' חנה קורלנד לבין המתלוננת כי עדותה של האחרונה היא עדות סברה שאינה קבילה על ידנו. יש בעדותה של גב' חנה קורלנד חלקים שהם עדות שמיעה ולא יתקבלו על ידינו כך שדברי הסניגור שהאחרונה אמרה למתלוננת שהנאשם אמר לה "להתראות ביום שני" (פרוטוקול עמ' 14 שורות 15-18) זו עדות שמיעה. גם דברי המתלוננת לגבי חנה קורלנד כי נסעה הביתה ולא למעלות - זו עדות שמיעה.

(8) עדותו של מר דוד ברדוגו –

הסניגור טוען כי החוקר לא ביצע את תפקידו כראוי והחקירה לא הושלמה, כי אם היתה מושלמת לא היתה מוגשת תובענה זו מעולם. החוקר לא חקר את דרי' גד פליישר, את דרי' דורון מור ואת גב' יעל שטיינברג לדעת הסניגור החוקר סתר את עצמו במהלך חקירתו ולא השלים את החקירה ובכך התביעה לא הרימה את נטל ההוכחה המוטל עליה.

עובדה כי תובענה זו הוגשה בפנינו, הגם שלא הושלמה, לדעת הסניגור. על בית דין זה להחליט אם הנאשם עשה את מעשה ההטרדה אם לאו. אנו ננתח ונחליט אם התביעה הרימה את נטל ההוכחה, אם לאו {ראה שפיר נ' קליבנסקי (פד"י כא 11, עמ' 358, 363)}.

(9) עדותו של מר סלאח אל שייח –

הסניגור סבור כי עדותו של מר סלאח אל שייח היא עקבית ומהימנה. הוא מעיד כי הנאשמת אמרה לו שהנאשם החזיק בכתפה ושהיא אמר לו שיעזב אותה. דבריו אלו סותרים את סיפורה של המתלוננת אודות ההטרדה המינית.

אנו סבורים כי דבריו הנ"ל של העד הם עדות שמיעה ואין אנו מקבלים עדותו בכל הנוגע לדברים ששמע, להבדיל מהתרשמותו ממצבה הנפשי של העדה כפי שהוא ראה בעיניו, ועל כן נדון בהמשך דברינו.

(10) עדותה של גב' מיכל רוזנפלד –

הסניגור מבקש כי נדחה את עדותה של גב' מיכל רוזנפלד כיוון שהעדה לא יכולה להתרשם מכל גורם אובייקטיבי נוסף מעבר לדבריה של המתלוננת עצמה. כל התרשמותה על פי דבריה מתבססים על הנתונים שניתנו לה ע"י המתלוננת עצמה.

נכון שמרבית עדותה של גב' מיכל רוזנפלד מבוססים על עדות שמיעה שאין אנו מקבלים אותה, אולם, היא גם תיארה את מצבה הנפשי של המתלוננת שהיתה מאוד נסערת ובכתה כל הזמן היא רעדה והיו לה קשיים בריכוז וכל הפגישה הראשונה היא בכתה.

היא גם תיארה מצב של טראומה שעברה המתלוננת ולדעתה במקרה הזה זה היה אופייני להטרדה מינית ובנוסף לכך היא בטוחה באבחנה שלה שהיא חד-משמעית.

(11) עדותו של הנאשם –

סניגור סבור כי עדותו של הנאשם היא מהימנה לאורך כל הדרך ולא נסתרה וגם עדותם של העדים: גב' נעימה פלאח, גב' טרודי דליה, מר סלים פריד, ומר מופלאח פלאח רצופות ועקביות ולא נסתרו בחקירה הנגדית.

(12) מאחר ובעדות מול עדות עסקין, בהעמדת גירסת המתלוננת מול גירסת הנאשם לגבי אופן השתלשלות העניינים בעת הפגישה, אנו מעדיפים ללא כל היסוס את גירסת המתלוננת על פני גירסת הנאשם, וזאת מהנימוקים הבאים:

(א) מלבד עדותה של המתלוננת על אשר ארע בעת הפגישה יש בהתנהגותה לאחר הארוע משום חיזוק וסיוע לארוע עצמו. גב' חנה קורלנד העידה על שיחת טלפון שלה ושל המתלוננת ביום חמישי בערב מיד לאחר הארוע, ועל מצבה הנפשי **"שהיא נסערת, נרגשת ובוכה"** (פרוטוקול עמ' 6 שורה 50). כאשר המתלוננת סיפרה למר סאלח אל שייח את שקרה באותה הפגישה היא בכתה בפניו. הוא מאשר בעדותו ש**"נכון שהיא בכתה"** (פרוטוקול עמ' 33 שורה 12). גם הפסיכולוגית הקלינית גב' מיכל רוזנפלד מעידה כי המתלוננת היתה מאוד נסערת, בכתה כל הזמן, רעדה והיו לה קשיי ריכוז.

(ב) בעדותו של הנאשם בפנינו על הסיבה כביכול שגרמה למתלוננת להעליל ליו עלילה כה שפלה נאמר שהיו תלונות של שתי מורות בבית הספר נגדה. זו לדעתו היתה הסיבה לתלונה. ואילו, בתגובתו של הנאשם לתלונתה של המתלוננת מיום 14.5.98 אומר הנאשם: **"ביום 18.12.97 בסוף היום נכנסה אלי גב' ג.נ לסיכום היום, והראתה לי את העיצוב אשר עשתה לדפי עיתון בית הספר שעמדנו להוציאו לקראת חופשת החורף. הערכתי את עבודתה במילים "כל הכבוד" ולפני שיצאה מהחדר שאלה אותי אם אני יודע איך מגיעים לבריקת השחיה במעלות כי הבת שלה משתתפת בתחרות שחיה שם והיא רוצה להגיע לבריקה. הסברתי לה איך מגיעים לחצנו ידיים ואמרנו להתראות ביום שני ועזבה, כשאני מלווה אותה לחצר בית הספר"**.

הנאשם לא מזכיר בתגובה הנ"ל ולו במילה אחת כי מישהו התלונן נגדה, אלא ההיפך: הוא שיבח את עבודתה. זה היה סמוך יותר לארוע כאשר זכרוננו של הנאשם היה טוב יותר.

(ג) עדויותיהם של שתי המורות לא תומכות את עדות הנאשם כי באותה פגישה דובר אודות נושא התיפקוד הליקוי של המתלוננת כיוון שהן עדויות שמיעה.

(ד) עדותו של שרת ביה"ס בדבר שעת עבודתו בביה"ס גם אינה רלבנטית כאשר כבר ניתחנו את עדותה של המתלוננת וגב' חנה קורלנד לעיל בדבר אפשרות כי הפגישה התקיימה לפני השעה 17.00.

סוף דבר:

נטל ההוכחה הדרוש שהיה מוטל על התביעה להוכחת העבירות שיוחסו לנאשם הורם דיו ולנוכח מכלול טעמינו כאמור לעיל, החלטנו להרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו בכתב התובענה.

הכרעת הדין ניתנה ביום ה' באב התשס"ב (14.7.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם היא תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר חגאזי מחמוד חבר	ד"ר צבי קרניאל חבר	עו"ד ורדה קטרון-ברט יו"ר

בד"מ 197/01 – דווח על פעילות שלא היתה:

תמצית הפסק:

הנאשם מורה לשל"ח, הורשע על ידי בית הדין בעבירות משמעת בגין דווח כוזב על יציאה לימי שדה עם כיתות שונות, וכן דווח על השתתפות בהשתלמות שאליה בכלל לא הגיע.

בפני בית הדין הוצג הסדר הטיעון על ידי הצדדים ולאחר שבית הדין שקל את הטיעונים לעניינים כיבודו ולאחר שנשקלו על ידו מכלול השיקולים, החליט ליתן לו תוקף ואמצעי המשמעת שהוטלו על הנאשם כללו: נזיפה חמורה והפקעת משכורת קובעת אחת.

ניתן ביום ו' באייר התשס"ב – 18.4.2002.

הרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' חני לידור - חברה
מר ענבوسی פאוזי - חבר

ס.י. H0250099
 תיק בד"מ 197/01
 תאריך: 18.4.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חני לידור
 מר ענבوسی פאוזי

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת): אינו מיוצג
ב"כ הנאשם: מר חגי קוזלוב

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. ביום כ"ח בניסן התשס"ב (10.4.2002), הרשענו את הנאשם המועסק כמורה של"ח בעל וותק בהוראה של 15 שנה על-פי הודאתו בעבירות לפי הסעיפים 17 (1) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), וכן בסעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הנאשם מועסק כאמור במשרד החינוך בתפקיד של מורה לשל"ח, הואשם והורשע בכך שב-19 מקרים שונים במהלך השנים 98-99 דיווח על יציאה לימי שדה עם כיתות שונות מביה"ס התיכון "ינוח-ג'ת", בעוד שבאותם ימים לא יצא לאותה פעילות בפועל. בנוסף, הואשם כי דיווח למנהלו על השתתפות בהשתלמות בירושלים כשבפועל לא התייצב אליה כלל.

3. הרשעתו על ידינו באה בעקבות הסדר טיעון, שאליו הגיעו הצדדים.

הסדר הטיעון:

4. במהלך הדיון שבפנינו הודיעו הצדדים לבית הדין כי הגיעו להסדר טיעון ביניהם, לפיו יודה הנאשם במיוחס לו בכתב התובענה ובכפוף להודאתו זו יושתו עליו אמצעי משמעת של;

א. נזיפה חמורה;

ב. הפקעת משכורת חודשית אחת ב-12 תשלומים שווים ורצופים.

יצוין, כי הוחזרו כבר למשרד החינוך ע"י הנאשם הכספים שקיבל בגין הדיווחים כאמור (בשיעור של כ-1000 ש"ח).

טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. **גישת התביעה:**

(1) התובע המלומד הדגיש בפנינו, כי כאשר נודע המקרה במשרד החינוך, הנאשם הודה והחזיר את הכספים שקיבל בגין הדווח הכוזב (דווח על 19 שעות נוספות).

(2) כמו כן, הוסיף התובע, כי הינו סבור שבמקרה הנ"ל ראוי להשית עליו נזיפה חמורה ע"מ שזו תבטא את חומרת המעשה בגין דווח לא אמיתי, שחזר על עצמו ב-20 הזדמנויות שונות וכן להסתפק בהפקעת משכורת שלמה, בתקווה שהנאשם למד הלקח ובשל מצבו הכלכלי, החליט לפרוס את משכורתו ב-12 תשלומים שווים ורצופים.

(3) התובע סבור, כי אמצעי המשמעת הנ"ל הינם ראויים וכי המורה מלמד היום של"ח בב"ס אחר בכפר חורפיש לנוכח אירועי הדיווחים, נשוא התובענה.

ב. **עמדת המשרד:**

באמצעות התובע שמענו על עמדת המשרד שהינה, כי מדובר במורה שלא היו נגדו בעבר תלונות משמעותיות הערכתו היתה "בינונית" ושמנהלו החדש תומך בו - וכי הסדר הטיעון מקובל על משרד החינוך.

ג. דבר הנאשם:

(1) מפיו של הנאשם שמענו דברי חרטה וצער עמוקים וכן ביקש מבית הדין להתחשב בו בבואו להטיל עליו אמצעי משמעת. כמו כן שמענו על פעילותו האלטרנטיבית שבוצעה עת דיווח על יציאה לשדה על הכנת ימי השדה ועל תפקידו כרכז טיולים שמתכנן פעילויות בבית הספר.

(2) עוד שמענו על בעיה משפחתית שבגינה לא תפקד באיזון ובשיקול דעת. הנאשם הינו נשוי ואב לחמש בנות ואשתו אינה עובדת. הנאשם הוסיף, כי קירב את התלמידים למקצוע השל"ח ורואה בו שליחות. הנאשם שירת בצה"ל בבית הדין הצבאי כמתורגמן, השתחרר ולמד הוראה, ושכל חלומו היה לעבוד במשרד בהוראה.

החלטת בית הדין:

6. בית הדין שקל ליתן תוקף להסדר הטיעון, כפי שהובא בפניו. בראשית דברינו אנו חייבים לציין, כי התביעה נהגה בהגינות רבה עם הנאשם, התחשבה בו התחשבות רבה ואפילו התחשבות יתר- לצורך קבלת החלטה האם ליתן תוקף להסדר הטיעון כפי שהושג בין הצדדים, בין הדין שקל שיקולים אלה:

א. על נסיבות העבירה: במהלך הדיון למדנו, כי באותם הימים שדווחו להנהלת בית הספר כימי יציאה לשדה, הנאשם שהה בתוך בית הספר ועסק בפעילות בית ספרית אחרת של תכנון והכנה לטיולים עתידיים של בית הספר, כאשר אותם דיווחים הצמיחו לנאשם זכות כספית שלה לא היה זכאי כדין בשיעור של כ-20 שעות נוספות, בערך של כ-1,000 ש"ח- כידוע ממורה אשר מקנה ערכים נדרשת התנהגות בסטנדרט גבוה כפי שנקבע בעש"מ 6713/96 בענין זוהר בן אשר: "התפקיד של מורה מחייב מעצם מהותו סטנדרט התנהגות גבוה במיוחד כלפי התלמידים. מורה מוצב בעמדת מרות של כלפי תלמידים... אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים". (פורסם פ"ד נב(1) בעמ' 650)

ב. על הנסיבות האישיות: למדנו, כי הנאשם נמצא בשירות המדינה כמורה של"ח פרק זמן של כ- 15 שנה. קיבלנו לעיוננו שורה של המלצות והערכות, על דרכו המקצועית והתורמת במסגרת בית הספר. למדנו מפיו של התובע אשר הציג בפנינו את עמדת המשרד, כי אין לנאשם הרשעות פליליות או משמעתיות אחרות, הגם שיש כמה הערות או טענות על אופן תיפקודו מן העבר.

הנאשם נשוי ואב לחמישה ילדים, שעול פרנסתם עליו, כאשר משכורתו מגעת לכ- 6,000 ש"ח לחודש. הנאשם בדברו לבית הדין הביע חרטה עמוקה על מעשיו, שחלקם נבע ממשבר משפחתי אישי שפרטים אודותיו נמסרו לבית הדין במהלך הדיון. מסר לבית הדין כי הוא אוהב את מקצועו, כי הוא מקרב את תלמידי בית הספר לאהבת הארץ ורואה טעם ושליחות בתפקידו, שליחות אותה העדיף על-פני פיתוח כשרונו האישי כזמר וכקריין. הנאשם שירת שירות צבאי מלא כמתורגמן בין השנים 79-81.

ג. לכיבודו של הסדר הטיעון: ככלל, בית דין זה, בדומה לערכאות שיפוט אחרות, מכבד הסדרי טיעון שבאים בפניו, זולת אם נפל בהם עיוות זה או אחר בכל הקשור לסבירותם של אמצעי הענישה או טוהר השיקולים שהביאו לכריתתו של הסדר הטיעון. גם אם בית הדין היה סבור שהיה אפשר להגיע לתוצאה אחרת בגיבושו של הסדר הטיעון, שוני זה או אחר ברכיבים של אמצעי המשמעת אין בו כדי להשמיט את בסיס הכיבוד של הסדר הטיעון. ראה בענין זה עש"מ 4592/97 בענין אליהו סבג, בו נפסק כי - **"לעיתים קרובות יש עניין ציבורי בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין ציבורי בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו טעם טוב לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית, השוו, לגבי הסדר טיעון בתיק פלילי, ע"פ 1289/93, 1290 לוי נגד מדינת ישראל פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות מהסדר טיעון אם מתברר כי ההסדר מתבסס על שיקולים פסולים כגון, משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי,**

דורש לסטות מן ההסדר, גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון." (פורסם בפ"ד נא(5) בעמ' 593)

סוף דבר:

7. הנאשם שבפנינו, לדאבון לב, נכשל בעבירת דיווחים שלא היו דיווחי אמת על פעילותו במסגרת בית הספר, אולם בסופו של דבר הוא קיבל על עצמו את מלוא אחריות בגין מעשיו ומבקש לכפר עליהם ומצר על התנהגותו. בסופו של עיון החלטנו ליתן תוקף להסדר הטיעון לאחר ששוכנענו שהנאשם השכיל להפנים את הערכים הדרושים ממורה וימנע מלסטות מדרך הישר בעתיד. גם הסכום הכספי שהוצא מהמדינה אינו גבוה, יסוד שאף הוא היה בגדר שיקולינו, שאין בו כדי להמעיט מחומרת התייחסותנו למשטר של דיווחים שחייב להיות משטר של דיווחי אמת, לגבי כל עובד מדינה ועל אחת כמה וכמה מעובד מדינה שהוא מורה בישראל, ועל כן החלטנו לאחר מתן תוקף להסדר הטיעון להטיל עליו אמצעי משמעת של:

א. נזיפה חמורה;

ב. הפקעת משכורת קובעת שתנוכה ב-12 תשלומים שווים ורצופים.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ח בבניסן התשס"ב (10.4.2002). גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום ו' באייר התשס"ב (18.4.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יומצא באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר ענבوسی פאוזי חבר	גב' חני לידור חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 51/02 – הגשת תעודת הסמכה מזוייפת

תמצית הפסק :

עובדת הוראה בעלת וותק של 4 שנים הורשעה בעבירות משמעת שונות, בשל הגשתה של תעודת הסמכה מזוייפת למשרד החינוך, שנתבססה על תעודת הסמכה של מורה אחרת אשר צולמה ללא ידיעתה.

הצדדים הציגו לבית הדין את הסדר הטיעון אליו הגיעו לפיו יוטלו על הנאשמת אמצעי משמעת של נזיפה חמורה פיטורין תוך שלילת 50% מפיצויי הפיטורין והשבת סכומי היתר ששולמו בגין המצג הכוזב. אולם, הצדדים נשארו חלוקים לגבי משכה של תקופת הפסילה.

בית הדין פרס את שיקולו לעניין כיבודם של הסדרי טיעון, ניתח את יסודות העבירה שבהם הורשעה הנאשמת, לרבות פסיקה שדנה במעשה זיוף, תכלית אמצעי המשמעת והנסיבות האשיות, וכן את הכללים לכיבודם של הסדרי טיעון.

בית הדין נתן תוקף להסדר הטיעון, ולעניין פרק הפסילה לשירות המדינה, בית הדין העמידה על פרק זמן של 4 שנים.

ניתן ביום ח' בחשוון התשס"ג – 13.11.2002

ההרכב : עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין – יו"ר
 גב' נורית טולידנו - חברה
 מר שפיק קבלאן - חבר

ס.ג. H0250266
 תיק בד"מ 51/02
 תאריך: 27.10.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' נורית טולידנו
 מר שפיק קבלאן
 -יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד לילך כתריאל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד מוחמד קעדאן

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשמת ילידת שנת 1976 המועסקת במשרד החינוך לפי דרגת מורה בכיר, ואשר את שירותה במסגרת משרד החינוך החלה ב-1.10.98, הואשמה בכתב תובענה שהוגש נגדה ב-15.4.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (3) ו-(4) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. כתב התובענה הוגש בעקבות הגשתה של תעודת הוראה מאת מכללת לוינסקי בדצמבר 97, אשר על פניה העידה, כי הנאשמת סיימה את חובותיה כמורה מוסמכת באותו המוסד, אולם נתברר כי התעודה היתה תעודה מזוייפת שצולמה מתעודתה של חברתה ללימודים ללא ידיעתה, והוגשה למשרד החינוך לצורך יצירת מצג של סיום לימודים מלא.

טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

3. הצדדים הודיעו לבית הדין, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון כמעט מלא, לפיו הנאשמת תודה בפרטי התובענה ובעבירותיה ויושתו עליה אמצעי משמעת מוסכמים של: א. נזיפה חמורה; ב. פיטורין תוך שלילת 50% פיצויים המגיעים לה בעבור שנות עבודתה; וכן הוסכם על השבת הכספים ששולמו לנאשמת בגין מצג הכוזב האמור. ואולם הצדדים נשארו חלוקים לגבי משך פסילה לשירות המדינה לאחר פיטוריה, כמפורט להלן בטיעוניהם: -

א. גישת התביעה:

(1) התובעת המלומדת, שבאמצעותה הוצג ההסדר לבית הדין הודיעה, כי הצדדים עדיין חלוקים על משכה של תקופת הפסילה לשירות המדינה שתושט בעקבות פיטוריה בעוד שהתביעה סבורה שיש להעמיד את פרק הפסילה על 10 שנים והסניגור, שלא כיבדנו בנוכחותו ביום הדיון סבור, כי ניתן להסתפק בפרק זמן של שנתיים.

(2) התובעת הבליטה בפנינו את החומרה של מעשי הזיוף והמצג שנעשה כלפי משרד החינוך, שתחילתו, כך למדנו נעשה קודם כלפי המכללה שבה היא למדה, כאשר ממורה נדרש לכלכל צעדיו באופן נורמטיבי בתחום תפקידו וגם מחוצה לו, על-מנת שישמש מודל חיקוי לתלמידים וכך לא נהגה הנאשמת, לקחה תעודה של חברתה ללימודים והשתמשה בה לרעה, כמבואר לעיל.

ב. גישת המשרד:

מפיו של נציג המשרד שמענו, כי אמצעי המשמעת המוסכמים מקובלים עליו, כי המעשה שנעשה הוא מעשה פסול ועל כן נציג המשרד מצטרף לתוכנם של אמצעי

המשמעת שאליהם עתרה התביעה, למעט פרק הפסילה שאותה - לגישת המשרד - ניתן להעמיד לפרק זמן שינוע בין 5 ל-10 שנים.

ג. גישת ההגנה:

מפיה של התובעת שמענו, כי במסגרת המשא ומתן שנוהל בין הצדדים, הסניגור שלא התייצב כאמור לדיון, ביקש להעמיד את תקופת הפסילה על שנתיים. לגבי יסוד זה נתגלעה מחלוקת בין הצדדים ובו לא הגיעו כאמור להסכמה.

ד. הנסיבות האישיות ודבר הנאשמת:

(1) לגבי הנסיבות המשפחתיות שמענו, כי בן זוגה של הנאשמת מובטל כיום ומקבל דמי אבטלה. היא עצמה מועסקת כגננת בעירייה ומתגוררת אצל הוריו של בעלה שאינם מקבלים קיצבת זיקנה והיא תורמת ממשכורתה לפרנסת המשפחה שהוצאותיה מרובות.

(2) במהלך הדיון שמענו מפי הנאשמת את פירוט הנסיבות שבעטיין נעשה מעשה הזיוף, מצב משפחתי מכביד של לידת תאומים פגים באותה תקופה, אחות שהיתה במצב של מוות קליני ונפטרה לאחר מכן, אם שחלתה במחלה ממארת, כל אלה פגעו בשיקול דעתה, לנוכח הרצון לסיים את לימודיה ולעסוק במלאכת הוראה אל מול הנסיבות המשפחתיות והאישיות שהפריעו להגשים מטרה זו.

לשאלת כיבודו של הסדר הטיעון:

4. בית הדין שקל אם יש מקום לכבד את הסדר הטיעון, כפי שגובש בין הצדדים (למעט אותו פרק שדן בתקופת הפסילה). הנאשמת הורשעה בעבירות שעניינן פגיעה במשמעת, הפרתו של החוק (חוק העונשין) האוסר על מעשי זיוף ומרמה, והתנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה והוראה וזו שעלולה לפגוע בשמו הטוב של שירות המדינה. כמו כן, מיוחסת לה עבירה של התנהגות שאינה הוגנת במילוי תפקידה או בקשר עימו, בכך שהגישה במסגרת עבודתה כמורה במשרד החינוך, מסמך שהיה מסמך מזויף.

א. על העבירות ונסיבותיהן:

(1) הנאשמת הורשעה בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), 17 (3) ו-17 (4) לחוק:

"(1) עשה מעשה, או התנהג באופן שפגע במשמעת שירות המדינה;

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה או

התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו, או בשמו הטוב של

של שירות המדינה;

(4) התנהג התנהגות בלתי הוגנת במילוי תפקידו או בקשר איתו".

(2) בית הדין מבקש להעיר כי, בעוד שחוק העונשין מגדיר בפרוטרוט את מרכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג דין המשמעת לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורות ההתנהגות של עובדי הציבור, אשר יש בהם משום עבירות משמעת, העבירות מוגדרות בצורה רחבה, ובית הדין קובע למעשה בדיעבד אם יש בהתנהגות מסויימת כפי שהוכחה בפניו, משום עבירות משמעת כהגדרתה בחוק.

(3) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17 (1) לחוק - פגיעה במשמעת שירות המדינה. די אם נפנה לאמירתו הברורה והחד-משמעית של בית המשפט העליון, מפיו של השופט שמגר (לפי תוארו דאז), בעש"מ 3/75 בעניין אלפונסו דבוש, לגבי מאפייניה של המשמעת: **"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיו וסימני האפיון של המושג 'משמעת'".** יספיק לצורך הנושא שבפנינו אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת אירגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה וזיקתם למסגרת עצמה". (פורסם בפ"ד לו(1) בעמ' 231).

(4) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק, שגם בה הורשעה הנאשמת בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה - על כך, עונה כב' השופט זמיר: **"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים, אמור לקבוע את**

אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון."

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין - טרם פורסם): "התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכך תפקיד."

כבר נפסק בנדון, כי ממורה נדרש סטנדרט התנהגות גבוה ודוגמה אישית לתלמידים (ראה עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד זוהר בן-אשר, פ"ד נב(1) 650).

ולאחרונה בעש"מ 3362/02, שניתן ביום 4.6.02 (טרם פורסם) שבו חוזר בית המשפט העליון על ההלכה שנקבעה גם בעש"מ 2699/02 בעניין ג'מאל חלף על תפקידו של מי שנושא בתפקיד חינוכי. - "לתפקיד המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

(5) מקרה זה אינו דומה לנסיבות שנדונו בעש"מ 917/99 בעניין עבדאללה חמזה, שם פוטר מנהל בית ספר איש חינוך ותיק לאחר שהגיש שלוש תעודות מזוייפות המעידות כביכול על השכלה גבוה.

ובמקרה נוסף נדון בבית דין זה בהרכב, בראשות, כב' מ"מ האבה"ד (בד"מ 169/01) באותו מקרה מורה הציג בפני רשויות החינוך ארבעה מסמכים מזוייפים שכללו דיפלומה הנדסאית על שמו גיליון ציונים שנספח לדיפלומה תעודת גמר של חובות ההוראה ומסמך נוסף, בית הדין ראה בחומרה מעשי זיוף אלה והורה בין השאר על פיטוריו גם במקרים קלים יותר, אין להשלים עם מעשי זיוף של מורה.

ב. על תכלית אמצעי המשמעת:

1) אמצעי המשמעת שיושמו על הנאשמת אינם מוטלים כחלל ריק, אלא לצורך השגתה של התכלית, שלשם קידומה נועד חוק המשמעת. די אם נביא לצורך זה את אשר קבע כב' השופט זמיר בעש"מ 5587/00 בעניינו של אורית בנית: **"מהי, אם כן, תכלית החוק לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה"**.

ובפסק דין אחר: **"התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות"**. (עש"מ 917/99 מדינת ישראל נגד עבדאללה חמזה, פ"ד נג(3), 77), שאוזכר לעיל).

ראה גם לעניין התפקיד המניעתי וההרתעתי של הדין המשמעת, את עש"מ 5771/01, בעניין פודלובסקי וכן משקלו הראוי והעדיף של השיקול הציבורי לעומת זה הפרטי בעש"מ 10123/01 בעניין טליה גניש (שניתן ביום 11.3.2000).

ג. על הנסיבות האישיות:

1) הנאשמת באה אל שירות המדינה זה לא מכבר, בשנת 98 ובתוך פרק זמן קצר מיום קליטתה באותו השירות, ביצעה מעשה פסול ונמהר, כפי שתארנו לעיל.

(2) משך שירות קצר יחסית אל מול הפסול שנפל בהתנהגותה, אינו מאפשר ליתן משקל רב מדי לנסיבות האישיות שהיו מכבידות, לפחות במועד שבהן בוצעו העבירות, גם כיום מצבה הכלכלי של המשפחה אינו מן המשוברים.

ד. הכללים לכיבודו של הסדר טיעון:

(1) בית הדין בדומה לכל ערכאה שיפוטית אחרת, אינו קשור להסכמת הצדדים, הוא רשאי לכבד הסדר טיעון כלשונו הוא רשאי לסטות ממנו לכיוון המחמיר או המקל - הכל לפי שיקול דעתו. הכלל הוא, שלרוב בית הדין מכבד הסדרי טיעון, זולת אם הוא חושב שאמצעי המשמעת שכלולים בו סוטים במידה זו או אחרת מן הסביר והמקובל בנסיבות הענין.

(2) מפסיקתו של בית המשפט העליון, בעש"מ 4542/97, אליהו סבג נגד נציבות שירות המדינה, שפורסם בפ"ד נא(5), 593, עולה כי, יש עניין בעריכת הסדר טיעון ובקיומו, ועל כן: **"אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון, אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו הטעם לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית. השוו לגבי הסדר טיעון במשפט פלילי, ע"פ 1290, לוי נגד מדינת ישראל, פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות אם מתברר כי, ההסדר מתבסס על שיקולים פסולים כגון משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר טיעון, כאשר בית הדין סבור שאמצעי המשמעת עליהם הוסכם בהסדר טיעון סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי, הדורש לסטות מן ההסדר גובר על העניין הציבורי בקיום הסדר טיעון".**

(3) בית הדין שקל את הסדר הטיעון, כפי שהוצג בפניו. ראשית, הוא מצר על כך שבא כוחה של הנאשמת לא בא לדיון - זימונו היה ידוע ביולי 2002 והיה ראוי שיכבדנו בנוכחותו. גם רצונו להגיש בקשה לדחיית מועד הדיון, יום לפני הדיון, בוודאי לא היתה מכובדת על ידינו. ואולם, שקלנו את הסדר הטיעון כפי שהוצג והחלטנו בסופו של דבר לכבדו בכפוף לשינוי מסויים שיעשה בו, כפי שיפורט להלן.

למידתם של אמצעי המשמעת:

5. לאחר שנתנו תוקף וכיבדנו את הסדר הטיעון, יוטלו על הנאשמת אמצעי המשמעת כלהלן:

א. **נזיפה חמורה** - הנזיפה החמורה באה להעביר מסר מטעמנו לנאשמת, כי המעשה שעשתה, גם אם בנסיבות של לחץ נפשי מכביד שבאותה תקופה, כמעט וחרב עליה עולמה, הוא מעשה פסול משום שהוא יצר מצג שווא בקרב רשויות משרד החינוך, כי בפניו מורה שסיימה את מטלות לימודיה כמורה מוסמכת בכירה, ולא כך היו הדברים.

ב. **פיטורים** - הנאשמת תפוט משרות המדינה החל מתאריך 1.11.2002. החלטנו בגלל מרקם חייה הכלכליים לצמצם את שיעורם של פיצויי הפיטורים שישללו ממנה ל-20%, דהיינו הנאשמת תזוכה ב-80% מפיצויי הפיטורים, וזאת בשונה מהמוסכם.

ג. **פסילה לשירות המדינה** - לפרק זמן של 4 שנים. פרק זמן זה נקבע על ידינו בהתחשב בפסול שמצאנו במעשיה, ולאחר שעיינו בנדון ובטיעוניו בכתב של הסניגור, אשר ביקש להעמיד את תקופת הפסילה, על פרק זמן של **שנתיים**.

ד. **לעניין ההשבה** - הנאשמת, על בסיס חישוב שיעשה במשרד החינוך, הגם שנראה שדבר הזיוף נתגלה עד מהרה, תשיב את הסכומים ששולמו לה ביתר, בגין ייחוס הסמכתה כמורה מוסמכת בכירה, בעטייה של אותה תעודה מוסמכת. מובן הוא שחובת ההשבה תחול רק לאחר שיעשו הבדיקות הדרושות ויתברר אם אכן שולמו לה כספי יתר.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום ח' בחשוון התשס"ג, 14.10.2002. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום כ"א בחשוון התשס"ג (27.10.02), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר שפיק קבלאן חבר	גב' נורית טולידנו חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 137/02 – הגשה ושימוש חוזר במסמך מזוויף

תמצית הפסק

עובדת הוראה (גננת), בעלת וותק משמעותי בשירות המדינה, הושעה בפלילים בעבירות של שימוש במסמך מזוויף וכן בנסיון לקבל דבר במרמה, לפי סעיפים 420, 415 יחד עם סעיף 25 לחוק העונשין, כאשר הרקע להרשעתה היה נעוץ בהגשתו של מסמך מזוויף בשנת 79, על מהות השכלה, שלא הלם את המציאות, שעל בסיסו נקבע דירוג שכרה, כאשר ההליך הפלילי היה נעוץ בשימוש חוזר שעשתה הנאשמת באותו המסמך בשעה שהוגש על ידה למכללה מסויימת לצורך לימודי המשך בה.

בתום ההליך הפלילי הוטלו על הנאשמת 10 חודשי מאסר על תנאי וקנס כספי. בעקבות ההליך הפלילי הנאשמת הורשעה על ידי בית הדין בעבירות משמעת שונות, לרבות בעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק המשמעת "הרשעה בעבירה שיש עמה קלון". התביעה ונציג המשרד עמדו בטיעוניהם על חומרת המעשה של הגשת ושימוש במסמך מזוויף ועתרו בין השאר, לפיטוריה ולפסילתה לפרק זמן של 11 שנים והשבת הכספים שזכתה בהם שלא כדין ממשרד החינוך. ההגנה ביקשה להימנע מפיטוריה, לנוכח תרומתה לשירות הציבורי וראיית הכשלות כמעשה חד-פעמי שלקחו הופק.

בית הדין פירט בגזר דינו מהותן אופיין של עבירותיה שיסוד של קלון עוטה עליהן, על רקע תפקידה כמורה בישראל, לרבות תפקידו של אמצעי המשמעת שבאמצעותם מוגשמת תכליתו של הדין המשמעותי תדמיתו הראוייה של השירות הציבורי בעיני הציבור ורחישת אמון לו, וכן שמור לו תפקיד מניעתי והרתעתי, כפי שפורט בגזר הדין.

בית הדין שקל את השיקולים הרבלנטיים, לרבות תרומתה לשירות הציבורי ונסיבותיה האישיות והחליט להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין, פסילה לשירות המדינה לפרק זמן של שנתיים ופסילה לתפקידי הוראה לפרק זמן של חמש שנים.

הנאשמת הגישה ערעור לבית המשפט העליון אשר נתן תוקף בפסק דין מתאריך 24.4.2003 לפיטוריה ולמשך פסילתה מתפקידי הוראה.

ניתן ביום כ"ד בטבת תשס"ג – 29.12.2002.

הרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גבי יהודית מילגרום - חברה
גבי לאה מנג'רסקי - חברה

כ"ז בניסן התשס"ג
29 באפריל 2003

בדח. 197-2003
בד"מ 137/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

<p>יו"ר חברה חברה</p>	<p>עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין גבי יהודית מילגרום גבי לאה מנג'רסקי</p>	<p>בפני :</p>
	<p>עו"ד לילך כתריאל</p>	<p>התובע (ת) :</p>
	<p>עו"ד רות פושנר</p>	<p>הנאשם (ת) : ב"כ הנאשם :</p>
	<p>מר חגי קוזלוב</p>	<p>נציג המשרד :</p>

הכרעת - דין

התובענה:

1. הנאשמת ילידת שנת 1958, המועסקת במשרד החינוך כגננת לפי דרגה מורה מוסמך בעלת וותק של 23 שנים בשירות המדינה, הואשמה בכתב תובענה שהוגש נגדה ב-7.8.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (3), 17 (4) ו-17 (6) לחוק שירות המדינה (משמעת) התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. כתב התובענה הוגש בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו בעניינה בבית משפט השלום בחיפה בפני כבוד השופט אבי הבר (ת.פ. 4363/00), אשר לאחר משפט הוכחות הרשיע את הנאשמת בעבירות של שימוש במסמך מזויף - עבירה לפי סעיף 420 לחוק העונשין התשל"ז-1977 וכן בעבירה של ניסיון לקבל דבר במרמה – עבירה לפי סעיף 415 רישא לחוק העונשין, יחד עם סעיף 25 לאותו החוק.

3. בתאריך 26.5.2002 נגזר דינה של הנאשמת והוטלו עליה 10 חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים, שלא תעבור עבירות דומות וכן קנס בסך 3,000 ₪.

4. התשתית העובדתית שעל יסודה הורשעה הנאשמת בעבירות הפליליות מגעת עד לשנת 79, בה הוגש מסמך מזויף למשרד החינוך בו הוספו המילים – **"הנ"ל עמדה בדרישות ועברה מבחנים וזכאית לדרגת גננת מוסמכת בכירה"**, בעוד שלמעשה באותה העת, היא לא עמדה בכל הבחינות ולא הגישה את כל העבודות. ובאותו המסמך נעשה שימוש על ידי הנאשמת בתאריך 27.7.98, בשעה שביקשה ללמוד לימודי המשך "במכלל שאנן".

5. בסיומה של הכרעת הדין, קבע ביהמ"ש השלום :
"הנאשמת העבירה את האישור המזויף למשרד החינוך, ובכך קיבלה "דבר" במרמה לפחות על ידי מעבידה, נוסף לכך המשיכה להסתמך על מצג השווא, שיצרה וניסתה להתקבל ללימודי המשך, בהגישה אישור ממעבידה (מיום 23.3.79) אשר הומצא לה על סמך אותו אישור מזויף שהיא עצמה מסרה כבר בשנת 79, למשרד החינוך" (שם בעמ' 28).

מהלך הדיון והחלטת בית הדין:

6. התובעת המלומדת עתרה להרשעתה של הנאשמת בעבירות המיוחסות על יסוד סמכותנו שבסעיף 61 ג' לחוק, המאפשר לבית הדין לראות כמוכחים בפניו, את הממצאים והמסקנות שאליהם הגיע בית המשפט השלום בחיפה.

7. להגנה לא היתה הסתייגות מגישה זו של המדינה, לנוכח היותו של ההליך הליך פלילי חלוט, ואשר על כן על יסוד הממצאים שנקבעו על ידי בית משפט השלום בחיפה, אנו מרשיעים את הנאשמת בעבירות לפי סעיפים 17 (2), 17 (3), 17 (4) ו-17 (6) כפי שיוחסו להם בכתב התובענה. הרשעתה של הנאשמת גם בסעיף 17(2) הנובעת מכך, כי הנאשמת במעשיה שבהם הורשעה, הפרה את חוק העונשין של מדינת ישראל, והרשעתה בעבירה זו, נובעת מסמכותנו, הקבועה בתקנה 46 לתקנות שירות המדינה (משמעת) (סדרי הדין של בית הדין), התשכ"ד-1963 כאשר התביעה, בהיסח הדעת, לא ייחסה לה עבירה זו.

ניתן והודע בנוכחות הצדדים, היום ל' בכסלו תשס"ג – 5.12.2002

(-)

גב' לאה מנג'רסקי
חברה

(-)

גב' יהודית מילגרום
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר

כ"ה בטבת התשס"ג
30 בדצמבר 2002

בדח. 77-2002
בד"מ 137/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	גב' יהודית מילגרום	חברה
	גב' לאה מנג'רסקי	חברה
התובע (ת) :	עו"ד לילך כתריאל	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	עו"ד רות פושנר	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ההליך:

1. הנאשמת ילידת שנת 1958, המועסקת במשרד החינוך כגננת לפי דרגה מורה מוסמך בעלת וותק של 23 שנים בשירות המדינה, הורשעה על ידנו ביום ל' בכסלו התשס"ג, 5.12.02 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(2), 17(3), 17(4) ו-17(6) לחוק שירות המדינה (משמעת) התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 14(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הרשעה של הנאשמת על ידנו באה בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו בעניינה בבית משפט השלום בחיפה לפני כבוד השופט אבי הבר (ת.פ. 4363/00), אשר לאחר משפט הוכחות הרשיע את הנאשמת בעבירות של שימוש במסמך מזויף – עבירה לפי סעיף 420 לחוק העונשין התשל"ז-1977 וכן בעבירה של נסיון לקבל דבר במרמה – עבירה לפי סעיף 415 רישא לחוק העונשין, יחד עם סעיף 25 לאותו החוק.

3. בתאריך 26.5.2002 נגזר דינה של הנאשמת והוטלו עליה 10 חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים, שלא תעבור עבירות דומות וכן קנס בסך 3,000 ₪.

4. התשתית העובדתית שעל בסיסה הורשעה הנאשמת בעבירות הפליליות, מגעת עד שנת 79, בה הוגש על ידה מסמך מזויף למשרד החינוך בו הוספו המילים – "הנל עמדה בדרישות ועברה מבחנים וזכאית להיות גננת מוסמכת בכירה", בעוד שלמעשה באותה העת היא לא עמדה בכל הבחינות ולא הגישה את כל העבודות, ובאותו המסמך נעשה שימוש על ידי הנאשמת בתאריך 27.7.98, בשעה שבקשה ללמוד לימודי המשך במכללת שאנן.

טיעונים לאמצעי משמעת:

א. גישת התביעה:

(1) התובעת המלומדת טענה בפנינו כי הנאשמת עשתה שימוש מודע במסמך מזויף לנוכח הקבוע ביסודות העבירה בהן הורשעה, הגם שהשימוש במסמך מזויף לעניין הרשעתה נעשה בשנת 1998, לצורך ניסיון קבלתה "למכללת שאנן". שכרה של הנאשמת שולם לה על ידי משרד החינוך, החל משנת 79 על בסיסו כל אותו מסמך. המצטרף להיבט החומרה של הרשעתה דפוס בהתנהגות שאפיין את דרכה, אינו הולם מורה בישראל. לנוח סטנדרט ההתנהגות שנדרש ממנו כפי שנקבע בין השאר בעש"מ. 3362/02.

(2) לעניין יסודות החומרה הכרוכים בהתנהגותה של הנאשמת הופנתה תשומת ליבו של ביה"ד לעש"מ 917/99, בעניין עבדאללה חמזה, גם שם הוגשו מסמכים מזויפים למשרד החינוך, ואותו מנהל בית ספר פוטר ממשרתו. בנתיב זה הלך בית הדין, בבד"מ 51/02 בעניין קעדן, שבו נעשה שימוש במסמך מזויף (תעודת הסמכה של מורה אחרת).

(3) התביעה סבורה כי הנאשמת אינה ראויה לשמש יותר כאשת חינוך לנוכח הפגיעה הקשה שבה נפגעה תדמיתו ושמו הטוב של משרד החינוך, וראוי יהא לפסול אותה משירות המדינה

ומתפקידי הוראה לנוכח הפרתה של חובת הנאמנות מצד הנאשמת כלפי מערכת החינוך ויסודות הקלון שעולים

מעבירתה, ואשר על כן ביקשה התביעה להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של:-

- (א) נזיפה חמורה ;
- (ב) פיטורין לאלתר ;
- (ג) לפסילה משירות המדינה ומתפקידי הוראה לפרק זמן של 11 שנים עד הגיעה לגיל 55 ;
- (ד) השבת הסכומים שזכתה בהם שלא כדין למשרד החינוך.

ב. עמדת נציג המשרד:

נציג המשרד ככל שהדבר מצער, הצטרף לאמצעי המשמעת שלהם עתרה התביעה מאחר ואין להשלים, עם מעשה זיוף של עובדי הוראה.

ג. טיעוני ההגנה:

1) מפיה של הסניגורית המלומדת שמענו כי לאורך השנים קינן בלב הנאשמת, הרצון ללמוד והיא למדה בפועל ללא הרף. בשל כך הגישה את המסמך שנמסר על ידה למשרד החינוך, אשר הועבר למכללת שאנן. לדעת ההגנה מבלי שהיתה מודעת לתוכנו של כל המסמך, כמסמך מזויף. כמי שהיה מצוי באותה במעטפה שהוגשה. המעשה בו הורשעה תואר על ידי הסניגורית כמעשה טפשות ותמימות גם יחד, שהיה נמנע לו היתה טורחת לפתוח את אותה המעטפה. כאשר הנאשמת לא התכוונה לעשות שימוש באותו מסמך מזויף.

2) הסניגורית סבורה כי אין מקום לפטר את הנאשמת בעתירת התביעה, לנוכח הוותק אותו צברה בשירות המדינה וראית מעשיה ככשלוך חד-פעמי, עפ"י גישתו של ביה"מ השלום, למעשיה כמפורט בסיפא של גזר דינו.

3) עוד שמענו כי בידי הנאשמת הופקד גן קבוע. היא אישה נשואה, לה שני ילדים. בן זוגה עובד, המשפחה תומכת בבנו של בעלה מנשואין קודמים הלומד בחו"ל, ולפיטוריה תהא משמעות כלכלית מכבידה.

ד. טיעוני הנאשמת:

מפיה של הנאשמת, שמענו כי היא מוכנה לקבל כל עונש, אך לא פיטורין. כן שמענו את דבר התכחשותה הגשתו של המסמך המזויף, כאשר לאחר הגשתו, השלימה את חובותיה הלימודיות בפועל. כמו כן שמענו במהלך הדיון את דבר תרומתה לכלכלת המשפחה, כן ציינה הנאשמת בפנינו, את הנזק שהסב ההליך הפלילי לבריאותה, את דבר מחלתו של בעלה ואמה.

א. על העבירות ונסיבותיהן:

1) הנאשמת הורשעה בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(2), 17(3), 17(4) ו-17(6) לחוק:

"(2) לא קיים את המוטל עליו כעובד המדינה על פי נוהג, חוק או תקנה, או הוראה כללית או מיוחדת שניתנו לו כדיון, או התרשל בקיום המוטל עליו כאמור;

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו, או בשמו הטוב של שירות המדינה;

(4) התנהג התנהגות בלתי הוגנת במילוי תפקידו או בקשר איתו;

(6) הורשע על עבירה שיש עמה קלון".

2) בית הדין מבקש להעיר כי, בעוד בחוק העונשין מגדיר בפרוטרוט את מרכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג דין המשמעת לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורות ההתנהגות של עובדי הציבור, אשר יש בהם משום עבירות משמעת, העבירות מוגדרות בצורה רחבה, ובית הדין קובע למעשה בדיעבד אם יש בהתנהגות מסויימת כפי שהוכחה בפניו, משום עבירות משמעת כהגדרתה בחוק.

3) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17(2) לחוק – הנאשמת הורשעה בהפרתו של חוק העונשין כאמור, בכך פגעה בערכי המשמעת כפי שעוצבו על ידי השופט שמגר (לפי תוארו דאז), בעש"מ 3/75 בעניין אלפונסו דבוש, לגבי מאפייניה של המשמעת נפסק:-

"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיה וסימני האפיון של המושג "משמעת". יספיק לצורך הנושא שבפנינו אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת אירגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדרה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה וזיקתם למסגרת עצמה".

(פורסם בפ"ד לו(1) בעמ' 231).

4) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17(3) לחוק, שגם בה הורשעה הנאשמת בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה – על כך, עונה כה' השופט זמיר:

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסוים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסוים או לארגון מסוים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון".

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין – טרם פורסם):

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסוים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד

מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד".

כבר נפסק בנדון, כי ממורה נדרש סטנדרט התנהגות גבוה ודוגמה אישית לתלמידים (ראה עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד זוהר בן-אשר, פ"ד נב(1) 650).

ולאחרונה בעש"מ 3362/02, שניתן ביום 4.6.02 (טרם פורסם) שבו חוזר בית המשפט העליון על ההלכה שנקבעה גם בעש"מ 2699/02 בעניין ג'מאל חלף על תפקידו של מי שנושא בתפקיד חינוכי –

"לתפקיד המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

(5) במקרה זה אינו דומה בחומרת נסיבותיו לנסיבות שנדונו בעש"מ 917/99 בעניין עבדאללה חמזה, שם פוטר מנהל בית ספר איש חינוך ותיק לאחר שהגיש שלוש תעודות מזוייפות המעידות כביכול על השכלה גבוהה, עם זאת הוא דומה במקרה נוסף שנדון בבית דין זה בהרכב, בראשות כב' מ"מ האבה"ד (בד"מ 169/01) באותו מקרה מורה הציג בפני רשויות החינוך ארבעה מסמכים מזוייפים שכללו דיפלומה הנדסאית על שמו גיליון ציונים שנספח לדיפלומה תעודת גמר של חובות ההוראה ומסמך נוסף, בית הדין ראה בחומרה מעשי זיוף אלה והורה בין השאר על פיטוריו, וגם במקרים קלים יותר אין להשלים עם מעשה זיוף טבורה, ביהמ"ש השלים קבע כממצא, הוגש בשנת 79 מסמך מזויף למשרד החינוך, כאשר במישור הפלילי עבירת הזיוף נתיישנה זה מכבר, אולם תכונתו כמסמך מזויף לא פגה ונעשה בו שימוש חוזר בשנת 98. אין להשלים כאמור עם מעשי זיוף של מורה.

ב. על תכלית אמצעי המשמעת:

(1) אמצעי המשמעת שיושגו על הנאשמת אינם מוטלים בחלל ריק, אלא לצורך השגתה של התכלית, שלשם קידומה נועד חוק המשמעת. די אם נביא לצורך זה את אשר קבע כב' השופט זמיר בעש"מ 5587/00 בעניינו של אורי בנית:

"מהיר, אם כן, תכלית החוק לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראוייה של שירות המדינה".

ובפסק דין אחר:

"התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות".
(עש"מ 917/99 מדינת ישראל נגד עבדאללה חמזה, פ"ד נג(3), 77, שאוזכר לעיל).

ראה גם לעניין התפקיד המניעתי וההרתעתי של הדין המשמעתי, את עש"מ 5771/01, בעניין פודלובסקי וכן משקלו הראוי והעדיף של השיקול הציבורי לעומת הנסיבות האישיות, (ראה עש"מ 10129/01 בעניין גנים) ולעניין השוני בין ההליך הפלילי והמשמעתי (ראה עש"מ 5278/98 בעניין תמר נתב).

ג. על הנסיבות האישיות:

(1) הנאשמת באה אל שירות המדינה לפני 23 שנה עד להרשעה בפלילים ועל ידנו, אין באמתחתה עבירות נוספות.

(2) משך השירות התקין מול הפסול שנפל בהתנהגותה, מאפשר ליתן משקל מסויים לנסיבות האישיות, במיוחד כאשר מצבה הכלכלי של המשפחה אינו מן המשופרים (ראה עש"מ 1827/02 בענין אברהם ספיר).

למידתם של אמצעי המשמעת:

5. ביה"ד שקל את מכלול השיקולים שנפרסו לעיל והחליט להטיל על הנאשמת אמצעי המשמעת כלהלן:

א. נזיפה חמורה - כמסר מטעמנו לנאשמת, כי המעשה שעשתה, שבו הורשעה שימוש במסמך מזויף, ונסיון לקבל דבר במרמה, הוא פסול וצורם, משום שהוא יצר מצב

שווא בקרב רשויות משרד החינוך, כי בפנינו גנת שסיימה את מטלות לימודיה כגנת מוסמכת בכירה, ולא כך, היו הדברים.

ב. **פיטורים** – לנוכח הפסול שנפל בהתנהגותה, אין אנו רואים מנוס מפיטוריה לנוכח הפגם המוסרי שבו צבוע המעשה. פרק הזמן הממושך שבו הניב המסמך המזויף תוספת כספית שלא כדין והשימוש החוזר שנעשה בו. לגישת ביה"ד במישור הנורמטיבי אין הצדקה להעריך את מעשיה ככשלוך חד פעמי - הנאשמת תפוט משרות המדינה החל מתאריך 1.2.03. על מנת לאפשר לה למצוא מקום תעסוקה חילופי מחוץ לשירות הציבורי.

ג. **פסילה לשירות המדינה** – לפרק זמן של שנתיים. פרק זמן זה נקבע על ידנו בהתחשב בפסול שמצאנו במעשיה, תוך התחשבות בתרומתה לשירות הציבורי ונסיבותיה המשפחתיות.

ד. **לפסילה לתפקידי הוראה** - הנאשמת תפסל למלא תפקיד הוראה בשירות המדינה לפרק זמן של חמש שנים.

6. **השבה:**

בתוקף סמכותנו לפי סעיף 35 לחוק ביה"ד, אנו מורים על השבת הכספים ששולמו לנאשמת על בסיסו של המסמך המזויף משנת 79 עד לתקרה של שתי משכורות חודשיות. זאת בהתחשב בנסיבות האישיות שיחייבו את הנאשמת לארגן מחדש את מרקם חייה התעסוקתיים ובתרומתה לשירות. הסכום ינוכה מהמענק שישולם לנאשמת לפי הוראותיו של סעיף 22(א) לחוק שירות המדינה (גמלאות) נוסח משולב, התשכ"ט-1970.

ניתן ביום כ"ד בטבת תשס"ג (29.12.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם גזר הדין יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)

גב' לאה מנג'רסקי
חברה

(-)

גב' יהודית מלגרום
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר

בד"מ 11/02 – זיוף ציון בחינה**תמצית הפסק:**

הנאשמת, מורה בתחום הוראת הטכנולוגיה, אשר נענשה בעקבות הליך פלילי ב-150 שעות של"צ ללא הרשעה, הועמדה לדין משמעת בשל מעשה של זיוף ציון בבחינה מנכשל לעובר וזאת על מנת לקבל הסמכה בתחום.

בית הדין בחן את טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון שהוצג בפניו על רקע העבירות שבהן הורשעה ומעמדה כמורה בישראל, החליט ליתן לו תוקף לאחר ששקל את מהותן ואת אופיין של העבירות וקבע, כי אמצעי המשמעת הם ראויים ואשר על כן הוטלו עליה אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, הפקעת משכורת אחת, והורדה בדרגה אחת לשנתיים.

ניתן ביום ל' בסיון תשס"ב – 10.6.2002.

הרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
 גב' חני לידור - חברה
 מר חוסני אבו דאהש - חבר

ס.ג. H0250137
 תיק בד"מ 11/02
 תאריך: 10.6.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חני לידור
 מר חוסני אבו דאהש

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת): עו"ד יוסף יעקבי

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשמת ילידת 1970 מורה בבית ספר ממלכתי יסודי בענה בתחום הוראת הטכנולוגיה והנמצאת בשירות המדינה משנת 1996, הואשמה בפני בית דין זה בכתב תובענה שהוגש בתאריך 28.1.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (3) ו-(4) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק).
2. כתב התובענה הוגש נגד הנאשמת בעקבותיו של הליך פלילי שהתנהל נגדה בבית מפשט השלום בנצרת שבו הואשמה בעבירות לפי סעיפים 415, 418, 420 יחד עם סעיף 25 לחוק העונשין בכך שבאוקטובר 97 זייפה ציון בבחינה אחת שבה עמדה מציון נכשל לציון עובר כאשר מסמך מעבר הבחינה המזויף שהוגש על ידה נועד ליתן לה הסמכה, כמורה לטכנולוגיה.
3. כבוד בית המשפט השלום לאחר שעניין בתסקיר של שירות המבחן החליט להימנע מהרשעה פלילית של הנאשמת בעבירות שיוחסו לה בכתב האישום, והענישה על-ידי הטלתם של 150 שעות בעבודות שירות לתועלת הציבור, (להלן-צו של"צ) אותם היא ביצעה בתחום החינוך.

טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

4. הצדדים הודיעו לבית הדין במהלכו של דיון כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון, לפיו בכפוף להודאתה של הנאשמת בפרטי התובענה ובעבירות שנגזרות ממנה, ואם בית הדין יכבד ויתן תוקף להסדר הטיעון, יושתו עליה אמצעי משמעת אלה:

א. נזיפה חמורה;

ב. הפקעת משכורת קובעת, אשר על-פי הצעתו של התובע תנוכה ב-6% תשלומים שווים ורצופים.

ג. הורדה בדרגה אחת למשך שנתיים.

5. למדנו במהלך הדיון, כי הנאשמת היא מורה עדיין בלתי מוסמכת בדירוג א' + ואשר הורדתה בדרגה כאשר תכובד ע"י בית הדין, תפגע בשיעור שכרה.

א. גישת התביעה:

התובע המלומד סבור כי אמצעי המשמעת שאליהם הגיעו הצדדים הולמים את אמצעי המשמעת שהוטלו עי בית דין זה בתיקים דומים ותימוכין לגישתו הגיש לעיונו של בית הדין את בד"מ 95/95. שבו הוטלו אמצעי משמעת דומים על מעשים שהם קרובים למעשיה של הנאשמת, הגם שמידת הפקעת השכר באותו בד"מ היתה מתונה יותר.

ב. טיעוני הסניגור:

(1) בא כח הנאשמת בטיעוניו בפנינו גם הוא ביקש לכבד את הסדר הטיעון מטיעוניו למדנו כי מדובר באישה צעירה נשואה המגדלת שלושה ילדים קטינים. וכי מדובר במעשה זיוף של ציון אחד שהיה בגדר אירוע חד פעמי בעברה, ציון שבסופו של דבר תוקן ע"י עמידתה בהצלחה בבחינה בשנת 98, ואולם בגין ההליכים הפליליים החקירה המשמעתית וההליך המשמעתי שמתנהל בפנינו, היא עדיין לא זכתה להסמכה פורמלית כמו כן, היא נפגעה מבחינת היקף המשרה, ומעוסקת בחצי משרה בלבד, בשל העדר הסמכתה בעטיו של ההליך שבפנינו, כאשר בפועל יש לה את מלוא הנתונים להיות מורה מוסמכת, ולעבוד במשרה מלאה.

(2) למדנו מפיו של הסניגור המלומד כי הנאשמת הפנימה את דבר הפסול שנפל במעשיה עליו היא מצרה, כאשר אותו לקח שנלמד על ידה יופנם גם באמצעות מלאכת ההוראה שבה היא עוסקת, כלפי תלמידה.

ג. דבר הנאשמת:

מפיה של הנאשמת עצמה שמענו דברי צער וחרטה על המעשה שבגיננו היא עומדת לדין בפנינו ומקווה שמהעוקץ יצא גם דבש, והיא תהיה מורה טובה יותר בעתיד.

6. לשאלת כיבודו של הסדר הטיעון:

בית הדין שקל את מכלול הנסיבות הדרושות, הכרוכות בשאלה האם ליתן תוקף להסדר הטיעון שאליו הגיעו הצדדים.

א. על העבירות ונסיבותיהן:

(1) הנאשמת הורשעה בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), 17 (2), 17 (3) ו-17 (4) לחוק:

“(1) עשה מעשה, או התנהג באופן שפגע במשמעת שירות המדינה;

(2) לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה על פי נוהג, חוק או תקנה,

או הוראה כללית, או מיוחדת שניתנו לו כדין, או התרשל בקיום

המוטל עליו כאמור;

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה או

התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו, או בשמו הטוב של

של שירות המדינה;

(4) התנהג התנהגות בלתי הוגנת במילוי תפקידו או בקשר איתו.”

(2) בית הדין מבקש להעיר כי, בעוד שחוק העונשין מגדיר בפרוטרוט את מרכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג דין המשמעת לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורות ההתנהגות של עובדי הציבור, אשר יש בהם משום עבירות משמעת, העבירות מוגדרות בצורה רחבה, ובית הדין קובע למעשה בדיעבד אם יש בהתנהגות מסויימת כפי שהוכחה בפניו, משום עבירות משמעת כהגדרתה בחוק.

(3) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17 (1) לחוק - פגיעה במשמעת שירות המדינה. די אם נפנה לאמירתו הברורה והחד-משמעית של בית המשפט העליון, מפיו של השופט שמגר (לפי תוארו דאז), בעש"מ 3/75 בעניין אלפונסו דבוש, לגבי מאפייניה של המשמעת: **"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיו וסימני האפיון של המושג 'משמעת'". יספיק לצורך הנושא שבפנינו אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת אירגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה וזיקתם למסגרת עצמה".** (פורסם בפ"ד לו(1) בעמ' 231).

(4) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק, שגם בה הורשעה הנאשמת בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה - על כך, עונה כב' השופט זמיר: **"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון."**

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין - טרם פורסם): **"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או**

התנהגות בתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכך תפקיד.

הגם שהנאשמת הודתה במעשה של זיוף של ציון אחד שהיה חסר לה לצורך השלמת הסמכתה כמורה לטכנולוגיה, וההליך הפלילי בעניינה נסתיים ללא הרשעה בשל הנסיבות של מעשה העבירה, והנסיבות המשפחתיות ובמיוחד כדי לא להכתים את הנאשמת בכתם של הרשעה פלילית, ולאפשר לה לשקם את מרקם חייה האישיים בעקבות המעשה. מובן שאין להסכים עם מעשה זיוף מכל סוג ומין במיוחד עם אלה נעשים ע"י מורה שאמור להנחיל לתלמידיו ערכים של יושר והגינות ובכך נכשלה הנאשמת באותו מקרה חד פעמי. - התנהגותה של הנאשמת במישור הנורמטיבי לעניין אותה ריקמה פתוחה הינה התנהגות שאינה הולמת את מעמדה כעובדת מדינה ועובדת הוראה, ובהגשת המסמך המצורף היה גם יסוד של העדר הגינות בקשר לתפקידה של מורה, לעניין סעיף 17 (4) לחוק, בכך שביקשה לזכות בהסמכה מקצועית על ידי העברת מסמך מזויף שנחזה להיות כמילוי התנאי לאותה הסמכה.

כבר נפסק בנדון כי ממורה נדרש סטנדרט התנהגות גבוה ודוגמה אישית לתלמידים (ראה עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד זוהר בן-אשר, פ"ד נב(1) 650).

בימים אלה, זכינו לקבל לידנו את עש"מ 3362/02 שניתן ביום 4.6.02 (טרם פורסם) שבו חוזר בית המשפט העליון על ההלכה שנקבעה גם בעש"מ 2699/02 בעניין ג'מאל חלף על תפקידו של מי שנושא בתפקיד חינוכי. - **"לתפקיד המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."**

(5) מקרה זה אינו דומה לנסיבות שנדונו בעש"מ 917/99 בעניין עבדאללה חמזה, שם פוטר מנהל בית ספר איש חינוך ותיק לאחר שהגיש שלוש תעודות מזויפות המעידות כביכול על השכלה גבוה.

ובמקרה נוסף נדון בבית דין זה בהרכב, בראשות, כב' מ"מ האבה"ד (בד"מ 169/01) באותו מקרה מורה הציג בפני רשויות החינוך ארבעה מסמכים מזוייפים שכללו דיפלומה הנדסאית על שמו גיליון ציונים שנספח לדיפלומה תעודת גמר של חובות ההוראה ומסמך נוסף, בית הדין ראה בחומרה מעשי זיוף אלה והורה בין השאר על פיטוריו גם במקרים קלים יותר, אין להשלים עם מעשי זיוף של מורה גם אם נסיבותיו אינן מכבידות כמו המקרה הנ"ל.

ב. על תכלית אמצעי המשמעת:

1) אמצעי המשמעת שיושמו על הנאשמת אינם מוטלים כחלל ריק, אלא לצורך השגתה של התכלית, שלשם קידומה נועד חוק המשמעת. די אם נביא לצורך זה את אשר קבע כב' השופט זמיר בעש"מ 5587/00 בעניינו של אורית בנית: **"מהי, אם כן, תכלית החוק לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראוייה של שירות המדינה"**.

ובפסק דין אחר: **"התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות"**. (עש"מ 917/99 מדינת ישראל נגד עבדאללה חמזה, פ"ד נג(3), 77, שאוזכר לעיל).

ראה גם לעניין התפקיד המניעתי וההרתעתי של הדין המשמעת, את עש"מ 5771/01, בעניין פודלובסקי וכן משקלו הראוי והעדיף של השיקול הציבורי לעומת זה הפרטי בעש"מ 10123/01 בעניין טליה גניש (שניתן ביום 11.3.2000). (פסקי דין אלה טרם פורסמו).

ג. על הנסיבות האישיות:

למדנו כי מדובר במורה בעלת וותק של כ-9 שנים אם צעירה שזו לה עבירתה הראשונה אשר הביעה בפנינו צער וכאב על כשלונה.

ד. הכללים לכיבוד הסדר הטיעון על ידי בית הדין למשמעת:

מפסיקתו של בית המשפט העליון, בעש"מ 4542/97, אליהו סבג נגד נציבות שירות המדינה, שפורסם בפ"ד נא(5), 593, עולה כי, יש עניין בעריכת הסדר טיעון ובקיומו, ועל כן: "אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון, אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו הטעם לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית. השוו לגבי הסדר טיעון במשפט פלילי, ע"פ 1290, לוי נגד מדינת ישראל, פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות אם מתברר כי, ההסדר מתבסס על שיקולים פסולים כגון משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר טיעון, כאשר בית הדין סבור שאמצעי המשמעת עליהם הוסכם בהסדר טיעון סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי, הדורש לסטות מן ההסדר גובר על העניין הציבורי בקיום הסדר טיעון".

7. החלטת בית הדין:

א. בית הדין, בבואו להחליט אם ליתן תוקף להסדר הטיעון, ועל מידתם של אמצעי המשמעת המוסכמים על פי הסדר הטיעון שהוגש לאישור, כמפורט לעיל, שקל את מהותן ואופיין של העבירות, שבהן הורשעה הנאשמת ואת הפגיעה במשמעת ובתדמית השירות הציבורי, שהיתה כרוכה בכך ואת הנסיבות האישיות כאמור.

ב. בסופו של עיון ודיון, לאחר שבחינתן של מכלול השיקולים הדרושים לעניין, החלטנו ליתן תוקף להסדר הטיעון.

סוף דבר:

8. לאחר שהנאשמת הורשעה על ידינו ונתנו תוקף להסדר הטיעון, יוטלו על הנאשמת אמצעי המשמעת הבאים:

א. נזיפה חמורה - כמסר נורמטיבי מטעמנו שתכליתו להצביע שבהתנהגותה נפל פסול כפי שתואר לעיל.

ב. הפקעת משכורת קובעת אחת - שתנוכה מהנאשמת ב-24- תשלומים שווים ורצופים, לנוכח היקף משרתה הנוכחי שמידת ההשתכרות בה היא נמוכה ביותר.

ג. הורדה בדרגה אחת לשנתיים - מיום גזר הדין.

9. בית הדין רשם לפניו את הודעת התובע על בסיס ההסכמה שהצדדים הגיעו אליה כי בתום ההליך שבפנינו נסתיים הפרק שבו נחסמה הסמכתה של הנאשמת כמורה מוסמכת בתחום הוראת הטכנולוגיה. משרד החינוך ישקול בהקדם האפשרי, את אופן המימוש, של הצעדים הדרושים לאותה הסמכה ומועדה, על פי שיקולו ויתחשב באפשרויות האירגוניות בעניין היקף המשרה שניתן יהיה להעמיד לרשות הנאשמת, משרד החינוך יוכל לשקול את הגדלתה של המשרה על פי שיקול דעתו.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ה בסיון התשס"ב, 5.6.2002. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום ל' בסיון התשס"ב (10.6.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר חוסני אבו דאהש חבר	גב' חני לידור חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 196/01 – אחריות מורה לשלום תלמידיו במהלך טיול:

תמצית פסק הדין

הנאשם עובד הוראה, הורשע בפלילים בעבירה של גרימת מוות ברשלנות, בכך שבמהלכה של פעילות כיתתו בה היה מדריך של"ח ואחראי על טיול, התיר לתלמידותיו להיכנס לים לחוף בלתי מוכרז שלא היה בו מציל, ובעקבות אותה כניסה לים, חלק מן התלמידות התרחקו מקו החוף ונסחפו, ואחת מהן טבעה למוות.

בעקבות הרשעתו בעבירה נגזר עונשו של הנאשם לחמישה חודשי מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות והיתר על תנאי.

בהכרעת הדין, שפירסם בית הדין, נבחנה על ידו הסוגייה האם יש בעבירה, שיסודה רשלנות כאמור, משום קלון, כפי שגרסה התביעה. במסגרת זו הציג בית הדין את המבחנים לסווג העבירות ובחינת אופיין כבירות שיש עימן או שנעדר מהן קלון, ובמיוחד, האם עבירה של גרימת מוות ברשלנות שטמונה בה הפרה של חובת זהירות כלפי התלמידות ואי צפיית הסיכונים שהיו כרוכים בהתרת הכניסה לים, מקיימת את יסוד הקלון כעתירת התביעה. במיוחד לנוכח נסיבות הסיכון שהיו כרוכות בעצם הכניסה לים.

בסופו של יום, בית הדין הגיע למסקנה, כי חסרה בהתנהגותו של הנאשם אותה פגימה מוסרית, המאפיינת עבירות שיש עמן קלון. ועל כן, החליט בית הדין להרשיע את הנאשם בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), 17(2) ו-17(3) לחוק בלבד.

בעקבות הרשעתו, בית הדין במסגרת גזר דינו, שקל את אמצעי המשמעת שראוי להטיל על הנאשם בעקבות הרשעתו כאמור. התביעה סברה, כי ראוי להטיל עליו אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורים לאלתר, פסילה לשירות המדינה עד הגיעו לגיל 55 ובהגיעו לגיל זה להורידו בדרגה אחת למשך שנה.

גישה זו של התובע היתה מקובלת על נציג המשרד. ההגנה פרסה בפני בית הדין את דרכו הנורמטיבית של הנאשם במסגרת שירות המדינה ואת אופיו הטראגי של המעשה שנתרחש בשנת 1996, שמאז הוא ממשיך למלא את תפקידיו בנאמנות בבית ספר אחר. בית הדין בחן את טיעוני הצדדים, לנוכח התכלית של דיני המשמעת, השוני וההבדל שקיימים בין ההליך הפלילי ובין ההליך המשמעתי.

בית הדין, לאחר שבחן את כל אלה, לרבות את נסיבותיו האישיות של הנאשם, החליט בסופו של עיון והתלבטות, כי לא קיימת הצדקה לפיטוריו, והחליט להטיל על הנאשם אמצעי משמעת הולמים אחרים, שאינם כוללים את הוצאתו מן השירות.

ניתן ביום ו' באייר התשס"ב – 18.4.2002.

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין – יו"ר
מר ענבوسی פאוזי – חבר
גב' חני לידור – חברה

ס.י. H0250101
 תיק בד"מ 196/01
 תאריך: 10.4.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חני לידור
 מר ענבסי פאוזי

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד עימאד דקוואר

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

הכרעת-דין

התובענה:

- נגד הנאשם שבנדון, יליד שנת 1951, המועסק בשירות המדינה משנת 1978, הוגש בתאריך 25.11.2001 כתב תובענה שבו ייחסה לו התביעה עבירות לפי סעיפים: 17 (1), (2), (3) ו-(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.
- כתב התובענה האמור הוגש בעטיים של הליכים פליליים, שהתנהגלו נגד הנאשם בבית משפט השלום בחיפה (ת.פ. 1113/99), אשר בסיומם הנאשם הורשע בעבירה של גרימת מוות ברשלנות לפי סעיף 304 לחוק העונשין ובתאריך 8.5.00 נגזר עונשו לעשרה חודשי מאסר, מהם חמישה לריצוי בדרך של עבודות שירות והיתרה על תנאי למשך שלוש שנים.
- הרשעתו של הנאשם באה בעקבות אירוע שנתרחש, לדאבון לב, ב-9.10.96, במהלכה של פעילות כיתתו וכפי שנקבע ע"י כבוד בית המשפט בחיפה, הנאשם היה מדריך של"ח ואחראי הטיול. באותה העת הוא התיר לתלמידות שהיו בנות כיתה י' להיכנס לים, לחוף בלתי מוכרז, שעה שלא היה מציל בחוף ולא היו בו אמצעי הצלה למקרה הצורך וכפי שנקבע ולא השגיח כנדרש כל הזמן עליהן וחלקן, מעבר לטבילת הרגלים, התרחקו

מחוף הים לזמן מה ואזי הגיע גל שסחף אחת התלמידות ולמרבה הצער היא מצאה בים את מותה.

מהלך הדיון:

4. בדיון שנתקיים בפנינו נשמעו טיעונים בשאלה משפטית אחת, האם בעבירה שבה הורשע הנאשם בבית המשפט השלום בפסק דין פלילי חלוט יש משום קלון. הסניגור המלומד טען בפנינו, כי אין מחלוקת כי בעקבות ההליכים הפליליים שהתנהלו בעניינו של הנאשם יש יסוד להרשיעו בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) (3) לחוק, בגין הפגיעה במשמעת, הפרת הדין והתנהגות שלא הלמה את תפקידו כמורה בנסיבות הענין ואולם המחלוקת נתגלתה בין הצדדים בדיון היתה, האם יש מקום להרשיעו בעקבות ההליך הפלילי, גם בעבירה שיש עמה קלון.

5. לצורך זה שמענו מפי הצדדים טיעונים רחבים וסדורים והסניגור המלומד הביא לידיעתנו פסקי דין שדנו בסוגייה הזאת והמבחנים שהוצגו באותם פסקים. בקצירת האומר נטען, שכדי להרשיע אדם בעבירה שיש עמה קלון צריך להצביע כי מדובר בהתנהגות מבישה, מחפירה, שיש פה פגימה מוסרית מעצם טיבעה או אופיה. לצורך זה הוצגו בפנינו המבחנים המשפטיים שגובשו בעש"מ 4213/95 (בענין יוסף אור נגד מדינת ישראל) שחילקו את העבירות בשלוש קטגוריות עיקריות:

- א. עבירות שמעצם טבען וסוגן במי שמורשע בהן דבק קלון.
- ב. עבירות שמעצם טבען אין בהן קלון ולא יכול להיות בהן קלון.
- ג. הקטגוריה השלישית, היא הקטגוריה של העבירות הגבוליות שעל-פי נסיבות העבירה ניתן לקבוע ולהכריע אם דבק קלון בעבירה ואם לא.

6. השאלה שעמדה לפתחנו ולהכרעתנו היתה, האם בעבירה של גרימת מוות ברשלנות יש משום קלון. מפיו של הסניגור המלומד שמענו ואף קיבלנו לידינו אסופה של פסקי דין ומאמר אחד, כי אין מקום שנרשיע את הנאשם בעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק, הן משום שהעבירה מעצם טבעה אינה נמנית מסוג העבירות שיש עמן קלון, ושעה שאנו מגיעים לאותו קו גבול לפיו עלינו לבחון את נסיבות העבירה, הסניגור סבור שנסיבות התנהגותו של הנאשם, הגם שהן מכבידות וגרמו לטרגדיה אנושית, אין בהן משום קלון.

7. הנאשם אומנם הותיר לאותן נערות להיכנס לים, אולם התנה זאת בכניסה לצורך טבילת הרגליים בלבד, מתוך מודעות לכך שבנות העדה הדרוזית אינן נוהגות לפשוט את בגדיהן ולהתרחץ בים, וגם לנוכח טבעו של חוף הרחצה שהינו חוף רגוע ולא היה יכול לצפות כי יתרחש אשר התרחש ויבוא גל וישטוף לתוכו את הנערות. הגם, שאין מחלוקת שהשגחתו של הנאשם לא היתה השגחה קפידה, לא שהה בקרבתן של הנערות כל הזמן, אשר סטו מההנחיות שניתנו להן לגבי אופי הרחצה.

8. בשל הפרת חובת הזהירות כלפי אותן נערות שהוא חב להן חובת זהירות כמי שהיו עלולות להיפגע ממעשה זה או אחר עקב הסיכונים שכרוכים בעצם הכניסה לים ולאחר שהוא הפר את חובת הזהירות שהיתה מוטלת עליו בעצם התרת הכניסה או בדרך השגחתו ונגרמה התוצאה הקטלנית, בשל כך הוא הורשע על-פי יסודות העבירה שאופייניים לעבירת הרשלנות, אולם אין להרחיק רחוק ולהשוותו לנאשמים אחרים שבאו בפתחו של בית הדין, חלקם הורשעו בעבירה של הריגה, (ראה עש"מ 6198/99 בעניין "מאג'ד הייב", וכן את עש"מ 917/99 בעניין "חמזה" בו הורשע הנאשם בעבירות זיוף). על כן, ביקשנו הסניגור המלומד שלא להרשיעו בעבירה לפי סעיף 17 (6).

9. התובע לאחר ששמע את טיעונו של הסניגור מסכים איתו שעבירת גרימת מוות ברשלנות אינה עבירה שמעצם טבעה ואופיה יש בה קלון, משום שנעדר ממנה - על פניה - אותו יסוד של פגם מוסרי, או כוונה פלילית שמאפיינים עבירות מהסוג האמור.

10. עם זאת, סבור התובע המלומד, כי הנאשם בהתנהגותו, במהלכו של הטיול שהיה האחראי לו, סטה מן התכנון המקורי, איפשר את כניסתן של התלמידות למים בחוף, שהיה חוף בלתי מוכרז, האסור לרחצה, היפר את חובת השגחתו המיידית והצמודה כלפי המתרחצות, בעיקר שהנאשם עצמו היה נעדר כושר שחיה לעת סכנה.

מורה שכך נוהג, מנהל ומבצע את הטיול שהיה אחראי לו, בניגוד לתכנונו, מאפשר כניסה למקום שטמונה בו סכנה פוטנציאלית של הפגעות לנוכח הסטנדרט שנדרש ממורה שהוא סטנדרט גבוה מאדם רגיל, ראוי שבית הדין יראה בהתנהגותו כהתנהגות שיש בה קלון, לעניין סעיף 17 (6) לחוק.

החלטת בית הדין:

11. בית הדין שקל בכובד ראש את טיעוני הצדדים והגיע לכלל מסקנה, גם על יסוד פסיקתו הקודמת (ראה בד"מ 72/01), כי בעבירה שבה הורשע הנאשם וגם בנסיבותיה לא דבק קלון. מדובר בהתנהגות מכבידה ומצערת שבה הופרו חובות הזהירות המושגיות והקונקרטיות כלפי התלמידות ואשר בשל כך הנאשם הורשע בפלילים ונענש לתקופת מאסר מהותית. ואולם בית דין זה הגיע לכלל מסקנה, כי חסרה בהתנהגותו של הנאשם אותה פגימה מוסרית, אותו אות קין או השחתה אישית שאמורים לאפיין עבירות מסוג זה.

סוף דבר:

12. לנוכח כל המבואר, על יסוד הודאתו של הנאשם בפנינו ובתוקף סמכותנו לראות כמוכחים בפנינו את הממצאים והמסקנות שאליהם הגיע בית המשפט השלום, כאמור בסעיף 61 ג. לחוק, החלטנו להרשיע את הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17 (1), (2) ו-(3) לחוק.

ניתן ביום כ"ח בניסן התשס"ב (10.4.2002), בנוכחות הצדדים.

(-)	(-)	(-)
מר ענבوسی פאוזי חבר	גבי חני לידור חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

ס.י. H0250103
 תיק בד"מ 196/01
 תאריך: 18.4.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חני לידור
 מר ענבوسی פאוזי

-יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד עימאד דקוואר

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הרשענו היום את הנאשם יליד שנת 1951 והנמצא בשירות המדינה משנת 1958, על-פי הודאתו מתוקף סמכותנו לפי סעיף 61 לחוק בעבירות לפי סעיפים 17 (1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג 1963 - (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הרשעתו של הנאשם, מורה של"ח במקצועו, באה בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו נגדו (ב-ת.פ. 001113/99), אשר בסיומם, הנאשם הורשע בעבירה של גרימת מוות ברשלנות לפי סעיף 304 לחוק העונשין, ועונשו נגזר בתאריך 7.5.2000 - לעשרה חודשי מאסר, מהם חמישה חודשים לריצוי בדרך של עבודות שירות והיתרה על תנאי לפרק זמן של שלוש שנים.

3. בהכרעת דין שניתנה על ידנו במהלך הדיון קבענו, כי בעבירות שבהן הורשע הנאשם בפלילים לא דבק קלון, הכל כמובאר בהכרעת דין.

ראיות וטיעונים לאמצעי המשמעת:

4. א. גישת התביעה:

(1) לתביעה לא היו ראיות לאמצעי המשמעת. מטעמו של הנאשם העידו מס' עדי אופי, בהם המפקח הממונה על תחום השל"ח במשרד החינוך במחוז חיפה ומנהל בית ספרו. למדו מתמצית עדותם כי מדובר במורה של"ח אהוד, מסור אשר תרם ותורם לתפקידו תרומה איכותית, הן בתחום מקצועו כמורה לשל"ח וכן ברבדים אחרים של פעילות בית הספר.

(2) התובע, בטיעונו לאמצעי המשמעת ביקש להטיל על הנאשם אמצעי משמעת אלה:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. פיטורים לאלתר;
- ג. פסילה לשירות המדינה עד הגיעו לגיל 55 ובהגיעו לגיל זה, הורדה בדרגה אחת למשך שנה.

(3) התובע המלומד סבור, כי אמצעי המשמעת שנתבקשו על ידו עולים בקנה אחד עם המטרה והתכלית של אמצעי המשמעת, שהיא התכלית ההגנתית שמירת התדמית ושמו הטוב של שירות המדינה, במיוחד אם אלה ישרתו היבטים של הרתעה, של מורים אחרים במעמדו בית הדין ראוי שיעביר מסר באמצעות הטלת אותם אמצעי משמעת, לרבות פיטוריו של הנאשם, כי על כל מורה לנקוט באמצעי זהירות מירביים ולא להכשל בכך ועם כל הצער וההבנה של התרומה לשירות הציבורי והנסיבות האישיות, התובע סבור כי אין מנוס מפיטוריו, ומהטלתם של שאר אמצעי המשמעת שאליהם עתרה התביעה.

(4) התובע המלומד לא מצא באמתחתו פסק דין שבו הורשע עובד מדינה בפלילים בעבירה של גרימת מוות ברשלנות אשר פוטר על ידי בית דין זה, או בית המשפט העליון בעקבותיה של העבירה.

5) הוגש לעיוננו פסק דין בד"מ 42/92 שבו לא פוטר מורה של"ח אשר במהלך טיול במערה, טבע בעקבות צלילה אחד מתלמידיו, אולם התובע סבור כי נסיבות מקרה זה קלות מאלה מאשר נשוא דיוננו, מאחר בעת הקפיצה המורה לא נכח במקום.

ב. עמדת המשרד:

נציג המשרד, אשר נבצר ממנו להופיע בפנינו ביום הדיון, מסר את עמדתו באמצעות התובע והוא מצטרף לעיקרם של אמצעי המשמעת, למעט הורדתו בדרגה בהגיעו לגיל 55.

ג. גישת הסניגוריה:

1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, כי מדובר באדם נורמטיבי, בעל משפחה אשר תרם תרומה של ממש לשירות הציבורי במשך שנים רבות וכי אין מקום היום לגזור עליו את אמצעי המשמעת המבוקשים, במיוחד זה של פיטורים בהתחשב בכך שבמשך כל הזמן, מאז האירוע הטראגי המצער עד כאב. משנת 96 הנאשם ממשיך למלא את תפקידו כמורה של"ח. אומנם הנאשם נעתר לבקשת משרד החינוך ועבר ללמד בבית ספר אחר, שלא במקום מגוריו אולם הוא ממשיך למלא את תפקידו בנאמנות, במסירות ואף למד את הלקח המר מהמקרה. הוא אימץ לעצמו זהירות יתרה בכל הנוגע למילוי תפקידו וראוי שמורה מהסוג עשה ינחיל ערכים של זהירות כלפי חבריו למקצוע ולא יורחק כיום מבית הספר ומשירות המדינה, לאחר שנות עבודה כל כך מסורות.

2) הסניגור תיאר בפנינו את מנת הסבל שעבר על הנאשם שראשיתה בתחושת האובדן של תלמידה, שהיתה קשה ומכבידה מכל ההיבטים האפשריים הנפשיים והחברתיים, עובר להליכי החקירה והמשפט הפלילי והליכים שמתנהלים בפנינו כאשר הנאשם ריצה עבודות שירות של חמישה חודשים כאמור, שבמהלכם לא שולם לו שכר.

3) הסניגור מסכים שהנאשם ראוי להטלתם של אמצעי משמעת אחרים שבסמכותו של בית הדין, אולם אינו רואה הצדקה, כי נורה על פיטוריו.

ד. דבר הנאשם:

הנאשם בדברו לבית הדין הביע את צערו הרב על יגונה של משפחת הנערה והותיר את מלאכת הפסיקה בפתחו.

5. שיקולים כלליים:

א. בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

ב. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות. לכן, השאלה העיקרית היא, מהי ההשפעה שתהיה על שירות המדינה, אם עובד הוראה, שהורשע בעבירות שבהן הורשע הנאשם, יורשה להמשיך את עבודתו בשירות המדינה.

ג. בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטרו מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."

6. התכלית האמורה של הדין המשמעתי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."
(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל." (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

7. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי.

(לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."
(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק הדין שניתן אך לאחרונה, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראוייה של שירות המדינה..."
(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל - טרם פורסם).

8. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (ראה עש"מ 5771/01 בענין פודלובסקי - בעניין תפקידים המניעתי וההרתעתי של אמצעי המשמעת, עמ' 14 פסקה 12 לפסק הדין).

9. הנאשם הפר את נוהלי משרד החינוך בכל הקשור למימוש סיורים וטיולים של בתי ספר על-פי התכנון, והפר את כללי ההשגחה והזהירות הראויים שאותם היה עליו לממש אישית במהלכו של הטיול. אותם כללים שנקבעו נוגעים לנשמת אפו של השירות הציבורי שהיא המשמעת במקום העבודה, בהקשר זה רואה בית הדין מקום להביא את גישתו של בית המשפט העליון כפי שנפסקה בעש"מ 3/75 דבוש נגד נציבות שירות המדינה - :

"המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים ונהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת אירגונית, בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדרה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה ובזיקתם למסגרת עצמה, קיום המשמעת - ביטוי בהתנהגות על פי המערכת המתוארת."
(פורסם בפ"ד ל(1), 231, 235)

10. לנוכח התכלית האמורה, קיים הבדל עקרוני בין עונש המוטל בגין עבירה פלילית לבין אמצעי המשמעת המוטל בדין המשמעת. אמצעי המשמעת נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של עונש פלילי. לכן העקרון של סיכון כפול אינו מונע נקיטת הליכים משמעתיים, גם לאחר שננקטו הליכים פליליים.

התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראוייה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשע הנאשם שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, את את הסניגור והנאשם אשר עתרו לבית הדין בבקשה, כי נותירו בשירות, ואת נסיבותיו האישיות של הנאשם, כפי שהובאו לעיל.

החלטת בית הדין:

11. בית הדין שקל בכובד ראש את טיעוני הצדדים שבאו בפנינו. אכן מדובר במקרה שגזירת הדין בו לא היתה קלה. כידוע כי בית הדין בשונה מהתפקיד שיוחד למשפט הפלילי משרת באמצעות פסיקתו תכלית שונה מהתכלית שמשרת הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי, כפי שציין בצדק התובע, הינה תכלית הגנתית והרתעתית ועל בית הדין לשקול מהי מידת ההשפעה שיש להרשעתו של הנאשם בפנינו על תיפקודו ושמו הטוב של השירות הציבורי. עקרונות אלה נקבעו בשורה ארוכה מאוד של פסקי דין כפי שהובאו לעיל.

12. אל מול התכלית האמורה של הדין המשמעתי כפי שצויינה על ידנו לעיל, עלינו לבחון שיקולים אחרים שנוגעים לעבירות שבהן הורשע הנאשם בפנינו ונסיבותיהן. הנאשם הורשע ע"י בית המשפט השלום כאמור בעבירה של גרימת מוות ברשלנות שבמהותה היא עבירה התנהגותית שיסודה הפרת חובת זהירות מושגית וקונקרטית שמוטלת על כל אדם ובמיוחד על מורה שמשגיח על תלמידיו הקטינים והתוצאה המצערת שנגרמה בעטייה של הפרת החובה, מותה של אותה נערה.

13. מוות שנגרם בשל מה שנקבע ע"י בית המשפט השלום כהשגחה חסרה ולקויה של הנאשם על עצם כניסתן של אותן נערות לים ומידת השגחתו הלקויה עליהן, ובהתחשב בכך כי קבענו, כי בעבירה שבה הורשע הנאשם לא דבק קלון, לא מפאת אופיה וטבעה של העבירה ולא בשל נסיבותיה שהיו נסיבות מצערות של הפרת חובת זהירות מושגית קונקרטית ואפשר שגם סטטוטורית.

כבר נפסק כי עבירת רשלנות אינה כרוכה בפגמים מוסריים או בשחיתות, אלא ביטויה באופי התנהגותו של אדם כלפי זולתו שעה שמוטלות עליו חובות זהירות כאמור. (ראה רע"פ 530/84 בענין בילעה שפר).

14. לגבי הנסיבות האישיות למדנו, כי הנאשם כיום בן 51 שירת שירת בצה"ל, בעל משפחה, הנמצא שנים רבות בשירות המדינה. מהעדויות שנשמעו בפנינו ומאסופת המסמכים שהוגשה לבית הדין מצטייר אדם נורמטיבי ותורם. נעדר כל עבר פלילי או משמעתי, קודם אשר נקלע לרגע של כשלון אישי ומקצועי בכך שלא הקפיד על מתן אותה הגנה או הטלת האיסורים הדרושים על תלמידותיו. בשל כך שילם מחיר אישי מכביד, כפי שתואר על ידינו לעיל.

עוד למדנו, כי הנאשם קיבל את הצעת משרד החינוך והסכים לעבור לבית ספר אחר שאינו מצוי במקום מגוריו.

למידתם של אמצעי המשמעת:

15. לעניין אמצעי המשמעת הראויים במקרה זה נציין, כי מלאכת השפיטה במקרה זה לא היתה קלה לנו. התלבטנו בין עמדת התביעה שלא היתה מופרכת על פניה ובין עמדת הסניגוריה, ובסופו של דבר על בית דין זה, מוטלת החובה להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לדעתו והשאלה ששאלנו, האם פיטוריו של הנאשם בנסיבות מקרה זה,

בהתחשב במועד ביצוע העבירה בשנת 96, כתב אישום שהוגש בשנת 99 ובהליכים שהסתיימו בשנת 2000 הם פיטורים הכרחיים, שבלעדיהם תפגע אנושות התכלית של אמצעי המשמעת.

16. בסופו של יום החלטנו, כי לא קיימת הצדקה לפיטוריו. הן בהתחשב במועד ביצוע העבירה ונסיבותיה כפי שפרטנו בהכרעת הדין. בעבירות שבהן קיים יסוד של מעילה באמון על-ידי גזילת רכוש המדינה או עבירות שמאופיינות בעבירת פלילית מיוחדת, אלה הן העבירות שהתגובה כלפיהן לרוב תכלול את אמצעי המשמעת של פיטורים, מאחר שבעבירות מסוג זה יש ליתן משקל עדיף לאינטרס הציבורי על פני הנסיבות האישיות ויהיו אלה נסיבות מכבידות (ראה למשל עש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש).

17. משהחלטנו לא לפטר את הנאשם משירות המדינה, סברנו כי יש לקבוע לנאשם אמצעי משמעת חילופיים שאינם כוללים את יסוד הפיטורים והפסילה שבאה בעקבותיהם.

18. ואשר על כן, אנו מטילים על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

א. **נזיפה חמורה** - מסר נורמטיבי של בית הדין שנועד להצביע על כשלוננו האישי של הנאשם על כך שלא נקט באמצעי הזהירות השונים בשעה שאיפשר כניסה לים ולא השגיח על שלומן של תלמידותיו.

ב. **הפקעת משכורת קובעת אחת** - שתנוכה בעשרה תשלומים שויים ורצופים.

ג. **הורדה בדרגה אחת למשך שנה** - בתוקף החל מתום הניכוי של משכורתו.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ח בניסן התשס"ב (10.4.2002).
 גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום ו' באייר התשס"ב (18.4.2002), שלא בנוכחות
 הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית משפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 34 (א)
 לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
<hr/> מר ענבوسی פאוזי חבר	<hr/> גב' חני לידור חברה	<hr/> עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד יו"ר

בד"מ 162/01 – מורה שהורשע בפלילים

תמצית הפסק

הנאשם מורה במקצועו, הובא לבית הדין לאחר הרשעתו בפלילים בעבירה של הריגה לפי סעיף 298 לחוק העונשין, שבעטייה נגזרו עליו 8 שנות מאסר בפועל. המעשה, שבעקבותיו הנאשם הורשע ונענש כאמור, נותרח בשנת '98 בכפרו של הנאשם, שבמהלך קטטה היכה בראשו של אדם באת חפירה ובכך קופחו חייו.

בית הדין הרשיע את הנאשם בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(3) ו-17(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963, וקבע כי דבק קלון בעבירה בה הורשע. בית הדין פרס בגזר דינו את גישתם של התביעה, משרד החינוך והסניגוריה, לגבי אמצעי המשמעת שראוי להטיל על הנאשם, תוך הצגת השוני בין ההליך הפלילי והמשמעתי, שנועד בעיקרו להגן על תדמית השירות ואמון הציבור בו.

בית הדין סקר בגזר דינו את מאפייניה של עבירת ההריגה, על רכיביה השונים, במיוחד את המודעות להתרחשותה של התוצאה הקטלנית, וכן את נסיבות התרחשותה מחוץ למסגרת תפקידו של הנאשם, והשפעתה על תדמית ושמם הטוב של השירות הציבורי, ובנסיבות האישיות של הנאשם – בית הדין החליט על פיטוריו של הנאשם משירות המדינה, ופסילה לשירות המדינה לפרק זמן של 8 שנים, וכן על נזיפה חמורה, לנוכח הפגם הנורמטיבי שעלה מהתנהגותו.

בית הדין המליץ, כי הממונה על תשלום הגימלאות ישקול תשלומה של קיצבה לבת זוגו וילדיו בתקופת פסילתו, על-פי הוראותיו של סעיף 62(א) לחוק שירות המדינה (גימלאות), לנוכח תקופת כליאתו הארוכה.

ניתן ביום כ"ח בשבט התשס"ב – 10.2.2002.

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין - יו"ר
גב' חנה שמש - חברה
מר ג'מאל זיידאן - חבר

ס.י. H0250039
 תיק בד"מ 162/01
 תאריך: 14.2.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' חנה שמש
 מר ג'מאל זיידן

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת):
ב"כ הנאשם: עו"ד חוסני אגבאריה

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם בן 43 הורשע על ידינו ביום כ"ח בשבט התשס"ב (10.2.02) על-פי הודאתו, ובתוקף סמכותנו לפי סעיף 61 ג' לחוק לראות כמוכחים בפנינו את הממצאים והמסקנות שאליהם הגיע בית המשפט המחוזי בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (2), (3) ו-(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק). הרשעתו של הנאשם על ידינו באה בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו נגדו בבית המשפט המחוזי בחיפה (ב-ת.פ. 207/98), בו הורשע בעבירה של הריגה, עבירה לפי סעיף 298 לחוק העונשין התשל"ז-1977. בעקבות הרשעתו, נגזר דינו לתקופת מאסר של 10 שנים מתוכן 8 לריצוי בפועל והיתרה על תנאי.

2. הנאשם הורשע בעבירה כאמור בעקבות קטטה שפרצה בכפרו בתאריך 2.5.98 שבה היו מעורבים בני משפחה, כשבמהלכה היכה הנאשם באת חפירה בראשו של אדם בן 66 - בן משפחתו ואשר בעקבות המכה הקטלנית הלך לבית עולמו.

3. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. גישת התביעה:

(1) התובע המלומד בטיעונו לאמצעי המשמעת, ביקש כי יוטלו על הנאשם: נזיפה חמורה, פיטורין לאלתר ופסילה לשירות המדינה עד הגיעו לגיל 55, דהיינו לפרק זמן של 12 שנה. בהגיעו לגיל זה תשולם לו קיצבה וישלל ממנו מענק הפרישה. הנאשם הינו בר גימלה, מאחר ושירת במדינה פרק זמן שעולה על 10 שנים והגיע כבר לגיל 40.

(2) התובע המלומד הגיש לבית הדין שורה ארוכה של פסקי דין בהם מצא חימוכין לגישתו, כי בעבירה שהנאשם הורשע בה יש קלון, ביניהם עש"מ 6198/99 בענין מאג'ד הייב ופסקי דין נוספים והם: בד"מ 26/78, בד"מ 88/86 ובד"מ 61/96, בהם הורשעו נאשמים בעבירת הריגה והוטלו עליהם אמצעי משמעת שונים ומגוונים, ביניהם פיטורין ופגיעה בזכויות הגימלה.

(3) כמו כן הגיש התובע לעיונו את ערעור פלילי 4351/00 בענין גימאל אבו אלהוא כדי להצביע על היסוד הנפשי שמאפיין את עבירת ההריגה המצביע על הפגם המוסרי המכביד שנפל בהתנהגות הנאשם, במיוחד לנוכח תפקידו של הנאשם כמורה בישראל.

ב. עמדת נציג המשרד:

נציג המשרד ציין בפנינו, כי הוא מצטרף לאמצעי המשמעת המבוקשים ע"י התביעה וכאשר ישתחרר מהמאסר ותתם תקופת הפסילה - שאלת קבלתו לשירות המדינה מסורה כמובן לשיקול דעת משרד החינוך. לגבי דרכו בשירות המדינה שמענו, כי הנאשם תיפקד בצורה סבירה וראויה, הוא יצא להשתלמויות ואין באמתחתו עבירות פליליות אחרות, או משמעתיות אחרות.

ג. גישת הסניגוריה:

1) מטעמו של הנאשם שמענו עד אופי אחד, מר מחמיד אחמד סעיד - יו"ר ועד ההורים בבית ספרו של הנאשם בכפר מועאויה. מעדותו למדנו, כי הנאשם היה מורה מסור שדאג לתלמידיו ומילא את תפקידו במסירות במסגרת בית הספר והקהילה. העד מצר על האירוע שנתרחש במסכת חייו של הנאשם.

2) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, על עברו של הנאשם כמחנכו האישי וקיבלנו מידינו גם אסופת חוות דעת של מנהל בית הספר, וחבר המורים על אופיו ודרכו של הנאשם עד האירוע נשוא דיונו. נאשם שאין כאמור בעברו כל פגם, ועבר מכביד, אדם שהשקיע 18 שנות חיים בקידום החינוך של בית ספרו. שמענו גם את מנת הסבל האישית והחברתית שהעבירות הסבו לנאשם, וגרמו לסכסוך קשה בתוך הכפר, עד כדי צורך לעזיבתו ונקמת דם כלפי בני משפחה שכנראה תסתיים עת תקויים "סולחה" שבטית. שמענו, כי הנאשם נענש בעונש מכביד ומשפחתו מתפרנסת כיום מסיוע של צדקה, מבני הקהילה והמשפחה וכן מקיצבה להבטחת הכנסה שמגיעת עד כדי 2,500 ש"ח בחודש.

ד. דבר הנאשם:

מפיו של הנאשם שמענו, כי ראוי שנקצוב את תקופת פסילתו לפרק זמן של 5 שנים ולא 12 שנים, כפי שהתביעה ביקשה. להערכתנו זהו פרק הזמן שלאחריו הוא יצא לחופשי, שאיפתו היא לחזור לשירות המדינה, ואשר לענין מצבו המשפחתי שמענו על אישה שאינה עובדת, המגדלת לבדה 4 ילדים קטנים ובשל כך הנאשם עתה בפנינו כי נורה או נמליץ על תשלום הקיצבה לידי רעייתו.

החלטת בית הדין:

4. שיקולים כלליים:

א. בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

ב. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות. לכן, השאלה העיקרית היא, מהי ההשפעה שתהיה על שירות המדינה, אם עובד הוראה, שהורשע בעבירות שבהן הורשע הנאשם, יורשה להמשיך את עבודתו בשירות המדינה.

ג. בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעת בקובעו: **"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעת נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעת הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעת: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."**

5. התכלית האמורה של הדין המשמעת, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע: **"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."** (בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית: **"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל."** (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

6. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן –

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשירותו, עבר עבירה שיש עמה קלון."
(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי, פורסם בדינים עליון כרך נט' בעמ' 955).

בפסק הדין שניתן אך לאחרונה, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה..."
(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך נט' בעמ' 43).

7. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (ראה בעניין זה את עש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי - רם פורסם).

8. ההליך המשמעותי שונה הוא בתכלית השינוי מן ההליך הפלילי, בעוד שההליך הפלילי כמובהר לעיל, נועד לגזור את עונשו של הנאשם בהתחשב בנסיבות העבירה ומהותה ונסיבותיו האישיות, ההליך המשמעותי תכליתו שונה. הוא נועד לבחון לאחר ההליך הפלילי את מידת הצורך וההגנה הדרושה בעקבותיו על השירות הציבורי ועל בית הדין להחליט בעקבות ההליך הפלילי, כיצד ניתן לשרת את התפקיד המניעתי וההרתעתי של ההליך לשימור התדמית הראויה של השירות הציבורי בעיני הציבור, ע"י בחירת אמצעי משמעת נאותים שבאמצעותם בית הדין משיג את תכליתם של אמצעי המשמעת כמפורט לעיל, במיוחד כלפי אלה שהתנהגותם מחייבת סטנדרט התנהגות גבוה (ראה עש"מ 6713/96 זוהר בן אשר פורסם בפ"ד נב(1) בעמ' 650).

9. בכל מקרה על בית הדין לשקול מהם אמצעי המשמעת הראויים, האם קיים צורך לפטר את הנאשם מהשירות ולפגוע בזכויותיו הכספיות, או להטיל עליו אמצעי משמעת אחרים, כעומק סמכותנו בסעיף 34 לחוק.

10. לצורך קבלת ההחלטה, השיקולים אותם לקחנו בחשבון הם אלה:

א. על העבירה - העבירה הפלילית שבה הורשע הנאשם היא עבירה פלילית חמורה, קיים בה פגם מוסרי מכביד בשל קטילת חיי אדם, וזאת לזכור כי עבירת ההריגה דורשת מחשבה פלילית, מודעות לרכיבים העובדתיים של העבירה, ובפרט לאפשרות של גרימת התוצאה, וכן כוונה או פזיזות באשר לתוצאה זו. הפזיזות באה לידי ביטוי בחזות מראש של התרחשות התוצאה האסורה, כשלצידה אדישות לאפשרות גרימת התוצאה, או, למצער, קלות דעת ביחס אליה. מבחנה של הפזיזות הוא מבחן סובייקטיבי אישי, ואין דרישת הפזיזות באה על סיפוקה אלא אם הנאשם אכן חזה בפועל סיכון ממשי לקרבן. על-פי המצב המשפטי דהיום, מודעות לתוצאה הקטלנית היא אחד האלמנטים של עבירת ההריגה (ראה ע"פ 4230/99 סברי אבו גאנם נגד מדינת ישראל פורסם בדינים עליון כרך ס' בעמ' 349).

ב. על נסיבות העבירה - העבירה נעברה מחוץ למסגרת תפקידו של הנאשם, במסגרת מסכת חייו החברתיים והפרטיים, במהלכו של סכסוך שפרץ במקום מגוריו ואין לה כל קשר ישיר לליבת תפקידו כמורה ומחנך בישראל. הגם, כפי שאמר התובע בצדק, מורה הינו דמות מקרינה ומחנכת ונדרשת ממנו התנהגות נורמטיבית גם במרקם חייו הפרטיים. עם זאת, לנסיבות שבהן בוצעה העבירה יש השפעה ממתנת מסויימת על מידתם של אמצעי המשמעת בהקשר זה, ראויים

להשמע דברים שנאמרו בעש"מ 4123/95, יוסף אור נגד מדינת ישראל - נציב שירות המדינה, פד"י מט(5) 184, בפס"ד זה נקבע כדלקמן: "לגבי אותו עובד המדינה עצמו יש מקום להבחין, במקרים רבים, בין התנהגות בקשר למילוי תפקידו לבין התנהגות שלא בקשר למילוי תפקידו. הדין המשמעותי נועד להגן על רמת התנהגות ראוייה במילוי התפקיד ועל אמון הציבור בשירות הציבורי. לפיכך נודעת חומרה מיוחדת לעבירות שעובד המדינה עבר בקשר למילוי תפקידו. עבירה של מירמה, לדוגמה, היא בדרך כלל עבירה שכרוך בה קלון. אך אפשר כי הרשעה של עובד המדינה בעבירה של מירמה שבוצעה ללא קשר לתפקידו, אלא במסגרת של יחסים שבין אדם לחברו, לא תהיה כרוכה בקלון ככל שהדבר נוגע לדין המשמעותי בשירות המדינה."

במקרה דנן עבירתו של הנאשם היתה קשורה רק בעקיפין לשירותו הציבורי, לנוכח השלכות הרוחב של העבירה, על מעמדו של השירות הציבורי ועל תדמיתו בעיני הציבור - ציבור המבקש והחפץ שגם עובדי המדינה לרבות מורים בישראל יכבדו חיי אדם. התנהגותו הינה התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד המדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו ובשמו הטוב של עובד המדינה, כאשר כבר נפסק ע"י השופט זמיר: - "התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים או בארגון מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון ... עם זאת יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום ייחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי ההתנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האוירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון." (ראה ער"מ 1351/95 ליאון פינקלשטיין נ. התובע בבית הדין המקומי למשמעת, פ"ד מט(5), 573, 578).

ובמקום אחר, אומר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נ. נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין, טרם פורסם):
"...התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות לתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי-הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

כמו כן כי יש בעבירה שבה הורשע מעצם טיבה ומהותה קלון (ראה בין השאר עש"מ 6198/99 בעניין מאג'ד הייב - פורסם בדינים עליון כרך נז' בעמ' 277 וזאת לעניין יסודות העבירה של סעיף 17 (6) לחוק).

ג. **על הנסיבות האישיות** - שמענו במהלך הדיון, כי הנאשם עד להרשעתו בפלילים היה אדם נורמטיבי, עסק כמורה מחנך בתחום החינוך היסודי בישראל ותרם את תרומתו לאותו חינוך. הינו נשוי ואב ל-4 ילדים קטנים המתפרנסים מקיצבה להבטחת הכנסה. כאשר הכנסת המשפחה, אותה קיצבה מגעת לכ-2,500 ש"ח בחודש.

למידתם של אמצעי המשמעת:

11. בית הדין שקל את מכלול השיקולים והנסיבות הדרושים לענין, מחד התכלית של אמצעי המשמעת, העבירה ונסיבותיה, והנסיבות האישיות והמשפחתיות והגיע לכלל החלטה, כי אמצעי המשמעת שיוטלו על הנאשם יהיו כלהלן:

א. **נזיפה חמורה** - נוכח הפגם הנורמטיבי המכביד שעולה מהתנהגותו הפלילית, אשר את ביטוי החומרה שבה מצאנו גם בגזר דינו של בית המשפט המחוזי.

ב. **פיטורין משירות המדינה** - שיכנסו לתוקף מיום ה-1.3.2002.

ג. **פסילה לשירות המדינה** - לפרק זמן של 8 שנים.

12. בית הדין ממליץ בתוקף סמכותו לפי סעיף 62(א) לחוק שירות המדינה (גמלאות) (נוסח משולב) התש"ל-1970, כי בנסיבות המקרה שעה שהנאשם מחוסר כושר השתכרות בסיסי בשל כליאתו הממושכת, כי הממונה על תשלום הגימלאות ישקול שקיצבתו אשר נשללה בעטיה של פסילתו וכליאתו, המגעת לו בעבור תקופת עבודתו תשולם לרעייתו בעבור ילדיו, באמצעות נאמן שיקבע בהסכמת הצדדים. בתום פרק פסילתו כאמור, הקיצבה תשולם לנאשם.

13. בית הדין אינו סבור, כי ראוי לשלול מהנאשם את מענק הפרישה שנצבר בעמל שנות עבודתו התקינות, אולם מענק זה ישולם לו רק לאחר תקופת פסילתו.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ח בשבט התשס"ב, 10.2.2002. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום ב' באדר התשס"ב (14.2.2002), שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר ג'מאל זיידן חבר	גבי חנה שמש חברה	עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד יו"ר

בד"מ 172/01 – תקיפה בכפר**תמצית הפסק:**

הנאשם עובד הוראה בישראל, הועמד לדין פלילי בגין עבירת תקיפה בה הורשע יחד עם אחרים כלפי אדם אחר המתגורר בכפרו וההליך הסתיים בהרשעה ובתשלום קנס בסך של 300 ₪ ומאסר על תנאי ל-4 חודשים, לפרק זמן של שנתיים.

בעקבות ההליך הפלילי, הועמד הנאשם לדין משמעתי בעבירות משמעת שונות ובית הדין שקל את יסודות העבירה ונסיבותיה שמומשה מחוץ למסגרת תפקידו והחליט להטיל עליו אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, הפקעת מחצית משכורת והורדה בדרגה אחת למשך שלושה חודשים.

ניתן ביום כ"ה בטבת התשס"ב – 9.1.2002

הרכב: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' יהודית מילגרום - חברה
מר חוסני אבו דאהש - חבר

ס.י. H0250012
 תיק בד"מ 172/01
 תאריך: 9.1.2002

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני: עו"ד יוסף תלרז - אב בית הדין
 גב' יהודית מילגרום
 מר חוסני אבו דאהש

- יו"ר
 - חבר(ה)
 - חבר

תובע(ת): עו"ד ג'פרי ונדל

נאשם(ת)
ב"כ הנאשם: עו"ד אחמד מסאלחה

נציג המשרד: מר חגי קוזלוב

גזר-דין

ההליך:

1. הנאשם שבנדון יליד 1958, המועסק ע"י משרד החינוך כמורה בבית ספר בנצרת לפי דרגה B.A. ובעל וותק בהוראה של 18 שנים, הורשע על ידינו ביום ט"ז בטבת התשס"ב (31.12.2001), על-פי הודאתו בפרטי התובענה ואישומיה, ועל בסיס סמכותנו לפי סעיף 61 ג' לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), בעבירות לפי סעיפים 17 (2) ו-3 לחוק האמור, יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הרשעתו של הנאשם על ידינו באה בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו נגד הנאשם ואחרים, בנסיבות שאינן קשורות בתפקידו כמורה מהן עולה, כי ביום 9.4.98 הוא תקף יחד עם אחרים אדם אחר המתגורר בכפרו - כפר כנא. בעקבות התקיפה הוגש כתב אישום לבית משפט השלום בנצרת, בו ייחסה התביעה המשטרתית לנאשם עבירה לפי סעיף 382 (א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977. בהכרעת דין שנערכה לאחר משפט הוכחות, הורשע הנאשם בתאריך 28.5.2000 בעבירה האמורה.

3. בעקבות ההליך הפלילי נגזרו על הנאשם עונשים כדלהלן: קנס בסך 300 ש"ח, מאסר על תנאי למשך ארבעה חודשים, לפרק זמן של שנתיים, בכך שלא יעבור עבירה דומה מאלה הנמנית מהעבירה שבה הורשע, וכן נדרש הנאשם לחתום על התחייבות, כי ימנע במשך שנתיים מביצוע עבירה דומה, לצורך זה הפקיד ערבות כספית בסך 2,000 ש"ח.

4. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

(1) התובע בטיעונו ביקש להשית על הנאשם אמצעי משמעת של; נזיפה חמורה; הפקעת משכורת קובעת; והורדה בדרגה למשך שנה.

(2) כתימוכין לגישתו האמורה, הגיש התובע לבית הדין את בד"מ 29/97 ואת בד"מ 65/97, כאשר פסק הדין הראשון נסב על עבירה של תקיפה והשני עניינו נוגע יותר לעבירות מין מאשר לנשוא דיונו. התובע סבור, כי הוכחו בהליך הפלילי היסודות העובדתיים שבכתב האישום לפיהם בוצעה תקיפה בנסיבות מחמירות ביום ה-9.4.98 בכפר כנא, בכך שהנאשם יחד עם אחרים חבט באלת עץ בחלקי גופו של אדם אחר שנזקק לטיפול רפואי. כאשר הסעיף שבו הורשע, סעיף 382 (א) לחוק העונשין, מעניק להתנהגות את הנופך החמור, הגם שלנאשם ככל הנראה מחמת טעות, לא הורשע גם בעבירה לפי סעיף 380 לחוק האמור.

ב. גישתו של נציג המשרד:

התובע הציג בפנינו את גישתו של נציג המשרד שלא נכח בדיון, לפיה ראויה התנהגותו של הנאשם להיות מלווה באמצעי משמעת של; נזיפה חמורה; והפקעת שלושת רבעי משכורת קובעת.

ג. טיעוני ההגנה:

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו טענות לגבי פגמים שנפלו בפסק דינו של בית המשפט השלום, אשר על אף קיומם הודה הנאשם בפנינו בפרטי העבירה ובעבירות המשמעת שנגזרות מהן.

(2) שמענו בפירוט את הנסיבות שקדמו לעבירה שעיקרן סכסוך מקרקעין, אשר הוליד תביעות משפטיות שונות בין הצדדים, כאשר במהותו של ענין, מדובר בסכסוך בין שכנים על זכויות במקרקעין.

(3) שמענו מפי הסניגור על דרכו של הנאשם, כמי שסיים בית מדרש למורים, את הסמינר הקיבוצים בתל-אביב, על מגוון מסלולו בשדה ההוראה, את פועלו לקידום דו קיום בין יהודים וערבים ואת הכשרתו רבת האנפין. בנוגע לדרכו המקצועית, הוגשו לבית הדין מסמכים רלבנטים והמלצות בנדון. כמו כן שמענו פרטים על הצער ואת תוצאות הלוואי שנגרמו לנאשם ובני משפחתו בעטיו של ההליך הפלילי.

(4) בנוסף טען הסניגור בפנינו, כי יש לאבחן בין הפסק הפלילי שבו הורשע הנאשם, ובין פסיקה אחרת שהגיש התובע, לנוכח מדיניות ההחמרה הנהוגה כיום בעבירה, של תקיפת בני זוג.

(5) בסיכום טיעוניו ביקש הסניגור המלומד, כי נלך בהטלתם של אמצעי המשעמט בדרך מתונה ומתחשבת ונסתפק באמצעי משמעת של; נזיפה, גם לנוכח מצבם הרפואי של הוריו, זאת על יסוד הגישה המתחשבת שגילה בית הדין בבד"מ 192/00.

ד. דבר הנאשם:

הנאשם בדברו לבית הדין הבליט את תחושת העוול אותה הוא חש בעקבות ההליכים הפליליים, אשר יסודם לטענתו, בעלילת שווא. הוא ביקש, כי לא נוסף עוול על עוול.

החלטת בית הדין:

5. שיקולים כלליים:

א. בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות, בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

ב. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראוייה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות. לכן, השאלה העיקרית היא, מהי ההשפעה שתהיה על שירות המדינה, אם עובד הוראה, שהורשע בעבירות שבהן הורשע הנאשם, יורשה להמשיך את עבודתו בשירות המדינה.

ג. בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעותי בקובעו: **"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעותי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעותי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעותי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטר מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות."**

ד. התכלית האמורה של הדין המשמעותי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע: **"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."** (בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית: **"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל."** (בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

ה. בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי כגון חינוך חובה ואין האזרח יכול לבחור לעצמו שירות חלופי, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן - **"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון."** (עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק הדין שניתן אך לאחרונה, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו: **"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה..."** (עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל - טרם פורסם).

1. תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו.

2. לנוכח התכלית האמורה, קיים הבדל עקרוני בין עונש המוטל בגין עבירה פלילית לבין אמצעי המשמעת המוטל בדין המשמעתי. אמצעי המשמעת נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של עונש פלילי. לכן העקרון של סיכון כפול אינו מונע נקיטת הליכים משמעתיים, גם לאחר שננקטו הליכים פליליים.

ח. בית הדין מבקש לציין, כי ניתן להביא את עניינו של עובד מדינה אל פתחו של בית הדין למשמעת, גם כאשר המעשה שבגינו הואשם בערכאה אזרחית אינו קשור כלל לתפקידו. זאת לנוכח יסודות העבירה, אשר פורטו בסעיף 17 (3) לאמור, כאשר התנהגותו עלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה.

בבד"מ 69/98 ובבד"מ 2/00 קבע בית הדין אבני דרך והנחיות לרשויות התביעה, אימתי ראוי להביא התנהגות חיצונית של עובד מדינה, שאינה קשורה לתפקידו בשירות המדינה עד כדי עבירת משמעת. בין השאר, קבע בית הדין (בבד"מ 2/00 בעמ' 9): **"התנהגות, שיש בה ביטוי לעבירה בעלת כוונה פלילית ופגם מוסרי, תטה את הכף לכוון של יחוס עבירת משמעת לעובד, לנוכח קיומו של אינטרס ציבורי להבטיח את טוהר המידות של השירות הציבורי, ולהרתיע את עובדיו מהתנהגות פסולה רצונית ומכוונת."**

במקרה זה, החלטת התביעה להגיש תובענה ראויה ונכונה.

6. למידתם של אמצעי המשמעת :

שורה של שיקולים וטעמים הנחו את בית הדין, בבואו להחליט על אמצעי המשמעת, שראוי לגזור על הנאשם. - על בסיסם של השיקולים הכלליים האמורים.

א. על נסיבות העבירה - הנאשם הורשע באחת מעבירות התקיפה המנויות בחוק העונשין, בנסיבות שבהן נגרמה חבלה של ממש לגופו של אדם, יהיו סעיפי העבירה שבהם היה צריך להרשיעו אשר יהיו. נסיבות ההתנהגות כפי שתוארו בהכרעת הדין של בית המשפט הנכבד, מצביעות על חומרה של ממש בתמונת התנהגותו - כך עולה מהממצאים העובדתיים שקבע בית משפט השלום לגבי נסיבות התקיפה. האלימות היא נגע שראוי לביקורת ממשית גם מצדנו, תופעה שעוד קיימת בחברה על כל רבדיה שמן הדין לשרשה. זו גם גישתו של בית המשפט העליון בע"פ 987/97 סיבוץ דמיטירי נגד מדינת ישראל (דינים עליון, כרך נב, בע"מ 544): **"עדים אנו בשנים האחרונות להתגברות ניכרת במעשי האלימות ... וראוי כי בית המשפט יאמר את דברו צלול וברור. בית המשפט חייב להרים את תרומתו לביעור נגע האלימות, וזאת יכול הוא לעשות על דרך גזירת עונשים התואמים את מעשי העבירה בהם מדובר."**

על אחת כמה וכמה נכונים הדברים - שעה שמדובר במורה בישראל. לתפקיד המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמא לתלמידיו,

ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו. מורה מתייצב בפני תלמידיו ללמד, לחנכם ולהקנות להם ערכים, ולפיכך מהווה יושרו יסוד מרכזי באמון שהתלמידים רוחשים לו. כפי שנאמר בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' זוהר בן אשר, פ"ד נב(1) 650, 678: **"התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרד התנהגות גבוה, במיוחד כלפי תלמידים. מורה מוצב בדרך כלל בעמדה של מורה כלפי התלמידים: ניתנת בידו סמכות לקבוע אם, ובאיזו מידה, יצליח התלמיד; היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור, המפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עלי שיעשה כל שביכולתו כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. אכן, כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור. ראו בג"צ 7074/93 סויסא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מח(2) 749, 774. ומורה, כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה".**

לשאלה אם עבירה פלילית וגם משמעתית לאחריה, קשורה לטבורו של התפקיד הציבורי, או שהיא מנותקת מהתפקיד ומהווה התנהגות בלתי הולמת של עובד מדינה לנוכח הפסול שדבק במעשה, יש השפעה ממתנת על מידת ההתייחסות כלפי העבירה, שעה שיבואו לידי ביטוי אמצעי המשמעת שיוטלו על הנאשם. עוצמתם של אמצעי המשמעת משתנה בין עבירה הקשורה קשר ישיר לתפקיד הציבורי, לבין עבירה שהקשר שלה הינו עקיף כמפורט לעיל.

בהקשר זה, ראויים להשמע דברים שנאמרו בעש"מ 4123/95, יוסף אור נגד מדינת ישראל - נציב שירות המדינה, פד"י מט(5) 184, בפס"ד זה נקבע כדלקמן: **"לגבי אותו עובד המדינה עצמו יש מקום להבחין, במקרים רבים, בין התנהגות בקשר למילוי תפקידו לבין התנהגות שלא בקשר למילוי תפקידו. הדין המשמעתני נועד להגן על רמת התנהגות ראויה במילוי התפקיד ועל אמון הציבור בשירות הציבורי. לפיכך נודעת חומרה מיוחדת לעבירות שעובד המדינה עבר בקשר למילוי תפקידו. עבירה של מירמה, לדוגמה, היא בדרך כלל עבירה שכרוך בה קלון. אך אפשר כי הרשעה של עובד המדינה בעבירה של מירמה שבוצעה ללא קשר לתפקידו, אלא במסגרת של יחסים שבין אדם לחברו, לא תהיה כרוכה בקלון ככל שהדבר נוגע לדין המשמעתני בשירות המדינה".**

במקרה דנן עבירתו של הנאשם היתה קשורה רק בעקיפין לשירותו הציבורי, לנוכח השלכות הרוחב של העבירה, על מעמדו של השירות הציבורי ועל תדמיתו בעיני הציבור - ציבור המבקש והחפץ שגם עובדי המדינה ובמיוחד מורים לא יעברו בהתנהגותם גם במסגרת יחסי השכנות שהם מקיימים עם זולתם את הקווים

לעברה של ההתנהגות הפלילית האסורה. ולגבי יסודותיה של העבירה שבה הורשע הנאשם לפי סעיף 17 (3) לחוק כבר נפסק ע"י השופט זמיר: - "התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים או בארגון מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון ... עם זאת יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום ייחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי ההתנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האוירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון."

(ראה ער"מ 1351/95 ליאון פינקלשטיין נ. התובע בבית הדין המקומי למשמעת, פ"ד מט(5), 573, 578).

ובמקום אחר, אומר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נ. נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין, טרם פורסם): "...התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות לתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי-הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

שיקוליה של התביעה, בהגשת תובענה משמעתית נגד הנאשם בעבירות משמעת, היה שיקול נכון. עובד מדינה נדרש כאמור, להתנהגות נורמטיבית גם ברובדי חיו שאינם קשורים למילוי תפקידו. אולם, לגישת בית הדין כאמירותנו דלעיל, השפעתו של כישלון כאמור על תדמיתו של השירות הציבורי, מידתם של אמצעי המשמעת לצורך השגת התכלית המניעתית וההרתעתית, שגלומה בהן, פוחתת במידת מה, לגבי עבירה שנתרחשה מחוץ למסגרת עבודתו של הנאשם בשירות המדינה.

ב. **לענין הנסיבות האישיות** - מדובר בנאשם שמאחוריו מסלול שירות תקין ותורם בשירות הציבורי בו הוא נמצא כבר 18 שנים ואין באמתחתו עבירות משמעת קודמות. לנאשם בעיות משפחתיות כפי שנפרסו בטיעונים שלפנינו.

7. מלאכת השפיטה הינה האיזון הראוי בין האינטרס הציבורי שעליו מופקדת התביעה, ובין הנסיבות של העבירה והנסיבות האישיות של כל נאשם ונאשם. אין ספק, כי מדובר במידה ממשית של כשלון אישי ובמסגרת מכלול שיקולנו לאחר שהנאשם נענש במישור הפלילי, לצורך השגת התכלית המרכזית של אמצעי המשמעת כפי שנסקרה על ידנו, סברנו, כי יהא ראוי, להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

א. **נזיפה חמורה** - אמצעי משמעת זה מוטל לנוכח הכשלון שהיה מנת חלקו בעקבות השתתפותו האלימה "בסכסוך השכנים" כמפורט לעיל. הוא מבטא את המסר הנורמטיבי של בית הדין בגין הפסול שנפל בהתנהגותו האלימה.

ב. **הפקעת מחצית משכורת קובעת** - שתנוכה מהנאשם ב-6 - תשלומים שווים ורצופים.

ג. **הורדה בדרגה אחת למשך שלושה חודשים** - שתכנס לתוקף בתום הניכוי האחרון משכרו - הורדה זו בדרגה לתקופה קצרה וקצובה, נועדה להצביע על מורת רוחו של בית הדין שהנאשם כעובד מדינה ומורה בישראל נקלע לאותה שותפות של תקיפה, ע"מ שיובהר שמי שעושה כן, יפגע גם מעמדו בשירות המדינה - מעמד המתבטא בין השאר בדרגתו של עובד הציבור.

גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום כ"ה בטבת התשס"ב (9.1.2002), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 (א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)
מר חוסני אבו דאהש
חבר

(-)
גב' יהודית מילגרום
חברה

(-)
עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד
יו"ר

עש"מ 1472/02 – אי ציות לשוטרים

הנאשם עובד הוראה, הורשע בהליך פלילי, בעקבות אי עצירתו לביקורת רשיונות, כפי שנתבקש על ידי משטרת ישראל והפרעה לשוטר במילוי תפקידו.

בעקבות הליך פלילי, עניינו הובא לדין משמעותי בו הורשע בעבירות לפי סעיפים 17(2) ו-3(לחוק המשמעת. הוטלו עליו אמצעי משמעת שונים ביניהם: **נזיפה חמורה**, בעוד שהתביעה עתרה – בין השאר – לאמצעי משמעת של נזיפה ואמצעי משמעת זה נרשם כמו שהוטל בפרוטוקול הדיון, בעוד שבית הדין הגיע לכלל החלטה לסטות מגישת התביעה, והטיל בגזר דינו המפורט אמצעי משמעת של נזיפה חמורה ותיקן ללא שמיעת הצדדים את פרוטוקול הדיון. על כך הגיש המערער ערעור לבית המשפט העליון.

הגם, שבית המשפט העליון סבר כי מכלול אמצעי המשמעת שהוטלו על הנאשם אינו נוטה לצד החומרה ומצוייה בהם מידה של התחשבות בנסיבות האישיות. לנוכח הפגיעה הצפייתו של הנאשם כי תוטל עליו נזיפה כגישת התביעה, ומאחר שלא ניתן לצדדים להגיב על תיקון הפרוטוקול, החליט בית המשפט העליון להתערב באופן חריג באמצעי המשמעת של **נזיפה חמורה** על ידי המרתו ל**נזיפה**.

ניתן בילום יב' בניסן התשס"ב 25.3.2002

ההרכב: כב' השופטת דורית בייניש

עש"ם 1472/02

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המערער :

נגד

המשיבה : נציבות שירות המדינה

ערעור על גזר הדין של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה מיום 15.10.01
בבד"מ 77/01 שניתן על ידי כבוד השופטים : עו"ד י' תלרז, גב' י' מילגרום, מר ע' זיידן

בשם המערער : עו"ד מוטי לוי

בשם המשיבה : עו"ד אריה פטר

פסק-דין

המערער הוא עובד משרד החינוך, המועסק כמורה בחטיבת הביניים. ביום 14/10/01 הרשיע בית הדין למשמעת את המערער בעבירות לפי סעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת) התשכ"ג-1963 (להלן: החוק), יחד עם סעיף 1(4) להודעה על שינוי בהחלת החוק על עובדי הוראה. הרשעה זו באה בעקבות הליך פלילי, שבו הורשע המערער בבית משפט השלום בנצרת. הרקע להרשעה הינו מעשה של בריחה מהמקום בו התבקש המערער לעצור את רכבו לבדיקת רשיונותיו ואיום על שוטר תוך הפרעה למילוי תפקידו.

בית הדין למשמעת הרשיע את המערער על-פי הודאתו בעובדות כתב התובענה, וגזר עליו אמצעי משמעת של נזיפה חמורה, הפקעת שלושת-רבעי משכורת והורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שלושה חודשים. יצויין כי בעת הטיעון לעונש הסתפקה התביעה בבקשה כי יוטלו על המערער אמצעי המשמעת של נזיפה, הפקעת משכורת והורדה בדרגה למשך שנה. על אמצעי המשמעת של נזיפה חמורה שנגזר עליו הגיש המערער את הערעור שבפניי. גזר דינו של בית הדין למשמעת מפורט ומנומק היטב. בית הדין נתן דעתו לטיעוני הצדדים

לתכליתם של אמצעי המשמעת ולחובתו לתרום למניעת פגיעה בתפקוד שירות המדינה ותדמיתו. על-פי כל אלה הגיע למסקנה כי:

"הגם שהעבירה נעברה מחוץ למסגרת תפקידו של הנאשם, הייתה בה מידה מכבידה של כשלון אישי צורב".

עוד אמר בית הדין כי:

"הגיע לכלל מסקנה כי הפגיעה בתדמיתו של השירות הציבורי, בטוהר מידותיו, ובמשמעתו שאמורה לשרור בו, בעטיה של העבירה, על מכלול נסיבותיה שנפרסו לעיל, מצדיקה להטיל עליו את אמצעי המשמעת כפי שיפורטו להלן, אולם לא נוכל להסתפק כעתירת הסניגור, באמצעי המשמעת של נזיפה, הנמצא במדרג התחתון של סולם אמצעי המשמעת".

לפיכך סבר בית הדין שיש להחמיר מעבר לבקשת התביעה, ולהטיל על המערער אמצעי של נזיפה חמורה. דא עקא, שרשימת אמצעי המשמעת שהושתו על המערער הוקראה ונרשמה בפרוטוקול עוד ביום 14/10/01, וצויין בה כי אמצעי המשמעת, הוא נזיפה ולא נזיפה חמורה. ביום 31/10/01 נשלח לצדדים מכתב ובו הודע להם כי בפרוטוקול המשקף את גזר הדין נפלה טעות בהקלדה, ונרשם נזיפה במקום נזיפה חמורה, ועל כן החליט בית הדין לתקן את הפרוטוקול כתיקון טעות סופר. בקשת בא-כוח המערער לבטל את התיקון, ולקיים דיון בנדון נדחתה בהחלטה מיום 2/1/02.

עיקר טיעונו של בא-כוח המערער בפני הוא כי מרשו הודה ביודעו שהתביעה בהליך שבפני בית הדין תסתפק בבקשת אמצעי משמעת של נזיפה בלבד, ועקב כך גם החליט להודות. עוד פרש בא-כוח המערער בפני את הנסיבות האישיות של המערער אשר בגינם נקלע להתנהגות חריגה, שהביאה להרשעתו בדין. יצויין כי בא-כוח המערער לא השיג על ההחלטה לתיקון הפרוטוקול, אף כי הזכיר עניין זה בטיעונו לעניין הציפייה שנוצרה בלב מרשו.

בא-כוח המשיבה ביקש להשאיר את גזר הדין על כנו. אף כי אישר שמלכתחילה ביקשה התביעה עונש של נזיפה בלבד סבר הוא כי גישתה של התביעה בבית הדין הייתה מוטעית וחומרת העניין מצדיקה נזיפה חמורה.

לכאורה יש ממש בטיעון המשיבה לענין אמצעי המשמעת הראויים. אמצעי המשמעת שהוטלו על המערער אינם חמורים כלל ועיקר בהתחשב בכך שמדובר במורה, עובד מדינה

שהתנהגותו חייבת להיות נקייה מרubb, ובוודאי שעבירות המופנות כנגד שוטר הן בעלות אופי חמור, ומצופה מאיש חינוך כי ישמש דוגמא לתלמידיו בכיבוד החוק ורשויות החוק. אשר על כן אלמלא הנסיבות שליוו את הטלת אמצעי המשמעת הייתי רואה להשאיר את הנזיפה החמורה על כנה. בעניינו של המערער יש יסוד לטענתו כי מלכתחילה הייתה לו ציפייה שבית הדין יסתפק בנזיפה נוכח עמדתה של התביעה בהליך. ציפייה זו נתחזקה עקב פרוטוקול הדיון בו נרשם כי הוטלה על המערער נזיפה, שהיא אמצעי משמעת מהדרגה הנמוכה. אין ספק כי בית הדין אינו חייב להישאר בד' אמות של אמצעי המשמעת המבוקש על-ידי התביעה. כך גם כאשר נערך הסדר טיעון מוסכם בין הצדדים, ועל אחת כמה וכמה כאשר נערך הסדר במשתמע ולא במפורש כמו בעניינו של המערער. עם זאת נראה כי רשאי המערער שהשתלשלות העניינים בפרשה זו תפעל לטובתו. הצטברו לכך מספר נסיבות: תיקון הפרוטוקול כפי שתוקן בלי מתן הזדמנות מראש, ואף לא לאחר מכן לצדדים להגיב על כך, ובמיוחד כאשר ראה בית הדין לסטות מהעונש המבוקש על-ידי התביעה. לכך יש להוסיף כי בית הדין עצמו ציין את נסיבותיו האישיות של המערער בקובעו כי:

"הנאשם הצטייר בעיני בית הדין כאדם מן היישוב אשר הקדיש פרק חיים משמעותי לשירות המדינה, עשה ועושה שירות מועיל ותורם כמורה בחטיבת הביניים ביישוב רהט".

בשים לב לכל אלה ראיתי להתערב באמצעי המשמעת שנגזר, ולהקל באופן חריג עם המערער על-ידי המרת אמצעי המשמעת מנזיפה חמורה לנזיפה, יתר חלקי גזר הדין יעמדו בעינם.

ניתן היום, י"ב בניסן תשס"ב (25.3.02).

ש ו פ ט ת

עש"מ 4348/01 – סירוב לעבור לבית ספר אחר

תמצית הפסק:

בית הדין למשמעת בהרכב: עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין למשמעת; גב' יהודית מילגרום, ומר חוסני אבו דאהש הרשיע את המערערת בעבירות משמעת שונות, בגין סירובה למלא אחר הוראותיהן של רשויות מוסמכות לעבור וללמד מוסיקה בבית ספר אחר, המרוחק כ-8 קילומטר מביתה.

המערערת ביקשה לבטל את הרשעתה שנתבססה על הודאתה.

בית המשפט העליון לא מצא עילה להתערב בהחלטתו של בית הדין, שקבע כי החלטת ההעברה חייבה את המערערת, שלא היתה רשאית לעשות דין לעצמה.

עם זאת, החליט בית המשפט להמיר את אמצעי המשמעת שהוטל **נזיפה חמורה**, בנזיפה, שגם באמצעותו ניתן יהיה להעביר את המסר, של החובה לציית להוראות הממונים.

ניתן ביום י' בטבת התשס"ג – 15.12.2002.

ההרכב: כב' השופטת דורית בייניש.

בבית המשפט העליון בירושלים**עש"ס 4348/01**

בפני : -כבוד השופטת ד' ביניש

המערערת :-

נגד -

המשיבה :-מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה מיום 9.5.01 בתיק 11/01
בד"מ

תאריך הישיבה :-י' בטבת התשס"ג (15.12.02)

בשם המערערת :-עו"ד מוטי לוי

בשם המשיבה :-עו"ד אורי כרמל

פסק-דין

המערערת הורשעה בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה, על-פי הודאתה בעובדות, בהפרתם .
של סעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963, כפי שהוחל על עובדי
הוראה

המערערת, מורה למוסיקה בעלת נסיון של 26 שנים, הועסקה על ידי משרד החינוך בבית הספר .
"אלדהראת" שבכפר ערעה. לפי העובדות בהן הודתה, סירבה המערערת למלא אחר הוראת
הרשויות המוסמכות במשרד החינוך, לרבות הכרעת ועדת פריטטית שכונסה בעניינה, שקבעו כי
עליה לעבור וללמד מוסיקה בבית ספר אחר בכפר ברטעה, הנמצא כ-8 ק"מ ממקום מגוריה. עקב
סירובה זה, נותרה המערערת כמורה רק בבית ספר אחד, ומאז שנת 1999 היא מועסקת שם
במשרה חלקית בת 14 שעות שבועיות. כתוצאה מכך, משכורתה הצטמצמה באופן משמעותי
ומצבה הכלכלי בכי רע

בא-כוח המערערת טוען כיום בשמה, כי היו למרשתו נימוקים מוצדקים לסירובה לעבור לבית . הספר המרוחק, וכי החלטת הועדה הפריטטית בעניינה היתה מוטעית ; בענין זה אף מתקיים הליך שהגישה המערערת בבית הדין לעבודה

בדיון שהתקיים לפניי, ביקש בא-כוח המערערת לבטל את הרשעתה המשמעתית של מרשתו, . ולאפשר לה לחזור בה מההודאה ולהעלות את טענותיה לענין סירובה לקבל את החלטת הממונים עליה בפני בית הדין למשמעת

שקלתי את טענות המערערת ולא מצאתי כי יש בהן עילה להתערב בהחלטתו של בית הדין . למשמעת. כעולה מפסק דינו של בית הדין למשמעת וממכלול הנתונים שהיו בפניו, הסכסוך בין המערערת למנהל בית הספר, שהיה ממונה עליה, נמשך שנים רבות. ההחלטה להעבירה לבית ספר אחר נתקבלה לאחר תקופה ממושכת של יחסי עבודה מעורערים. בית הדין למשמעת לא ראה לבחון את הרקע לקבלת ההחלטה במסגרת הדיון המשמעתני שהתברר לפניו, ואכן מסגרת הדיון שלפניו לא הצריכה הרחבת הבורר. בצדק סבר בית הדין כי החלטת ההעברה חייבה את המערערת כל עוד לא נתבררו טענותיה בפני פורום מתאים בהנהלת משרד החינוך, או בערכאות המוסמכות. הרשעתה של המערערת מבוססת על כך שבמצב שנוצר, לא היתה המערערת רשאית לעשות דין לעצמה ולהימנע מלכבד את ההחלטה של הממונים עליה, החלטה אשר על פניה ניתנה כדין

בנסיבות הענין איני רואה אפוא מקום להתערב בפסק הדין המרשיע ולאפשר למערערת, שהיתה . מיוצגת בבית הדין למשמעת, לחזור בה מההודייה בעובדות כדי לקיים את ההליך מחדש. אמצעי המשמעת שהושת על המערערת הוא נזיפה חמורה ; בנסיבות עניינה, נראה לי כי ניתן היה להסתפק בעונש של נזיפה, כדי להעביר לה ולעובדים אחרים את המסר של החובה לציית להוראות הממונים. ולפיכך אני רואה להקל עמה בהעמדת אמצעי המשמעת על נזיפה בלבד. עם זאת, מצטרפת אני להמלצתו של בית הדין בשולי פסק דינו, לפיה מן הראוי שעניינה של המערערת שהיא אשה קשת יום, אשר הועסקה שנים רבות במערכת החינוך, יישקל מחדש על ידי מנכ"לית משרד החינוך, וכי לא יינקט כל צעד משמעתני נוסף נגדה עד שעניינה יבורר בערכאות המוסמכות.

הערעור על ההרשעה נדחה והערעור על אמצעי המשמעת מתקבל במובן זה שעונשה של המערערת יועמד על נזיפה בלבד.